

fed lite contestata tunc non tenetur qui possidet: nec damnatur in actione ex stipulatu, nisi pro parte. & secundum hoc aduersatur ad subauditum. Item pro istis, quia si possessor lite contestata. desit possidere sine dolo & culpa, est absolvendus: & e contra si incipit, est damnandus: vt. §. de rei vind. si autem. §. j. per quod videtur quod heres qui est eadem persona cum defuncto, qui incipit possidere, in solidum teneatur: alij nō, quasi desierit. Sed huic potest dici quod in partē, non in totum est eadē persona: & quo ad alias partes est alia persona. & secundum hanc illa. l. si autem. circa eadē personam loquitur: hic circa diuersas quo ad partes. prima placet, vel posset distingui an factō testatoris vel herēdum qui nō possident, deuenit possessio ad alij heredē: & tunc quia quasi culpa desinūt habere sua vel defuncti, (quę sua reputatur) quę venit post lit. contesta. vt. §. de rei vind. l. si homo. & tunc omnes teneantur rei vind. an sine facto: & tunc nō: vt. d. l. de rei vind. si autē. §. j. & secundum hoc vtiliter tenet heres: quia nō possidet: vt. §. de rei vind. l. si culpa. In stipulatione autē omnes cōcordant, vt ante lit. cōtesta. mortuo promissore, in solidum teneatur qui possidet: sed pro parte cōdemnetur. alij qui nō possident, & teneantur & condemnentur pro partib. tantum. at post litem contesta. mortuo promissore, & omnes teneantur ex stipulatione pro partibus, & condemnentur pro partibus.

Generaliter stipulationibus. l. cum diximus esse satisfidandum. ad quod. j. titu. ij. l. ij. §. j. & §. quorum leg. l. j. §. penul. & §. de procu. l. si procurator. in princ. & §. de dam. infec. l. damni infecti. §. si. Accursius.

Pretoria autem.] CASVS. Edificabas in fundo meo. ego nūtiā tibi nouum opus. tu satisfidisti vsque ad certum tēpus de opere restituēdo si appareat male ædificatum. tempus satisfidationis est finitum. nunquid teneris mihi iterum satisfidare? Respon. q. sic, quia prætoria stipulationes si non pereunt culpa stipulatoris, sæpe interponuntur. Fran Accursius.

b Desit. mortuo fideiussore dato ab eo reo, siue herede. vel cū finitum esset tempus in quo fideiussio facta est. Azo. & facit. §. de ope. no. nunti. l. præt. §. pen. & de dam. infec. l. si finita. in princ. & §. qui satisfid. co. l. si ab arbitro. in fi. & l. de die. §. si fideiussor. & l. quotiens. & §. vt in posses. leg. l. plane. & per has leges patet hic exemplum. Accursius.

In omnibus.] CASVS. Procurator meus potest mihi acquirere stipulatione prætoria: similiter & institor. i. factor me. Fr. Acc. c. stipulatur. si ipsi domino est stipulatus ad instar tutoris pupilli, & curatoris furiosi: vt. §. de consti. pecu. l. eum qui. §. si actori. aliās si sibi, etiam nomine domini sibi quærit: sed domino actio. man. cogitur cedere: vt. §. quorum leg. l. j. §. pen.

d Causa cognita. expone vt. §. de dam. infec. l. damni. §. si. Sed regulariter contra: vt. C. per quas perso. l. j. Itē facit. §. de act. emp. l. Iulianus. §. si procurator. & plene not. institu. de inuti. stipu. §. si quis alij. & facit. §. eo. l. generaliter. cum suis concor. Accur.

e Actio. vtilis ex stipulatu: vt. §. de procu. l. si procurator. & l. in causā. in fi. & quod cuiusque vni. l. si. in fi.

f Interposita. l. institoris ad merces vendendas: ergo damnus patior. Vel interposita. i. omiſsa, seu postposita, quia nihil habet.

g Rem amissurus. aliās remansurus: scilicet vt teneatur ex contractu institoris dominis aliis, vel alij domino. M.

h Succurrere. ei dando vtilis actiones ex contractu institoris ff. Nouum.

III. VLP IANVS libro septuagesimo nono ad Edictum.

Generaliter in omnibus prætoriis stipulationibus, ^a & procuratoribus satisfidatur.

Prætoria stipulatio toties est interponēda, quoties expedit. Pau.

IIII. PAVLVS libro septuagesimo quinto ad Edictum.

Prætoria stipulationes sæpius interponuntur, cū sine culpa stipulatoris cautū esse desit. ^b

Ex stipulationibus prætoriis per procuratorem quæritur actio domino sine cessione, causa cognita: sicut in contractibus institorum. Barto.

V. IDEM libro quadragensimo octavo ad Edictum.

In omnibus prætoriis stipulationibus hoc seruandum est, vt si procurator meus stipuletur, ^c mihi causa cognita ^d ex ea stipulatione actio ^e cōpetat. Idem est & cū institor in ea causa esse cōepit, vt interposita ^f persona eius dominus mercis rem amissurus ^g sit, veluti bonis eius veditis. succurrere ^h enim domino prætore debet.

In stipulationibus prætoriis potest apponi pœna, licet in edicto prætoris hoc nō dicatur. P. de Ca.

contra illos cum quibus contraxerunt institores: vt supra de instit. l. j. & ij.

In omnibus.] CASVS. Stipulatus sum de opere demoliendo: & si non destruas, pœnam promittis. certe ista stipulatio prætoria committitur etiam ad pœnam, non tantum ad principale, Fr. Accursius.

VI. IDEM libro quartodecimo ad Plautium.

In omnibus prætoriis stipulationibus, in quibus primò fieri aliquid, ⁱ deinde si factum nō sit, pœnam inferimus: pœnæ nomine stipulatio committitur. ^k

In stipulationibus prætoriis tenetur quis dare fideiussores, non autem pignora. Pau.

VII. VLP IANVS libro quartodecimo ad Edictum.

Prætoria satisfidationes personas ^l desiderāt pro se ^m interuenientium. Et neque pignoribus quis, neque pecuniæ vel auri vel argenti depositione in vicem satisfidationis fungitur. ⁿ

Institutus sub conditione: si ea pendente petat bonorum possessionē secundū tabulas, cogitur satisfidare substituto vulgari (ad quē conditione deficiente peruentura est hereditas) de restituēdo, & etiā de bene administrando. Pau.

VIII. PAPINIANVS libro quinto Questionum.

Paulus notat: ^o Qui sub conditionem institutus est, ^p adgnita ^q bonorum possessione cogitur substituto in diem cauere longiorem, Prætore enim

stitu. de rerum diui. §. venditæ. & §. de col. bo. l. j. §. iuber autem. versi. an pignoribus. & §. quorum leg. l. fi. §. si legatarij. & hoc est regulare. fallit autem. §. eo. l. j. §. stipulationum. sed videtur quandoque accipi pignus ab inuito in prætoria: vt instit. de satisfid. §. si vero aliquis. quæ est contra. Solu. speciale vbi ipse dominus per procuratorem satisfidabat iudicari solui quasi pro seipso: & ideo adiicitur hypotheca. Vel non est contra: quia hic de pignore dicit quod traderetur creditori, vel alij: vt subiicit. & §. de verbo. signi. l. plebs. §. pignus. & insti. de act. §. item Seruiana. Vel tertio, aliud est pignus pro fideiussore dari, vt hic, ad quod reus non cogitur. aliud adiicere hypothecam fideiussori: vt ibi: quod hic non prohibet: & sic in eo casu conceditur. Accursius.

Paulus notat. esse verum quod sequitur. Et quod dicit in diē longiorem, id est in diem conditionis deficientis, scilicet se restitutum hereditatem si conditio defecerit. non enim vult prætore beneficium suum, id est vt bonorum possess. instituto data, sit captiosa substituto. Sed nunquid substitutus videtur hoc calumniosē petere, quem alius, id est institutus antecedit: interrogatiuē, quasi dicat, non, secundum R. vel non interrogatiuē, sic, iste institutus potest videri satis calumniosē petere hoc, scilicet ne satisfidat, quem substitutus antecedit, id est antecedere potest, scilicet conditione deficiente. Vel aliter: Paulus notat esse falsum quod sequitur. & quod dicit in diem longiorem, id est si cōditio etiam deficiat vel existat, cauere se restitutum. nō enim vult & c. id est instituto. & etiam potest videri iste substitutus satis calumniosē & c. & legas planē. Vel dic quod ibi agnouit bonorum possess. nō satisfidat: vt hic. & dic, Paulus notat falsum esse quod sequitur. cū enim prætore dederit, non vult esse captiosum. Si autem simpliciter per se accepisset, tunc satisfidaret: vt supra qui satisfidat. cog. l. inter. quæ est contra. sed secundum omnes literas satis apparet esse soluta. Accursius.

P institutus est. institui Titium heredem si nauis venerit ex Asia vsque ad annum: & si non venerit, Seium substituo directō, vel per fideicommissum.

q Adgnita. quod facere potuit etiam pendente cōditione: vt. §. de bono. poss. secundum tab. l. ij. §. si sub cōditione. & l. hi demū,

ⁱ Aliquid. supple conuenit. aliās est in textu.

^k Committitur. adueniente cōditione. Acc.

^l Retoria.] CASVS.

^m Domus mea impēdebat in tuā, ita vt minaretur ruinam, tu conuenis me de damno infecto. do tibi fideiussorē de damno refarciendo. tu vis me compellere quod dē tibi pignora, vel quod deponam aurum vel argentū pro securitate tua. quæritur vtrū possis me ad hoc compellere? Respon. q. non: quia stipulationes prætoria desiderāt personas fideiussorū. Glo. ponit casum. l. seq. Frā. Accursius.

ⁿ Personas. supple fideiussorum per se & c. & facit infra titu. j. l. non quasi. in principio. & in authen. de exhi. §. suscepro. col. v. & qui satisfid. cog. l. ij. fecus si constituerit se satisfidaturum: vt. §. de consti. pe. l. promissor. §. si.

^o Pro se. principali promissore. Accursius.

^p Satisfidationis fungitur. id est cogitur fungi: tamē potest si vult: vt insti.

Perperam Haloander hoc capu. cū superiore cōfundebat. Augu. l. j. c. i.

a Beneficium, quod vertitur in dando bonorum possess.

b Sub contrariis conditionibus, in quibus vnus euentus est alterius defectus, & e contra: & sub alternatione, non autem simul. & fa. s. vt in possess. leg. l. etiam. & s. quando dies lega. ced. l. hoc & i p. sis. Acc.

c Cauetur, prætoria stipulatione. Accursius.

In prætoria.] CASVS.

I Si quis ita ambigue proferat verba satisfactionis, vt faciunt duplices homines, ita vt intelligi vix possit: debet adiri iudex, vt verba stipulationis vel satisfactionis interpretet. Fr. Acc.

d Aestimanda est, siue in eius interpositione, siue postea: vt. s. eo. l. j. in fi. & ad hoc. s. qui satisfada. co. l. de die. sed in conuentionibus contra profertur: vt. s. de pac. l. veteribus. & de verb. obli. l. stipulatio ista. §. in stipulationibus. & facit. j. de appel. l. ab executore. & C. de sac. san. Ecc. l. omni. & j. de reg. iur. l. in ambiguis. §. fi. & s. de ver. obli. l. in conuentionibus. Accursius.

e Si præsens, qui ante in triennium caueri iusserat, postea in longum tempus caueri præcepit, quia a prima stipulatione prorsus discedi voluerat: exceptione primæ stipulationis obligatis perperisse videtur.

f In stipulationibus quæ committuntur ad interesse: propter difficultatem probandi interesse, vtile est apponere poenam certæ quantitatis, quæ loco illius succedit. h. d. Paulus de Castro.

g In longum, decennium.

h Voluerit, prætor, non dico stipulator: quia tunc ipso iure tolleretur: vt insti. qui. mo. tol. oblig. §. pe. sed videtur quod etiã vbi pars non nouauit, tamen non teneatur nisi semel promissor ipso iure: vt. s. de ver. oblig. qui bis, quæ est contra. Sol. expone vt ibi: quia non tenetur amplius. f. soluere: ex vtraque; tamen tenetur: vt hic: licet exceptio cõpetat: vt hic, & s. de leg. j. l. huiusmodi. §. cū pater. Et distingue hic: quia aut expresse agit quod fiat nouatio: & fiet. aut nec expresse nec tacite: & vtraque; remanet: vt. s. de re iudi. l. iij. §. si ex conuentione. aut agitur tacite: & tunc remanet vtraque; sed prima ope excep. remittitur, vt hic: nisi sit actū vt remaneat. Arg. s. qui satisfada. cog. l. si fideiussor. in prin. Non tamē dicas tacite agi, vt olim in nouatione dicebatur, quando cunq; aliquid noui fieret: vt insti. qui. mo. tol. oblig. §. præterea. Sed ita si hoc sit verisimile, vt hic erat. quid enim si in foro Maij decem mihi promissisti: postea eadem decem in foro Augusti: & vtraque; facta fuit ante primum terminum? Certe satis videtur competere exceptio contra primam stipulationem, arg. huius. l. s. de fideiuss. tuto. l. si fideiussores. in prin. & s. de noua. l. si pupillus. in prin. Item no. quod hic mutauit prætor primum præceptum, quia interlocutorium: vt. s. de re iudi. l. quod iussit. Accursius.

i Obligatis, vel dic obligatis priore stipu. id est actione primæ stipu. vel dic primæ stipu. id est contra primam stipulationem. & dic obligatis, scilicet fideiussoribus, & etiam reo. Accur.

k In huiusmodi. CASVS. Ista lex dat consilium illis qui sibi volunt cauere aliqua stipulatione: vt scilicet comprehendant certam summam in stipulationibus suis: sicuti, promittis mihi ducentos aureos si domus vel paries tuus meam domum læserit? & melius est sic dicere: quàm dicere, promittis damnum vel interesse refarcire: quia plerunq; ista interesse ad paruam summam reducuntur, cum sint odiosa. Fr. Accursius.

l Habent, ad interesse: quales sunt prætorie: vt. s. eod. l. ij. §. j. Acc.

m Commodius est, scilicet stipulari: vt statim patet, non autem dico quin valeat stipulatio sine poena: vt argu. contra. s. de arbi. l. non autem. hic autem quæritur an cogatur promittere poenã in prætorie stipulatione, si promissor non vult: videtur quod sic: vt hic,

beneficium suū nemini vult esse captiosum. & potest videri calūniosè satis petere, quæ aliq̄ antecedit. Cū sub contrariis conditionibus Titio & Meuius legatum sit, vtriq; cauetur: quia vterque ex voluntate defuncti sperat legatū.

IX. VENVLEIVS libro primo stipulationum.

In prætorie stipulationibus si ambiguus sermo acciderit: prætoris erit interpretatio. † eius enim mens aestimanda est.

In stipulationibus prætorie interitu nouæ personæ nouatio non præsumitur ipso iure, sed ope exceptionis. Bart.

X. VLPPIANVS libro primo Responsorum Valeriano respondit.

Si præses qui ante in triennium caueri iusserat, postea in longum tempus caueri præcepit, quia a prima stipulatione prorsus discedi voluerat: exceptione primæ stipulationis obligatis perperisse videtur.

In stipulationibus quæ committuntur ad interesse: propter difficultatem probandi interesse, vtile est apponere poenam certæ quantitatis, quæ loco illius succedit. h. d. Paulus de Castro.

XI. VENVLEIVS libro octauo Actionū.

& instit. de verb. obli. §. pen. ad quid enim diceret esse commodū, cum reus nunquam promitteret, & sic nunquam hoc commodo stipulator gauderet? Item pro hoc quia in crimine statuit iudex quantitatem: vt. j. de custo. reo. l. iij. Item pro hoc. s. de verb. obli. l. continuus. §. fi. Item pro hoc. j. rem ra. ha. l. procurator ad exhi.

In eiusmodi stipulationibus quæ quati res est, promissionem habent, commodius est certā summam comprehendere: quoniam plerumque difficilis probatio est quanti cuiusque interfit, & ad exiguam summam deducitur.

REM PVPILLI VEL
adulescentis saluam fore.
TITVLVS VI.

Hæc stipulatio committitur finita poena, & non ante. Pau. de Cast.

1. PAVLVS libro vicensimo quarto ad Edictum.

Vm pupillo rem saluam fore satisfadū sit: agi ex ea tunc potest, cum & tutela potest.

Si pupillus potest fari, debet ipsemet stipulari rem pupilli saluam fore. sed si non potest, debet adhiberi seruus eius ad stipulandum, si ipsum habet vel habere potest: alius debet interponi per notarium de mandato iudicis: & tunc adquiretur pupillo utilis actio. Pau.

11. VLPPIANVS libro septuagesimo nono ad Edictum.

Si pupillus absens sit, vel fari non possit, seruus eius stipulabitur. si seruum non habeat, emendus ei seruus est. sed si non

Et generibus prætoriarum stipulationum singulis potioribusq; nunc datur instituto more proprius titulus, nisi e re nata essent iam superioribus libris pleraque transacta, veluti De operis noui nuntiatione, de damno infecto, de legatis, de dupla, de Falcidia, de usufructu, de iudicio fisci, quamobrem earum tantum stipulationum titulos proponit, de quibus nihil villo proprio loco actum est ante. Prima est de tutela vel curatione, quæ ex forma edicti interponitur si tutor sit vel curator legitimus, vel etiam datus sine inquisitione, nam testamentarius vel datus ex inquisitione rem saluam fore non promittit, nisi solus tutelam aut curationem administrare velit. Cuiac.

Vm pupillo.] CASVS. Cū iudex tutorem daret cuidam pupillo: iussit vt satisfadaret rem pupilli saluam fore. tutor male administravit. quæritur quando possit pupillus agere ex ista stipulatione rem pupill. sal. fo? Respon. quod demum finita tutela: quia tunc etiam tutela actione agere potest pupillus. Fr. Accursius.

Ex ea. scilicet stipulatione. Accur.

Cum & tutela. vt supra de tute. & ra. distra. l. si cum adhuc. & infra eod. non quasi: §. hanc stipulationem. non autem vtraque dicas agi: vt infra eod. cum pupillus, hoc autem tempus est finita tutela: vt supra de tutel. & ra. distra. l. nisi finita. Item hoc verum quod satisfadaret, nisi sit testamentarius, vel datus cum inquisitione: vt instit. de satisfada. tut. & cur. §. j. antea enim administrare non debet: vt. C. de tut. & cura. qui satis non de. l. j. & iij. & fi. plus hodie: quia iurat bene administrare: vt in authen. vt hi qui. §. fina. col. vj. Accursius.

Si pupillus.] CASVS. Prætor dabat tutorem pupillo absenti vel præsentis: qui tamen fari non potest. quæritur, qualiter stipulabitur rem pupill. sal. fore? Respon. quod seruus suus stipulabitur. si seruum non habet, debet sibi emi. si non potest emi, quia pupillus pauper est, vel nullus seruus emendus inuenitur: tunc tabelio debet stipulari pro pupillo: aut prætor constituet aliquem loco pupilli cui promittatur rem pu. sal. fo. hoc dicit cum. l. sequen. Franc. Accursius.

Stipulabitur. vt. s. de procurat. l. mutus. §. si procurator. & C. de donat. l. si quis in emancipatum. Accursius.

Non fit.

† No. quod illius est interpretari, cuius est cõstituire, vel cõdere. con cor. text. & ibi glo. in c. quoniam. extra. tex. in ca. ex parte. 3. de ver. sig. † In vulg. est lex, Valerianus.

† stipulationis

§. fina. licet possit dici ibi speciale: & sic magis sit arg. in contra. vt ibi innuit. Itē pro hoc vt cogatur. s. de euic. l. ij. Itē pro hoc. s. si quis cau. l. ij. in princip. & l. si seruus. §. si plurium. econtra videtur, quod non nisi velit promissor: vt. s. qui satisfada. cog. l. ij. §. fina. & si quis cau. l. sed & si quis. §. fi. & hoc magis placet. Acc.

Interfit. qualiter autē interesse probatur: not. C. de sen. quæ pro eo quod interest. l. j.

Deducitur. semper enim iudices sequuntur quod minus est. ad qd est supra de verb. obli. l. inter stipulantem. §. si stipulante. versi. diuersa. & l. si ita. Et no. q̄ in quantum potest iudex minus condemnare, sic facere debet. ad quod supra de actio. & oblig. l. Arrianus. & infra de pœnis. l. si præses. & s. de arbi. l. diem. §. stari. & j. de reg. iur. semper in stipulationibus. §. fi. Accursius.

REM PVPILLI
vel adulescentis saluam fore.

supra de prætorie in genere: nunc in specie.

Iudex min⁹ quam potest, condemnare debet.

a Non sit expedita emptio. quia non inuenitur seruus venalis. Acc.
b Dicemus. aliàs dicerem. Accursius.
c Publicum. i. tabularium: vt insti. de adoptio. §. cum autem. tabellio autem seruus esse non potest: vt. C. de tab. l. generali. li. x.

d Apud prætozem. procurante hoc eo magistratu cuius interest: non dico ipso prætoze: ad cuius prætoris periculum non est: vt insti. de satisfda. tut. & cur. §. fin. Accursius.

e Et dare aliquem. alium officialem. Accursius.

n On quasi. CASVS. Dicitur est supra

l. prox. quòd prætor debet cõstituire aliquem loco pupilli cui reprobmittatur. sed quæritur vtrũ iste talis acquirat pupillo actionẽ directã ex stipulatu? Respon. q non. sed vtilem. Secundo dicit quòd hac stipulatione debet cauere pupillo fideiussorib. datis. [ILLVD.] Sunt quidã veri tutores qui gerunt tutelã. Sũt quidã qui non sunt tutores. tamẽ gerunt negotia pupilli tãquam tutores. de primis non est dubiũ quin teneantur hac stipulatione. de aliis verò dicit iuriscons. quòd etiã teneantur. & fideiussores eorum. Ille verò qui est tutor. tamen non gessit negotia pupilli: non tenetur hac stipulatione: quia etiã nõ tenetur actione tutelæ. sed vtili actione tenetur: quia suo periculo cessauit. Est tamen compellendus vt gerat negotia pupilli. vt possit hac stipulatione teneri. §. seq. planus est. [si TUTOR.] Titius cum tutore etiã cuiusdam pupilli captus est ab hostibus. an possit agi ex hac stipulatione tãquam finita tutela? Respon. quòd sic. & generaliter ex quib. causis cessat actio tutelæ. ex eisdem cessat stipulatio rem pup. sal. fo. Cætera huius. l. plana sunt. Fran. Accursius.

f Acquirat. directam ex stipulatu: sed vtilem sic: vt hic. & s. de magist. con. l. j. §. exigere. ver. plane vbi seruus.

g Per satisfdationem. vt & s. tit. j. l. prætoris. iij. & l. j. §. stipulationũ istarum prætoriarum.

h Tutor est. id est fuit: vt not. s. eo. l. j.

i Vel gerat. hic tenetur etiã administratione durante: vt. j. §. hac stipulationem. in fi. §.

k Actio tutela. directa: vt & C. si tutor non ges. l. ij. aliud in curatore bonis dato: vt. s. de cur. bo. dan. l. ij. §. fi. quæ est contra.

l sed vtili actione. f. tutelæ: quæ in subsidium datur. quando ille qui gessit. est non soluendo: vt. s. de admi. tuto. l. tutores qui post finẽ. §. in eum. & C. si tutor nõ ges. l. j. sed an teneatur etiã vtili ex stipulatu. licet cesset directa? M. dicit q sic: & inducit. j. eod. §. si tutor. in prin. quòd non placet: quia hic dicit omnimodo. Item quia cum dixerit dari vtilem tutelã: statim denegat ex stipulatu: & sic de vtili similiter dicit. sed ipse M. exponebat vtili. f. ex stipulatu. & quòd subiicit. & tamen & c. denegat directam.

m Ad administrationem. pignoribus captis: vt insti. de satisfda. tut. & cur. §. sciendum. Accursius.

n Cedere. scilicet placet. & exponitur cedere hic. vt infra de verb. ff. Nouũm.

fit vnde ematur. aut non sit expedita emptio: a profecto dicem b feruum publicum c apud prætozem d stipulari debere:

III. IDEM libro trigensimo quinto ad Edictum.

A Ut dare aliquem e prætor debet cui caueatur:

III. IDEM libro septuagesimo nono ad Edictum.

N On quasi ipso iure pupillo adquirat. f neq; enim adquirat. sed vtilis actio ex stipulatu pupillo detur. Cauetur autẽ pupillo hac stipulatione per satisfdationẽ. &

Qui tutelam administrauit: etiã si nõ erat verus tutor. sed vt tutor agebat: hac stipulatione tenetur: sed ille qui nullo modo gessit: etiã si erat verus tutor. nõ tenetur stipulatione: licet teneatur vtili actione tutelæ. Pau.

Illud sciendum est. hac stipulatione teneri tam eum qui tutor est. h quàm eũ qui pro tutore negotia gessit vel gerat. a & fideiussores eorum. Sed enim qui nõ gessit. omnino non tenebitur. nã nec actio tutelæ k eum qui non gessit. tenet: sed vtili actione l cõueniendus est. quia suo periculo cessauit: & tamen ex stipulatu actione neque ipse neque fideiussores eius tenebuntur. Compellendus igitur erit ad administrationem m propterea. vt stipulatione quoq; ista possit teneri.

Hæc stipulatio contra verũ tutorem committitur demum finita tutela: sed contra procuratorẽ. & contra curatorem committitur statim quòd res coeperit male geri. Pau. de Castro.

significa. l. cedere. **A** Aliud est. vt. j. §. si quis curator. imò statim cũ male quid egerit. poterit agi ex stipulatu. Sed contra. s. de administr. tu. l. actus. & C. de admi. tut. l. rationes. & l. aduersus. quibus dicitur demũ finita cura posse agi. Sol. de gestione. vt reddat. f. rationem totius administrationis. actio. neg. gest. vtili nõ potest agi durante cura: vt ibi. pro re tamẽ vna potest conueniri: vt hic. & s. de admi. tut. l. cum curatore. & plene dic vt not. in. d. l. aduersus. & forte etiã singularis actus non potest à curatore ratio peti: sed ab alio sic: vt. d. l. actus.

Hanc stipulationem placet finita demum tutela committi. & fideiussoribus diem exinde incipere cedere. n In curatore aliud est. o Sed & in eo qui pro tutore negotia gessit. aliud p dicendum est. Itaque istæ stipulationes. si quidem quis tutor fuit. finita demum tutela committentur. Si verò pro tutore negotia gessit: conueniens est dicere. statim atque quæque res salua non esse coepisset. committi stipulationem. q Si tutor ab hostibus captus sit: an committatur stipulatio. videamus. mouet. quia finita r tutela est. licet recuperari speretur. f Et puto posse agi. c

Generaliter sciendũ est: Ex quibus causis diximus u tutelæ agi nõ posse: ex iisdem causis ne ex stipulatu rem saluam fore. agi posse dicendum est.

Iste versu. loquitur in gerente: & sic non continuatur cum præcedenti qui loquitur in non gerente: & dicit quòd contra curatorem datum adulto. vel etiam pupillo. vel cuique indigenti curatore. potest committi hæc stipulatio etiã durante administratione: quòd intellige pro emedatione alicuius dani particularis: non autẽ pro reddenda ratione administrationis. hoc dicit.

Si quis curator datus nõ gesserit curam. consequens erit dicere stipulationẽ non committi. x Sed eadem hic erunt dicenda. quæ in tutore diximus. Illo secus. y quo hæc stipulatio statim atque quid saluũ esse definit. committitur. z & fideiussoribus dies cedit. a sed in se reuoluitur. b Pertinet autẽ

gest. quæ in curatorem datur finita cura: vt ibi dixi per. l. C. si tutor non ges. l. ij. & hoc est quòd subiicit: sed eadem & c. & sic etiã diximus in. d. §. illud. Alij. vt M. exponit hunc versum: sed eadẽ & c. diximus scilicet quòd teneatur vtili ex stipulatu: sic hic nõ gerens teneatur vtili ex stipulatu. quòd non placet: vt ibi notau. Item contra. s. de cur. bo. dan. l. ij. in fi. sed ibi bonis etiam. hic personæ fuit curator datus. Accursius.

y Illud secus. in curatore. q in tutore. quòd hæc stipulatio & c. f. contra curatorem. quòd non fit contra tutorem: quia demum finita tutela agitur: vt. s. ea. l. §. j. & s. ea. l. §. hanc stipulationem.

z Committitur. Sed quæ est ratio diuersitatis? Respon. quia maiorem dominationem habet tutor in pupillum. quàm curator in adultum vel furiosum vel similes: cum tutor principaliter personæ detur: vt insti. de tut. §. j. & qui da. tut. pol. s. certæ. curator autem principaliter rebus: vt. C. de nup. l. in copulandis. & hanc rationem reddimus cum quæritur quare habenti tutorem nõ potest dari tutor: sed habenti curatorem potest dari curator: vt insti. de cur. §. interdum. Item adde hic quòd notau. s. ea. l. §. hanc stipulationem. Accursius.

a Cedit. expone vt. s. §. hanc stipulationem.

b Reuoluitur. id est sæpius committitur. scilicet stipulatio. Sed contra. s. de arbi. l. si duo. in fi. Solu. ibi in mera pœna. hic in in-

administrationis. actio. neg. gest. vtili nõ potest agi durante cura: vt ibi. pro re tamẽ vna potest conueniri: vt hic. & s. de admi. tut. l. cum curatore. & plene dic vt not. in. d. l. aduersus. & forte etiã singularis actus non potest à curatore ratio peti: sed ab alio sic: vt. d. l. actus.

p Aliud. scilicet quàm in tutore.

q Committi stipulatione. vt & supra de eo qui p tut. neg. gest. l. j. §. cum eo. & sic est in cõtraria tutelæ. vt finita demum tutela detur cõtrarium iudicium tutelæ: sed in tutorem & procuratorem datur cõtraria etiã statim: vt. s. de cõtraria act. tu. l. j. §. finito.

r Quæ finit. vt insti. qui. mo. tut. fi. §. sed & capitis.

s Speretur. iure postli. vt insti. de Atilia. tut. §. ab hostibus.

t Possit agi. Sed contra quem? Respon. contra fideiussorem. & contra defen. eius vel curatorem datũ bonis: vt. s. de tur. & ra. distr. l. si pupillus. §. finali.

u Diximus. in quodam libro quem non habemus. vel dic. non finita tutela: vt dixi. s. eod. l. j. vel quia sit satisfactum: vt. j. tit. j. l. cum quærebatur. §. proinde.

x Non comitti. sicut nec in tutore: & idcirco cogendus est gerere: vt. s. ea. l. §. si quis curator. versu. illud. sed sicut ibi agitur vtili tutelæ contra non gerentẽ in subsidium: sic hic vtili neg. gest. quæ in curatorem datur finita cura: vt ibi dixi per. l. C. si tutor non ges. l. ij. & hoc est quòd subiicit: sed eadem & c. & sic etiã diximus in. d. §. illud. Alij. vt M. exponit hunc versum: sed eadẽ & c. diximus scilicet quòd teneatur vtili ex stipulatu: sic hic nõ gerens teneatur vtili ex stipulatu. quòd non placet: vt ibi notau. Item contra. s. de cur. bo. dan. l. ij. in fi. sed ibi bonis etiam. hic personæ fuit curator datus. Accursius.

y Illud secus. in curatore. q in tutore. quòd hæc stipulatio & c. f. contra curatorem. quòd non fit contra tutorem: quia demum finita tutela agitur: vt. s. ea. l. §. j. & s. ea. l. §. hanc stipulationem.

z Committitur. Sed quæ est ratio diuersitatis? Respon. quia maiorem dominationem habet tutor in pupillum. quàm curator in adultum vel furiosum vel similes: cum tutor principaliter personæ detur: vt insti. de tut. §. j. & qui da. tut. pol. s. certæ. curator autem principaliter rebus: vt. C. de nup. l. in copulandis. & hanc rationem reddimus cum quæritur quare habenti tutorem nõ potest dari tutor: sed habenti curatorem potest dari curator: vt insti. de cur. §. interdum. Item adde hic quòd notau. s. ea. l. §. hanc stipulationem. Accursius.

a Cedit. expone vt. s. §. hanc stipulationem.

b Reuoluitur. id est sæpius committitur. scilicet stipulatio. Sed contra. s. de arbi. l. si duo. in fi. Solu. ibi in mera pœna. hic in in-

* i illo tantũ excepto. al. illud secus est. quòd hæc.

Tutorẽ habenti tutor dari non potest: & curatorem habenti curator bene datur: & quare.

teresse: vt. j. titu. j. l. si. ad defendendū procurator. Vel dic, reuoluitur curatio seu administratio: & per hoc stipulatio sapius cōmittitur. ad quod est. s. de verb. obl. l. si sic. Vel dic tertio statim quod quid saluum non est, curator tenetur hac stipulatione: & si à se non exigat quod debet ex hac stipulatione, incipit teneri neg. gesto. maximè si cœpit labi facultatibus: ergo & in stipulatione tenetur in id quod neg. gest. incipit teneri. & sic in se reuoluitur. & facit. s. de tut. & cura. da. ab his. l. si cum adhuc. Acc.

a Sine impuberib^o. quod fit quando que: vt insti. de cura. §. interdum.

b Adsolet. de quib^o habes. s. de priui. credit. l. dabimus. §. fin. & l. seq. & s. de postu. l. j. in fin. & l. seq. Accursius.

S I filius.] **CASVS.** Titius cum furiosus esset, datus est ei curator. quæritur quis stipuletur pro eo? Respon. filius suus, si aliquem habet. Franc. Accursius.

c Furiosus. l. patris. Acc.

d Rem. scilicet patris.

e Stipuletur. à curatore paterno. potest etiã filius curator dari patri furioso: si tamè probus est: vt. s. de cur. fur. l. j. ij. iij. & iij. alioquin petere debet curatorem: vt. C. de cur. fur. l. iij.

f Obligaciones. s. de ver. obl. l. quodcunq; Acc.

g Erum pupilli.] **CASVS.**

Dictum est. s. eo. l. ij. quis stipuletur pro pupillo absente. hæc lex dicit qd si pupillus sit præsens, & dari possit, meli^o est quod ipse stipulet, licet nõ intelligat quid agatur. Fr. Accursius.

g Necessè est. aliàs si pupillus potest stipulari: non in necessitate, sed in voluntate cōsistit stipulatio serui. Acc.

h Stipulari & agere. No. non intelligetem stipulari. & sic est contra. qd dicitur, quod in stipulatione debet esse cōsonans intellectus: vt. C. de contrahen. stipu. l. omnes. sed dic quod hic est consensus, fictione huius legis. Item contra. s. de verb. obl. l. j. in prin. & l. mulier. quæ dicunt infantem non posse stipulari. Solu. secundum M. hic de maiori infante. quod patet: quia dicit quod potest dari, ergo non est infans. & quod dicit non intelligat, quod videtur ei ob stare: exponit, scilicet plenè, aliquem tamen intellectum habet. sed secundum hoc nulla esset specialitas: quia sic est in qualibet alia stipulatione: vt insti. de inuti. stipu. §. pupillus. dic ergo speciale hic, vt etiam infans & nullum habens intellectum in stipulando, dummodo possit loqui, possit sibi hac stipulatione prouidere: cum sic aperte hic dicat quod non intelligat & c. & sic reprobat M. opinio. & facit. C. de acquiren. pos. l. donaturum. & C. de dona. l. si quis in emancipatum. & s. de acquir. her. l. pupillus.

Darius.] **CASVS.** Titius & Mæuius sunt dati tutores in testamento, vel à iudice alicui pu. Titius dicit Mæuius: Volo qd satisfas mihi re pu. sal. fo. Mæuius dicit. Nõ teneor. quæritur quid iuris? Respon. qd Titius non potest cogere Mæuium vt sibi satisfas det. verütamen si vult Titius potest offerre Mæuius satisfactione, vel an ipse satisfas velit. Lex sequens plana est. Franc. Accursius.

i Sed offerre. Quid ergo est quod dicitur testamentarium tuto-

hæc stipulatio ad omnes curatores, siue puberibus, siue impuberibus^a datos propter ætatis infirmitatem: siue prodigis, vel furiosis, vel quibusdam aliis, vt fieri adsolet,^b dati sint.

Per filiū in potestate patris stipulantē hæc actio. quæritur. Bald.

v. PAULVS libro septuagesimo sexto ad Edictum.

S I filius qui in potestate furiosus^c erit, re^d salua fore stipuletur: e^e adquirit patri obligatiōes. **f**

vi. GAIVS libro vicesimo septimo ad Edictum provinciale.

S Erui[†] pupilli stipulari ita necessè est, si pupillus abest, aut dari nõ potest. Nam si præsens sit, & dari potest: etiam si eius ætatis erit, vt nõ intellegat quid agat: tamen propter vtilitatem receptum est rectè eum stipulari, agere. **h**†

Tutor datus cum inquisitione, vel testamentarius, nõ tenetur satisfas dare pupillo: sed si offertur satisfas datio à contutore volente in se totam administratione recipere, debet eã recipere vel offerre. Pau.

vii. MODESTINVS libro sexto Regularum.

Darius vel testamētarius tutor siue curator non petet satisfas à collega suo, sed offerre ei poterit[†] vttrum satisfas accipere velit, an dare.

Not. hic quod potest dari curator ad vnum actum. Pau. de Cast.

viii. VLPIANVS libro secundo ad Edictum.

E T si ad species[†] curator datus sit: rem saluam fore stipulatio interponetur.

Etiã nomina debitorum cōprehenduntur appellatione reru: & ideo cadunt sub verbis ipsius stipulationis. Paulus.

rem satisfas dare non cogi: vt insti. de satisfas. tuto. §. item? Respon. non cogitur scilicet à pupillo.[†]

k Poterit. volens administrare solus. Accursius.

l E T si ad species. l. administrationis, secundū Azo. vt totius panis vel vini. Sed quid si ad litem? & tunc dicunt idem per. l.

ix. POMPONIVS libro quinto decimo ad Sabinum.

C Vm pupillus[†] à tutore stipulatur rem saluam fore: nõ solum quæ in patrimonio habet, sed etiã quæ in nominibus^m sunt, ea stipulatione videnturⁿ contineri. Quod enim in tutelæ iudicium venit, hoc & ea stipulatione cōtinetur.

Fideiussor simpliciter datus, nõ solum tenetur ad sortem, sed etiã ad vsuras quæ veniunt ex natura actionis super qua intercessit. Pau. de Castro.

x. AFRICANVS libro tertio Quæstionum.

S I postea quàm pupillus ad pubertatem peruenerit, tutor in restituenda tutela^p aliquãdiu moram fecerit: certum est, & fructuū nomine & vsurarum medij temporis^q tam fideiussores eius quàm ipsum teneri.

Licet res pupilli sint saluæ in se: si tamè sunt penes tutore, & nõ restituitur: cōmittitur contra eum hæc stipulatio: quia non videntur saluæ quo ad pupillum. Pau.

xi. NERATIVS libro quarto Membranarum.

C Vm rem saluam fore pupillo cauetur: committitur stipulatio, si quod ex tutela dari fieri oportet, non præstetur. Nam etsi salua ei res sit, ob id non est, quia quod ex tutela dari fieri oportet. non soluitur.

Inter plures fideiussores vnus tutoris datos pupillo, nõ est locus beneficio diui Hadriani: scilicet vt diuidatur actio. secus in pluribus tutoribus existentibus soluendo: & etiam in pluribus fideiussoribus datis alteri quàm pupillo. Pau.

tela, facit moram in reddendis rationibus tutelæ, ita quod pupillus damnū patitur. quæritur nunquid ipse Titius teneatur sarcire danū ipsi pupillo, & restituere fructus? Respon. quod sic. nõ enim est æquum pupillū pati damnū propter moram tutoris. Fr. Acc.

p Tutela. id est ratione tutelæ. & eo restituendo quod ex bonis pupilli habet.

q Temporis. inter tutelam finitam, & rationem redditam. & facit C. de viu. pup. l. ij. & s. de vsur. l. j. in fi. Accursius.

C Vm rem saluam.] **CASVS.** Ista lex declarat quando committitur stipulatio rem pu. sal. fo. & dicit quod tuc demum committitur, quando tutor non agit vel administrat sicut debet, ita qd substantia pupilli deminuitur vel deterioratur, aut tutor non agit circa personam pupilli id quod facere debet. Fr. Accur.

r Committitur. per interpretationem. Accur.

s Dari. puta interesse quod dat de suo.

t Ei, scilicet tutori in area. Accur.

v Non est. salua subaudi. aliàs est salua in textu & est sensus. i. non intelligitur salua: quia & c. & sic committitur hæc stipulatio. & facit. s. manda. l. si procuratores. §. dolo. Accur.

S x Fieri. vt restitui quod est pupilli. restitutio enim facti est. I plures.] Pulchra lex & elegantissima: & casus eius talis est: Pamphilus

b] Puta ad vnam litem: quemadmodū ad vnum actū: de quo habes glos. ordi. in. l. si. §. finautem. i. C. de bon. quæ libe. de secundo est text. in l. i. §. de cura. bo. dan. & in l. siue generalis. §. de iur. do.

† Hic habemus text. secundū Bald. quod patrimonij appellatione veniunt nomina debitoru. qui text. bene & subtiliter ponderat hoc nõ probat. nam dicit qd sub appellatione rerum, & sic sub illa appellatione re pu. sal. fo. cōtineri videntur nomina: non autè dicit de his q habemus in patrimonio: nec qd appellatione patrimonij veniant nomina. Bolog.

† Iste est casus singu. & nõ alibi, secundū Bald. in l. donaturu. C. de ac. qui. here. & Alexad. post eum hic in addi ad hoc quod pupillus vel infas stipulatio si bi acquirit sine tutoris auctoritate, quãdo stipulatur re sal. fore.

In archet. erat, & dari non potest, sed negatio ibi fuit expu. Sta. Ant. Augu. lib. i. c. 2. & agere.

a] Filius patri curator dari potest.

b] Obligaciones. s. de ver. obl. l. quodcunq; Acc.

c] Erum pupilli.] CASVS.

d] Dictum est. s. eo. l. ij.

e] quis stipuletur pro pupillo absente. hæc lex dicit qd si pupillus sit præsens, & dari possit, meli^o est quod ipse stipulet, licet nõ intelligat quid agatur. Fr. Accursius.

f] Necessè est. aliàs si pupillus potest stipulari: non in necessitate, sed in voluntate cōsistit stipulatio serui. Acc.

g] Stipulari & agere. No. non intelligetem stipulari. & sic est contra. qd dicitur, quod in stipulatione debet esse cōsonans intellectus: vt. C. de contrahen. stipu. l. omnes. sed dic quod hic est consensus, fictione huius legis. Item contra. s. de verb. obl. l. j. in prin. & l. mulier. quæ dicunt infantem non posse stipulari. Solu. secundum M. hic de maiori infante. quod patet: quia dicit quod potest dari, ergo non est infans. & quod dicit non intelligat, quod videtur ei ob stare: exponit, scilicet plenè, aliquem tamen intellectum habet. sed secundum hoc nulla esset specialitas: quia sic est in qualibet alia stipulatione: vt insti. de inuti. stipu. §. pupillus. dic ergo speciale hic, vt etiam infans & nullum habens intellectum in stipulando, dummodo possit loqui, possit sibi hac stipulatione prouidere: cum sic aperte hic dicat quod non intelligat & c. & sic reprobat M. opinio. & facit. C. de acquiren. pos. l. donaturum. & C. de dona. l. si quis in emancipatum. & s. de acquir. her. l. pupillus.

h] Darius.] CASVS.

i] Titius & Mæuius sunt dati tutores in testamento, vel à iudice alicui pu. Titius dicit Mæuius: Volo qd satisfas mihi re pu. sal. fo. Mæuius dicit. Nõ teneor. quæritur quid iuris? Respon. qd Titius non potest cogere Mæuium vt sibi satisfas det. verütamen si vult Titius potest offerre Mæuius satisfactione, vel an ipse satisfas velit. Lex sequens plana est. Franc. Accursius.

j] Sed offerre. Quid ergo est quod dicitur testamentarium tuto-

k] Poterit. volens administrare solus. Accursius.

l] E T si ad species. l. administrationis, secundū Azo. vt totius panis vel vini. Sed quid si ad litem? & tunc dicunt idem per. l.

m] ix. POMPONIVS libro quinto decimo ad Sabinum.

n] C Vm pupillus[†] à tutore stipulatur rem saluam fore: nõ solum quæ in patrimonio habet, sed etiã quæ in nominibus^m sunt, ea stipulatione videnturⁿ contineri. Quod enim in tutelæ iudicium venit, hoc & ea stipulatione cōtinetur.

o] Fideiussor simpliciter datus, nõ solum tenetur ad sortem, sed etiã ad vsuras quæ veniunt ex natura actionis super qua intercessit. Pau. de Castro.

p] x. AFRICANVS libro tertio Quæstionum.

q] S I postea quàm pupillus ad pubertatem peruenerit, tutor in restituenda tutela^p aliquãdiu moram fecerit: certum est, & fructuū nomine & vsurarum medij temporis^q tam fideiussores eius quàm ipsum teneri.

r] Licet res pupilli sint saluæ in se: si tamè sunt penes tutore, & nõ restituitur: cōmittitur contra eum hæc stipulatio: quia non videntur saluæ quo ad pupillum. Pau.

s] xi. NERATIVS libro quarto Membranarum.

t] C Vm rem saluam fore pupillo cauetur: committitur stipulatio, si quod ex tutela dari fieri oportet, non præstetur. Nam etsi salua ei res sit, ob id non est, quia quod ex tutela dari fieri oportet. non soluitur.

u] Inter plures fideiussores vnus tutoris datos pupillo, nõ est locus beneficio diui Hadriani: scilicet vt diuidatur actio. secus in pluribus tutoribus existentibus soluendo: & etiam in pluribus fideiussoribus datis alteri quàm pupillo. Pau.

v] tutela, facit moram in reddendis rationibus tutelæ, ita quod pupillus damnū patitur. quæritur nunquid ipse Titius teneatur sarcire danū ipsi pupillo, & restituere fructus? Respon. quod sic. nõ enim est æquum pupillū pati damnū propter moram tutoris. Fr. Acc.

w] Tutela. id est ratione tutelæ. & eo restituendo quod ex bonis pupilli habet.

x] Temporis. inter tutelam finitam, & rationem redditam. & facit C. de viu. pup. l. ij. & s. de vsur. l. j. in fi. Accursius.

y] C Vm rem saluam.] CASVS. Ista lex declarat quando committitur stipulatio rem pu. sal. fo. & dicit quod tuc demum committitur, quando tutor non agit vel administrat sicut debet, ita qd substantia pupilli deminuitur vel deterioratur, aut tutor non agit circa personam pupilli id quod facere debet. Fr. Accur.

z] Committitur. per interpretationem. Accur.

aa] Dari. puta interesse quod dat de suo.

ab] Ei, scilicet tutori in area. Accur.

ac] Non est. salua subaudi. aliàs est salua in textu & est sensus. i. non intelligitur salua: quia & c. & sic committitur hæc stipulatio. & facit. s. manda. l. si procuratores. §. dolo. Accur.

ad] S x Fieri. vt restitui quod est pupilli. restitutio enim facti est. I plures.] Pulchra lex & elegantissima: & casus eius talis est: Pamphilus

Pamphilus pupillus habebat duos tutores, qui dederat ei duos fideiussores re pup. sal. fo. finita est tutela: pupillus vult conuenire fideiussores, eo qd tutores male administrauerunt. videt qd facilius erit sibi litigare cu vno fideiussore quam cum ambobus: ideo vult vnum eoru in solidu conuenire: quaeritur vtrum possit? Respo. qd sic, nec poterit fideiusfor vti beneficio epistola diui Hadriani de diuidenda obligatione. isti tamen tutore debent pupillus cedere actiones contra aliu fideiussorem. Sed videtur quod huic fideiussori qui in solidu conuenitur, fiat iniuria. na tutores conueniuntur tatum pro parte quam quisque administrauit: & tunc demu in solidu conueniuntur, quando res ab aliis seruari non potest: ergo etiam in fideius. fieri debet: vt tuc in solidu conueniatur, si res ab alio seruari no potest. Itē sic est etiā in ceteris contractibus vbi fideiussores accipiuntur, vt inter ipsos obligatio diuidatur: ergo hic etiā fieri debet. Sed respon. qd ab hac forma iuris recessum est in hoc casu, summa ratione. na cum in contractibus fideiussores adhibetur: ipsi contractantes quodammodo voluntarie incidunt in fideiussores: & intelligunt bene quid agant: pupillus vero non ipse contraxit, sed quodammodo incidit in tutore: & non bene intelligebat quid agebatur quando sibi tutores & fideiussores dabantur. & inconueniens est ei qd ex vna tutela plures quaestiones oriatur, & forte apud diuersos iudices. quare constitutum est vt fideiussores tutoru possint in solidu conueniri. Fr. Acc.

a *Dati.* pro re pupilli salua fore. Accursius.
b *Distinguedu.* i. diuidendu ius agedi ex epistola diui Hadriani.
c *Actionem.* scilicet in solidum.
d *Præstentur.* aduersus ceteros. ad quod est. s. de fideiuss. l. vt fideiussor. & l. cum is. & l. si mandato.
e *Discessum.* est enim evidens ratio, eu qui administrauerit. prius conueniendum propter suum factum, quam illum qui no gessit. ille enim qui gerit, facit cur ipse contutor conueniri possit: at qui non gerit, non ex gestione sua conuenitur, sed collegæ duntaxat. Sed cur fideiussor prius vnus quam alter conueniri debeat, quis aestimabit? sed responderetur, aestimabo, ibi: na æquitas arbitri & c. Sed arg. contra. s. de adm. tu. si plures.
f *Postquam.* putaueris inquam hac ratione ductus, postquam & c.
g *Placuit.* vt supra de tu. & ra. dist. l. j. §. nunc tractemus. & s. de adm. tu. l. tutores qui post finem. §. in eum. & facit. C. de her. tu. l. pater vester.
h *Condemnari.* beneficio diuisionis.
i *A ceteris.* qui aliam partem administrauerunt.
k *Non seruetur.* id est non potest seruari.
l *Idonea.* vulg. & ideo. in solidum conueniendum. & est hic casus secundus. Accursius.
m *Detegatur.* scilicet in tutore, vt hic. vel dic vt detegatur, scilicet tutor in ea culpa, quod & c.
n *Suspectum.* scilicet contutorem. Azo.
o *Supersederit.* vel tardius quaerela mouit, vel sua sponte iura pupilli prodidit: vt. C. de diui. tu. l. j. & ij. Ir. & facit. s. de admini. tu. l. etiam.
p *Æquitas.* merito & c. scilicet diuiditur inter tutores actio.
q *Atque officium.* i. iudicis: quia actio tutelæ bonæ fidei est.
r *Viri boni.* scilicet tutelare: quod à bonis duntaxat viris administrari debet: & à quo officio tutelari minus fide idonei vt suspecti removentur. sed in fideius. non principaliter bonitas, sed an sint diuites, consideratur. Accursius.
s *Formam.* vt vnusquisque conueniatur pro parte.
t *Ceterum.* pro sed.

XII. PAPINIANVS libro duodecimo Quaestionum.

SI plures fideiussores à tutore pupillo dati sunt, non esse distinguendū, sed in vnū dandam actionē: ita vt ei qui conueniretur, actiones præstarentur. Nec quisquā putauerit ab iure discessum, postquā pro ea parte placuit tutores condēnari, quam administrauerūt: & ita demum in solidū, si res à cæteris non seruetur, & idonea culpa detegatur, quod suspectū facere superfederit, nā æquitas arbitri, atque officium viri boni videtur eam formā iuris desiderasse. Cæterū fideiussores ciuilitè in solidum obligati, cæteris quidē agentibus, vt diuidatur actio impetrare possunt: pupillo verò agente, qui non ipse contraxit, sed i tutorē incidit, & ignorat omnia, beneficiū diuidendæ actionis iniuriā habere visum est: ne ex vna tutelæ causa plures ac variae quaestiones apud diuersos iudices constituerentur.

Quidā legunt idonei, vt subaudiatur tutoris, idq. autoritate Græcorum.

u *Ceteris.* maioribus à iure communi.
x *Impetrare possunt.* vt. C. de consti. pecu. l. fi. & s. de fideiuss. l. inter fideiussores. & insti. eo. de fideiuss. §. si plures.
y *Contraxit.* cū tutore, vel cum fideiussorib. eos accipiedo: vt. s. e. l. ij. & iij. & iiij. Idem forte & si ipse accepit eos propter rationē quæ sequitur.

IUDICATVM SOLVI. TITVLVS. VII.

Dies huius stipulationis cedit lata sententia postquam trāsit in rem iudicatā: licet exactio differatur in tempus quod datur iudicatis ad soluendum. Paul.

I. PAVLVS libro vicensimo quarto ad Edictum.

IN stipulatione iudicatū solui, post rem iudicatā statim dies cedit: sed exactio in tempus reo principali indultum differtur.

Perempta instantia liberatur fideiussor iudicatum solui. Bart.

II. IDEM libro septuagesimo primo ad Edictum.

CVM lite mortua nulla res sit, ideo constat fideiussores ex stipulatu iudicatū solui non teneri.

Si sententia est lata per illum iudicem coram quo non fuit præstita satisfactio: non committitur hæc stipulatio. Paulus.

III. VLPIANVS libro septuagesimo septimo ad Edictum.

SI quis apud aliquem iudicem iturus, stipulatus est iudica-

z *In tutorem.* id est, in tutoris potestatem etiā inuitus.

a *Ignorat.* vt. s. de iur. & fac. igno. l. fina. & C. de fal. mo. l. j. in fin.

b *Beneficium.* quod datur fideiussoribus aliis.

c *Diuidenda.* inter fideiussores à tutore vno datos non diuiditur actio ex epistola, & hoc fauore pupilli: sed inter fideiussores pluriū tutorū diuiditur: vt. s. de fideiuss. tuto. l. pupillus. cōtra. Nec ob. l. seq. ibidē: quia adultus ea cautione præiudicat sibi.

ADDIT. Dic secundum Bar. qd ibi erāt plures fideiussores diuersorū tutorū: hic erāt vnus tantū tutoris fideiussores.

d *Iniuriam.* l. si detur.

e *Constituerentur.* cōtra fideiussores singulos in suo foro conuentos. In tutorib. enim illa ratio locum non habet: vt. s. de quibus reb. ad eun. iud. catur. l. j. Accursius.

ad. in vulg. ga.

IUDICATVM SOLVI.

Aliam speciem prætoris stipulationis ponit: & sit hæc ante lit. contest. vt supra qui satisf. cog. de die. §. si seruus. & olim à quocunque suo vel alieno nomine conuenito, reali vel personali actione: sed hodie non præstatur ab eo qui suo nomine conuenitur: vt insti. de satisf. in princ. & §. sed hodie. Defensor ergo rei præstat, etiam si habeat mandatum: vt. C. de satisf. l. i. in fi. & si dominus est præsens, fideiubet pro procuratore suo: vt insti. de satisf. §. si vero aliquis. si absens, ipse procurator inuenit fideiussores: vt infra eo. l. si ad defendendum. Accursius.

Altera est iudicatum solui, cuius formulam edidi alias, quam ex edicto prætoris de re aut lite antequam ea contestetur in casum quo scilicet ea res iudicetur vel non defendatur stipulatur actor à reo vel defensor eius. l. filius. Qui satisf. cog. sed & duabus illis causis subiicitur de dolo malo clausula, vt in stipulatione ex operis noui nuntiatione. Cuiacius.

IN stipulatione.] **CASVS.** Feci te conueniri in iudicio ad centum. procurator tutus satisfedit iudicatum solui. fuiti condemnatus. quaeritur quando dies istius stipulationis cedit? Respon. quod statim postquam sententia iudicis transit in rem iudicatam: tamen exactio non potest fieri nisi post tempus reo à iure indultum, scilicet post quatuor menses. Lex sequens plana est. Fran. Accursius.

f *Cedit.* i. incipit deberi, sed non venit: vt. j. de verb. sig. l. cedere. & hoc obtinet ex clausula, quod verbum sonat. cæterum ex aliis clausulis etiam ante committitur: vt infra eodem iudicatum solui. Accursius.

g *Principali.* quatuor mensiu olim: duorum hodie: vt. C. de vsur. rei iudi. l. ij. & s. de re iud. l. debitoribus.

h *Differtur.* contra fideiussores: vt. C. de vsur. rei iudi. l. fi. in fin.

i *VM lite mortua.* triennij lapsu: vt. C. de iudi. l. properandum. **C**vel solutione seu transactione, vel alio simili modo: vt. j. e. l. cum quaerebatur. §. proinde. & s. si quis cau. l. ij. in prin. vel quia quod petebatur rei vindi. mortuum est. non enim tenentur fideiussores. vel reus, nisi forte euictio immineret: vt infra eodem. l. si seruus. nec enim de fatalitate tenetur: vt ibi, & supra de peti. hered. l. illud. & facit infra. l. proxima in princip. & supra de iudi. l. non à iudice. §. fina. Item not. hic argu. quod finita causa triennio, non valeant prima acta. quod dic vt no. C. de iudi. l. properandum. §. j. Accursius.

SI quis.] **CASVS.** Volebam te facere conueniri coram aliquo iudice: procurator tuus satisfedit iud. solui. postea muto voluntatem, & facio te vocari coram alio iudice. certè isti fideiussor-

res prius accepti non tenentur mihi: quia non subdiderunt se sententiae istius secundi iudicis. [S T I P U L A T I O N E M.] Nunc iurifcon. incipit numerare personas quae possunt stipulari iudi. sol. & primo dicit quod procurator, tutor, & curator, hi possunt stipulari iud. solui. & procurator accipiendus est ille qui mandatū habet: siue pro illa causa tantū, siue sit procurator vniuersorū bonorū. & licet ab initio cū stipularetur iudi. sol. non fuisset procurator. si tamē postea dominus ratum habuit, erit ratum quod fecit, & procurator fuisse videbitur.

[S E D E T S I F O R T E.] Sūt certae personae quae possunt agere pro personis cōiunctis: vtrum istae possint stipulari iudi. sol. Respon. quod non: quia non sunt procuratrices tales personae si non habeant mandatū, licet praetor permittat eis quae possint agere sine mandato: imō si tales personae stipulatae sunt iudi. solui, non valet stipulatio: sed erit de nouo satisfandū. Item & tutor ille esse debet qui administrat, si velit stipulari iudi. solui. vsque ibi. Sed & si. Ponamus quod aliquis administrat negotia pupilli quasi tutor, & tamē tutor non est: vtrum talis possit stipulari iudi. sol. Respon. quod non. Item & si tutor esset, non tamē administraret: non potest stipulari iudi. sol. Nam solus ille tutor potest agere pro pupillo, & stipulari, qui est datus à parente pupilli: vel cui maior pars tutorū commisit administrationem: vel qui datus est à iudice qui habuit ius dandi tutorem. [S E D E T C U R A T O R E M.] Dicitur est §. ea. l. §. stipulationem. quod curator potest stipulari iudi. sol. hic declarat quis curator illud facere possit: & dicit quod curator furiosus: item pupilli: & adulescentis: hi omnes possunt stipulari iudi. sol. [S I T U T O R.] Pupillus habebat patrimonium in Italia & in Gallia. tutores etiam habebat, vnum rerum Italicarum, alium rerum Gallicarum. dicitur hic quod tutor rerum Italicarum non potest stipulari iudi. sol. super rebus Gallicis: quia non habet earum administrationem. [S I R E V S.] Dicitur infra eodem titulo. l. iudi. sol. quod stipulatio iudi. sol. habet tres clausulas. prima est id quod verbum sonat, scilicet quod soluat res iudicata. secunda est quod reus defendatur. tertia quod dolus absit. istis praesuppositis pone casum. Reus conuentus satisfecit iudicatum solui: quia secundum iura. fororum cogebatur satisfacere etiam ille qui conueniebatur nomine proprio. satisfecit ergo reus. postea sese absentauit. vtrum committatur clausula de defendendo? Respon. quod sic, si nemo sit qui eum defendat. si verò sit qui eum defendere velit, interim non committitur stipulatio iudicatum solui. [S I P L V R E S.] Reus conuentus satisfecit iud. sol. & dedit tres fideiussores. non defenditur reus. & sic commissa est illa clausula de defendendo. actor agit contra vnum fideiussorem ad interesse propter rem non defensam, & litem est contestatus cum fideiussore. nunc quaeritur vtrum reus principalis possit suscipere defensionem causae? Respon. quod sic, & fideiussor debet absolui. h. d. cum. l. seq. Franc. Accursius.

^a Alterum. scilicet iudicem. Accursius.

tum solui, & agit apud alterum, non committitur stipulatio: quia non huius iudicis sententiae fideiussores se subdiderunt.

Ista stipulatio committitur si fuerit interposita per verū procuratorē, aut per verū tutorem, aut curatorē, qui possunt acquirere obligationem & actionem dominis quorum negotia administrant. secus si per eū qui non erat verus procurator, licet haberet potestatem agendi à lege, nisi fuerit secuta rati habitio domini. Item secus si non erat verus tutor: vel erat, tamē non habebat administrationem ipse, sed alius: vel non habebatur in illo loco, sed alibi. Pau.

Stipulationem iudicatum solui, & procurator & tutor & curator stipulari possunt. Procuratorem cum accipere debemus, cui mandatū est: siue huius rei tantum mandatū susceperit, siue etiā vniuersorum bonorū. Sed & si ratum fuerit habitū, procurator videtur. Sed & si forte ex liberis vel parentibus aliquis interueniat, vel vir vxoris nomine, à quibus mandatū non exigitur: an committatur stipulatio, quaeritur. Magisq; erit ne committi debeat: nisi fuerit ei mandatū, vel ratum habitū. quod enim eis agere permittitur edicto praetoris, non facit eos procuratores. Itaque si talis persona interueniat: ex integro erit cauendū. Sed & quod de tutore diximus, ita accipiendū est, vt si is fuerit qui tutelā administrabat. cū tutor non esset: tutoris appellatione cum non contineri. Sed & si

^b Stipulatio iudicatum solui. & facit. §. l. cum apud. & l. cum quaeratur. §. fin. & §. l. proxi. & de iudic. l. non à iudice. §. fi. & ad Maced. l. si filiusfam. j. in fin. & l. seq.

^c Stipulari possunt. id est exigere stipulationem. & facit supra titu. ij. l. generaliter.

quidem tutor sit, non tamē quasi tutor negotia administret, vel dū ignorat, vel alia ex causa: dicendum erit non committi stipulationem. Nam edicto praetoris illi tutori agendi facultas datur, cui à parte, maiorēve parte tutorum, eorumve cuius ea iurisdictio fuit, tutela permittitur. Sed & curatorem accipiemus furiosus, furiosus, item pupilli, pupillae. ceterorum quoque curatores, puta adulescentis, vel si alterius cuius curator sit, committi puto stipulationem. Si tutor esse proponatur regionis alicuius vel prouinciae, vel rerum Italicarum, cōsequēs erit dicere, stipulationem ita demū committi, si ex ea causa egerit quae ad administrationem eorum pertinebat.

Si causa non defendatur: committitur haec stipulatio propter clausulam de defendendo, licet definitiua non sit adhuc lata. Pau.

Si reus postquam iudicatum solui promisit, demens factus sit: an stipulatio committatur ob rem non defensam, quaeritur. Magisq; est vt committatur, si nemo eum defendat. Ob rem non defensam stipulatio non committitur, quādiu potest existere qui defendat.

Mora commissa in non defendendo potest purgari vsque ad sententiam: post sententiam verò vel solutionem purgari non potest, Bartolus.

Si plures fuerint fideiussores: posteaquam cum vno lis contestata est, ex clausula ob rem non defensam ipse reus potest suscipere defensionem:

tutor esse velit, sed vt amicus: nec vitur excusatione sibi competente, vel gerebat nomine contutoris qui solus administrabat sic stipulando.

^r Facultas datur. & stipulandi & excipiendi si vt tutor velit defendere: vt & §. de adm. tu. l. ij. §. fi. & l. iij. & insti. de satisf. tu. §. sed & si testamento. Si verò non vt tutor, sed vt extraneus defendere velit: auditur praestita satisfatione legitima. aliās in agendo serua quod hic dicitur.

^f Cuius ea. sup. ab eo iudice cuius ea & c.

^t Pupilli. facit insti. de cura. §. interdum.

^u Cuius. id est alicuius. ad quod. §. tit. j. l. non quasi. §. j.

^x Eorum. aliās rerum: aliās eorum. & facit, C. de authen. praestan. l. fin. Accursius.

^y Demens. aliās absens.

^z Ob rem. id est ob clausulam istam quae inest in stipulatione iudicatum solui.

^a Committatur. alioquin contemni posset haec stipulatio.

^b Poterit existere. potest tamē committi ex aliis duabus clausulis, etiam si defensor existat. sed si quaeratur an denunciare stipulator debet, an sit qui velit reum defendere? Respon. sic, argu. §. qui. ex cau. in pos. ea. l. praetor ait. §. fin.

^c Cum vno. ex fideiussoribus. Accursius.

^d Contestata est. ad interesse. Accursius.

^e Defensionem. secus post condemnationem: vt. §. l. iij. in princi.

Et

^d Rei. p qua agit nūc. Accursius.

^e Videtur. licet ab initio falsus sit: vt supra de solu. l. vero. in fine. & supra de iudi. l. licet. Accursius.

^f Non exigitur. vt & supra de procur. l. sed & hē. & C. de procu. l. maritus.

^g Ne committi. nec stipulanti, quia sua non interest: nec domino, quia alteri stipulari nemo potest.

^h Habitum. negotium sine mandato gestum. Sed cōtra. §. eo. si ante. in fi. vbi per subsequēs mandatū vel rati habitio infirmatur non confirmatur quod est factum. Sol. ibi ex parte rei, hic actoris: vt ibi plenius dices.

ⁱ Praetoris. quod non habemus.

^k Talis persona. sine mandato praecedenti, vel rati habitioe sequenti: licet sit de coniuictis.

^l Interueniat. & cautum fuerit.

^m Cauendum. scilicet domino ad hoc vt committatur. & facit supra de fideiuss. l. qui satisfecit. Accursius.

ⁿ Administrabat. §. de solutio. l. quod si forte. §. j.

^o Non esset. & administrabat: & stipulatus fuit iudi. solui.

^p Dum ignorat. se datū tutorem.

^q Ex alia causa. nā scit datum se tutorem: sed non gerit ideo quod tutor esse velit, sed vt amicus: nec vitur excusatione sibi competente, vel gerebat nomine contutoris qui solus administrabat sic stipulando.

^r Facultas datur. & stipulandi & excipiendi si vt tutor velit defendere: vt & §. de adm. tu. l. ij. §. fi. & l. iij. & insti. de satisf. tu. §. sed & si testamento. Si verò non vt tutor, sed vt extraneus defendere velit: auditur praestita satisfatione legitima. aliās in agendo serua quod hic dicitur.

^f Cuius ea. sup. ab eo iudice cuius ea & c.

^t Pupilli. facit insti. de cura. §. interdum.

^u Cuius. id est alicuius. ad quod. §. tit. j. l. non quasi. §. j.

^x Eorum. aliās rerum: aliās eorum. & facit, C. de authen. praestan. l. fin. Accursius.

^y Demens. aliās absens.

^z Ob rem. id est ob clausulam istam quae inest in stipulatione iudicatum solui.

^a Committatur. alioquin contemni posset haec stipulatio.

^b Poterit existere. potest tamē committi ex aliis duabus clausulis, etiam si defensor existat. sed si quaeratur an denunciare stipulator debet, an sit qui velit reum defendere? Respon. sic, argu. §. qui. ex cau. in pos. ea. l. praetor ait. §. fin.

^c Cum vno. ex fideiussoribus. Accursius.

^d Contestata est. ad interesse. Accursius.

^e Defensionem. secus post condemnationem: vt. §. l. iij. in princi.

Et

* vel cuius de ea re iurisd.

† Sic Flox. sed in vno vetust. manuscri. legi absens. in altero verò sic, demens vel absens factus sit, quā lectionem summopere probō.

a] Quae autē dicitur satisfactio legitima: vide glo. in auth. cui relicta. C. de indic. vidui. tolle

Mora quan-
do que post
litē contest.
purgatur.

Et not. quod purgat moram etiam lite contest. Arg. contra. s. de verbo. oblig. l. si insulam. item facit. s. de procu. l. qui proprio. Accur. **ADDITIO.** Dic secundum Bart. post Pet. quod hoc est ideo, quia stipulatio citius committitur quam debeatur: ideo in alio releuatur, ut ulteriori tempore admittatur purgatio.

Is autem. scilicet. fideiussor. Acc.

Iam tamen.] **CASVS.**

Dictum est. s. proximi. l. & s. precedenti, quod reus potest suscipere defensionem lite contest. contra fideiussorem. hoc dictum non habet locum si fideiussor sit iam condemnatus: quia si condemnato fideiussore daretur reo potestas suscipiendi defensionem, sequeretur quod solutione facta daretur repetitio: quod esset inconueniens: ergo &c. [V N V S.] Reus satisfecit de iudicato soluendo: & dedit plures fideiussores. vel sic: Plures erant heredes qui conueniebantur. aliqui voluit defendere aliqui vero non. dubitatur utrum vnus fideiussorum aut vnus heredum possit defendere si alij nolint: Respō. q. sic. Glo. bene declarat. s. sequē.

[N V N C V I D E A M V S.] Sæpe sup a dictum est quod in stipulatione iudicatum solui, sunt tres clausulæ, inter quas est vna de defendendo. In hoc quæritur qualis exigatur defensio ut satisfieri possit stipulationi ne committatur. Item quæ personæ debent defendere. Respō. iurisconsult. quod si

personæ superius enumeratæ defendant, recte videtur facta defensio: nec stipulatio committetur. & sunt illæ personæ fideiussorum heredum vel debitorum: item tutores, curatores, & procuratores. Si vero aliæ personæ sint quàm illæ quæ velint defendere: stipulatio non committetur si defendant arbitrio boni viri, id est cum satisfactione. nam si satisfecit, videtur recte defendere. si autem velit defendere simpliciter, id est sine satisfactione, & index eum repellat, committitur stipulatio. vsq; ibi, q. si quis eum. Si aduersarius talem defensorem sine satisfactione admiserit, stipulatio non committetur: quia sibi debet imputare qui talem defensorem admisit. [S I E X F I D E I V S S O R I B V S.] Si vnus ex fideiussoribus qui fideiussurum iudicatum solui velit defendere: stipulatio non committitur. [I N H A C S T I P U L A T I O N E.] Pone casum. Vn° fideiussorum iudicatum solui cepit defendere. postea deseruit defensionem. an possit agi contra ipsum actione mandati ad interesse? Respō. detur q. non: quia non fideiussit in defensionem, sed tantum ad quantitatem: scilicet ut solueret rem iudicatum. Si vero isti fideiussores fideiussurum ut etiam defenderent: an tunc possint agere mandati? Distinguitur, aut victi sunt in iudicio, aut vicerunt. Si victi sunt: poterunt agere mandati contra reum, si soluerunt iudicatum: verum tamen expensas litis non consequentur. Si autem obtinuerunt in iudicio, tunc poterunt petere litis expensas, quasi secundum mandatum fecerint. [S I T A M E N.] Quia ergo ita est q. fideiussores possunt defendere, ut euitetur commissio stipulationis ob rem non defensam: quæritur si plures sint fideiussores, & velint defendere: utrum possint omnes simul defendere: vel an cogantur dare vnum qui defendat? Respon. quod debent vnum dare pro se omnibus qui defendat. aliàs stipulatio committitur ob rem non defensam. & arguit iurisc. à simili. Nam si reus principalis satisfecit iudicatum solui: si moritur pluribus heredibus relictis, heredes debent vnum dare qui defendat: ne si defensio

IIII. IULIANVS libro quinquagesimo Digestorum.

Is autem a cū quo actum fuit, absolui debet.

V. VLPIANVS libro septuagesimo septimo ad Edictum.

Iam tamen b fideiussore qui iucium acceperat, damnato, frustra defensionem reus suscipit. Cæterum c & si solutum fuerit posteaquam iudicatum est: repetitionem constituemus d eius quod solutum est. e

Supra in. s. fina. dixit quod ipse reus qui fuit in mora, admittitur ad defensam vsque ad sententiã, ut mora purgetur. hic dicit quod etiam vnus ex fideiussoribus datus in hac stipulatione, & etiã si reus decessit pluribus heredibus relictis, vn° sol° potest suscipere defensionem pro omnibus, & purgare morã. P.

Vnus ex fideiussoribus vel heredibus f pluribus, alio cessante suscipere defensionem potest.

Stipulatio semel commissã ad interesse totale vltimo non committit. B.

In hac stipulatione b quia plures causæ h sunt vna quantitate i conclusæ: si committeretur statim stipulatio ex vno casu, k amplius ex alio committi non potest. l

Si defendatur causa per aliquem ex illis qui promiserunt defensionem, vel per aliquem ex heredibus illorum: non requiritur quod detur alius fideiussor: & stipulatio non

plures diuisa fuerit, actor incommodo afficiatur. Sec° est in heredibus actoris, qui non habent necesse vnum defensorem dare. Cætera clara sunt. Casus legis sequen. posit° est. s. eod. in. l. iij. s. si reus. & de se satis clarus est. Glo. ponit casum legis, si ante. & plane exponit. Fran. Accursius.

committitur ex clausula de defendendo. sed si alius a prædictis causam defendat, etiã si non sit ex fideiussoribus datus requiritur quod det fideiussores novos: aliàs actor non tenetur eum admittere. si tamen admisit, dicitur causa legitime defensa: & stipulatio ob rem non defensam non committitur. Paulus.

Nunc videamus qualis defensio exigatur ne committatur stipulatio, & quarum personarum. Et si quidem ex personis enumeratis m in defensionem quis succedat: palam est recte rem defendi, nec committi n stipulationem. si vero extrinsecus persona o defensoris interueniat, eque stipulatio non committetur: si modo ille paratus sit rem boni viri arbitrati defendere, hoc est satisfacere. sic enim videtur defendere, si satisfecit. Cæterum si simpliciter p paratus sit interuenire, nec admittatur: q committetur ista stipulatio ob rem non defensam. Quod si quis eum vel cum satisfactione, vel sine satisfactione admiserit: r consequens erit dicere, stipulationis t isti nullam partem u committi: quia sibi imputare x debet, u qui talem defensorē admittit. Si ex fideiussoribus qui iudicatum solui cauerant, existat defensor: placuit ob rem iudicatum x stipulationem non committi: cæteraque eadem esse, atque si extraneus

gi potest. vt. j. eo. l. fina. item ex eadem causa, ut ob dolum pluries poterit committi: vt. s. eo. l. nouissima. in prin. Accursius.

m Ex persona enumeratis. scilicet fideiussorum vel heredum eorum, vel debitorum: vt. s. vnus. & tunc satisfecit fideiussor vel heres eius, non autem heres rei vt. j. s. si ex fideiussoribus. Vel dic enumeratis, vt tutores, vel curatores & procuratores: vt. s. l. iij. s. j.

n Nec committi. ex hac causa quod non defendatur.

o Persona. id est alia a prædictis.

p Simpliciter. id est non satisfecit.

q Nec admittatur. nemo enim cogitur eum admittere: vt instit. de satisfecit. s. si vero reus. & supra de procu. l. qui proprio. s. qui alium. & supra qui. ex cau. in pos. ea. l. hoc autem. s. recte. & s. de admi. tu. l. generaliter.

r Admiserit. satisfecit admittere teneor: vt. s. non satisfecit, non: vt modo dixi. Accursius.

f Stipulationis. iudicatum solui.

t Nullam partem. nec illam de defendendo: quia defensum est. nec illam de re iudicata: quia non nocet reo principali: vt supra de re iudica. l. si se. in princip. nec illam de dolo: quia non interuenit dolus: & quia nulla est sententia: cum nec madauerit, nec ratam habuerit sententiam: nec ille satisfecit. Hu. Quod est verum in præiudicium domini vel fideiussoris. sed nullo se offerente defensioni, fit executio: vt dicta. l. si se. & de procu. l. Plautius in fin. Acc.

u Imputare debet. ad hoc. s. de fideiussore. l. qui satisfacere.

x Ob rem iudicatum. id est iudicatum solui ex ea clausula de defensione. & quod subiicit, cæteraque &c. scilicet quia satisfecit sicut extraneus defensor. nam pro eo quasi ipse esset litigaturus, non est satisfecit. sed quasi reo litigaturo: vnde non committitur stipulatio: vt. j. eo. l. cum apud. Vel dic verius, secundum Io. ob rem iudicatum, quod verbum sonat. hic enim non committitur,

b *Iam tamen.* aliàs iam tamen: & aliàs non tamen. Acc.

c *Cæterum.* id est alioquin si condemnato fideiussore reus admittetur ad defensionem: ergo & solutione facta daretur repetitio: quod inconueniens est: vt. j. eo. l. si ex duobus. & s. de solu. l. id quod. & de cōdic. indebi. l. qui ob rem. Accur.

d *Constituerimus.* id est videbimus constituisse.

e *Solutum est.* aliàs inemptum est: vt dixi.

f *Vel heredibus.* rei fideiussorum.

g *In hac stipulatione.* s. iudicatum solui.

h *Causa.* id est clausulæ. s. de defendendo, de dolo malo, & re iudicata. R. vt. j. l. proximi.

i *Vna quantitate.* id est vna conceptione verborum. vel quantitatem dicit pecuniã ipsam. nã quantum continet vna, continet altera. secus si plus vel aliud in altera contineretur: vt in arg. cōtra. s. de verb. obli. l. si sic. & fa. j. eo. l. cum quærebatur.

k *Vno casu.* veluti ob rem non defensam.

l *Non potest.* aduersus eundem: scilicet vt ex vtraque clausula idem exigatur: sed vnus ex vna alter ex altera. exi-

* Flo. impu-
tari i. pro. c
† quia.

licet sit iudicatum: quia non fuit persona huius defendentis in stipulatione comprehensa. & quod subiicit, ceteraq; id non mutato, secundum Ioh. at R. aliter exposuit, ceteraq; de defensione. nam quod esset extraneo defendente, quia non committeretur stipulatio quicumq; defenderet, ex quo esset admissus: vt. s. proxi. s. ita hic fideiussore defendente: at satisfacere non tenetur, secundum eum. Nec obi.

ei. j. eo. cum apud. quia in mutatione iudicis dicit, non defendetis. per Ioh. j. proxi. s. in principi. cui opinio placet. Accur.

a In quantitate. quæ fuerit iudicata.

b Non in defensionem, scilicet interuenerunt.

c Ut defendant. licet eis mandatum non sit:

d Victi sunt. in defendendo Accur.

e Consequentur. non quia iudicatum: vt. s. de re iudi. l. si se. nec ideo quia liberassent eum ab illa stipu. iudica. solui: quia nec commissum fuit, cum sententia non tenuit: vt. s. s. nunc videamus. in si. dictum est. sed quia liberauerunt eum ab actione qua conueniebatur: & consequetur sumptus in sequenti casu utili mandati actione: quia iuxta mandatum factum est. & in prima forte actione neg. gest. quia ipso gestu negotium suum est. Accursus.

f Petent. hoc ideo, quia in sententia apparet non utiliter negotium ceptum esse: unde non agitur: vt. s. de neg. gest. l. sed an ultro. s. j. at in eo qui cum mandato agit, vel defendit. semper repetit sumptus: siue vincat, siue perdat: vt. s. de procura. l. qui proprio s. litis. & C. manda. l. etiam. Item contra. C. de neg. gest. l. ob negotium. Soluti. ibi. utiliter: hic autem non expediebat domino litigare. vel ibi extra ius: hic in iudicio. Item facit. s. de uerbo. oblig. l. venditores. Accur.

g Litis. Sed nonne habet per. l. properadu. C. de iudi. Rn. fuit iusta ignorantia: vt. s. de le. ij. q. solidum. s. etia. & in auth. de iudi. s. oportet. col. vj. Accur.

h Pro parte sua. ex beneficio epistolæ diui Adriani. Acc.

i Desiderante. nisi actor ex variis causis actiones intendat plures. tunc enim singuli in singulas possunt esse defensores: vt. s. de procura. l. omnium. Accursus.

k Heredes. rei principalis qui satisfacit iudicatum solui.

l Per plures. ad quod est supra famil. ercif. l. si familia. & de ædil. edict. & redhibito. l. quod si nolit. s. si plures. & de exercito. l. j. s. fin. & l. seq. & supra de procu. l. non tamen. & l. licet. s. si plures versi. plane. sed contra in eo. titu. l. si quis cum procuratorio. s. vnus. Soluti. ibi plures erant principales conuenti: hic vnus satisfans, cuius sunt plures heredes: & sic loco vnus. Item argu. contra. s. de duo. re. l. iij. s. vbi. Accursus.

m Actorem. hoc in heredibus rei. aliud & c.

n Per unum litigent. sicuti nec ut litigent.

o Ibi. id est in eo foro. ad quod. s. de iudi. l. venditor.

p Iudicatum. Tres habet. immo vnam: vt infra eod. l. cum qua-

defensor existat.

Fideiussores dati in hac stipulatione, non tenentur defendere si nolunt: quia nec promiserunt, sed dumtaxat poenam & interesse, si causa non defendatur. sed si defendant & succumbant, recuperant sorte quam soluunt: expensas vero non. si autem obtinent: expensas recuperant per utilem actionem mandati, non per directam quia non fecerunt id quod mandatum erat: cum defensio non esset eis mandata: vt dictum est, sed fecerunt iuxta mandatum. P.

In hac stipulatione hoc tractatur, an hi qui fideiusserint, si defensionem omiserint, mandati iudicio teneantur: & est verius, non teneri. hi enim in quantitate interveniunt, & hoc illis fuit mandatum: non in defensione. Quid tamen si & hoc sibi adsumpserint, ut defendant? an mandati possint agere? Et si quidem victi sunt: a utiq; quod ob rem iudicatam prestitierunt, consequentur: c sumptus tamen litis minimè petent. Si autem obtinuerunt: poterunt sumptus litis consequi, quasi iuxta mandatum, et si non mandatum fecerint.

Ad defendendum causam ceptam contra unum, etiam si de illo peruentum sit ad plures heredes: non admittuntur plures defensores: sed debet unum constitui: licet ex parte actoris plures procuratores admittantur. Paulus.

Si tamen plures fideiussores defendere fuerint parati, videamus utrum vnun defensorem debent dare: an verò sufficiat ut vnusquisque eorum pro parte sua defendat, vel defensorem substituat. Et magis est, ut nisi vnun dent procuratorem, desiderante scilicet hoc actore, committatur stipu-

rebat. quæ est contra. Soluti. hic vna est clausula verbo, ut ibi: & trina est intellectu & effectu: vt hic. Accur.

Collatas. alias collectas.

Iudicata. scilicet soluenda. & hoc est quod verbum sonat.

De re. id est causa. & facit ad hoc supra de operis noui nuntiatione. l. stipulatio. s. habet.

De dolo. scilicet ut absit. & has duas per interpretationem, scilicet ne quid in fraudem huius stipulationis fieri possit debitore non defendente: vel ne iudicetur dolose quid faciente, secundum R. Sed tamen si ex vna clausula committatur, non committitur ex alia. sufficit enim quod ex altera committatur ad hoc ut possit agi: & sic disiunctiue habet collectas in vnum: vt. j. e. l. cum quaerebatur.

Defensor necessarius habet necesse defendere in foro in quo lis est inchoata. Paulus.

Illud sciendum est, ibi rem esse defendendam, ut rectè defendatur, vbi debet agi.

Sed an contineat clausulam de iudicio sisti? videtur quod non: quia si hoc sit superfluum: quia comprehendatur sub clausula de defendendo. sed certe defensio potest fieri de absente: sed sistere in iudicio requirit presentiam. Paulus.

VI. IDEM libro septuagesimo octavo ad Edictum.

Iudicatum solui stipulatio tres clausulas in vnum collatas habet: de re iudicata, de re defendenda, de dolo malo.

Mutata conditione defensoris rei de habente mandatum ad non habentem, vel econtra, vel in ipsum principalem actore sciente, stipulatio iudicatum solui non poterit committi. secus actore ignorante. Bartolus.

VII. GAIUS libro vicesimo septimo ad Edictum provinciale.

Si ante acceptum iudicium prohibitum fuerit procurator a domino, & actor ignorans prohibitum eum esse, egerit, an stipulatio committatur? Et nihil aliud dici potest, quam committi. Quod si quis sciens prohibitum esse, egerit: Iulianus non putat stipulationem committi. nam ut committatur, non sufficere ait cum ea persona acceptum esse iudicium, quæ stipulationi comprehensa videtur defendi in eo iudicio quo se obligauerunt fideiussores, secundum R.

Acceptum. id est ventilatum iudicium: & sic fuit defensio: quod sufficit per quemcumque admissum: vt supra. l. iam tamen. s. nunc videamus. Sed respon. pro eo, verum est si personæ conditio quæ incipit defendere, eadè perseueret: quod hic non fuit: immo fuit mutata de habente mandatum, ad non habentem: & sic iam non est illud iudicium pro quo fuit satisfatum. Item si dicas secundum alios committi propter rem iudicatam, & sic iudicatum fuit: videtur contra: quia sententia non valet in præiudicium domini: cum iste se obrulisse videtur reuocato mandato: vt. s. de re iudi. l. si se. sed dicas valere in præiudicium offerentis se: vt. s. de procu. l. Plautius. in si. Sed pro certo non fuit satisfatum pro ea sententia quæ teneret defendentem: sed quæ teneret dominum, sed dices in odium reuocantis, ne probabilis ignorantia damnum afferat. Item si dicas tertio committi ex clausula de dolo, quia prohibuit dolo procuratorem non certificado actore: alioquin probabilis ignorantia damnum afferret, quod esse non debet: vt instit.

De dolo. scilicet ut absit. & has duas per interpretationem, scilicet ne quid in fraudem huius stipulationis fieri possit debitore non defendente: vel ne iudicetur dolose quid faciente, secundum R. Sed tamen si ex vna clausula committatur, non committitur ex alia. sufficit enim quod ex altera committatur ad hoc ut possit agi: & sic disiunctiue habet collectas in vnum: vt. j. e. l. cum quaerebatur.

Si ante. maxime. nam idè & si post. cum personæ conditio mutaretur. quod innuit ratio inferius scripta. Alij dicunt quod post prohibere non potest.

Prohibitus fuerit. scilicet defendere, & hoc post satisfactionem. & dic quod reus dedit procuratorem, & satisfecit pro eo iudic. sol. & postea prohibuit defendere: & tota hæc lex dicit de procuratore seu defensore rei.

Procurator. scilicet rei.

Committatur. propter rem non defensam. R. vel secundum alios propter rem iudicatam. vel secundum H. de dolo.

Committi. si dicas committi ex clausula de defendendo. secundum R. videtur litera contra. quia dicit, egerit. & j. statim dicam.

Quod si quis. sibi imputaturus.

Committi. quauis non defendatur, quia non est illud iudicium pro quo obligauerint se fideiussores: & sic non

stipulatio. ne. i. pro. e.

Ant. Aug. ll. 3. c. 9. reprehendit Hadriandum in hac legè.

Hic text. not. ad hoc quod procurator constitutus ab aliquo, si non facit prout dicit mandatum sibi datum, sed iuxta illud omnino, habet actionem mandati contra constituentem ad interesse suum. Bolo.

Secundum epistolam Hadriani.

Pluribus fideiussoribus ab actore conuentis, an plures dicantur defensores.

stipulatio. ne. i. pro. e.

vt insti. de manda. §. recte. tunc obstat quod subicit, nā vt cōmittatur &c. vbi dicit cōmitti quādo agit cum persona habente eandē conditionem quam prius. ad quid enim tūc committeretur doli clausula? sed dices in eo quōd doli committeret vt pro se iudicetur: vt diximus. §. l. proximi. & ita omnes defendi possunt.

a *Causam personae*. id est mandatum.

b *Esse*. vt ad defendendum interueniens mandatum haberet, & non defendatur. R.

c *Fuit*. nō sufficit hęc ratio. nam eadem posset allegari cū ignorauit actor. sed est alia: quia non dolo prohibuit cū iste sciret.

d *Extiterit*. quo casu nō cōdōmatur vt procurator, sed vt reus principalis. non ergo committi potest stipulatio quæ pro eo intarposita fuit. & facit. §. de excep. rei iud. l. si is qui heres. Accursius.

e *Prohibitus*. vt in primo casu legis.

f *Stipulatio*. quia utroque modo desit procurator esse. ar. contra. §. de his qui no. infra. l. seruus. & in utroque dic dominum sciuisse: vt. §. ea. l. §. quōd si quis.

g *Defendens*. sine mandato: vt discrepet à casu superiori.

h *Satisfecerit*. iudicatum solui. Sed quid si dominus satisfecerit pro se, & postea procuratorem cōstituat: nunquid cōmittitur stipulatio? & forte cōmittit: quia domini causa non mutatur.

i *Datus*. ille idem qui defensor erat. & sic eandem personam ex alia causa defendit.

k *Fideiussores*. s. dati in priori iudicio pro iudicato soluendo.

l *Non teneri*. quia pro hac sententia se non interposuerunt. in eo autē quod hic dicit mutationes conditionis personae defendentis de habente ad non habentem mandatum, vel econtra, annihilare stipulationem, est cōtra. §. de procur. l. in causa. §. fi. Sol. hic ante lit. contest. mutatum est iudicium: ibi vero post. & sic ante lit. contest. seu in lit. contest. oportet causam personae esse eandem quæ fuit tempore stipulationis interpositæ, secus si post: vt ibi. & pro hoc est princ. l. si ante. & c. & quod ibi similiter dicitur causam personae eandem esse quæ fuit tempore stipulationis interponendæ. nam nō dicit interpositæ. sed interponendæ. & sic tempore interponendæ, id est ante lit. conte. & tempore accepti iudicij, id est lite cōte. debet habere eandem cōditionem. vel aliter hic ex parte rei, ibi actoris: vt patet hic & ibi. & hoc secundo modo soluit & aliud cōtra. §. qui satisf. cog. l. Iulianus. & est ratio diuersitatis: quia huiusmodi persona mutata nō est legitima. Nō enim legitime defendit cum reuocatum est mandatum: & nec dominus ratum habet. sed ibi in. l. in causa. §. de procura. est legitima, & legitime defendit: quia est ipse dominus. vel ibi in utraque ideo committitur: quia non potest imputari domino vel eius procuratori quare iterum non exegit cautionem: quia nimis esset graue reo totiens ab eo exigi illam cautionem. sed hic potest ei imputari quare mutata persona etiam non exegit sibi cauere verus dominus. nam non esset graue reo. cum ei non possit imputari cur mutauit personam. ipse enim imposuit sibi illam necessitatem. Item cōtra. §. e. l. iij. §. stipulationem. Sol. vt ibi. Item contra. §. de iudi. licet. sed ibi ex parte actoris. nec circa satisfationes aliquid dicit. & facit. §. quib. mo. pig. vel hypo. sol. l. j. §. fi. & quod no. in. d. l. Iulianus. Accursius.

S *Ipse petitor*.] **CASVS**. Petebam à te fundum aliquem rei vin. & tu satisfecisti de iudi. sol. ego instituo te heredem meum. dicitur

hic quod stipulatio iudicatum solui est extincta. Fran. Acc.

A **m** *Si petitor*. ergo agebat rei vindi.

n *Extinguitur*. est nempe iudicium extinctum: quia & idē si post acceptum iudicium. & facit. §. de iudi. l. si à me. & de noxa. si communis. in fin. & l. si alienus.

S **I** ad defendendum procurator datus fuerit, satisfacere iubetur iudicatum solui stipulatione: quæ non ab ipso procuratore, sed à domino litis interponitur. Quod si procurator aliquem defendat, ipse cogitur satisfacere iudicatum solui stipulatione.

Perempta re deducta in iudicium, perimit stipulatio, nisi iudicium non perimatur: vt si erat necessaria ad hoc sententia propter cessiones. P.

XI. PAVLVS libro septuagesimo quarto ad Edictum.

S **I** seruus qui in rem actione petebatur, lite contestata decesserit, deinde possessor lite deseruerit: quidam fideiussores eius pro lite datos non teneri putant: quia mortuo homine nulla iam res sit. quod falsum est: quoniā expedit de euictione actionis conseruandæ causa, item fructuum nomine rem iudicari.

Si post prestita satisfatione reus acquirit priuilegium personale per quod inuit non compellatur litigare, nihilo minus si causa non defendatur, committitur stipulatio ista ex clausula de defendendo contra fideiussores. Paulus.

XII. POMPONIVS libro vicesimo sexto ad Sabinum.

S **I** reus post iudicatum solui ab eo datum, in magistratu

procuratoris fideiussor existit.

I *Iubetur*. dominus, si præsens est. R.

f *A domino*. præsente, quod est etiā si est in hortis: vt. §. de procur. l. & qui in foro. cum sequentibus.

t *Si procurator*. habens vel non habens mandatum: vt. C. de procurat. l. exigendi. & de satisf. l. j. in fin.

u *Aliquem*. absentem. Accur.

x *Iudicatum solui*. cum fideiussore extraneo. nemo enim & c. vt instit. de satisf. §. si vero reus. & §. seq. & §. de iudi. l. recte. & de procur. l. qui proprio. §. qui alium. & l. si minor. §. fi. cū seq. & fa- a] minor. 25. annis si. cit. §. de procur. l. filius familias. in fine. Et no. quod ex hac stipulatione tenetur ille qui promisit: nō dominus si non promisit: quia ipse si se defendisset, promittere non teneretur: vt instit. de satisf. §. sed hodie. Actio autem in factum de re iudi. tenetur dominus, quia mandauit: aliàs procurator se offerens: vt supra de procura. l. Plautius.

S **I** seruus.] **CASVS**. Petebam à te seruum Stichum per in rem actionem. satisfecisti de iudicato soluendo, & de re defendenda: mortuus est Stichus. Tu lite hanc deseruisti. queritur utrum fideiussores tui teneantur ob rem non defensam? videtur quod non: quia nulla res est propter quam iudicetur. tamē nihilo minus fideiussores tenentur: licet res nulla sit: quia expedit iudicari propter euictionem & propter fructus. Franciscus.

Y *Rem iudicari*. & ideo committitur stipulatio ob rem non defensam. Sed contra. C. de euic. l. si quis tibi. Solu. hic decessit lit. conte. ibi ante. & eodem modo solues. §. de euic. l. si seruus. Item facit. §. de noxa. l. si plurium. in fi. l. seq. & C. de asser. tol. l. ij. in fin. & §. de arbi. l. non distinguemus. §. item nō est. & facit. §. de verbo. obliga. l. nemo. & de rei vindi. l. vtique. & de re iudi. l. si homo.

S **I** reus.] **CASVS**. Conueniebam te in iudicio super certa summa pecuniæ. tu satisfecisti iudi. solui. postea factus es prætor.

I **I**udicatum. *Expedita*.

Quo ad clausulam de re iudi. sed quo ad alias incertam, secundū R. vt. §. de præto. stipul. l. ij. §. incertam. Vel dic certam quando erit iudicatum, vt hic: interim autem incertam, vt ibi, etiam quo ad clausulam de re iudica. vel dic quo ad alias clausulas continet certam per iudicem qui sententiā certam dabit in interesse: ante autem incerta est: vt ibi, & instit. de act. §. curare.

P *Pronunciauerit*. si agat ex ea clausula, scilicet de re iudica. ex aliis autem agitur ad interesse.

S **I** ad defendendum.] **CASVS**. Duo notat hęc lex esse genera defensorum. quidam sunt qui defendunt præsentem dominos suos: quidam vero, qui defendunt absentes. Defensores qui defendunt præsentem, debent satisfacere iudi. solui. quæ satisfactio interponit ab ipso domino. Defensores vero qui defendunt absentes, debent per seipsum satisfacere iudicatum solui, siue mandatū habeant, siue non habeant. Fran. Accur.

Q *Satisfacere*. quo casu

vel alius maior magistratus: ita ut non possis vocari in ius. dicitur hic quod nihilo minus committitur stipulatio: & fideiussores tui tenentur, si non defendaris arbitrio boni viri. Franc. Accur. **Vocari**, ergo erat de maioribus: ut supra de in ius vo. l. ij. aliàs secus: ut infra de iniur. l. nec magistratibus

Fideiussores, quia personale privilegium rei non transit ad fideiussorē. Azo. Sed contra j. eo. l. vir bonus. Sol. ut ibi. Item contra. C. de vsur. rei iudi. l. fin. Sol. hic personalis est exceptio: ut ibi dixi: per quod etiam soluitur. s. de excep. l. omnes. quæ est contra, cum suis cōcor. Accur. s. ius.

Utrum quæretur, hæc lex notabilis i quibusque partes diuiditur. Primo ponit unam quæstionem. Secundo ostendit dubium quæstionis. Tertio facit unam allegationem in quæstione. Quarto quæstionem determinat. Quinto ponit unam nouam quæstionem. Secunda ibi, dicebam. Tertia ibi, ecce enim. Quarta ibi, proinde videndum. Quinta ibi, proinde & si forte. vsque ad s. fi. Casus autem in terminis talis est: Conueniebam te in iudicio super certa summa pecuniæ quam mihi debebas: vel aliquo fundo mihi restituendo. tu satisdedisti iudicatum solui: in qua satisfatione continetur clausula de defendendo. tu non defendebas: nec quicquam pro te comparabat in iudicio. iudex te pro cōtumacia condemnauit. Nunc quæritur utrum stipulatio ob rem non defensam sit commissa, attento quod es condemnatus. & hæc est prima pars legis quæ ponit quæstionem. vsque ibi. Dicebam. & ponit iurifcon. dubiū istius quæstionis, dicens quod ista stipulatio iudi. sol. habet in se unam clausulam quæ duo continet, scilicet interesse ob rem non defensam: & aliam, rem iudicatam solui debere. cum ergo ista stipulatio claudatur vna clausula: ut siue res iudicetur, siue non defendatur: quæritur utrum si vna clausula committatur, possit nihilo minus altera etiam committi. vsque ibi, Ecce enim. vbi facit iurifcon. unam allegationem per quam vult probare quod vna clausula stipulationis commissa, non possit iterum altera committi. & dicit: Si quis promisit centum alicui sub alternatiua conditione scilicet si naus ex Asia venerit, vel Titius consul factus fuerit: siue naus prior venerit, siue Titius prior consul factus fuerit: conditio est impleta. sed quando est impleta conditio ex priori clausula, non potest amplius ex posteriore committi. vsque ibi, Proinde videndum. vbi ponitur quarta pars istius legis: in qua determinatur quæstio, dicendo, quod si commissa fuerit stipulatio ob rem non defensam: & postea reus condemnatus fuerit: stipulatio ob rem non defensam euanescit, nisi super stipulatione ob rem non defensam fuerit prius lis contestata: ideo fideiussores non statim tenentur licet res non defendatur. quapropter si postea lis fuerit finita solutione, vel transactione, vel acceptatione, vel quocumque modo: stipulatio de re non defensa euanescit. & h. d. & est difficilis lex: tamen pulchrum habet casum, in quo ponendo consumptus est labor unius diei. [SIFVERO.] Agebam contra de rei vindi. ad fundum quendam: exegi à te satisfationem iudicatum solui. postea mutata voluntate egi actione personali contra te ad c. aureos quos te dicebam mihi debere ex causa venditionis certarum mercium. quæritur si fueris condemnatus, aut si non defendaris: utrum committatur stipulatio iudi. solui? Respon. quod non: quia de alia re egi, & de alia est in-

terposita stipulatio: & sic nihil ad rhombum. Fran. **Non defenderet**, lite contestata. aliàs non posset dari definitiua: quod hic fuit. **Ex eremodicio**, ergo erat lis conte. vt. C. de iudi. l. properandum. s. j. & ij. Accur.

stus sit, committi stipulationem. Sed vbi commissa est ex priorē causa: ex altera, licet existat conditio, amplius non committitur. altera causa enim non vtraque inhaeret stipulationi. Proinde videndum, stipulatio ob rem non defensam utrum commissa est re non defensa: an non prius creditur commissa, nisi ex stipulatione lis fuerit contestata. quod magis est. & ideo nec fideiussoribus videtur statim dies cedere, vbi res cœperat non defendi. Proinde si forte lis finita fuerit, ad quam defensio erat necessaria, vel solutione, vel transactione, vel acceptatione, vel quo alio modo: consequenter placuit euanescere ob rem non defensam clausulam.

Mutatio actionis, vel rei, impedit stipulationem iudicatum solui committi. Bar.

Si fuero à fideiussore procuratoris stipulatus iudicatum solui, quasi in rem acturus, & postea in personam egero, vel alia actione acturus, aliam autem dictauero actionem: non committitur stipulatio: quia de alia actum videtur, de alia stipulatio interposita est. **Licet facta fuerit solutio pro-**

cutus erat. ibi non. **Non defensa**, ante iudicium, vel postea ante sententiam latam in principali. R. **Ex stipulatione**, non ista ob rem non defensam: sed ex ea stipulatione propter quam iudicium sperabatur cum iudicatum solui satisfaretur. R. sed secundum hoc contestatio non posset fieri nisi contra reum: quia ille solus tenetur ex ea stipu. & ille non defenditur. quare dicas lit. conte. ex stipu. iudi. solui pro clausula, quia non defenditur: & sic continget quod conditio impletur ipsa contestatione litis, & acquisiuit actor ius: ut & aliàs. s. de ver obli. l. si Titius. **Quod magis est**, ut committatur lit. conte. ad interesse: quia non defendit in proposita quæstione quando ex eremodicio fuit damnatus: quia præualeat rei iudi. clausula: ut argu. j. ea. l. in fin. aliàs autem si re non defensa non sequatur sententia, committitur stipulatio etiam ante lit. contest. ad interesse: quia non defendit, vel verius semper ante committitur: ut s. iam tamen. s. in hac. & s. hac l. sed in casu prædicto quando ex eremodicio est damnatus, creditur non commissa, nisi fiat lit. contest. in ea: ut hic. & facit. s. de verbo. obli. l. si infulam. **Clausulam**, facit. s. titu. j. l. non quasi. s. generaliter. **Procuratoris**, rei. Acc. **Actione**, personali. **Dictauero actionem**, non tamen de eadem re: aliàs esset contra. s. de excep. rei iudi. l. de eadem re. vel si de eadem re agit, tamen ex alia causa: ne sit contra. s. de excep. rei iudi. l. & an eadē. s. actiones. quomodo autem hic libellus fuerit mutatus seu cumulatus: dic vt no. C. de edē. l. edita. & facit. j. de adul. l. denūtiasse. s. quid tamen. & si mensor fal. mo. dixer. j. s. ideo. **Si ex duobus**, J. C. A. S. V. S. Conueniebam te certa actione. tu satisfidisti iudicatum solui, datis duobus fideiussoribus. non defenderis. quapropter commissa est stipulatio ob rem non defensam. vnus fideiussorū tuorū soluit partē suam. Nunc quæritur vtrum nihilo minus

Clausulam, scilicet iudicatum solui. Accur. **Iudicatum**, & tertiam: ut supra. e. l. iudicatum solui. **Clausula**, id est committatur: ut s. l. iam tamen. s. in hac. vel dic. id est contineatur quo ad verbum, sed quo ad intellectum sunt tres: ut s. eo. l. iudicatum solui. quæ est contra. in hoc. Accur. s. ius. **Committatur**, scilicet ob rem non defensam. **Ecce**, adducit simile quod non committatur cooperit. pluries. **Constat**, vt. s. de ver. obli. l. si quis ita stipulatus. s. at si sic. in glo. fi. **Commissa est**, hoc referunt quidam ad vtrumque casum. sed videtur tantum ad proximum. **Causa**, id est conditio. **Non vtraque**, coniunctim. **Stipulationi**, sic & hic in quæstione quam non soluit: vt. s. l. iam tamen. s. in hac. Sed contra. C. de secund. nup. authen. sed si quis. Solui. ibi non ex pacto, sed ex lege succedit. Item contra. j. titu. j. l. si procurator. & supra tit. j. l. non quasi. s. si quis curator. sed hic totum interesse conse-

cutus erat. ibi non. **Non defensa**, ante iudicium, vel postea ante sententiam latam in principali. R. **Ex stipulatione**, non ista ob rem non defensam: sed ex ea stipulatione propter quam iudicium sperabatur cum iudicatum solui satisfaretur. R. sed secundum hoc contestatio non posset fieri nisi contra reum: quia ille solus tenetur ex ea stipu. & ille non defenditur. quare dicas lit. conte. ex stipu. iudi. solui pro clausula, quia non defenditur: & sic continget quod conditio impletur ipsa contestatione litis, & acquisiuit actor ius: ut & aliàs. s. de ver obli. l. si Titius. **Quod magis est**, ut committatur lit. conte. ad interesse: quia non defendit in proposita quæstione quando ex eremodicio fuit damnatus: quia præualeat rei iudi. clausula: ut argu. j. ea. l. in fin. aliàs autem si re non defensa non sequatur sententia, committitur stipulatio etiam ante lit. contest. ad interesse: quia non defendit, vel verius semper ante committitur: ut s. iam tamen. s. in hac. & s. hac l. sed in casu prædicto quando ex eremodicio est damnatus, creditur non commissa, nisi fiat lit. contest. in ea: ut hic. & facit. s. de verbo. obli. l. si infulam. **Clausulam**, facit. s. titu. j. l. non quasi. s. generaliter. **Procuratoris**, rei. Acc. **Actione**, personali. **Dictauero actionem**, non tamen de eadem re: aliàs esset contra. s. de excep. rei iudi. l. de eadem re. vel si de eadem re agit, tamen ex alia causa: ne sit contra. s. de excep. rei iudi. l. & an eadē. s. actiones. quomodo autem hic libellus fuerit mutatus seu cumulatus: dic vt no. C. de edē. l. edita. & facit. j. de adul. l. denūtiasse. s. quid tamen. & si mensor fal. mo. dixer. j. s. ideo. **Si ex duobus**, J. C. A. S. V. S. Conueniebam te certa actione. tu satisfidisti iudicatum solui, datis duobus fideiussoribus. non defenderis. quapropter commissa est stipulatio ob rem non defensam. vnus fideiussorū tuorū soluit partē suam. Nunc quæritur vtrum nihilo minus

terposita stipulatio: & sic nihil ad rhombum. Fran. **Non defenderet**, lite contestata. aliàs non posset dari definitiua: quod hic fuit. **Ex eremodicio**, ergo erat lis conte. vt. C. de iudi. l. properandum. s. j. & ij. Accur.

stus sit, committi stipulationem. Sed vbi commissa est ex priorē causa: ex altera, licet existat conditio, amplius non committitur. altera causa enim non vtraque inhaeret stipulationi. Proinde videndum, stipulatio ob rem non defensam utrum commissa est re non defensa: an non prius creditur commissa, nisi ex stipulatione lis fuerit contestata. quod magis est. & ideo nec fideiussoribus videtur statim dies cedere, vbi res cœperat non defendi. Proinde si forte lis finita fuerit, ad quam defensio erat necessaria, vel solutione, vel transactione, vel acceptatione, vel quo alio modo: consequenter placuit euanescere ob rem non defensam clausulam.

Mutatio actionis, vel rei, impedit stipulationem iudicatum solui committi. Bar.

Si fuero à fideiussore procuratoris stipulatus iudicatum solui, quasi in rem acturus, & postea in personam egero, vel alia actione acturus, aliam autem dictauero actionem: non committitur stipulatio: quia de alia actum videtur, de alia stipulatio interposita est. **Licet facta fuerit solutio pro-**

cutus erat. ibi non. **Non defensa**, ante iudicium, vel postea ante sententiam latam in principali. R. **Ex stipulatione**, non ista ob rem non defensam: sed ex ea stipulatione propter quam iudicium sperabatur cum iudicatum solui satisfaretur. R. sed secundum hoc contestatio non posset fieri nisi contra reum: quia ille solus tenetur ex ea stipu. & ille non defenditur. quare dicas lit. conte. ex stipu. iudi. solui pro clausula, quia non defenditur: & sic continget quod conditio impletur ipsa contestatione litis, & acquisiuit actor ius: ut & aliàs. s. de ver obli. l. si Titius. **Quod magis est**, ut committatur lit. conte. ad interesse: quia non defendit in proposita quæstione quando ex eremodicio fuit damnatus: quia præualeat rei iudi. clausula: ut argu. j. ea. l. in fin. aliàs autem si re non defensa non sequatur sententia, committitur stipulatio etiam ante lit. contest. ad interesse: quia non defendit, vel verius semper ante committitur: ut s. iam tamen. s. in hac. & s. hac l. sed in casu prædicto quando ex eremodicio est damnatus, creditur non commissa, nisi fiat lit. contest. in ea: ut hic. & facit. s. de verbo. obli. l. si infulam. **Clausulam**, facit. s. titu. j. l. non quasi. s. generaliter. **Procuratoris**, rei. Acc. **Actione**, personali. **Dictauero actionem**, non tamen de eadem re: aliàs esset contra. s. de excep. rei iudi. l. de eadem re. vel si de eadem re agit, tamen ex alia causa: ne sit contra. s. de excep. rei iudi. l. & an eadē. s. actiones. quomodo autem hic libellus fuerit mutatus seu cumulatus: dic vt no. C. de edē. l. edita. & facit. j. de adul. l. denūtiasse. s. quid tamen. & si mensor fal. mo. dixer. j. s. ideo. **Si ex duobus**, J. C. A. S. V. S. Conueniebam te certa actione. tu satisfidisti iudicatum solui, datis duobus fideiussoribus. non defenderis. quapropter commissa est stipulatio ob rem non defensam. vnus fideiussorū tuorū soluit partē suam. Nunc quæritur vtrum nihilo minus

† Quid iph-
mudixior,
vide Eras-
chil. i. cent.
s. pro. 80.

Perperam
in editione
Taur. scribitur
minoribus
literis,
cum sit de
stipulationis
formula.

cooperit.

minus alter fideiussor recte defendere possit? Rñ. q̄ sic. sed an ille qui soluit, possit repetere? Dicitur q̄ non, quia stipulatio pro parte sua est extincta ac si accepto latum esset. [**Q V O T I E N S .**] Titius conueniebat Mæuiū aliqua actione: exegit ab eo satisfda. iudi. sol. non est defensio Mæuius. Titius actor vult conuenire fideiussores ob stipulationem commissam rei nō defensē. fideiussores dicūt Titio: nos sumus contenti soluere: tamē nos petim⁹ q̄ absoluas Mæuium à priore iudicio: quia si solueremus, & reus non esset absolutus à priore iudicio, nos nō possem⁹ quicquam ab eo consequi actione mādati pro eo quod fideiussimus pro ipso: aut si vellemus aliquid consequi, cogemur reum defendere in primo iudicio: & sic essemus multum grauati quæritur vtrum petitio ista fideiussorum sit iusta? Respō. quod sic. gl. ponit casum. l. seq. Frā. Accursius.

a Partem suam. immo & in solidū cōmittitur stipulatio. & si voluissim in solidum agere, potuissim: vt. j. eo. l. ex clausula. Sed hic parte sua fuit contentus, vel hic intercesserunt fideiussores singuli p̄ parte virili. vel dic in solidū. sed hic imploratur epistolæ remedium: vt C. de cōsti. pecu. l. si. & ita potest itelligi quod est. j. e. l. ex iudicatum. & l. fin.

b Poterit. ab alio.
c Repetet. vt & s. iā tamen. in prin. & s. de cōdic. inde. l. qui ob rem.
d Perempta. f. solutio. ne. vnde eadē solu. non debet parere repetitionem & liberationem.
e Cum fideiussoribus. quod fideiussor debet postulare mandatis sibi aduersus eum actionibus.
f Caueri. f. à petitore.
g Priore. pro quo iudicio satisfdatum est iudicatum solui.
h Absolui. f. quod actor absoluet dominum.
i Cautione. hac. f. quod actor absoluet dominum.
k Fideiussores. qui soluerunt.
l Non consequentur. ab eo pro quo fideiusserant.
m Aut certe. i. si velit actione mandati à domino cōsequi. Io. & sic habes. non consequitur & c. aliās deest non: & tunc habes, emissa cautio ne.
n Hæc stipulatio. promittis decē singulis diebus quādiu reus nō defendat. & sunt hæc verba stipulationis, quādiu & c.
o Simul. id est postquam.
p Deserit. forte in transactione facta vel acceptilatione: vt. s. e. l. cum quærebatur. §. proinde & si forte. Acc.
q Ex iudicatum.] **C A S V S .** Tu conuentus fuisti à me, & dederas fideiussores iudi. sol. non fuisti defensio. quapropter volui conuenire vnum ex fideiussoribus tuis. ipse paratus est soluere mihi. quæritur vtrum cogatur iudicium accipere? Respon. quod non. cætera istius. l. glo. declarat. Fran.
r Ob rem. i. pro hac parte stipulationis.
s Non debet. quanquam enim pro parte defendere non possit. partem tamen solum soluendo liberatur: vt. s. de verb. obli. l. in executione. §. in solidum. vel melius dic vt no. s. eo. l. si ex duob⁹. ne sit contra. j. l. proximi.
t Aut iudicio. f. iam cōcepto.

parte de interesse ex clausula de defendēdo, potest purgari mora ne soluatur altera pars: nec propterea repetitur solutum. Paulus.

XIIII. IULIANVS libro quinquagesimo quinto D igestorum.

Si ex duobus fideiussoribus qui iudicatum solui sponderāt, alter ob rē nō defensam, partē suā^a soluerit: nihilo minus res defendi poterit: ^b nec tamē is qui soluerit, repetet. ^c stipulatio enim pro parte eius perempta^d est, perinde ac si acceptum ei factum fuisset.

Si agitur ob rem non defensam contra fideiussores: debet actor sibi cauere de non prosequendo litem contra principalē: aliās non tenetur fideiussor sibi soluere: & si soluit hac cautione nō recepta, non repetitur à principali. Pau.

Quoties ex stipulatione iudicatum solui ob rē nō defensam agitur cū fideiussoribus, ^e nō est iniquū cauere, ^f dominū priore^g iudicio absolui: ^h quia ommissa cautioneⁱ fideiussores^k mādati iudicio non cōsequētur, ^l aut certe^m cogātur dominū priore iudicio defendere.

Clausula ob rem nō defensam, tollitur eo ipso quod cœpit causa defendi, vel desit posse. Paulus.

XV. AFRICANVS libro sexto Questionum.

Hæc stipulatio, ⁿ Quamdiu res non defendatur: simul^o atque defendi cœperit, aut defendi debere desierit, ^p resoluitur.

t Destringi. f. ad eum compellendum.

u Aut ad inficiationem. f. iudicij de nouo: vel dic ad institutionē, scilicet procuratoris: & hoc si habeas, institutionem. aliās est inficiationem. & quod subiicit, quoniam & c. & sic est plana: aliās est, quo nō amplius per iu. & c. & est idem sensus. Aliās est, quoniam plus & c. q. d. licet per iudicem aliquid pl⁹ sit consecutus, forte iniquū, vel forte vsuras currētes lite pendente. non ideo est compellendus ad iudiciū. & sic nō est hæc sufficiens ratio quod sit cōpellendus ad iudiciū. & facit. s. de iudi. l. si debitori. & de procu. l. si reus. & insti. de perpe. & tēpo. actio. §. fina

Qui paratus est soluere, non cogitur iudicium suscipere. Paulus.

XVI. NERATIUS libro tertio Membranarum.

Ex iudicatum solui stipulatione ob rē^q non defensam, cum vno ex fideiussoribus agere volo. Is quod pro parte eius fit, soluere mihi paratus est. nō debet^r mihi in eum dari iudiciū. Neque enim equū est, aut iudicio^s destringi, ^t aut ad inficiationē^u cōpelli eum qui sine iudice dare paratus est, quo non amplius aduersarius eius per iudicē ab eo cōsecutus est.

Ratione doli cōmittitur stipulatio ex clausula de dolo in solidū contra quemlibet fideiussorē. P.

XVII. VENULEIUS libro sexto Stipulationum.

Ex clausula re^x iudicata dolo malo, ob rē nō defensā in solidū cōmittitur stipulatio. nō enim videbitur defensa res boni viri arbitrato, ^y quæ in solidū defensa sit.

Stipulatio ista nō committitur ex clausula de defendendo, si reus nō cogere iudiciū suscipere. P.

XVIII. IDEM libro septimo Disputationum.

Vir bonus nō arbitratur indefensam esse rē, de qua prætor iudicium accipere non cogat. ^z

Clausula doli cōmittitur propter dolum cōmissum ab initio stipulationis vsque ad finem iudicij ex dolo principalis & heredis ei⁹, & etiam extranei, si pœna fuerit adiecta. Bartolus.

XIX. IDEM libro nono Stipulationum.

contra fideiussores singulos. quod tamen dic vt no. s. eo. l. si ex duobus. Item contra reū: quia non potest defendere pro parte.

y Arbitratu. quod hic euenit quādo res fuit iudicata dolo malo secundum primam literam. vel dic secundum aliam plane. ad quam facit. s. de damn. infec. l. in stipulatione. Accursius.

Vir bonus.] **C A S V S .** Iudæus quidam conueniebat me vt dare, sibi mancipium Christianum: satisfdedi iudi. sol. non fui defensio. quæritur, vtrum stipulatio sit commissa? Respō. quod non: quia non poterat me ad mancipiū Christianum conuenire. Franciscus Accursius.

z Non cogat. immo etsi reus non sit cogendus, committitur tamen stipulatio ob rē non defensam cōtra fideiussorē, si non defendatur reus: vt. s. eo. l. si reus. quæ est cōtra. Sol. aliud est si non cōpellat prætor rñdere reū: vt ibi. Aliud si vel actorē agere prohibeat, vel reū cōueniri, vt hic: quia ibi dignitas subtrahit à iurisdictione iudicis: hic litigare actor prohibetur, vt cōtra patronum libertus actionem famosam instituere, vel hæreticum petere mancipium Christianum, secundum R. Idem de libris improbatæ lectionis: vt. s. fa. ercif. l. cæteræ. §. j. Alij, vt Io. dicunt quod hic non cogebatur: quia finita erat lis sententia, transf. vel iureiur. vt. s. l. cum quærebatur. §. proinde. Tertij dicunt, refert an à principio non poterat cogi defendi: quia iusta causa defensionē sui euitabat, vel per se, vel per alium: vt hic, & supra de pec. l. eo tempore. in princ. aliud si ex post facto: vt ibi. Vel quarto hic interuenit causa excusationis inter se, & eum quem defendebat: veluti inimicitia capitales interueniunt inter se & eum quem defendebat: vel alia iusta causa impediēbat: quo casu nec de-

Adstringi. Omnia enim iudicia sunt absolutoria. Inst. de perp.

Ex clausula.] **C A S V S .** Titius conueniebat Mæuiū. & exegit ab eo fideiussores iudi. solui. Mæuius dolosus homo procurauit per dolum quod ipse absolueretur à iudice. quæritur vtrum videatur defensio esse, ita vt nō committatur stipulatio: Respō. quod non videtur se defendisse. ex quo per dolum vicit aduersarium suū. Vel pone casum in fideiussoribus. quod scilicet si non defendatur reus. fideiussores tenentur in solidum ob rē nō defensam. Fran.

x Ex clausula re. aliās est, re iudicata. & tunc dic ex clausula, scilicet ob rem non defensam in solidum committi stipulationē re iudicata, dolo malo scilicet defendentis: quasi non videatur plene defendisse q̄ dolum adhibuit vt vinceret. aliās est, de re iudicata: & tunc pro vnaquaq; istarū cōmitteretur stipulatio in solidū

fenfor cogitur, nec fideiuffores cōueniuntur: vt. s. de procu. l. ma-
tus. §. fi. & l. nō cogendum. Ibi autē illa causa superuenerat, quā
reū excusabat personaliter. Nā priuilegiū personę ad fideiuffo-
res nō trāsit, vt resti. in integ. quā ad fideiuffores mi. nō porrigi-
tur: vt. j. de excep. l. exceptiones. ij. §. rei autē. & facit. s. de iudi. l.
nō videtur & j. de reg.
iur. l. nullus. Itē per ea
quā dicta sunt, satis ca-
sus huius. l. colligitur.
Itē potes ponere in le-
gato, qui habet ius re-
uocandi domū: vt. s. de
iudi. l. ij. §. legatis.

Nouissima clausula.]
CASVS. Dictum
est supra eod. l. iudica-
tum. j. q̄ tres sunt clau-
sulę stipulationis iudi-
solui: quarū vltima est
de dolo abfuturo. dicitur
in hac. l. q̄ ista ver-
ba dolum abesse, & ab-
futurum esse, nō respi-
ciunt tantū tēpus præ-
sens, immō etiam tem-
pus futurū, ita q̄ si ille
qui dolum cōmisit, de-
cesserit, heres suus te-
nebitur: quia refertur
ad omne tēp°. Secūdo
dicit: si quis ita fuerit
stipulatus: p̄mittit do-
lum abesse, & abfuturū
esse: & si non abfuerit,
promittis p̄nā quin-
quaginta: si ita stipula-
tus fuerit: tenebitur p̄-
missor etiam pro dolo
extranei ad p̄nā per
eū promissam. Tertio
dicit q̄ stipulatio iu-
dicatum solui, refertur
ad principium stipula-
tionis. quid hoc sit di-
cere declarat glo. vlti-
ma super verb. ad prin-
cipium. Fran.

Nouissima. id est no-
uissimē à nobis posita:
vt. s. eo. l. iudi. sol. Vel
ideo nouissima dicitur:
quia donec potest esse
loc⁹ aliis clausulis, nō est
recurrēdū ad istā: vt. s.
de verb. ob. l. doli. Azo.

In futurum. quamuis enim competat semel iam dolo cōmisso:
nihilominus tamen committitur pro sequēti dolo, vt sic in se re-
uoluatur: vt. s. titu. j. l. non quasi. §. si quis curator.

Permanens. aliās est permanens & c. q. d. venit ille qui erat com-
missus tempore stipulationis interpositę propter verbum abesse:
& aliās est sine permanens.

Factum quod scilicet factum sit cōercendum.

Heres eius. etiam de proprio dolo.

Abfuturumque. hoc enim facere debet, vt p̄maneat sine dolo.

Tempus. post stipu. habens, ar. contra. j. de verborum sig. l. viij.
& l. verbum erit. Azo.

Quanti. nō adiecta p̄na, non teneretur de extranei dolo: quia
factum alienum promittere non debet: vt supra de verb. obli. l.
stipulatio ista. Azo. & facit in ea. l. §. si quis dolum. & l. inter sti-
pulantem. ij. respon. & j. de verb. sig. l. hac verba cui rei.

Ad principium. vt dolo cōmisso ab initio stipulationis agi possit.
ad qđ est. j. de re. iur. l. omnibus quidē. sicut enī principium stipula-
tionis ī præsenti tēpore cōcipit, ita & si in præsenti verū sit dolum
non abesse, committitur stipulatio propter verbum, abesse.

Um apud.] **CASVS.** Conueniebam te apud iudicem Sem-
proniu. tu dedisti fideiuffores, qui promiserūt mihi soluere
id quod Sempronius iudex iudicaret. tu fuisti absolutus à Sem-
pronio iudice, ego appellauī ab ista sentētia. tu postea fuisti con-
demnatus apud iudicē appellationis. quæritur vtrū fideiuffores
tui teneantur: Respon. quod non: & ideo consulit lex q̄ adiciatur

in stipulatione, promittis soluere p̄ reo quod Sempronius iudex
iudicauerit. vel ille qui in sempronij locū fuerit substitutus: tunc
tenebuntur fideiuffores etiam in causa appellationis. Fr. Accur-
k Datum. i. delegatum.
l Non esse. nec ex prima sententia: quia ex ea solus soluere nō po-
tuit cogi. nec ex secūda:
quia ex ea se non obli-
gat fideiuffor. ad quod
s. eo. l. iij. j. respon. & l.
cum querebatur. §. fin.
m Substitutus. vt com-
mitti possit p̄pter sen-
tentiam substituti iudi-
cis. Accursius.

**sed contra eundem non, sed præ-
ualet causa iudicati. Bar.**

xxi. I D E M libro singulari *Questionum
publicē tractatarum.*

SI vnus ex fideiufforibus ob rē
nō defensam cōuentus sit, o
deinde postea ea res defēdat, p̄
alter fideiufforū ob rē iudicatam
cōueniri potest. q̄ Et si reus pro-
mittēdi duobus heredibus relictis
decesserit, alter rē nō defēdat: alter
defēdat: is qui nō defēdit, ob rē nō
defēdā cōueniri potest: ille qui de-
fēdit, ob rē iudicatā: quoniā ī vni⁹
eiusdēq; persona nō posse cōmitti
has duas clausulas creditur. &
nos dicim⁹ semper præualere t
rei iudicatę clausulam, eamque
solam committi.

**Duas partes habet hæc rubrica.
Primo rem ra. habet. hoc est de illa
stipulatione rē ra. habet. Secundo
dicit de rati habitatione: hoc est
qualiter possit haberi ratum. Bar.**

**RATAM REM HABERI,
& de rati habitatione.**

TITVLVS VIII

**Quando cōuenitur ille cui ex-
ceptio rei iudicatę competeret, si
verus procurator exegisset, stipu-
latio de rato committitur. Bar.**

I. P A P I N I A N V S libro vicēsimooctauo
Questionum.

Um quis de rato stipu-
lare: x̄ quāuis non idē y
sed ali⁹ à dño z cōuenire-
tur, qui cōueniri a nō posset si ratū
habuisset, b cōmitti stipulationē
placuit: veluti cū fideiuffor, c̄ aut
alter ex reis promittendi qui soci-
us est, d conuenitur. c̄

ratoribus cognoscere licet, præter solitam stipulationem de iudicato soluendo.
& hac de rato ita fere concipitur, Quod nomine L. Titij à me fundus ille pe-
titur, amplius eo nomine neminem petiturum cuius actio, petitio, persecutio
sit, & ratum L. Titium habiturum heredemve eius aut eum ad quem ea res
qua de agitur pertinebit quocumque mecum agetur, aut quanti ea res erit
tantam pecuniam dari spondes? Rati habitio. quoniam de huius definitione
etiā hoc titulo agitur & quādo aut quomodo ratū habere dominū oporteat,
est approbatio eius quod cum eo gestum est qui egit procuratorio nomine. huic
contraria est retractatio. Cuiac.

Um quis. id est aliquis ex reis debēdi, vel cōfideiufforib⁹.
x̄ Stipularetur. à procuratore.
y Non idem. qui de rato stipulatus fuerit. Io.

z Pro domino. & de debitore & creditore loqui potest, puta ali-
quo agente pro creditore vel cōuento procuratore debitoris,
secundum primam expōsitionem.

a Conueniri. ab aliquo qui nomine domini ageret.

b Habuisset. s. dominus.

c Cum fideiuffor. aliās si cum: aliās non est, si.

d socius est. secus si nō est soci⁹: vt. s. de fidei. l. Vrani⁹. & de arbi. l.
si duo. & j. eo. l. si quis vni. & s. de li. le. l. si quis decedēs. §. nūc de
effectu. si ergo ī duob⁹ reis sociis admittitur: hic restat q̄ vn⁹ p̄ a-
lio fideiubere nō sēp̄ videat. Nā hoc admissio stipu. semp̄ cōmit-
titur. nec ob. de duo. re. l. reos. in prin. quæ expone vt ibi dixi.

e Conuenitur. qui actione pro socio. cum sint socij, vel manda-
seu neg. gest. recuperarent ab eo qui fuit stipulatus: vt arg. s. de
pac. l.

quia ex ea se non obli-
gat fideiuffor. ad quod
s. eo. l. iij. j. respon. & l.
cum querebatur. §. fin.
m Substitutus. vt com-
mitti possit p̄pter sen-
tentiam substituti iudi-
cis. Accursius.

SI vnus. Pone casum
vt. s. eo. l. si ex duo-
bus. Fran. Acc.

n Nō defensam. p̄ parte.

o Cōuentus. sit. & soluit.

p Defendatur. id est iu-
dicetur.

q Conueniri potest. si cō-
dēnatus sit is pro quo
fideiuffit. & dic hic vt
nota. s. eo. l. ex duobus.

r Creditur. quo ad exa-
ctiōnē. s. eo. l. cū quæ-
rebatur.

f Et nos. aperit quod
obscure dixerat. Et no.
quod aliās est, nos: &
hæc bona. aliās non: &
tunc redimus ad plures
personas.

t Præualere. cum forte
vtraque in eadē p̄sona
concurrit: vt. j. ea. l.

**RATAM REM
haberi, & de &c.**

*Id est quomodo & quādo
quis promittit rē ratā habe-
ri. Et nota quod duas par-
tes habet rubri. vt patebit
per exempla infra eodem.*

*Tertia est stipulatio de rato
quā de procuratore actoris
stipulatur reū ante litē con-
testatā, sed & de tutore &
curatore ex edicti verbis, li-
cet vulgo obseruetur ne ab-
his vel ab actore municipiū
desideretur stipulatio de
rato habendo. itemque de
defensore rei nonnunquam
vt ex tit. de procu.*

Huius sti-
pulationis
vulgaria ferē
verba vsur-
pat Cic. in
procem.
Bruti seu de
claris orat.

Bar. hic
dicit se ha-
bere istum.
rex p̄ting.
ad hoc quod
fideiuffor
acceptus in
prima cau-
sa, nō tene-
tur in eo qđ
postea iudi-
catur ī cau-
sa appella-
tionis: nisi
aliud sit a
ctum. Bolo.

stipu latio-
ni.

pac. l. quod dictum. vnde secus si animo donandi fideiussissent: ar. illius. l. quod dictum. & s. de arbi. l. aduersus.

Casum po-
nit.

In stipulatione. Duobus modis potest legi hæc lex. Primo. Titius nomine meo petiit à te cētum quæ mihi debebas: à quo stipulatus es de rato. ego non habeo ratum. ages contra Titium procuratorem non ad cētum, sed ad interesse tuum. quod quādoque plus est quā centum propter sumptum: vel si erat species petita, in qua singulare interesse habebas. quādoque est minus quā cētū si Titius habuerat mādātū: vnde non possum rem exigere. & pro hoc. s. de præto. stip. l. ij. §. incertam & l. fi. & secundum hunc causam dicitur rei promittē. & sti. pro vno supponere: & sic promittēdi passiuē accipitur. vel hæc cōiunctio vel, ponatur correctiuē: vel rei promittēdi debiti principalis, & rei stipulandi. l. de rato. & sic pro eodem his tribus modis ponitur, & secundū has tres expositiones quod dicit cōpendium. i. quod ab eo petitur. s. debitū principale vel secundū R. redde propriē singula singulis. sic enim hic scripsit, Rei promittēdi cōpendium dicitur. quod ipse petit. Rei stipulādi, quod ab ipso petitur. vel quinto dices in duplicibus iudiciis vbi ab vtraque parte cauetur de rato à procuratoribus: vt. s. de proc. l. si defunctus. §. j. & vt ibidē non inspiciatur cōpendium rei vel reorū. l. quantū ab his petatur, sed interesse tam in hac quā in superioribus: & quod dicit in fine, eius qui stipulationē &c. propriē ponitur, cū ipse principalis reus conuentus de rato fuit stipulatus, præterquā in expositione de duplicibus iudiciis: in qua dicit eius qui stipulatus est &c. l. per procuratorē. & hæc omnes expositiones sunt secundū primū casum. Secundo pone casum, q̄ ex parte mea actoris, & tua rei, interuenit procurator: & tuus à meo stipulatus est de rato. ego non habeo ratū. ages quidē ex stipulatu de rato tibi per procuratorē tuū quæsitā: vt. s. de præto. sti. l. omnibus. in qua venit quod tua interest: non quod procuratoris: vt probatur. s. de procu. l. si procurator. & secundum hoc q̄ dicit rei stipulan. vel promittēdi, ponitur pro procuratoribus, quorum vnus ab alio de rato stipulatur. Item quod subicit eius qui sti. scilicet per procuratorem: vt. d. l. in omnibus. Acc.

In stipulatione de rato habendo nō est cogitādū rei promittēdi vel stipulandi cōpēdiū: sed quid interfuerit eius qui stipulat⁹ est ratum haberi quod gestū est.

Petēs restitutionem in integrū aduersus actum gestum cū procuratore, non videtur ipsum impugnare ex defectu mandati: sed potius approbare quantū ad hoc: ideo nō facit hæc stipulationē cōmitti ex eo quod non fuit habitus ratum, nisi etiā de hoc fuisset promissum, quod restitutio nō pete-

II. IDEM libro undecimo
Responsorum.

Cum minor. CASVS. Titius minor. xxv. annis dedit pecuniā mutuam Seio: ad quam petendam fecit procuratorem Mæuium. Seius cū cōueniretur, petiit à procuratore Mæuio q̄ caueret de rato. l. q̄ minor ratum haberet id quod gereretur inter se & proc. & sic soluit pecuniā. minor istam pecuniā perdidit: & sic petit restitui in integrum cōtra istam solutionē: quæ restitutio sibi à præto data est. Seius debitor vult cōuenire procuratorem minoris propter cautionem de rato: vel vult pecuniā repetere. quæritur vtrum possit? Respō. q̄ neutrum facere potest. Idem est dicendum si minor habet ratum actum falsi procur. & postea petet restitui. vsque ibi, Et ideo ita. Dat cōsiliū reo vel eius procu. qualiter sit cauendū de rato à procu. minoris quando mandatum habet procurator. l. sic: promittis q̄ minor ratum habebit: & si in integrum restitutus fuerit, aut heres eius, siue is ad quē ea res pertinebit. tantam pecuniā dare spōdes? Si vero mandatum procu. nō habet: tunc debet etiam pœna stipulationi de rato inferi: vt declarat glo. magna super verbo, prudētius. Nā si talis pœna nō sit adiecta, vel non consentiret minor: daretur iterum actio minori. [FALSVS PROCURATOR.] Mutuam Titio. c. quidā qui nullū mandatū à me habebat. fecit conueniri Titii pro ista pecuniā, & cauit de rato. victus est procurator: & ego domin⁹ appellauī, quæritur vtrū stipulatio de rato sit cōmissa cōtra istum falsum procu? Respō. q̄ non: quia ego videor ratū habere actum proc. cōfugiendū ad cōmune auxilium iuris.

Quod si ego postea pecuniā exegero, nō habendo ratā sententiā: cōmittetur stipulatio in eā pecuniā quā exegi, licet procu. nihil acceperit de pecunia ista à Titio. gl. ponit casum. l. seq. Fran. Acc. b Interpositus. ab eo minore qui mutuā pecuniā dederit, & forte auctoritate tutoris fecit hunc procuratorem: ar. C. de procu. l.

retur: quam promissionem vtile est reo conuento fieri facere. Bar.

III. IDEM libro duodecimo
Responsorum.

Cum minor viginti quinque annis creditor pecuniā recuperare vellet, interpositus procurator debitori de rato habendo cauit. Restitutio in integrū data, neq; indebiti cōditionē, neq; stipulationē cōmitti cōstabat. Idē quē eueniret, si falsi procuratoris actū minor annis ratū habuerit. Et ideo ita cauendū erit præcedēte mādato, Si ille in integrum restitutus fuerit, heresve eius, aut vs ad quem ea res qua de agitur, pertinebit: l. quāti ea res erit, tantam pecuniā dari. Mandato verò nō interueniēte, m vulgarib⁹ verbis de rato habēdo. hæc quoq; prudētius inter cōsentientes adstruēt. Alioquin si nō conueniat. nec creditor minor consentiat, actionem dari oportebit.

Nota hic quod qui appellat à

h Habuerit. & postea restitui desideret.

i Precedente. id est vbi mandatum præcessisse cōstat: vt in primo casu.

k Restitutus. facta stipulatione si ratum habuerit, promittis interesse: & ita est adiiciendum: vel si ratum habuerit, & restitutionē postulauerit ipse, heresve eius &c.

l Pertinebit. vt bonorum possessori vel fideicommissario. Accur.

m Non interueniente. id est si dubitetur de mandato.

n Verbis. datiuī casus. i. vtitatæ stipulationi de rato habendo.

o Hac. l. si petat restitui pœnam, vel interesse.

p Prudentius. quā supra cum habuit mandatum, cum tantum ob id quod ratū non haberet, cauebatur: & dic inter cōsentientes, id est paciscētes: & dic adstruēt, id est adiūget: & supple. s. stipulatio pœnæ, vel quāti ea res est, si restitutio fuerit postulata. alioquin si nō conueniet præter stipulationem de rato pœnā præstari, si minor restituatur secundū R. Alij, vt Ir. sic, id est creditore non consentiente agi non possit. Ir. nec creditor minor consentiat, id est secundum R. ab initio ratum non habuit iure communi: quemadmodum scilicet quilibet maior possit non habere ratū. nō autem ideo quod post ratihabitionē in integrū restitutionē impetret. R. integra actio est ei, scilicet qui stipulatus est de rato, quā solam interposuit. Sed an cogatur hic procurator falsus cauere de hac adiectione? Quidam vt Ot. q̄. non: quia sic dicit, si non conueniat. Item dicit inter consentientes. & sic plus verus quā falsus adstringatur, secundum eum. sed R. dixit minus intelligūt qui hoc signant. Io. Sic non per omnia reatum cōsiliū dat. vnde dici potest eum cogi vt verum procuratorem causatiuē, vt ei aliter nō soluatur nisi debitor non curret. & ita hic dicit, nisi conueniat &c. vt. s. de noxa. l. non solū. Alij dicunt quod hæc est mala litera.

q Adstruētur. de iure ciuili.

r Non conueniat. Sed si nō consentiret, cōpeteret in integrum resti. consentire enim videtur petendo in integrum rest. & non committitur talis stipulatio.

s Consentiat. ergo cōmissa erat talis stipulatio: & ita refert simpliciter ex prima causa petat, vel aliās ratum nō habeat: quo casu committitur statim ex quo debuit habere ratum, & non habet: an cōpetat per in integ. rest. quo casu videtur habere ratum & sic nō committitur stipulatio de rato, quia innuit se ratū habuisse: & cum semel habuerit ratum, iam deficit stipulatio: vt. j. l. nō tantum. a sic & j. prox. §.

t Oportebit. debitori cōtra procuratorē falsum ad interesse. Acc.

neque. vel forte illa in iudicio.

c Caut. & ei debitor minoris soluit.

d Data. scilicet minori, cum postulat solutionem procuratori factā rescindi. sibi que ex integro solui, cū pecuniā perdidisset à procuratore restitutam.

e Cōditionem. contra minorē, quia ex ea non sit factus locupletior. Item & quia debita.

f Neque stipulationem. de rato: quia verus erat procurator, & nunquā contra uenisset nisi ratione ætatis. & quod facit hic mandatū præcedens: hoc sequenti casu facit ratihabitionē. vel dic quod petendo restitui, videtur habere ratum: vt. s. in proximo casu quando expressē habet ratum.

g Idēque. cum mandato primo casu, secundo sine mandato: & vtrique per ordinē subiicit cōsiliū.

a] Paulus
respondit nō
tantum.

- a Procuratore victo. f. falso: iudicatum enim fuit nihil deberi.
- b Prouocauit. quo ipso videtur ratu habuisse: quia promisit dominum ratam rem habiturum.
- c Conditionem. illa fuit conditio, si ratum non haberet.
- d Commune. f. appellationis, quod est commune omnium condonato-

a] Appellatio nulli condonatorum est denegata. & an illi in cuius favore est lata sententia: vide Anto. Cor. sing. suis in verb. appellatio. & qd ibi notauit. Scriben. hic reputat istu tex. fin. gu. ad hoc propositu, quod ille qui appellat a sententia lata contra fallum procuratorem, videtur ratificare omnia gesta p eum. de quo vide no. per glo. magna in fi in l. l. re. C. de p. cu. per gl in l. si expref. sim. s. de ap. pel. Bolo.

ru^a vt. C. de ap. litigatorib⁹. vel dic comune suum & procuratoris. si autem ad suum propriu ratum auxiliu recurisset, distinguitur, sit contra ius comune: & tunc idem vt. s. in hac. l. an secundum ius comune: vt quia petiit extra ius, vel non iure actione instituta: & tunc non habet ratu: vt hic subiicit, & non repellitur exceptio. rei iudi. qua repellitur i premissis duob⁹ casib⁹. dic ergo, exigit extra i vel non iure actione institutuendo: non dico cautionem, sed app. prosequendo. videtur ratificare omnia gesta p eum. de quo vide no. per glo. magna in fi in l. l. re. C. de p. cu. per gl in l. si expref. sim. s. de ap. pel. Bolo.

e Non habuit. sed si ratum habeat, repellitur except. rei iu. si non appellet. Accursius.

f Accepit. in tantum enim interest, non ergo sufficit posse exigere, nisi & exegerit, secundu. R. scilicet quo ad hoc vt in totu committatur: sed tu dic vt. j. eo. l. procurator ad exhib. s. j. dices. patet ergo ex premissis q sicut per restitutione, sic per appellatione videtur ratu habere dominus. ad quod est. C. de filiis fa. & quemadmodum pro his pater teneatur. l. cum appellasse. li. x. & facit. j. l. non tantum Accursius.

g Accepit. reo absoluto.

h Procurator. Petiit. & habuit.

i Petat. ex eadem causa.

j Actionem. Pactus enim erat reus cu procuratore, vt alia quinquaginta no peteretur vsque ad annu: & super toto cauit de rato. l. tam. pro solutis, quam pro aliis remissis vsque ad annu, secundu H. Vel dic secundu Azo. q. loquitur tantu de acceptis, & de eis ratu fuerat cautio de rato interposita. agit enim debitor ad interesse quanti sua interest no soluisset. si enim no soluisset, lucratus interim aliquid esset cum eis: vt. j. e. l. si commissa. in prin. & secundum hoc pro aliis quinquaginta non agit: quia nec procurator petiit, nec de rato cauit.

k Non tantum. aliis incipit. Pau. respondit: aliis non tantum. Accursius.

l Verbis. dicendo, habeo ratum.

m Comprobans. Sed nonne hodie semper dicitur comprobare dominus iurando de calumnia: ergo hodie nunquam committitur stipulatio de rato? Respon. immo: quia reclamare potest dominus ne ille eam causam prosequatur qui inchoauit, asserendo se alium constituturum procuratorem. & tunc si reus sponte susceperit actionem procuratoris, poterit quidem committi stipulatio: de quo etiam notauit. s. de pcurat. l. Pöponius scribit.

n Persequeretur. qualiter quis ratam rem habere videatur, habes alibi plura arg. vt supra de inoffi. testa. l. si pars. s. fi. & C. de

sententia lata contra falsum procuratorem ipsius: facit deficere conditione sub qua fuit interposita ista stipulatio: videtur enim promississe interesse, si dominus non habeat ratu, ergo appellas videtur ratu habere: quod est in promptu quia si non haberet ratu, sententia illa non noceret: nec esset sibi necessaria appellatio. Pau.

Falsus procurator de rato habendo cauit: atque ita dominus a sententia iudicis procuratore victo prouocauit. b Stipulationis defecisse conditionem apparuit, cum ad auxiliu comune superatus cofugisset. Quod si dominus qui ratu non habuit, pecuniam exegerit: stipulatio de rato committetur in eam pecuniam quam dominus accepit: quamuis nihil procurator accepit. f

Si falsus procurator exigit parte debiti, dominus vero postea ratu non habes exigit totu: committitur stipulatio rati ad partem exacta, & quatenus interest soluetis non soluisse illi, etiam in lucro captado. P. xiii. SCAEVOLA libro tertio decimo Questionum.

P rocurator quinquaginta petiit: si dominus certu petat, tenebuntur fideiussores qui de rati habitione cauerunt, in quinquaginta, & quanti interfuit differri quinquaginta actionem. i

Ratihabitio potest fieri tacite

condic. inde. l. indebitum. & j. e. l. amplius. s. si vero. Sed arg. contra. s. de inoffi. test. l. nihil. s. fi. & l. mater. s. ceterum. & l. eum qui. j. respö. & l. filius. j. & ij. respon. & s. fi. & l. aduersus. s. tutores. & l. si is qui. s. si heres. & s. diuersum. verfi. quid ergo.

sicut expresse, & vtroq; casu facit stipulatione ista non committi. Pau. de Cast.

v. IDEM libro quinto Responsorum respondit

Non tantum k verbis l ratum haberi posse, sed etiam actu. Denique si ea lite qua procurator inchoasset, dominus coprobans m persequeretur: a non esse commissam stipulationem. o

In causa suspecti procurator ex parte rei cogit cauere de rato. B.

vi. HERMOGENIANVS libro primo iuris Epitomarum.

Tutore p suspecto postulado, defensor si velit respondere, cautionem q rata re dominum c habituru cauere compellendus est.

Heres non potest ratu habere quod factu est nomine defuncti in his que ad heredem non transeunt. Bartolus.

vii. PAVLVS libro tertio Sententiarum.

Sis cui f ignorantia petita: est bonoru possessio, decesserit: heres eius intra tempora petitionis ratam eam habere non potest. u

Propositio actoris contra qua exceptio rei iudicata non obstat si dominus verus egisset, non facit stipulatione de rato committi. Bar.

viii. VENULIVS libro quinto decimo Stipulationum.

Procurator z ad exigendum egit: & aduersarius absolutus

agnita enim non transmitteretur: vt supra de bo. poss. l. iij. s. acquirere. at hic per se non petiit, nec ratam habuit per alium petitam: ergo heres non potest ratum habendo petere: vt hic, & j. e. l. bonorum. nisi in casu: vt. s. de acquiren. here. l. Pantonius.

Procurator.] CASVS. Procurator meus egit ad exhibendum contra te, & promisit de rato. tandem fuisti absolutus: quia non possidebas: nunc ego ago contra te ad exhibendum, quia nunc inueniris possidere. nuquid procurator meus tenebitur de rato? & certe non: cum ex alia poss. nunc ago. & adducit simile. [s i PROCURATOR.] Falsus procurator nomine meo exegit a debitore meo. x. que mihi debebat, & satisfecit de rato. tandem ego cepi ista. x. petere a debitore meo, & succubui. dicitur q committitur stipulatio in totum contra falsum procura. & si falsus procurator mihi sine iudice soluerit, quod petet a me cödi. sine causa, vel ob causam. Vltimo dicit, quando debitor meus agit contra falsum meum procura. ex cautione de rato, & ego volo defendere procuratore meum: possum opponere agenti except. doli obiciendo copensatione: nam licet a debito quod mihi debet, sit absolutus: adhuc tamen natura remansit debitor. [s i QVIS.] Orta est questio inter Titium qui dicit se procuratore meum, & Stichum qui dicit se liberum, & non meum seruü. dicitur q procur. meus debet satisfacere de rato, id est q habeo ratu: alioquin promittet quanti ea res est: & debet comprehendere certam summam. & hoc est veru siue Stichus sit in pos. libertatis siue seruit. Secundo dicit, quando committitur stipulatio ista rati: & dicitur q committitur ex quo dominus non habet ratum, non autem ante poterit agi quam si fuerit iudicatum pro libertate, & velim venire postea contra. si autem iudicetur seruus: stipulatio de rato efficitur inutilis. Franc. Accur.

x Procurator. de rato cauens.

o stipulatione. de rato.] CASVS. Qui defendit tutorem absentem accusatum de suspecto: satisfacere debet de rato. Frä. Acc.

p Tutore. absente. Accursius.

q Cautionem. speciale vt rei procur. hanc cautionem prester. sic & supra de procu. l. no solum. s. si status. & s. est & alius casus. & s. item ait. & l. Pomponius. s. si stipuletur.

r Dominum. id est tutorem, & hoc propter solitam cautione iudi. sol. vt. d. l. non solum. s. fin. Accursius.

s Iis.] CASVS. Data est mihi bonorum possessio. procurator meus petit ea mihi ignoranti: & antequam habeam rata istam petitionem decessi. dicitur quod heredes mei nunquam possunt habere ratam istam petitionem. Fran. Accursius.

t Si is cui. hoc spectat ad vltimam partem tit. Accursius.

u Petita. forte a tutore, vel curatore, vel procuratore. R. secus si sciuisset & mandasset: quia videtur agnoscere: vt supra de acquir. here. l. si quis alicui.

v Non potest. non agnita enim non transmitteretur: vt supra de bo. poss. l. iij. s. acquirere. at hic per se non petiit, nec ratam habuit per alium petitam: ergo heres non potest ratum habendo petere: vt hic, & j. e. l. bonorum. nisi in casu: vt. s. de acquiren. here. l. Pantonius.

In vul. paulus respon. dit.

a Non possidebat. nec dolo desit possidere.
b Nactus. ex eadem, vel alia causa.
c Fideiussores. scilicet datos à procuratore.
d Nam. argumentatur sic, quasi tunc demum debeat committi hæc stipulatio, quando si verus esset procurator, competeret rei iudi.

except. ad quod est supra eo. l. cum minor. in prin. & §. falsus. & infra eo. titu. si sine. §. pe. item facit ad. l. C. ad exhi. neque. & supra de noxa. l. quoties. & §. de except. rei iu. l. si re. & l. si quis. & de rei vind. l. si autē §. j. Accursius.

e Ageret. scilicet dominus.

f Si procurator. i. procurans sine mandato.

g A debitore. qui re vera debet.

h Amiserit. quia reus est absolutus.

i Stipulationem. ad expensas tantum, secundum R. & quosdam alios: vt. j. e. l. si sine. §. cū autem. & §. Marcellus. Item pro eis supra eo. l. cū minor. in si. quod Io. non placet. imò ad totum quod soluit debitor condemnatus procuratori. nam repeteret eam cōditione indebiti ab ipso procuratore, cum postea erat absolutus: ergo nunc per stipulationem de rato: vt infra l. si sine. in prin. & l. fin. §. si. nec ob. d. §. cum autē. & §. Marcellus. quia in illis erat procurator verus: licet satisfecerit: quia dubitabatur de manda. hic non. & ideo dixit procurator, id est procurans. & ad illam l. cum minor. dic, acceperit. s. maxime.

k Sine iudice. aliàs si cū iudice nō cōdiceret: vt. C. de condic. indebi. l. j.

l Conditurum. conditione ob causam, vel sine causa. quod dic vt supra de cōdic. ob cau. l. si procuratori. & not. j. e. l. si sine. in prin.

m Exceptione. obiciendo compensationem naturalis debiti: vt. §. de compen. l. etiam. nec ob. in eo. tit. l. quæcunque. vt ibi dixi.

n Manet. licet sit debitor absolutus: vt. §. de condic. inde. Iul. verum. & instit. de except. §. item si in iudicio. Et nō. hic q̄ defendēti domino in stipulatione de rato, datur hoc beneficium, quod nō datur defensio procuratori. sic. §. de in ius voc. l. sed si in hac. §. fi. & C. de iure do. l. si. in prin. Sed nūquid inuito procuratore poterit dominus eius defensionē suscipere? Respon. Ioan. non: licet sit ar. cōtra. §. de procu. l. si procurator. sed tunc nō repeter procurator à domino, licet indebitū soluerit: quia culpa sua sentit hoc damnum: vt. j. de regu. iur. quod quis ex culpa. Io. item quod dixi procuratori non competere exceptio. probatur. C. de condic. indebi. l. creditoris. & facit infra eo. l. quod enim. §. penult.

o In seruitutem. ex possessione libertatis.

p Aduersus procuratorem. mutat casum quādo ille qui erat in possessione seruitutis, aduersus procuratorem se in libertatem petit: & sic est hic speciale, quod procurator rei satisfacit de rato; vt per omnia habes supra de procura. l. nō solum. §. si status.

q Ad infinitum. vt & j. de reg. iur. l. non est singularis. §. infinita. & instit. qui manu. non pos. §. pe. & facit infra de custo. reo. l. iij. & quod nō. supra de præto. sti. l. si.

r De libertate. id est pro libertate.

ff. Nouum:

est, quia non possidebat: **a** at cum possessionē eiusdem rei nactus **b** esset, agit cum eo dominus ad exhibendum: Sabinus ait fideiussores **c** non teneti: quoniā hæc alia res sit. Nam **d** & si dominus egisset, mox absoluto aduersario quia nō possideret, ex integro ageret: **e** non obstaturam rei iudicatæ exceptionem.

Defensor ex necessitate potest exceptionem ex sua persona opponere. Bartolus.

Si procurator **f** à debitore **g** pecuniam exegerit, & satisfecerit dominū ratam rem habere: mox dominus de eadem pecunia egit, & litem amiserit: **h** committi stipulationē: **i** & si procurator eandē pecuniā domino sine iudice **k** soluerit, conditurum: **l** Sed cum debitor ex stipulatu agere cœperit, potest dici, dominum, si defensionem procuratoris suscipiat, nō inutiliter doli mali exceptione **m** aduersus debitorem vti: quia naturale debitum manet. **n**

In causa status cauetur tam ex parte actoris, quàm rei: & certa pœna apponitur: quia res est inæstimabilis. Pau.

Si quis à procuratore status cōtrouersiam patiatur, satis accipere debet à procuratore: ne impune sæpius pro suo statu cōueniretur: & si dominus venientēsque ab eo personæ ratū non habuerūt quod procurator eū in seruitutem **p** petierit, vel aduersus procuratorem ex seruitute in libertatem petitus fuerit: quantia ea res est, ei præstetur, scilicet eum de libertate eius

A **Actor.] CASVS.** Actor à tutore datus cauet de rato. secus in actore ciuitatis, vel magistro vniuersitatis, vel curatore bonis dato. Franciscus Accursius.

f Actor à tutore datus. id est dari petitus.

e Omnimodo. etiā si constet eū habere mādaturum à tutore: quia tamen non est certum solenniter fuerit cōstitutus, an non: cauet ei cōtra quem agit pro minore: cauet dico de rato. solenniter enim est constituendus, id est cū decreto: vt. d. l. & instit. de cura. §. si. sed si cōstaret eum cum decreto constitutū, tunc non caueret. in aliis de quibus hic subiicit, non cōsideratur solennitas: vel præsumitur solennitas, scilicet q̄ interuenerit decretū: ideoque nō cauetur, dummodo constet de mandato. sic & in tutore qui nō cauet, si cōstet eum tutorē: vt. §. de admini. tuto. l. vulgo. si autē probabilis præsumptio esset in cōtrarium, vel hoc nō constaret: cauere deberet. f. actor vniuersitatis: vt. §. quod cuiusque vniuer. l. i. e. §. actor. & sic in primo. i. in actore tutoris duo sunt necessaria cōpetere, si à primo incipias, scilicet mādaturum tuto. & iudi. decretū, vt viterur satisfactio. In aliis vnum, scilicet mandatū à ciuitate, vel ab vniuersitate, vel à creditoribus. Sed de quo cauet hic actor tutoris? Respon. q̄ minor ratum habebit. vel secundum Azo. certam summam pecuniæ, si minor restitui petat: argu. supra eo. l. cum minor. j. respon.

constiterit, id est, quanti interfuerit eius de statu suo rursus non periclitari, & propter impendia quæ in litē fecerit. sed Labeo certam summam comprehendendam existimabat: quia æstimatio libertatis ad infinitum **q** extenderetur, ex quo autem dominus ratum nō habuerit, committi videtur stipulatio: sed non antē. ex ea agi poterit, quàm de libertate **r** iudicatum fuerit: quia si seruus sit iudicatus, inutilis fit stipulatio: cum & si qua sit actio, eam domino acquisisse intellegitur.

In hac. l. iuriscōsultus facit mentionem de quatuor personis: quarum prima tenetur de rato, tres non. Bartolus.

IX. VLPPIANVS libro nono ad Edictum.

A **Actor à tutore datus** **f** omnimodo **e** cauet: actor ciuitatis nec ipse cauet, nec magister **u** vniuersitatis, nec curator bonis cōsensu creditorum datus. **x**

Etiā in actibus extraiudicialibus præstatur ita cautio, si de mādato dubitatur: vt pars aduersa tutor sit. h. d. cum. l. seq. P.

X. IDEM libro octagesimo ad Edictum.

I **nterdum ex conuentione** **y** stipulatio ratam rem interponi solet: vt puta si quid procurator aut vendat, aut locet, aut si ei soluat:

XI. HERMOGENIANVS libro sexto Iuris Epitomarum.

V **el paciscitur, vel quodlibet aliud** **z** nomine absētis gerit.

XII. VLPPIANVS libro octagesimo ad Edictum.

I **nterdum.] CASVS.** Non solum in iudicio præstatur cautio rati, sed etiam extra: vt si hoc cōuenit: vt ecce si procurator meus vendat aut locet, aut ei nomine meo soluat, hoc acto quod satisfacet de rato. nam satisfacere debet. quæ satisfactio de rato præstatur vt magis sit tutus ille cui præstatur. & hoc dicit hæc. l. cū seq. & prin. seq. Franciscus Accursius.

y **nterdum ex conuentione.** in iudiciis ex necessitate præstatur, cum est petita ab initio: vt. §. de procur. l. Pomponius. §. rati; & instit. de satisfacta. tut. & curat. §. sciendum. & j. e. l. non solum.

z **El si aliud.** scilicet negotium.

Q **uo enim.] Princi. continuatur supra in casu præceden. [REM HABERE.]** Nunc dicit qualiter dominus videatur habere ratum quod fecit procura. falsus. [IULIANVS.] Queritur quando dominus debeat habere ratum quod factum est cum falso suo procuratore, quo ad hoc vt non committatur stipulatio de rato cōtra procur. & dicit quod statim cum cœpit scire quod fecit falsus procurator: dum tamen arbitrio iudicis aliquod tēpus modicum transeat. Secundo dicit: si dominus non habuit ratum quod procurator falsus exegit, & sic cōmissa est stipulatio de rato cōtra falsum procura. sed demum habet ratum: an euanescat stipulatio de rato iam commissa? Respon. q̄ de rigore non euanescit, sed de æquitate sic, ope except. doli mali, quæ præualet. Intellege autem dominū habere ratum, siue dominus dicat, hoc hæ-

beo ratum quod exegit procurator meus falsus: siue exigat à procura. falso quod ipse falsus procurator exegerat. [s i v e.] Leuis est hic. §. Fran. Accur.

a Quo enim. quod, pro vt.

b Contrahit. cum procuratore.

c Comprobare. sed non improbare ratihabitio- nis pars est.

d Procuratore. in falso exigitur ratihabitio: in vero nō. nam cogimur habere ratum: vt supra de procura. l. non solū. circa prin.

e Iulianus. differentia est: quia si statim debet habere ratum, committitur si non habeat. ergo si statim non debet habere ratum, nō committitur. Item potest esse adiectum tempus in ratihabitioe.

f Esset. an post aliquod tempus.

g Hoc autem. ratum haberi, vel non. R. alij dicunt hic fuisse Græcū, qđ significat pinguius. & idem sensus sit.

† Vide Eras. Chil. 4. cen. 7. pro 75. a) Scribē. hic maximē Bal- dus dicunt hanc glo. fo- re. singū ad hoc quod il- le dicitur ap- probare om- nia facta ab aliquo no- mine suo in continenti- cum primū scit illa, & nō contradi- cit. de quo vide no. per glo. Bar in l. i §. pœna. §. de li. agno. Bolog.

h Accipiendum. id est cum primū certior factus est: vt hic: & §. de solu. l. ratum. Sed videtur magis post tempus: vt supra de verb. oblig. l. quicquid. §. si. Sol. idē esset hic si intra aliquod tempus certum ratum haberi cautum esset: ar. infra de verbo. signific. l. boues. §. hoc sermone. & supra de iure do. stipulationem. & l. seq. & l. dotis. & supra qui & à quibus. l. matrimo- nij.

i Nihil magis. id est nō ideo magis, id est si primo dominus ratū nō habuerit quod procurator fecerat: licet postea ratum habeat: tamen nihil prodest illa ratihabitio ad impediendam seu tollendā actionē quā ipse dominus cœperit saluā habere contra debitorem ob id qđ primo ratum non habuit. ei tamē iterum agenti obstat except. do. mali, vel aliter. Secunda ratihabitio nihil proficit ad impediendum act. ex stipulatu, quam debitor stipulatus de rato cœpit habere cōtra procuratorem ob id quod dominus primo ratum non habuit: licet excep. doli mali debitor agens remoueat: vt hic dicitur, & supra eo. l. procurator. §. si procurator. Io.

k Exegerit. dominus à procuratore sponte soluente, cum non tenebatur ex quo primo dominus non habuit ratum: ex hoc autem quod modo acceperit, ratum habere videatur. Alij dicunt, exegerit à debitore. quod non placet: licet possit saluari si dicas, sed ego & c. non ad proximum, sed superius dictum referri.

l Poterit. de rigore.

m Eum. scilicet dominum, eundemq; creditorem: secundum primum. vel eum, scilicet debitorem ex stip. de rato agentem. sed secundū vtrunq; est contra. §. de sol. l. dispensatorem. Sol. non potest habere ratum postea, vt act. nego. gest. habeat: vt ibi. potest tamē habere ratum vt procurator se per exceptionem defendat secundum vnum casum: vel debitor secundum alium. vel hic sponte soluit procurator: vnde oritur hic doli exceptio: ibi autem non possum modo habere ratum vt ab eo inuito extorqueam: & sic nulli nascetur doli exceptio ex quo iam non habueram ratum. Itē dic habere locum exceptionem, si nec stipulationis nec litis sumptuum nomine interfuit, secundum R.

n Habiturum. si habes repellendum, bene stat glo. aliās habiturū: & tunc dic, id est debitorem secundum primum. vel id est procuratorem secundum secundum.

o Siue quis. dominus.

p Vtatur. contra debitorem agentem contra se ex alia causa.

Q Vd enim tutiore loco sit qui contrahit, de rato solet stipulari. Rem haberi ratam hoc est, comprobare: agnoscerēque quod actum est à falso procuratore.

Si dominus ratum habet statim quod sit actum suo nomine vel gestum, vel post modicum interuallum, quod iudicis arbitrio relinquitur: ista stipulatio non committitur. si verò ex interuallo: tunc commissa soluitur ope exceptionis. P.

Iulianus ait interesse quando dominus ratā habere deberet solutionē in procuratorē factam: antūc demū cū primū certior factus esset. Hoc autē ἐν ὀλίγῳ accipiendū, & cū quodam spatio tēporis nec minimo, nec maximo: & quod magis intellectu percipi, quā elocutionē exprimi possit. Quid ergo si quod primò ratū nō habuit, postea habebit ratū? Nihil magis proficere ad impediendam actionē suam, & ob id qđ primo non habuit ratū, actionē saluā habere ait. ideoq; si quod procuratori fuerat solutū, exegerit: agi perīde ex ea stipulatione poterit, ac si ratū habere se postea non dixisset. Sed ego puto exceptionē doli mali eum habiturum.

Qualitercunque quis impugnet

q Nam qualiter. aliās qualitercunque: vt. §. eo. l. non tantum. & b) Paulus. l. amplius.

S i commissā. CASVS. Debebam. x. Titio solui falso procuratōri eius, & promisit de rato procurator. tandem Titius egit contra me ad illa. x. dicitur quod agam ex stipul. de rato contra procura.

factū falsi procuratoris: facit hanc stipulationem committi. Pau.

Siue quis petat, siue cōpensatione vtatur: cōmittitur statim ratā rem dominū habiturū stipulatio. Nam qualiter quis eūdem actum retractet qui à procuratore actus est, committi stipulationem oportet.

Ista stipulatio cōmittitur ad interesse consistens etiā in lucro. P.

XIII. PAVLVS libro septuagesimo sexto ad Edictum.

S i commissā est stipulatio ratā rem dominū habiturū: in tantum competit, in quantū mea interfuit: id est, quantum mihi abest, quantumq; lucrari potui. Si sine iudice procuratōri legatum soluatur, cauere debere Pomponius ait.

A te videor petere, si peto ab alio qui soluēdo cōtra te habet regressum: puta à correo, socio, vel fideiussore: ideo facio committi stipulationē hanc ac si à te peterē. P.

XIII. IDEM libro tertio ad Plautium.

S i quis vni ex reis promiserit rem ratā dominū habiturū, aut amplius eam non peti: dicitur est stipulationem committi, si ab eo petatur qui eiusdem obligationis socius est.

Petitio iudicialis cū contestatio-

u Si sine iudice. vel etiam cū iudice: vt. §. eo. l. nō solu. & §. de procura. l. Pomponius. §. j. sed quando sine iudice, magis dubitatur.

x Procuratori. de quo tamen dubium erat.

y Legatum. scilicet domino relicto.

S i quis. CASVS. Duo erant rei debendi, qui promiserant mihi decem. nunc Titius nomine meo agens contra vnum reorum, exigit ab eo, & promisit habere ratam illam exact. si ego ago contra alium correum, dicitur quod committitur stipulatio contra procura. hoc est verum, si isti rei sint socij. Fran. Accur.

z Si quis. procurator actoris.

a Ex reis. debendi.

b Aut amplius. alio tempore committitur vna, alio alia: vt infra prox. & supra. l. quod enim. §. j.

c Non peti. verba stipulationis.

d Committi. contra procuratorem.

e Socius est. aliud si socius non esset. quod dic vt. §. l. j. & facit. §. de duo. re. eandē. §. j. in fi. & de arbi. l. si duo. Itē secus si ab vno heredū stipulatoris petatur de rato: quia nec socij sunt, & potest diuidi: vt. §. de verbo. oblig. l. eadem. §. Car. in fin. quæ est contra. Azo.

A mplius. CASVS. Titius nomine meo petiit à te. c. & promisit eō quod ego amplius non peterem. quæritur quando committatur hæc stipulatio cōtra Titium? Respon. Labeo, si ego dominus petam in iudicio: non aliās. sed auctor legis clarius dicit: quia si peto: si modò non contester litem, non committitur stipulatio. hoc enim casu non peto, sed petere volo. sed si sum litem contestatus, vel si petij sine iudice, & habeam: vel dum aliquid ei debeam, & petat à me, & ego obiciam ei compensat. de his. c. videor petere: & sic committitur stipulatio prædicta cōtra procur. & quod his casibus committatur stipulatio prædicta, probat per simile. nam heres à testatore grauatus ne petat à debitore heredi. debitum quod debebat testatori: si aliquod de prædictis faciat, videtur petere, & venire contra testamentum.

Amplius

ad interesse quod habeo eo quod Titius non habuit ratum. [s i s i n e.] Heres institutus grauatus dare legatum Titio, puta decem: nunc vult soluere cuidam nomine Titij, tanquam procuratori Titij. dicitur quod debet exigere cautionē de rato. Fran. Accur.

x Si commissā est. debitori contra procuratorem actoris.

f Interfuit. vel quia soluit: vel litis sumptus sustinuit.

r Lucrari. si nō fuisset coactus stare iuri. R. vel si ratum esset habitum. Ir. ad quod est. §. eo. l. procurator. §. si. & infra eo. l. in stipulatione. & l. si sine. §. cum autē. Itē ad hoc quod venit lucrum, facit supra de eo quod cer. lo. l. ij. §. si. & §. loc. l. si fund. & quod no. C. de sen. quæ pro eo quod interest. l. j. in fin. Sed ar. contra. §. de act. empr. l. si sterilis. §. cum per venditorem.

ADDITIO. Dic, qđ ibi petitur interesse ppter nō factum: hic propter male factū. male enim fecit agere tanquā procurator, cum non esset. ita no. secundum Guil. de cu. ibi: quem sequitur Bar. hic.

† Bal. hic dicit quod ex ista. l. potest colligi definitio ipsius interesse: qđ est dānum emergēs, & lucrū cessās. & habet hoc iste tex qđ in factis, pmissis venit interesse non solū in dāno, sed etiā in lucro. Bal.

a *Amplius non peti*. id est petendum: & cum dixit verbum, melius dixisset orationem.
b *Accipiebat*. obscure tamen. Accur.
c *Iudicium*. id est lis contestata.
d *Non committi*. tardius ergo hac stipulatio amplius non peti, committitur: quam illa rem ra. ha. quae statim committitur vbi quis ratum non habet: vt. s. eo. procurator. §. si quis. & l. quo enim. §. si. Item si dicam quando cūque à me petieris, tibi dabo. x. alias si non dederō. x. promitto. xx. committo poenam

Iste text. est sing. ad hoc quod cōpensatio dicitur petitiō: & is qui opponit cōpensationem. dicitur petere & non excipere rā-tum: ex quo dicimus ex cōmunicato qui potest excipere, nō posse oppō-ni cōpensatiō-nē. in. c. dilecti. cum ibi no. extra de iudi. Bo.

ne vel cū solutione subsecuta facit hanc stipulationem committi de amplius non petendo. idem in cōpensatione vel deductione; quae dicitur facta solutio: secus si nullū istorum adest. Pau. de Cast.

xv. IDEM libro quartodecimo ad Plautium.

Amplius non peti **a** verbum Labeo ita accipiebat, **b** si iudicio petitū esset. Si autē in ius eū vocauerit, & satis iudicio sistendi causa acceperit, iudicium **c** tamē cōceptū nō fuerit: ego puto nō committi stipulationem *Amplius non peti*. hic enim nō petit, sed petere vult. si verō soluta esset pecunia, licet sine iudicio, committitur stipulatio. nā & si quis aduersus petentē cōpensatione **c** deductione-ve vsus sit: rectē dictum est petisse eum videri, & stipulationem committi amplius non peti. **f** nam & heres qui damnatus **g** non petere, si horum quicquam fecisset, **h** ex testamento tenetur.

Si soluitur indebitum falso procuratori: statim potest agi ex hac stipulatione; vt vel restituat, vel faciat dominum ratificare, vt ab eo repeti possit. Pau.

xvi. POMPONIVS libro tertio ex Plautio.

Si indebitum procuratori solutum sit, **i** agi **k** statim ex hac stipulatione **l** aduersus procuratorem potest, vt ratū habeat dominus: vt possit dinosci, **m** vtrumne domino condici debeat id quod indebitum solutum sit, si is

c *Compensatione*. & sic propter verba & propter actum committitur: vt hic, & s. eo. l. quo enim. in fi. & sic e contra deficit propter vtrūq;: vt ar. s. e. l. non tantum.
f *Amplius non peti*. stipulationē horū verborum. & facit. s. e. l. quo enim. §. si. qualiter stipulatio cōcipiat, habes. j. e. l. pcurator. in fi. **g** *Damnatus est*. in testamento.
h *Fecisset*. quia compensauit, vel deduxit.
i *Indebitum*. **l** **CASVS**. Credens te mihi teneri ad. c. soluisi Titio accipienti nomine meo. & promisit q̄ istam solutionem habebō ratā. tandē vidisti q̄ nihil mihi debueras: & sic indebitū solutū vis cōdicere cōdic. indebiti. quæritur à quo cōdicas? & dicitur q̄ si habeo ratā solutionem factā Titio: tūc à me condices. si nō habeo ratā: tūc à Titio cōdices. poteris igitur agere contra Titii ex stipula. de rato, vt faciat me habere ratū. & si faciat, tunc teneor condic. inde. sed si non, tunc ipse tenetur. **l** **SI PROCURATOR**.] Falsus procurator nomine meo petiit fundum à te, & promisit de rato. tandem succubuit. postea istum fundum vendidi alij: & induxi emptorem in poss. licet non vacuam. tandem emptor rei vendi. petiit à te fundum. dicitur quōd stipulatio de rato committitur contra falsum procuratorem. Fran. Accur.
i *Sit*. sine iudice.
k *Agi*. aliās est, an agi & c. aliās deest an.
l *Ex ea stipulatione*. promisit enim quōd faceret dominum rem ratam habere.
m *Dinosci*. sic. §. si quis cau. l. si eum. Et no. quōd quidam libri habent, vt possit dinosci vtrumne domino & c. alij, vt possit domino condici: sed vtrumne domino & c. & vtrumque est bonum.
n *Non habeat*. & certe sic est dicendum: & hoc si habuisti an. aliās plana est: & facit. s. de condic. indebit. l. si procurator. & de neg. gest. si pupilli. §. item quæritur.

Flo. hoc verbū factū est ex do. minosci, ex quo domi-no condici, aliqui fecerūt. An. Au. li. 3. c. 9

o *Habiturum*. & succubuit tandem.
p *Fundum*. & induxit in possessionem, licet non vacuam: vt. s. de fun. do. l. si fundum. & ibi notauit.
q *Petere*. rei vindicatione.
r *Committi*. Quid si vendiderit antequam certior fieret de facto

ratum habeat: an verò procuratori condicendum sit, si dominus ratum non habeat. **a**

Factum eius qui causam habet à me, censetur factum meum. Pau.

Si procurator fundū petisset, & cauisset, vti ad solet, ratā rē dominum habiturū: **o** deinde dominus postea eundē fundū **p** vendidisset, eūque emptor petere: **q** stipulationem ratam rem haberi committi **r** Iulianus scribit. **c**

Ratihabitio potest fieri pro parte super re diuisibili: & tūc pro illa tantum impedit stipulationem committi: & in alternatiua si electio pertinet ad creditorem, & aliquis eius nomine petat partem vnus ex alternatiuis, deinde ratificetur petitiō: censetur illa res electa: vt sic altera pars debeat peti: nō autem altera res. Pau.

xvii. MARCELLVS libro vicen-simo primo Digestorum.

Cum **v** debitore **decem** **x** creditoris nomine Titius **y** egit. partē petitionis ratam habuit dominus. **z** dicendū est obligationis partē consumptā: **a** quemadmodum **b** si decem stipulatus **c** esset, aut **d** exegisset, **e** creditorque non totum, sed partem **f** gestæ rei cōprobasset. idcirco **g** si ex stipulatu **h** *Decem, aut Stichum, vtrum ego volucro*: absente me Titius domino quinque petisset: infecuta rati-habitione rectē actum videri. **i**

Stipulatio quæ ad particulare interesse committitur, potest sæpius committi. Bar.

& in totum succubuit. Alter, quādo animo nouandi totum debitum domini stipulatus est. Tertius est, quādo totum debitū domini exegit, & in omnibus promisit debitori de rato: & dominus habuit tantum ratum pro parte. Accur.

u *Debitore*. i. cum eo qui debebat. x. animo nouandi.
x *Decem*. genitiui casus, ac si diceret, cū debitore libri, vel fundi.
y *Titius*. vt procurator sine mandato.
z *Dominus*. aliam petiit in iure à debitore.
a *Consumptam*. scilicet quam ratam habuit.
b *Quem admodum*. scilicet pars obligationis consumitur.
c *Stipulatus*. domino debita animo nouandi.
d *Aut*. pro & vel exegisset extra ius: vt differat à *precedenti casu*.
e *Exegisset*. scilicet procurator.
f *Partem rei*. nouationis, vel exactiois.
g *Idcirco*. quia eadem debet esse ratio totius ad partem, nam ex toto erit facta electio.
h *Ex stipulatu*. id est ex ea stipulationē qua fuit stipulatus decem aut Stichum.
i *Videri*. & electis. v. non debetur Stichus, sed alia. v. vt. s. de condic. inde. si non sortē. §. si. & de leg. j. si ex toto. §. fin. quæ sunt cōtra. erat enim hic electio stipulatoris: vt. s. de procu. l. si is. & de verb. ob. l. si quis stipulatus. Itē ad. l. istā est simile. s. re. amot. l. de rebus. Sed ar. cōtra. s. de admi. tu. l. cum quæritur. & de procur. in causā. in princip. **ADDITIO**. Dic q̄ ibi loquitur in verō procuratore: hic in falso. Vel dic quōd non potest pro parte ratum haberi procuratore inuito: vt. l. contraria. sed eo volen-

procur. nam etsi ratum postea habet: nō tamen videtur nocere ei cui prius tradidit. vnde videtur teneri procur. falsus: nisi dicas retrorahi rati-habitionē. Itē quid si vendidisset ante sententiam ratam inter procuratorem, & eum à quō petebat: videtur idem.

Iulianus scribit. nihil enim interest, ipse petat siue alius pro eo: quia vtrobiq; nō habet ratū quod est gestū. ad quōd est. s. de verbo. obliga. l. si seruū. §. j. ibi, idemq; fiet & c.

Cum **v** debitore. **l** **CASVS**. Dicit primo: mutauerā tibi. x. tādē falsus procurator nomine meo egit contra te ad illa. x. & promisit me habere ratū. tādē habeo ratū in. v. non in aliis. v. dicit q̄ pars obligationis cōsumpta est p̄ meā rati-habitionē: idē est si ista. x. animo nouandi stipulatus est meus procurator, & postea. x. exegit, & promisit me ratū habiturū. nam si habeo ratum, in. v. tatum pars obliga. consumpta est. Tertio: promisti mihi Stichū aut. x. qd̄ volam. absente me Titius tanquam me procurator exegit à te. v. & promisit me ratum habiturum. dicitur q̄ si habeo ratū: extincta est obligatio in. v. Fran. Accur.

c *Cum*. Tres sunt casus pares. Primus, quando procurator falsus egit,

Casum p̄dit.

te, & ad eius commodum sic: vt hic, secundum Bar.

Si procurator.] CASVS. Titius nomine meo petiit à te. c. & factis dedit de rato. postea ego decessi duobus heredibus relictis. vnus eorū habet ratū quod fecit Titius, alter non. dicitur q̄ pro parte illius qui habuit ratum, nō cōmittitur stipulatio. pro parte alterius sic. Secundo dicit idē esse si ego dominus pro parte habui ratū quod fecit Titius: puta in. l. pro parte nō, puta in aliis. l. nā in parte quā non habui ratā, cōmittitur stipulatio, in alia nō. ratio vtriusque dicti est: quia hęc stipulatio de rato cōpetit ad interesse eius i eo quod habui ratum. & colligitur ex dicta ratione solutio talis quæstionis, scilicet an hęc stipulatio rati possit pluries cōmitti: puta cōpi agere ego domin⁹ vocādo te in ius: & ex hoc te pati damnū constet. secūdo litē sum cōtestatus cōtra te: & interest tua, ppter aduocatū vel alias expensas: & respondeo pluries cōmitti, & pluries agi cū mea interest si sim stipulatus à Titio procuratore. & ad hoc adducit simile de stipula. dam. infect. si promissisti emēdare damnū quod dabitur ex domo tua ruinosa vsque ad. x. annos. nam pro damnō quod mihi dat i primo anno, statim agā: & sic de cæteris. si autem dices tunc demum me posse agere, cum certū sit me amodo dānū ex illa domo non passurū: & tunc cōmittatur stipulatio damni infec. & nō ante: forte hoc eueniet post. x. annos. Frā. Accursius.

* fodietur.

† stipulatorio.

XVIII. POMPONIVS libro vicesimo sexto ad Sabinum.

Si procurator ratam rem dominum heredemve eius habiturum cauerit, & vnus ex heredibus domini ratum habeat, alter non habeat: sine dubio committetur stipulatio pro ea parte pro qua ratum non habebitur: quia in id committitur, quod stipulatoris interest. Nam & si ipse dominus pro parte ratū habuerit, pro parte non habuerit, non vltra quā in partem cōmittetur stipulatio: c quia in id committitur quod interest agentis: & ideo sapius d ex ea stipulatione agi potest, prout interest agentis, quod litigat, quod cōsumit, e quod aduocat, f quod damnatus soluit: g sicut in stipulatione damni infecti accidere potest, vt is qui stipulatus sit, subinde agat. h cauet i enim si quid ibi ruct, scindetur, fodetur, * ædificabitur: k finge ergo l subinde m dānū dari. non erit dubium quin agere possit. nam si toto damnō computato, tunc agendum est: propemodum n non antē aget quā dies o stipulationis præterierit, intra quē si damnū datum sit, stipulationi † cautū erit. quod verum non est. p

Stipulatio de rato continet interesse: sicut stipulatio dolum non committi, quæ interponitur multotiens tam in cōtractibus, quā

a Si procurator. sine mandato.

b Pro ea parte. i. pro parte qua heres est qui ratum non habet.

c Stipulatio. vt. s. l. pxi. sed contra. s. de verb. obli. l. eadē. §. Catō. in fi. §. Sol. s. pro parte non habet ratum, cum ipse promiserit: hic procur. promissit. Mar. vel forte tale erat negotiū quod pro parte poterat haberi ratum ab herede, non à defuncto: vt. s. de lega. j. l. legatarius. vel hic non fuit pœna promissa: ibi sic. Item contra. s. si quis cau. l. si seruus. §. si plurium. Sol. vt ibi.

d Et ideo sapius. sic supra rem pup. sal. fo. nō quasi. §. si quis curator. Sed contra. s. de arbi. l. si duo. §. si. sed ibi in mera pœna: hic in interesse. Item cōtra. s. titu. j. cum quærebatur. Sol. ibi totum cōsequitur agendo semel: vnde amplius non agit: hic autem nō: vt hic. Item facit. s. si cui plus quam per le. Fal. l. nisi. §. quæsitum. & de verb. obli. l. si sic stipulatus.

e Consumit. in sumptibus litis: vt. s. eo. procurator. §. si. Accur.

f Aduocat. id est quod aduocatis ministrat. vel a dic quod auocat se à suis negotiis: vt. s. eo. l. si cōmissa. §. si. & quemadmodū testā. ape. l. si quis ex.

g Soluit. id ipsum qd̄ debebat: vt & s. e. l. pcurator quinquagita.

h Agat. i. statim cum commissā est stipulatio, vel damnū datū est: & sic sapius. vel dic, iterum & iterum.

i Cauet. per hęc stipulationē de his quæ sequitur, vt pro omnibus possit cōmitti: vt hic, & s. de dam. infect. l. damni infecti.

k Aedificabitur. ex quibus habebam damnū. Accur.

l Ergo. aliās eo. i. ex eo ædificio ex quo interposita est stipulatio.

m Subinde. i. sapius, vel statim. vel dic postea quā semel, Accur.

n Propemodum. i. fere. nam quandoque posset esse quod etiā ante ageretur. puta si manifestum esset antequam stipulatio amplius

a] Huius verbi vim adsecutus non est Accursius. dicit igitur Bud. in post. ad notat. in Pād. aduocare verbum hic consiliū petere significare. vnde & aduocatio, quam vulgo consultationem dicimus.

cōmitti nō potest: puta domus tota ruit, quæ damnū mihi dedit: & sic apparet quod amplius mihi damnū dare non potest.

o Quam dies. qui ponitur in stipulatione arbitrio prætoris, qui considerat intra quātum tempus potest finire timor damni: vt. s. de dam. infect. l. prætor. in prin.

in iudiciis. Franciscus Accursius.

XIX. PAVLVS libro tertio decimo ad Sabinum.

In stipulatione qua procurator cauet ratam rem dominū habiturum: id continetur, quod interest stipulatoris. Idēque iuris est in clausulis q̄ omnibus de dolo malo.

Procurator de cuius mādato dubitatur, cauet de rato etiā cū implorat iudicis officiū nobile. Pau.

XX. VLPIANVS libro primo Disputationum.

Non solū in actionibus quas procurator intendit, verum in stipulationibus quoque quas interponi desiderat, si vice * repræsentat actionum, cauere eum de rato oportet, quare si duplę stipulationem f procurator interponat: † de rato cauere debet. Sed & si damni infecti stipulatio à procuratore interponatur, ‡ de rato debet procurator cauere.

Cautio de rato nō interponitur cum est certū de mandato: secus in cautione iudicatum solui. Bar.

XXI. IDEM libro primo Opinionum.

Ne satisfactio ratam rem dominum habiturum exigatur * in his † quæ nomine eius ‡ ageret, qui a eum b se fecisse procuratorem libello principi dato professus est, prodest. c Quod d si iudicatum solui satis ab eo procuratore postuletur: necesse

f Stipulationem. de euictione: vt. s. de euict. l. emptori. & supra de præto. stipul. l. j. §. stipulatio duplę. Accur.

g Interponat. i. interponi desideret. ad quod. s. de procu. l. Pomponius. §. si stipuletur.

h Interponatur. id est interponi petatur.

Ne satisfactio.] CASVS. Si Titius agat contra te ad. c. possū eum releuare à satisfactio. de rato: vt si mittam libellum seu epistolam principi, dicendo in ea epistola qualiter feci eum meū procuratorem. Secundo dicit quod procurator rei debet satisfactio iudicatum solui: nec per talem epistolam de qua dixi. s. releuatur à satisfactio. Fran.

x Exigatur. à procuratore actoris.

y In his. id est pro his.

z Eius. scilicet domini.

a Qui. vel hic puncta.

b Eum. scilicet dominum. Accur.

c Prodest. si enim habeas qui eum & c. dic, scilicet ille dominus qui sic professus est: scilicet se fecisse eum procuratorem per libellum, vel per epistolam principi datam, sub quo erat lis. Idem si detur alij iudici sub quo est lis: vt. s. de procura. l. si procurator. prodest, dominus scilicet procuratori, scilicet tali professione: vt iam non satisfactio de rato. Alij habent, quod cum & c. & est idem sensus. & facit. s. de procur. l. si procuratorem. & quod ibi dixi, & C. de satisfactio. l. j. in prin.

d Quod. pro sed. & dic quod mutat casum. nam. s. in procura. actoris: hic rei. Vel dic in eodem: & dices loqui vt idem procurator rei satisfactio de rato, & de iudicato: vt ab vna possit euadere taliter per professionem domini: ab alia non.

P Non est. id est si concedatur q̄ nō possit agi nisi toto damno dato quod sperabat: non videtur esse cautum in stipulatione, nisi pars dāni contingat medio tempore: quod falsum est.

Q In stipulatione. In clausulis. id est in omnibus promissionibus de dolo malo. nam siue in iudicio, siue in contractu quis promittat dolum abesse, & cōmittatur dolus: agitur ad interesse. In. ad quod. s. de dolo. l. arbitrio. §. non tamen. Alij dicunt quod hęc lex dicit q̄ etiam in stipul. rem rā. ha. contineatur dolum malum abesse: pro quibus est. j. eo. l. si sine. §. si in stipulatione. Itē facit supra de re iudic. l. si quis ab alio. §. fin. & de ope. liber. l. qui libertinus. §. & cum non solū. Accursius.

Dolus malus in quocūque contractu siue iudicia. rō, siue extra. si promittitur abesse, & cōmittitur: agitur contra dolosum ad interesse. * si vicem repræsentat.

Non solū.] CASVS. Si procurator me⁹ agat aliqua act. contra te nomine meo, & dubitetur an sit procurator: debet cauere de rato. Idem si petat sibi nomine meo satisfactio, puta de euict. vel de damnō infec. & dubitetur an sit meus procurator. nā satisfactio dabit de rato. Fran.

r Si vicem. id est si prætoris sunt: vt. s. de act. & oblig. l. actionis verbo. & de præto. stipul. l. j. §. j.

Paratur.

a Pareatur. quod est vt nemo sine satisfatione admittatur: vt in statu. de satisfda. §. si. etiam si domini professio interueniat: vt. C. de satisfda. l. j. in fi. sed ex parte actoris prodest: vt dictum est, nisi in duobus casibus: vt. §. de ope. no. nun. l. de pupillo. §. qui procuratorio. & supra ad Trebel. qui ita. §. etiam. vel aliter vt dictum est ibi, & distingue vt. §. de procur. l. non solum. §. j. diximus.

S *si sine iudice.*] CASVS. Falsus procurator nomine meo exegit indebitum: & sine iudice. quæritur qualiter consulatur soluenti? Et respon. nam aut ego non habui ratum, aut habui. Primo casu, aut procurator non satisfecit de rato, & tenetur condic. inde. procurator soluenti. aut satisfecit de rato: & tunc tenetur ipse & fideiussores ad interesse, & ad impensas ac. ex stipulatu. Secundo casu, scilicet si ego habeo ratum, non committitur stipulatio de rato: sed ego dominus teneor soluenti condic. inde. & hæc sunt vera, quando pecunia erat indebita. Sed quid si erat debita? certe idem: quia si non habeo ratum, tenetur procurator ex cautione de rato, & eius fideiussores. imò tamen differt quando est debita à casu superiori, scilicet quando est indebita. nam quando est debita, & soluitur falso meo procuratori, & habeo ratum: nulla actio datur contra me causa eius pecuniæ repetendæ: sed quado est indebita, & soluitur falso meo procuratori. & habeo ratum: teneor condic. inde. & istum casum habuimus. §. pxi. hæc omnia vera sunt quando sine iudice soluta est pecunia procuratori meo falso. Quid autem si per iudicem soluitur falso meo procuratori? tunc distingue, an indebita pecunia sit, an debita. primo casu non videretur stipulatio de rato committi: siue habeat ratum, siue non, duabus rationibus: quia nulla res est quæ possit haberi rata. Itē quid ad soluentem pertinet, habeat ratum vel non? cum utroque casu non potest repetere: cum sit per iudicem solutum. & hoc de rigore. de æquitate tamen si ego dominus non habeo ratum: fideiussores falsi procuratoris tenentur quanti stipulatoris interest me habuisse ratum. quod dic vt in gl. si autem pecunia sit debita, & non habeam ratum: tunc fideiussores tenentur in solidum. [C V M A V T E M.] Procurator verus habens mandatum egit, & de rato satisfecit, & succubuit. Postea dominus egit & obtinuit, licet iniuriöse. quæritur an committatur stipulatio contra procuratorem & eius fideiussores? & dicitur quod non, nisi in expensis litis quas fecit conuentus. Idem dixit Marcellus & si dominus agens succubuit. nam non committitur stipulatio, nisi in expensis. [S I P R O C V R A T O R I.] Constitui Titium procuratorem ad exigendum quoddam legatum mihi relictum, & dandum à Sempronio herede cuiusdam. hic Titius exegit hoc legatum me mortuo, & satisfecit de rato. dicitur quod si heres meus non habet ratum, committitur stipulatio maxime cum hoc legatum vere debitum fuerit. [S I I N S T I P V L A T I O N E.] Pone casum vt in glo. quæ incipit, agebas &c. [S I P R O C V R A T O R.] Procurator falsus nomine meo petiit heredi. cuiusdam, agendo petitione heredi. & promisit de rato, & succubuit. postea ego dominus si peto à te fundum heredi. ex causa here. dicitur quod committitur stipulatio contra procuratorem. [Q V I P A T R I S.] Facta est iniuria filio: & sic oritur actio iniuriarum patri & filio. si procurator patris agat iniuria patris nomine: debet cauere non solum quod pater habebit ratum, sed etiam filius: poterit enim euenire quod filius poterit agere iniuriarum. Idem dicas si nepoti facta est iniuria. nam si procurator aui agat iniur. & antequam auus sciat procuratorem suum egisse, decedat auus & filius: modo nepos poterit agere in ff. Nouum.

est, vt iuri manifesto pareatur. **a**

S *si dominus non ratificat solutionem factam falso procuratori extra iudicium: stipulatio ista committitur, siue pecunia erat indebita, siue debita, ad totum id quod fuit per procuratorem exactum: & ad expensas factas postea in lite mota per dominum: sed si ratificat, non committitur. si tamē pecunia erat indebita, repetitur à domino per conditionem indebiti. si vero debita, non repetitur, sed liberatio contingit. Pau.*

XII. IULIANVS libro quinquagesimo sexto Digestorum.

S *si sine iudice non debitam pecuniam exegerit procurator, & dominus ratam solutionem non habuerit, sed eadem pecuniam petere instituerit, d fideiussores tenentur: & conditio e qua procurator teneretur si stipulatio interposita non fuisset, perimitur, f Quotiens enim procuratori pecunia soluitur, & dominus eam solutionem ratam non haberet: existimo, g id agi, h vt conditio perimatur: & sola actio ei qui indebitum soluit, aduersus procuratorem ex stipulatu i competat. Hoc amplius præstat k fideiussores im-*

iniuriarum: & ideo procurator aui debet cauere de rato ex persona aui, filij, & nepotis. Fran. Accur.

b *si sine. secus si cum iudice: vt. §. quod si procurator.*

c *Procurator. l. falsus, qui de rato promisit: vel verus, sed ad alia constitutus: vt & supra de iureiuran. l. aliàs.*

d *Instituerit. postea, quamuis non debitam.*

e *Et conditio. indebiti,*

si soluens ea solutione se liberatum putauit: vt C. de condic. inde. l. creditoris, si verò dedit vt falsus procurator faceret eum liberari, dabitur ob causam: vt supra de condic. causa da. l. si procuratori. vel si noluit in procuratorem transferre dominium, sed vt ministrum elegerit eum: couenietur rei vindic. & furti, si habuit animum furandi, & condictione furtiua: vt. C. de fur. l. falsus. & de qualibet illarum potest intelligi quod hic dicitur. habes ergo stipulationem de rato supponi loco condictionis vel indebiti, vel ob causam, vel furtiuæ. sic & infra eo. l. fi. & facit. §. de preto. stipu. l. j. §. j.

f *Perimitur. i. locum non habet. sic. §. de solu. l. dispensator. in fi. nã cum hæc stipulatio interponitur. non nascitur conditio indebiti: sicut in mutuo non nascitur condic. ex mutuo, cum stipulatio interponitur: vt. §.*

penfas quæ in iudicium i factæ fuissent. **m** Quod si dominus ratam habuisset, fideiussores quidem liberantur: sed ab ipso domino eadem pecunia per conditionem peti potest. **n** Quod si o procurator debitam domino pecuniam sine iudice exegisset, p idem iuris est. q Hoc secus, quod si dominus ratam rem habuisset, nulla eius pecuniæ repetitio futura r est.

S *si dominus non habet ratam solutionem factam falso procuratori per sententiam iudicis: si pecunia erat indebita, stipulatio ista non committitur de rigore: sed de æquitate. si vero debita: committitur etiam de rigore. Barto.*

Quod si procurator per iudicem non debitam pecuniam exegisset: dici potest, siue ratum dominus habuisset, siue non habuisset, fideiussores non teneri: vel quia nulla res esset f quam dominus ratam habere possit: vel quia nihil stipulatoris interest ratum haberi. t adficietur ergo iniuria is qui procuratori u soluit. Magis tamē est vt si dominus ratum non habuerit, fideiussores teneantur. x

de noua. l. si ita fuero. §. cum pecuniâ. & l. seq. nam & conditio indebiti ex numeratione nascitur: vt instit. quibus mo. re con. obli. §. is quoque; Azo. Alij dicunt, perimitur per nouationem præsumptam olim. vnde hoc dicunt hodie corrigi: vt. C. de nouat. l. fi.

g *Existimo. aliàs est, existimo id agi &c. & totum aliud deest. aliàs est, existimo ea actione, scilicet ex stipulatu, quæ est ordinaria, scilicet ex quasi contractu.*

h *Agi. cum eo scilicet debitore.*

i *Ex stipulatu. i. certi conditione ad interesse: licet alij dicunt ex stipulatu: vt diximus. §. si quis in ius voc. non ierit. l. fi.*

k *Hoc amplius præstat. pecuniâ indebitam solutam, hoc amplius &c.*

l *Quæ in iudicium. aliàs quas. l. in iudicio fecisset stipulator de ra. aliàs quæ, scilicet in iure factæ fuissent. & est idem sensus. & dic. iudicium, scilicet cum domino nunc habitum.*

m *Fuissent. aliàs quas fecissent: & aliàs quæ factæ fuissent.*

n *Peti potest. id est repeti potest per soluentem: vt. §. de condic. inde. l. si procurator.*

o *Quod si. §. de indebito, nunc interferit vnum casum de debito.*

p *Exegisset. interposita stipu. de rato.*

q *Iuris est. vt fideiussores teneantur dño ratum non habente. R.*

r *Repetitio futura. quia debitum est solutum: quod in superiori casu non est. & hoc quando extra iudicium. & facit. C. de neg. gest. si pecuniâ.*

s *Nulla res esset. quæ ad dominum pertineat: cum exactio huius pecuniæ ad eum non spectaret, utpote indebitæ: vel quia nullum est iudicium cum falso procuratore cõtestatū: ideo videbatur non posse imputari procuratori si ratum non haberet dominus quod habere ratum non posset. vel dic quod malam assignat rationem. nam bene posset habere ratum: a vt supra de neg. gest. l. si pupilli. §. item quæritur.*

t *Haberi. nam si etiam ratum habeatur, non repereret pecuniam nec à procuratore. nec à domino propter auctoritatem rei iudic. cum ipse dominus videatur exegisse: vt. §. manda. l. si fideiussor. j. §. in omnibus. hic autem opponendo dicit. Azo.*

u *Procuratori. hoc de rigore: magis tamen &c. f. de æquitate, quia si ratum habet, tenetur etiã dominus sine causa. licet non indebiti: vt no. in. d. §. in omnibus. & facit supra de procu. l. licet. Accur.*

x *Teneantur. in id quod stipulator actori præstitit, vel circa iudicium expenderit. nec ob. quod sequitur fideiussores propter*

Iudicium cum falso procuratore, nullum est.

a] Tu dic hoc esse verum de cõsensu aduersarij: vt in. l. si tutor. C. in quibus cau. i integ. rest. non est necesse. & ibi omnino per

Bar. inuito autē aduersario non. tex. est sing. secundū cōmunē lect. in. l. inter quos. §. qui aliena. supra de dā. infec. quē ad hoc refert & sequitur Lud. Ro. singu. 679. in ci. tu audiuiti. l. si tutor. quē iterū refert & sequitur Fel. c. causam col. si. per. tot. extra de iudi.

iniuriam iudicis non obligari. ibi enim recte procurator egerat non mentitus de mandato, & ideo eius factū domino nocere potuit. at hic mentitus est procurator se habere mandatum: vnde eius factū nulla domino exceptio poterit opponi. quare iniquū est fideiussorem in totum stipulatori præstare, quod non præstiffet si dominū procuratoris falsi gestū ratum habere cogere potuiffet. R. alij expensas tantū, arg. inferioris. §. pro R. est quod. §. dicit quādo sine iudicio indebitum est exactū: vbi expresse dicitur in totum solutum committi.

a Cui, scilicet procuratori. Accursus.

b Mandatum. de petēdo.

c Recte. quia mandatum habet, & verū debitum petit, absolutus tamen fuit debitor per iniuriam.

d Perperam. nam non debebat infringere qd fieri mandauerat.

e Ne iniuria. Iniuria enim fit debitori si dominus aliquid extorqueat ab eo absoluto, cū egit procurator: cum ex iudicio tali oritur exceptio rei iudi. contra dominum: vt supra de except. rei iudic. l. si mater §. hoc iure. Idem dicam si fuit damnatus vero procuratori, & soluit ei, cum & de hoc haberet mandatum vt reciperet solutionem, non aliās: vt. §. de solu. l. hoc iure. & quod ibi dicit, nō debet præstare procurator, scilicet debitori ex stipulatione de rato quod debitor solueret domino cōsequenti per iniuriam: vt dixi. vel dic non præstat debitori, ne iniuriam consequatur dominus, scilicet in damnum procuratoris. Alij dicunt non debet præstare, scilicet domino: quia si dominus consequeretur à debitore & à procuratore, iniuria esset.

f Hoc casu. scilicet cum debitor iniuste superatus est: ergo multo minus tenebitur verus procurator vbi debitor nullum damnum passus est: vt quia iure repulit creditorem, obiiciendo exceptionem rei iudi. vt dicitur in prox. §. Marcellus. sed hoc quod hic dico per. §. Marcellus, videtur cōtrarium his quæ scripsi secundum Io. §. eod. l. procurator ad exhibendum. §. j. sed ipse R. aliud est in vero procuratore. nam vbi vinco verū procuratorem, licet damnum postea patiar victus iniuria: nō agitur contra procuratorem nisi ad impendia: quia etsi bonā causam habui, euitare tamen nullo modo potui: fortis autem solutionem euitare potui. vnde culpa potest mihi obiici: sicque mihi imputare debeo: vt infra de reg. iur. l. quod quis. ij. in fi. tit. vel si exceptionem obieci, & iniuria est mihi facta, non debet liij nocere. arg. supra de euic. l. si per imprudentiam. sicut ergo non agitur contra procuratorem vbi ego sum victus à domino, vt hic: ita non agitur & si vici: vt hic. sed vbi falsus procurator est à me victus, & à domino superior, cum ei ratum non habenti non debeat præiudicare factum falsi procur. committitur stipulatio rem ratam haberi ad omne interesse: quæ eque in solidum debet committi etiam vbi ego dominum superavi iniuste: & hoc ad similitudinem veri procuratoris, qui teneretur cum ego superavi dominum: sicut cum fui victus à domino. Firmius probō: Nonne falsus procurator ex stipulatione teneretur statim ad interesse non habente domino ratum: vt. §. eo. l. procurator. §. si quis à pro. & statim commissā est stipulatio ad interesse? Pone ergo: tenebar in. c. modo autem teneor in. c. cum me non teneri in. c. interest mea. in. c. ergo committitur stipulatio: ex qua nihilo minus agetur, licet desierit interesse mea interim, quia absolutus sum: argu. supra si quis cau. l. qui autem. §. illud. Aliter autem in-

Quod si debitam pecuniam procurator per iudicem cui nihil mandatum fuerit, petierit: magis est vt in solidum fideiussores teneantur, si dominus ratum nō habuerit.

Si verus procurator exegit debitum vel indebitum, & dominus ratum non habens iterum agat: siue obtineat, & iterum exigat, siue succubat: non committitur stipulatio contra procuratorem & eius fideiussores, nisi ad sumptus factos in lite mota per dominum. Pau.

Cum autem procurator recte petit, dominus perperam: non debet procurator præstare ne iniuria iudicis dominus aliquid consequatur. Nūquam enim propter iniuriam iudicis fideiussores obligantur: verius tamen est hoc casu fideiussores non nisi in impensas litis teneri. Marcellus. Si dominus ratam rem non habuerit, sed lite mota rem amiserit: nihil præter impendia in stipulatione ratam rem deducitur.

Gestū nomine defuncti, potest ratificari per eius heredem Rau.

Iulianus: Si procuratori eius qui mortuus erat, sine iudice soluta fuerint legata: stipulatio committitur, nisi heres ratū habuerit, vtique si debita fuerint. tunc

inuria creditori facta falsum procuratorem liberaret.

g Impensas. committitur stipulatio etiā si nō de iure quis agat, vt hic, & aliās. C. de transac. l. vbi. & C. de cōdi. ob cau. l. ea lege. Accur.

h Amiserit. per sententiā: quod iustū fuit. vel dic, quia liti renuntiauit. vel dic quod res petita sine dolo & culpa in rerum natura esse desit: vt. §. iudi. sol. l. si seruus.

enim non dubiè interest stipulatoris ratam solutionem ab herede haberi: ne bis eadem præstet.

Si in stipulatione rati per dolum cauentis omittatur mentio heredi, agitur ratione doli: secus si nullus dolus intercessit. Pau.

Si in stipulationem ratam rem haberi, hæcenus comprehensum fuerit: Lucium Titium ratum habiturum? cum id aperte ageretur, vt heredis cæterorumq; personæ ad quos ea res pertineret, ommitterentur: difficile est existimari doli clausulā committi. Sanè cū per imprudentiā hæ personæ omittantur, actio ex doli clausula cōpetit.

Si dominus petat id quod petere nō poterat: si ille qui cauit, fuisset verus procurator, committitur hæc stipulatio. Pau. de Cast.

Si procurator iudiciū de hereditate ediderit, deinde dominus fundum ex ea hereditate petierit: stipulatio ratam rem haberi committitur: quia si verus procurator fuisset, exceptio rei iudicatae dominum summoueret.

Plerumque autem stipulatio ratam rem haberi, his casibus committitur, quibus si verus procurator egisset, domino aut ipso iure, aut propter exceptionem actio inutilis esset.

redibus autem eius si ratum non haberent, noluiſti teneri: & ego consensu vt tantū de Lucio tenereris. si ratum ipse non haberet. certe nō poterit agi pro dolo tuo, licet heredes non habeant ratū, cum nullum dolum comiseris. nam consensu: & dolus volenti nō infertur. si autem fuisti in dolo, vtpote promisisti Lucium Titium tantum ratum habiturū, & suasti mihi imprudenti quod per ista verba contineretur persona heredis: tunc agā pro hoc dolo, vt dicit hic: quod intelligitur si promiseras dolum non committere: & postea promisisti prædicto modo. nam tunc ex stipulatu. vel dic q non promiseras specialiter. nam & tunc si postea heredes nō habeant ratū: agam ex stipulatu. & si excipias q fuerit personale pactum, replicabo de dolo, & sic competit actio, id est replicatio secundū hæc: vel actio replicatione munita. sed prima placet, quia dicitur hic, doli clausula. & facit. §. de pa. l. iurigentium. §. pactorum. & supra de proba. l. si pactum.

c Heredis. in hoc consentiebant ne teneretur promissor: vt faceret heredes habere ratum. Accur.

u Difficile est. i. impossibile: quia nullus dolus fuit commissus hoc casu inter scientes & cōsentientes: vt. C. de transac. l. cū donationis.

x Per imprudentiā. stipulatoris promittētis, & dolum committētis.

y Si procurator. falsus, vel ad alia constitutus.

z De hereditate. agendo petitione hereditatis.

a Petierit. ex eadem causā, scilicet hereditatis. aliās cōtra: vt. C. de euic. l. j.

b Summoueret. vt. §. de except. rei iu. l. Iulianus. & l. si quis cum totum. in fine.

c Plerumque. i. in omnibus casibus. H. Vel. i. pluribus quoq; casibus. Ir. Vel secundū R. dic q plerūq; ideo dicit, quia committitur interdū vbi domino inutilis est actio, etiam absq; omni rati habitatione, cū falsus procurator egit: vt. §. R. & intellexit quādo indebitum nomine meo exegit per iudicē: vt. §. §. quod si procurator.

d Iure. vt quia ei solutum sit, cum de hoc habuerit mandatum: vt §. de solu. l. hoc iure. & quod subiicit, except. scilicet rei iudi.

i Nihil. cū procurator habuerit mandatum.

k Ratam rem. quam interposuit procurator verus. aliās aliud erit: vt. §. eo. l. procurator. ij. §. j. & nō. quod hic succubuit dominus: superiori prox. obtinuit: & in hoc differunt.

l Si procuratori. etsi verus ab initio fuerit procurator, potest tamē nō habere ratum, cum mandatu morte expirauit: vt. §. de acquiren. pos. l. fundi. in fi.

m Eius. l. legatarij.

n Sine iudice. idē si cum iudice: vt. §. eod. l. commissā. §. fi.

o Soluta legata. ignorante herede de morte.

p Heres. l. legatarij.

q Vtique. alias vtique: aliās itaque. & tunc forma: quia generaliter verū est domino non habente ratū stipu. committi: itaque & in hoc casu & c. si debita fuerint legata & c. nam tunc præcipue committitur.

r Non dubie. idem si nō sunt debita: vt. §. prox. §. diximus. Accur.

f Si in stipulatione. Agebas contra me nomine Lucij, & promisisti eum ratum habiturū: de hereditibus autem eius si ratum non haberent, noluiſti teneri: & ego consensu vt tantū de Lucio tenereris. l. si ratum ipse non haberet.

† No. istum text. ad hoc propositum, quod clausula doli subiecta in stipulatione, refertur ad incognita, & ad omissa, & textus hoc optime probat. Bolog.

a Qui patris, supple procurator qui &c. secundum R. volens deducere in iudicium & filij & patris iniuriam.
b Iniuriarum, pratoria, non Cornelia: vt. s. de iniur. l. lex Corne. §. illud. Azo. licet ex casibus illis quibus nascitur Cornelia, vt hic erat.
c Ob eam. id est propter iniuriam filij & patris.
d Verberatus. hec verba

expone vt infra de iniur. l. lex Cornelia. §. inter pulsationem.

e Filij quoque. id est de rato filij quoque: non solum patris: qui filius similiter suo nomine agere potest ex. l. Cornelia: vt. d. §. illud. l. lex Cornelia. infra de iniur. sed videtur non cauere: vt supra de procu. l. non solum. §. si pater.

Patri agenti actione in iniuriam pro iniuria filio suo illata, quae actio competat.

quae est contra. Solum aliud in ipso patre, cui ipsa lex defert actionem: vt ibi. aliud in eo qui procuratorio nomine agit: vt hic. Vel secundum Py. & Ir. possumus dicere quod agebat nomine patris actione iniur. ex. l. Cornel. de iniur. quae non compete- bat patri: vt &. j. de iniur. l. lex Cornelia. §. illud. nam si de pratoria velles intelligere, non esset necessaria satisfactio nomine filij, vt in contrario, cum pater eam habeat iure proprio, et si iniuria sit facta filio volente: vt. j. de iniur. l. j. §. vsque adeo. Sed tunc ad quid caueret patrem rem ratam habiturum? vt hic dicit. prima verior est.

f Praesertim cum. id est maxime: quod ideo dicit, quia si sciret antequam decederet, & ratum non haberet, similiter ad filium rediret. quod si ratum haberet pater, filij actio extincta esset. Azo. cum eius exercitium coperat patri: vt. j. de iniur. l. pater.

Cicero de clar. orat. in procemio usurpat haec verba.

g Ad filium, quantum ad exercitium quod patri eiusque procuratori coperat. sed & ipsi filio datur: vt. j. de iniur. l. sed si vnus. §. filio. &. §. procuratorem. &. l. j. §. si. &. l. lex Cornelia. §. illud.

a] Hic accipitur nepos in vera sua & stricta significatione. s. pro filio filij: vt per. gl. in. l. fi. C. de suc. edic. & in. c. 1. §. similiter in tit. quibus mo. feud. amitt. in vsib. feu.

h Nepoti, existenti in potestate aui. **a** Accursius.
i Nepotis. Sed nonne sufficit si hic procurator cauet eum ad quae res pertinet, rem ratam habiturum? Respon. non: quia his verbis heredes continentur: vt supra de ad. l. sciendum. §. deinde. hic autem agit et si non heres: vt infra de iniur. l. sed si vnus. §. fin. Accursius.

k Patrem. id est auum.
l Filium. patrem scilicet nepotis.

Procurator. CASVS. Procurator agens nomine meo pro te, promisit tibi amplius non peti. videtur sensisse de me, & meis heredibus. Franciscus.

m Acceptum. cum isto procuratore qui satisfecit amplius non peti: quae verba expone: vt. s. l. amplius non peti. & forte quando intercessit hic alius, iam finitum erat iudicium cum priore, absolutione, vel condemnatione.

n Procuratoris. vt non habens mandatum: vt supra de proba. l. in exceptionibus. §. si. Sed quid si est coniuncta persona quae non potest repelli? Respon. idem: vt supra iudi. sol. l. iij. §. j. Accur.

o Num. id est an. Accursius.

p Pertinebit. ad quod supra de procu. l. non solum. §. qui alieno. sed ff. Noquam.

Mutatione personae extinguitur cautio rem ratam haberi: & in stipulatione sunt comprehendenda personae ad quas verisimiliter iudicium debet transire. Bartolus.

Qui patris nomine iniuriarum agit ob eam rem quod filius eius verberatus pulsatusve sit, in stipulatione cogendus est filij quoque personam comprehendere: praesertim cum fieri possit, vt pater ante decedat, quam sciret procuratorem suum egisse: & ita iniuriarum actio redeat ad filium. Sed & si nepoti iniuria facta fuerit, & procurator aui propter hanc causam iniuriarum aget, non solum filij, sed etiam nepotis persona comprehendenda erit in stipulatione. quid enim prohibet & patrem & filium, antequam scirent procuratorem egisse, decedere? quo casu iniquum est fideiussores non teneri nepote iniuriarum agente.

Factum falsi procuratoris non facit committi stipulationem de rato ab alio interpositam. Bartolus.

XXIII. IDEM libro quinto ex Minicio.

Procurator cum peteret pecuniam, satisfecit amplius non peti, post iudicium acceptum extitit qui & ipse procuratorio nomine eandem pecuniam peteret. quae situm est, cum is qui postea peteret, procurator non esset, & propter hoc exceptionibus procuratoris excludi posset: num fideiussores prioris procuratoris tenerentur. Iulianus Respondit: Verius est non obligari fideiussores. nam in stipulatione cauetur non

an ad impendia tantum: sicut & supra eo. si sine. §. cum autem? Respon. non. aliud est enim in persona falsi procuratoris, cuius persona non continetur in stipulatione rem ratam haberi: vt hic aliud in domino, cuius persona in stipu. continetur. Azo. licet nec dominus agere potuerit: vt ibi.

petiturum eum cuius de ea re actio, petitio, persecutio sit: & ratum habituros omnes ad quos ea res pertinebit. hic autem qui procurator non est, nec actionem nec petitionem habere intellegendus est.

Si superuenit defectus ex parte ratum habentis, rati habitio impeditur: secus si ex parte gerentis. Bartolus.

XXIII. AFRICANVS libro quinto Quaestionum.

Bonorum possessionem ab alio adgnitam, ratam haberi oportere eo tempore quo adhuc in ea causa sit, vt peti possit. itaque post centesimum diem rata haberi non potest. An autem & si mortuus fuisset qui petisset, vel furere coeperit, ratum haberi possit, videamus. nam si in vniuersum perinde haberi debet, ac si tunc cum ratum habeat, per eum bonorum possessionem petat: frustra his casibus ratum habetur. Sed illud consequens futurum est, etiam si poeniteat illum petisse, ratum haberi non posse: quod vtique sit absurdum. Rectius itaque dicitur, neutram eorum causam impedire rati habitioem.

Quando quis succedit ei quem promisit ratum habiturum, non tenetur. Bartolus

XXV. IDEM libro sexto Quaestionum.

Pater dotem se datam absente filia petiit: & ratam rem habituram eam cauit. ea prius quam ratum haberet, mortua est. Negauit committi stipulationem: quia etsi verum sit ratum eam non habuisse, nihil tamen mariti interfit

ei quod dicitur me non posse petere, si coeperit furere. **a** Neutram. siue mortuus sit is qui petiit, siue poenituit postea se petiisse, siue furiosus factus sit: dum tamen intra tempus possit ad domino ratum haberi.

b Rati habitioem. aliter eo mortuo cuius nomine petita est: vt supra eo. si is. ex praedictis patet secundum R. quod aliud est si habeam ratum eo tempore quo non possem petere: vt in princip. l. aliud est si tunc cum meorum nego. gestor non posset petere. & facit supra de vsucap. l. nunquam. ij. §. si seruus. & de bono. poss. l. penul. §. si. Accursius.

Pater. CASVS. Pater soluto matrimonio petebat sibi reddi dotem a marito quondam filiae, & filia erat absens, & pater promisit quod filia habebit ratum. antequam habeat ratum, decessit filia. dicitur quod non committitur stipulatio. [P R O C V R A T O R.] Venditor meus tenebatur mihi redhibitoria intra sex menses. quidam nomine meo egit & exegit & satisfecit quod ego haberem ratum. ego non habui ratum nisi post sex menses, quando iam debitor liberatus erat tempore. quaeritur an committatur stipulatio de rato ad repetendum quod erat solum procuratori: Et dicitur quod sic. si autem stipulatio non interuenisset: tunc tenebitur procurator condic. ob causam vel indebiti, vel sine causa, ad reddendum retro quod accepit. Fran.

c Eam. filiam absentem.

q Intelligendus est. ergo de eius rati habitioe cautum non est.

Bonorum. CASVS. Bonorum possess. mihi delatam quidam apprehedit nomine meo. dicitur quod debeo ratam habere istam apprehensionem intra tempus quo possem eam petere: nec nocet si tempore quo habeo ratum, ille qui apprehenderat, sit factus furiosus, vel sit mortuus, vel poenituerit. Franciscus.

r Ab alio. id est nomine eius cui delata fuerat petitio.

s Peti possit. aliam committitur stipulatio: vt infra eo. l. si. §. si.

t Non potest. Not. non trahitur hic retro rati habitio: vt hic, & supra quis or. in bono. possess. serue. l. fina. & de bono. possess. l. iij. §. acquirere. sic & supra de his qui no. infra. l. quid ergo. & s. eo. l. si. in fi. Sed argu. contra. C. ad Macedo. l. si. & l. si filius. & supra de solu. cum mihi decem. §. j. Item facit. s. de acquir. here. l. Pantoni. & l. si quis alicui. & ad Trebell. l. seruo inuito. circa princ.

u Qui. procurator. Accursius.

x Videamus. vere videndum est, quia sunt quidam qui volunt dicere non posse haberi ratum, quasi perinde habendum ac si non mandaret.

y His casibus. scilicet tempore transacto, vel eo mortuo, vel fu rente.

z Consequens est. scilicet

Concor & facit quod no. in. c. 2. in princ. in gl. super verbo canonicas. vltra med. ibi, tu die q. aut collatio. de elec. in pra. san.

b] Dic quod ibi tempore quo ratum habere poterat, gerit negotium & quia poterat solui pro eo obligato: licet si iussor esset liberatus, secundum Bar. hic.

a Dotem restitui, sibi marito à patre, cum eandem sit restitutus patri. unde dolo facit, &c. vt supra de except. doli. l. dolo. vel dic restitui, scilicet alij quam patri.

b Mortua, non distinguitur liberos habeat vel non. & sic est pro Bul. & Io. contra Mar. cuius tamē sententia seruatur hodie. & facit. §. sol. ma. l. ij. & de solu. l. qui hominem. §. si gener. & de iure do. l. iure succursum. & C. so. ma. l. dos à patre.

c Agere. ex stipulatu vt pecuniā restituat: nō ergo trahitur retro ratihabitio: vt. §. co. l. bonorū. & sic est cōtra. §. de sol. l. cū decē mihi. §. si fideiussor. Sol. vt ibi.

d Condictio. scilicet ob causam datorū, vel in debiti, vel sine causa, vel etiā furtiua: vt no. §. eo. l. sine. in princ. & not. ^a hic arg. quōd qui tutus est except. xxx. ann. si soluat, repetere potest: vt arg. §. de admini. tu. si pupillus.

DE PRIVA
ris delictis.

Post obligationes ex contractibus, ponit delicta.

Qui iam videbatur per-
egisse actionum Digesta, ei
nunc, vt ita dicam, nouus
actionū nascitur ordo. Prior
nempe ordo est actionū pri-
uatarū de proprietate vel
quasi proprietate, de posse-
sione vel quasi possessione,
de obligationibus vel quasi
obligationibus qua scilicet
ex contractibus oriuntur aut
quasi contractibus, qui abso-
lutus est. Hic nouus actio-
num est seueriorū & atro-
ciorū & tam priuatarum
quam publicarū ex delictis
sive criminib⁹ & quasi de-
lictis atq; etiā actionum fi-
scalium, quarū aque ingens
numerus, quem in hunc lo-
cū referri & reservari pla-
cuit. Et noua igitur quadā
hæc sunt actionū Digesta.

Quia vero ex delictis sive
criminib⁹ actiones alia sunt priuata, alia extraordinaria, alia populares, alia
publica, de singulis ordine tractat. ac primū de priuatis, qua scilicet ex priua-
tis delictis oriuntur, vel ciuiles, vt iniuriarū ex lege Cornelia, & damni ex
lege Aquilia, de qua tamē re nata anteuertit dicere lib. ix. & furti nec ma-
nifesti, vel honoraria, vt furti manifesti & Bonis raptis, vel etiā iniuriarū
ex prætoris edicto. Hæc priuata delicta dicuntur quatenus ex eis agunt forēs
actione hi ad quos ea res potissimū pertinet. sed possunt tamen quadā esse pu-
blica & corū nomine iudicium publicū, vt si hominibus coactis damnū da-
tum vel si raptū sit, vel illata atrox iniuria. Et hoc titulo proponit de priuatis
delictis generales regulas, vt qua ex eis nascuntur pœnales actiones heredes
non teneat, & vt non cōsumat alia aliā si plura delicta cōcurrant, & vt de
priuatis delictis iure ordinario experiri liceat vel extraordinarē, veluti de fur-
to actione in duplū aut quadruplū apud iudicē datum, vel extraordinarē apud
præfectū urbi vsq; ad exiliū pœnā, vt Orosius IIII. scribit leges furtū multa
pecunia coercere aut ad summū exiliū, l. I. De fur. bal. operis publicis tempo-
rarij. Vtroque modo furtū non coercetur. l. interdum. §. qui furem tit. seq. Et
recit in titulo, Delictis, nō Criminibus, nam delicta proprie sunt priuata, cri-
mina publica. l. 131. in fin. De verb. signifi. l. 17. §. noxas De adil. edic. Cuiac.

iuile.] **CASVS.** regula ciuile est, vt ex delictis defun-
ctorum pœnales actiones non dentur in heredes, seu
ceteros successores. hinc est quōd actio furti non datur
in heredes furis. Secundo dicit quōd actio ad exhibendum datur
in heredem, siue possideat rem, siue dolo desiit possidere. Item &
rei vindicatio. Item condict. furti datur in heredem. Tertio dicit
quōd actio furti, item actio legis Aquilia, vt actio iniuriarū, non

datur heredi. Quarto dicit: Si seruus meus fecit tibi furtum, vel
dedit tibi damnū, vel rapuit tibi rem, hæ actiones quæ oriuntur
ex prædictis delictis, sequuntur seruum. hinc est quōd si seruus
desinat interim esse meus, & efficiatur alterius, tenebitur nouus
dominus, & non ego. Franciscus.

Iuile. ^e cōstitutio est,
pœnalib⁹ actionibus
heredes nō teneri, nec
ceteros quidem suc-
cessores. idcirco nec furti cōueni-
ri possunt. ^b Sed quamuis furti
actione nō teneantur, attamen ad
exhibendum actione teneri eos
oportet, si possideant: aut dolo fe-
cerint quo minus possideant. Sed
enim & vindicatione tenebuntur
re exhibita. Item condictio ad-
uersus eos competit. Heredem
autē furti agere posse, æquē con-
stat. ⁱ Executio enim quorūdam
delictorum heredibus data est. Ita
& legis Aquilia actionē heres ha-
bet: sed iniuriarū actio heredi nō
competit. ^k Non tantū in fur-
ti, verū in cæteris quoq; actioni-
bus quæ ex delictis oriuntur, siue
ciuiles ^l sunt, siue honoraria, ^m
id placet, vt noxa caput sequatur.

Gl. diuidit hanc. l. in duas partes:
sed Bart. in quatuor. Primò ponit
regulā. Secundo probat eam qua-
tuor modis, vel exemplis. Tertio
format vnā quæstionem circa
prædicta. Quarto redit ad regulā,
& eam probat tribus aliis exem-
plis. Secunda ibi, qui ergo homi-
nem. Tertia ibi, item quæsitum.
Quarta ibi, item si quis. Bart.

**II. IDEM libro quadragesimo-
tertio ad Sabinum.**

N Vnquam plura delicta con-
currentia ^a faciunt vt vllius
impunitas detur. Neque enim de-
lictum ob aliud ^o delictū minuit
pœnam. Qui igitur ^p hominem

non tolluntur actio. ex aliis delictis ortē. Primum exemplum est:
seruum meum subripuisti, & occidisti. pro furto agam furti, quia
occidisti, agam Aquil. nec vna earum tollitur per aliam. postea
ponit alia exempla: quæ omnia plana sunt. Franc.

n Concurrentia. etiam in eundem hominē & eandē rem, ex diuer-
sis tamen factis: & sunt exempla. viij. huius regulæ in ista lege.

o Ob aliud. i. ob satisfactionē pro altero delicto factā. sed contra.
C. de modo multa. l. finali. sed illud in extraordinariis: hic in or-
dinariis criminibus dicit. Item ad regulā & exempla sequētia est
contra. §. de reg. iur. l. nemo. ex his. §. quotiēs. & §. de act. & obli.
l. qui seruum. in prin. & l. plura. quibus dicitur vna tantū agi. Sol.
hic ex pluribus factis plures admittuntur actiones, quarū vnā-
quaq; fortiri effectū necesse est. Illic enim ex vno facto multæ
cōcurrunt actiones: ideoq; exigi per vnā earū satis est, nisi in id
quod plus esset in vna quam in alia: vt. §. de actio. & obli. l. cū ex
vno. & §. vi bo. rap. l. j. & sic intelligitur. §. de reg. iur. l. nunquam.
Item ad regulā & exempla sequētia est contra. §. loc. si vulnera-
ueris. & §. de actio. & oblig. l. qui seruū. §. si is. quibus dicitur vna
agi. sed ibi altera non est ex delicto, sed ex cōtractu: hic ambæ ex
delicto. Item & ibi ambæ persecutoria, hic non: sed saltē est altera
pœnalis. Item intellige regulā, vt exempla dicunt, quando di-
uersæ sunt species delinquendi: aliās secus: vt. §. tit. j. l. inficiādo.
§. infans. quæ est contra. Item contra. §. tit. j. l. sed si subripuit. Sol.
vt ibi. & ad hoc facit quod not. §. nau. cau. sta. l. idem. §. fina.

p Qui igitur. primum exemplum.

c Ciuile. nec min⁹ hoc
natura dicit. & est hæc
constitutio institut. de
perpe. ac. §. non autem.

f Actionibus. ex deli-
ctis venientibus, secus
si ex contractu: vt. §. de
nau. fœn. l. fin. Item ex
contractu intellige de-
lictum: vt. §. de actio. &
obli. l. ex contractibus.
& de his not. C. ne ex
delic. defun. l. j. Accur.

g Possunt. ex persona
defuncti, sed ex sua cō-
tractatione sic.

h Eos. scilicet successo-
res prædictos: & quod
dicit. §. condictio. scili-
cet furtiua, siue ad eos
peruenerit, siue non: vt
supra de condic. furt. l.
si pro fure. §. fin. & l. ex
causa. & instit. de obli.
ex delic. §. fin.

i Constat. vt institu. de
perpe. ac. §. j. Accur.

k Non competit. quia nō
intelligitur ante in bo-
nis nostris esse, quā
litem contestati fueri-
mus: vt. §. de iniur. l.
iniuriarum. §. j. Accur.

l Ciuiles. vt actio. l.
Aquil. & furt. non ma-
nifesti.

m Honoraria. vt actio
vi bo. rap. & act. furt.
ma. vt instit. de noxa. §.
sunt autē. & facit. §. de
his qui deie. vel effu. l. j.
§. cū seruus. & §. arbo.
furt. cæf. l. furtum. §. pe.

N Vnquā.] **CASVS.**
Ponit regulam,
quā approbat per. viij.
exempla. regula est, &
si plura delicta fiant in
vnā eandem rem, &
agitur ex vno delicto,

Delicta con-
currentia an
pœnam mi-
nuant.

Idem

Ratihabitio
non semper
retrotrahi-
tur.

aj] Itā glo. p
singul. signa-
bis ad hoc
q̄ tut⁹ exce-
ptione præ-
scriptionis si
soluit, potest
solutum res-
petere. Sol.
in cōtrariū
facit, quia
hæc exce-
ptio est odio-
sa, secundū
Barto. hic &
Bal. in. l. fin.
C. de edic.
diui Hadr.
tol. in. 16. op.
po. & Bal. in
l. fi. C. de an-
na exce. Bol.
lib 60. fœ-
cia. tit. xi.
In indice
tit. Delictis.
Duo terribi-
les libri se-
quuntur de
delictis pri-
uatis & ex-
traordinari-
is, nec nō pu-
blicis crimi-
nib⁹, qui om-
nē continēt
seueritatem
pœnarūmq;
atrocitatem.
§ septima. l.
2. C. de vete-
iur. enucle.

- a Idem dicendum est. secundum exemplum.
- b Subreptum. scilicet seruum. & est tertiū huius legis exemplum.
- c Et si forte. quartum exemplum. Accursus.
- d Occiderit. ex interuallo, & sic interuenit separatio delictorū: & aliā si plura vulnera intuleris, & ex ultimo sit mortu⁹, nō teneris nisi vt occisor: vt. s. ad l. Aquil. l. illud. §. fin. & l. si seruus ante.

c si cōdictus. seruus primò subtractus, postea occisus. & est quintum exemplum.

f Agi posse. in id tantū quod cōsecutus est minus per condi. argu. s. commo. l. inde. a. quæritur. §. fin. & j. vi bo. rap. l. j. arg. contra. s. de actio. & obli. l. qui seruum. in fin. sed dico q̄ in solidū: vt. s. in prin. huius. l. & illæ leges loquuntur cum ex vno facto plures nascuntur actiones, hic quādo ex pluribus: & tunc aliud dico, secundum H.

g Accipiendi tempus. Imò quāti plurimi fuerit à tēpore facti furti: vt. s. de condic. fur. l. in re furtiua. §. j. & j. tit. j. l. inficiando. §. infans. quæ sunt in hoc cōtra. Sed & hic intelligitur tēpus accipiēdi iudicij, id est quo potuit accipi: qđ fuit ex ruc. sed in Aquil. inspiciuntur etiam ante delictū cōmissum: vt instit. de. l. Aquil. in princ. Vel dic q̄ hic hodie cum agitur, plurimi est. sed prima placet.

h Actione. furti, vel iniuriarū, vel Aquilia. & facit instit. de noxa. §. noxa. versi. summa.

i Item si quis. Sextum exemplum.

k Vtraque. supradicta furti, & iniuriarum.

l Nam & serui. à simili. Et est septimum exemplum vt hic, & supra de ser. cor. l. Neratius. §. fin.

m Item si quis. Octauum exemplum.

S I quis. CASVS. Ex delictis priuatis oriuntur duæ viæ agendi, scilicet ciuilitate: item criminaliter. Ciuilitate, quando ad burfam meam ago, nec debeo subscribere. & pone exemplū in actio. furti, quæ datur ad duplum, vel quadruplum. Criminaliter, quādo ago vt puniatur ex furto extraordinem, non vt mihi aliquid detur: & tunc debeo subscribere. Franc.

n Ex maleficiis. priuatis: de quibus hic liber tractat, puta furti: vt j. tit. j. l. j. & l. iniuriarū. vt. j. de iniur. l. fi. & insti. de iniur. §. in summa. & idē in similibus: vt. j. de extraor. crimi. l. stellionatus. sed de furto ad nocturnū videtur stringi hæc. l. vt. j. de fur. bal. l. j. & ij.

o Ordinarium. quod erat secundū legem istam de formulis & auocationibus syllabarū, quod hodie est sublatū: vt. C. de formu. l. j. & ij. Vel ordinariū intellige de pœna ordi. vt dupli. sed hoc qualiter in actione iniuriarū & aliis delictis, in quibus nec pecuniaria pœna certa est, intelligimus? Respon. ad arbitriū iudicis: vt instit. de iniur. §. pœna. vbi dicit de arbitrio iudicis, deferendo iuramentum cum taxatione super actione iniuriarum.

p Pœnam. id est accusationem, vt pœna imponatur. Et no. q̄ primo casu agit vt sibi habeat hoc. Secundo ad vindictam, nō vt aliquid sibi habeat. De subscriptione autē accipe: vt. j. de accu. l. libellorū, dices. Item & not. quod vna nō tollitur per aliam: vt. C. quādo ciui. act. l. j. nisi interim: vt. j. vi bo. rap. l. ij. §. j. Sed nūquid etiā extranei admittuntur ad huiusmodi accusationē de priuatis delictis, cum criminalis sit? Respon. non: quia priuata est: vt. j. de

subripuit, & occidit: quia subripuit, furti: quia occidit, Aquilia tenetur: neq; altera harū actionū alterā cōsumit. Idem a dicendū, si rapuit & occidit. nam & vi bonorum raptorum, & Aquilia tenebitur. Item si quis subreptū b flagello ceciderit, duabus actionibus tenetur: furti, & iniuriarum: & si forte c hunc eundē occiderit, d tribus actionibus tenebitur. Quæsitum est: si cōdictus c fuerit ex causa furtiua: an nihilo minus lege Aquilia agi possit. Et scripsit B Pomponius agi posse, f quia alterius æstimationis est legis Aquiliæ actio: alterius cōdictio ex causa furtiua. Namq; Aquilia eam æstimationē complectitur, quanti eo animo plurimi fuit: cōdictio autem ex causa furtiua nō egreditur retrorsum iudicij accipiendi tempus. g Sed si seruus sit qui hæc admisit: quacumq; actione h noxæ fuerit deditus, perempta est altera actio. Itē si quis i ancillā alienā subripuit & flagitauerit: † vtraq; k actione tenebitur. nam & serui l corrupti agi poterit, & furti. Itē si quis m seruum vulnerauit, quē subripuerat: æquē duæ actiones C locū habebunt, Aquiliæ, & furti.

Agens ciuilitate de crimine, se non tenetur inscribere. secus autem si accuset. Ange.

III. IDEM libro secundo de officio Proconsulis.

S I quis actionem quæ ex maleficiis p oritur, velit exsequi: si

publi. iud. l. j. respō. Nunquid damno dato vbi locū habet Aquil. habet locū accusatio criminalis priuata? publica enim causa quādoque habet locū: vt instit. de. l. Aquil. §. liberum. & j. de iniur. l. prætor. §. j. Item an pro rapina habeat locū accusatio priuata? de publica cōstat: vt. j. ad. l. Iuliā de vi publi. & priua. per ambos tit. quidā nō, sed ex generalitate huius. l. in omnibus habere videtur.

DE FURTIS.

Dixit supra de priuatis delictis in genere, sequitur videre in specie. Sed quia delictum furti frequentius committitur: ideo de furtis premitur.

Est autē furtum interuersio possessionis rei mobilis. l. i. §. Scaenola tit. 4. l. i. De dist. pig. & duplex furti actio, vt dixi, nec manifesti ciuilibis in duplū, manifesti honoraria in quadruplum, vtraq; perpetua, quæ tamē desierunt esse in usu, propterea quod de furto hodie plerumque agitur extra ordinē. l. vlti. hoc tit. Non sunt etiā in usu actiones furti cōcepti, oblati, prohibiti, non exhibiti, quæ fuerunt olim in triplum. Ergo nec actio, ope consilio, in duplum. Cuiacius.

* De hac deriuatione Gell. lib. 1. no. 3. Attica. 18. Vide Ant. Aug. lib. 4. c. 4. & Alcia li. dispun. l. ca. 10.

quidē pecuniariter agere velit, ad ius ordinariū o remittendus erit: nec cogēdus erit in crimē subscribere. Enimuero si extra ordinē ei rei pœnā p exerceri velit: tūc subscribere eum in crimē oportebit.

DE FURTIS. TITVLVS II.

Ponit tres deriuationes furti. Prima est à tēpore. Secūda ab animo. Tertia ab actu corporeo. Bar.

I. PAVLVS libro trigensimo nono ad Edictum.

Furtum à furuo, * id est nigro dictū Labeo ait: quod clā & obscuro fiat, & plerunq; nocte: vel à fraude, vt Sabinus ait: vel à ferendo q & auferendo: vel à græco sermone, qui φάρμας appellant fures. f Imò & Græci τὸ τῆ φέρειν φάρμας dixerunt. Inde sola cogitatio furti faciendi nō facit furē. sic is qui depositum abnegat, non statim etiā furti tenetur: sed ita, si intercipiēdi f causa occultauerit. Furtū est contrectatio i rei u fraudulosa, x lucri faciendi y gratia vel ipsius rei, z vel etiam vsus o eius, possessionisve. b quod lege naturali c prohibitum est admittere.

Diuidit hic iurisconsul. genera furtorum: dicēs quod quoddam est furtum manifestū, quoddam non manifestum. & declarat de quolibet vsque ad. l. si quis furti. litera plana est.

II. GAIVS libro tertio decimo ad Edictum.

& j. eo. inficiando. in princ. & j. proxi. §. & s. man. l. procurator. r Contrectatio. Sine hac non fit: vt infra proxi. §. nisi in casu: vt supra de ædil. edi. l. qui sit fugitiuus. §. idēmq; probat. versi. idem ait interrogatus. Vel expone vt ibi.

u Rei. mobilis, vt instit. de vsu. a. §. qđ autē. nisi vt. j. eo. si cretæ. & alienæ: nisi in casu: vt instit. de obli. quæ ex delic. nasc. §. aliquādo. & corporalis: vt ar. s. de acqui. re. do. l. seruus. §. incorporales.

x Fraudulosa. vt institut. de obli. quæ ex delic. nasc. §. placuit. & domino inuito subaudi, nisi in casu: vt institut. de obli. quæ ex delic. nasc. §. sed si credat. Item & animo celandi: vt infra eod. qui vas. §. qui ex voluntate.

y Lucri faciendi. secus si iniuriæ causa: vt. j. eod. qui iniuriæ. & l. verum. & l. si quis fur. sed fallit: vt. s. de condic. ob cau. l. pe.

z Ipsius rei. vt habeat ipsam rem.

a Vsus. vt eius vsū habeat: vt. j. eo. l. qui iumenta.

b Possessionisve. vt si proprietarius naturalem possessionem auferat fructuario.

c Naturali. diuina, vt quod tibi non vi, &c. & illud, non furtum facies, &c. & hæc eadem habes instit. de obli. quæ ex deli. nasc. §. j.

Furtorum. CASVS. Furtorum duo sunt genera. f. manifestum, & non manifestū. Manifestus fur, est qui deprehenditur cum furto: nec est vis à quo deprehēdatur, dum tamē deprehendatur cum furto antequā perueniat ad locum destinatū, id est in quo loco destinauerat eo die cum furto manere. nec est vis si deprehendatur in loco publico vel priuato cum furto antequā perueniat ad locū destinatū, nam vtroque est furtum manifestum. Vltimo dicit: Fur. portauit rem subreptam ad locum destinatū: &

a] vnde

f flagitauerit, id est de stupro inflatus appellauerit. Budæ. hic.

cum furto inuentus est. dicitur quod non est fur manifestus. nam in initio. id est antequam portetur ad locum destinatum, est inspiciendum an sit manifestus fur vel non, ut si deprehendatur ante, sit manifestus: aliam non. & hoc dicit haec lex cum quatuor sequ. Fran. Acc.

a Duo. olim plura: & coniunges sequentes leges cum ista usque ad lei qui. cum quibus omnibus facit insti. de obli. quae ex delic. naf. §. fur. toru. usque ad §. poena.

* De hac divisione Ge. lib. ii. noct. Atti c. 18.

b *Fr. Ab alio.* negotium meum gerente, quod semper fit: quia ipso gestu negotium meum fieri videtur: ut & §. de vsur. l. si quis solutioni. §. si. & ar. §. quod vi aut cla. l. iij. in prin. & §. l. si quis in seruitute.

† Vide in hunc locum And. Alc. li. preter. 2. hoc ipso titu. & Celsi Rhodigiou li. lec. antiqua. 6. c. 6.

c *Deprehensus.* siue sit ipse qui furtum fecit, siue alius qui sciens rem furtiuam alicui eam perferat. Accursius.

d *Vanius. Initio.* initium appellatur illud totale tempus quo tulit ad locum destinatum: & hoc si fuit eiusdem conditionis fur toto tempore illo: aliam non. Item & si actio fuit nata: alioquin non ita: ut §. l. proximi. in prin. Acc.

e *Quis in seruitute.* **S** CASVS. Seruus cui erat relicta libertas sub conditione, subripuit Titio extraneo rem, & interim extitit condit. libertatis: & cum portaret furtum ad locum destinatum, deprehensus est in via. queritur an sit fur manifestus: Et dicitur quod non: quia origo furti in seruitute facti non fuit manifesta. Secundo dicit: Deprehensione furis antequam portet ad locum destinatum, efficitur furtum manifestum. Tertio, Cum in domum meam quadam nocte vel die venisses, & subriperes mihi rem: vides te, abscondi me, ne me occideres. dicitur quod non est fur manifestus. Sed pone quod vidi eum subripere, cucurruisses eum apprehendere: & ipse dimissa re fugit. dicitur quod est fur manifestus. Ultimo dicit quod non est vis, quis apprehendat furem cum furto: an ille cui est factum furtum: an quilibet alius vicinus. & hoc dicit haec. l. usque in finem. Fran.

* Constitutio, & constitutio iudicij, quid sit: vide hic ex Budaeo. Scribitur hic dicit istum tex. sing. ad hoc propositum, quod licet in causa civili quis, non possit capi in domo: per l. plerique. §. de in ius vocan. tamen pro causa criminali potest quis extrahi de domo etiam inuitus. est glo. de hoc etiam not. in l. sed hoc ita. infra de iniur. Bolog.

f *Manumissus.* quia conditio sub qua manumissus fuit, extitit post factum furtum, ante tamen quam ad locum destinatum perferret. **g** *Non fuit manifestus.* intellige ergo cum fecit extraneo furtum. si autem domino, ex prima contrectatione non nascitur: & ideo sequens post libertatem inspicitur: ut. C. de noxa. l. j. & facit. §. eo. l. ei qui. in prin. **h** *Idem Pomponius.* corrigendo: vel verius, alium casum in libero homine ponendo. **i** *Non est manifestum.* ut & infra eo. l. pen. Sed argu. contra infra de regu. iur. l. in omnibus.

j *Vicinus.* ut & §. eo. l. iij. ij. rñ. & facit. §. de constit. pecu. l. & licet. **k** *Ec manifestum.* **S** CASVS. Furtum non manifestum quod sit, apparet ex supradictis. nam visum quod sit manifestum: apparet quod omne aliud est non manifestum. Franc. **l** *Qui.* Diuidit haec lex in tres partes. Primo ponit vnum dictum. Secundo aliud: scilicet quod sit officium iudicis quando fuit prius actum conditione furtiuam, & nunc agitur rei vindicatione. Secunda ibi, sed si eam. Tertia ibi, quod si ex conditione, hoc dicit. Barto.

m *Remitteret.* Sed cum possit se tueri exceptione si conueniatur: quare superflue interponitur cautio: ut. §. vt. l. no. ca. l. haec stipulatio. in fi. Rñ. propter sumptus: ut dixi. §. de rei vind. l. no. solu. & facit. §. loca. si vulneraueris. & de act. & obli. qui seruus. §. si is. Ac. **n** *Conditione.* f. furtiuam. & dic. e contra: quia primo fuit conuentus conditione furtiuam, & condemnatus praestitit litis aestimationem: si postea conuenitur rei vindic. quia res ad eum reuersa est. **o** *Sustulerit.* cum non possideret, vel dixerat se non posse possidere, per mendacium. Accursius. **p** *Vt aut.* supple officio iudicis continetur, secundum Mar. vt aut. & c. & facit. §. de rei vindic. l. si culpa. in fin. sed arg. contra. in eo. tit. eius rei. Item facit. §. commo. l. in commodato. §. fin. Acc. **q** *Absoluat reum.* ab actione in rem. **r** *In litem.* iure actionis in rem: ut. §. de in lit. iuran. in actionibus. **s** *Vius.* **S** CASVS. In hac. l. cum. iij. seq. usque ad §. praeterea. is demum habet ac. furti, cuius interest: non alius: ut habebis exempla iam in. l. itaq;. & hoc est verum, si ex honesta causa eius interest: non si ex inhonesta, ut quia fur rem furtiuam amisit. honesta autem potest esse, ut quia sit fullo, cui sunt subrepta vestimenta quae debebat aptare. habet enim act. furti, cum teneatur emendare haec

CASVS.] Hodie subripuisti mihi rem, & contrectas. postea alia die siue aliis diebus adhuc contrectas. Dicitur quod ex prima contrectat. oritur actio, non autem ex assidua contrectat. in plus oritur actio furti. Secundo dicit: Egi contra furem rei vindic. & habui lit. aestima. cum nollet restituere rem. dicitur quod adhuc competit mihi conditio.

hendatur: an fur manifestus sit, videamus. Et ait Pomponius libro nono decimo ex Sabino, non posse eum manifesti conueniri: quia origo furti in seruitute facti non fuit manifesti. **f** Ibidem Pomponius eleganter scripsit, deprehensione fieri manifestum furem. Ceterum si cum tibi furtum faceret de domo tua, abscondisti te, ne te occidam: etiam si vidisti furtum fieri, attamen non est manifestum. **h** Sed Celsus deprehensione hoc etiam adiicit, si cum vidisses eum subripientem, & ad comprehendendum eum accurrisses, abiectus furto effugit, furem manifestum esse. paruique referre putat, dominus, an vicinus, an quilibet transiens adprehendat.

VIII. GAIUS libro tertio decimo ad Edictum Praeiale.

N Ec manifestum furtum quid sit, apparet. nam quod manifestum non est, hoc scilicet nec manifestum est.

IX. POMPONIVS libro sexto ad Sabinum.

E I qui furti actionem habet, assidua contrectatione furis non magis furti actio nasci potest, ne id quidem in quod creuisset postea res subrepta. Sed si eam a fure vindicasset, conditio mihi manebit. Sed potest dici, officio iudicis qui de proprietate cognoscit, contineri, ut non aliter iubeat restitui, quam si condictionem petitor remitteret. **p** Quod si ex condictione ante datur reus litis aestimationem sustulerit, ut aut omnimodo absoluat reum: aut, quod magis placet, si paratus esset petitor aestimationem restituere, nec restitueretur ei homo: quanti in litere iurasset, daretur ei possessor.

P Remitteret. Sed cum possit se tueri exceptione si conueniatur: quare superflue interponitur cautio: ut. §. vt. l. no. ca. l. haec stipulatio. in fi. Rñ. propter sumptus: ut dixi. §. de rei vind. l. no. solu. & facit. §. loca. si vulneraueris. & de act. & obli. qui seruus. §. si is. Ac. **q** *Conditione.* f. furtiuam. & dic. e contra: quia primo fuit conuentus conditione furtiuam, & condemnatus praestitit litis aestimationem: si postea conuenitur rei vindic. quia res ad eum reuersa est. **r** *Sustulerit.* cum non possideret, vel dixerat se non posse possidere, per mendacium. Accursius. **s** *Vt aut.* supple officio iudicis continetur, secundum Mar. vt aut. & c. & facit. §. de rei vindic. l. si culpa. in fin. sed arg. contra. in eo. tit. eius rei. Item facit. §. commo. l. in commodato. §. fin. Acc. **t** *Absoluat reum.* ab actione in rem. **u** *In litem.* iure actionis in rem: ut. §. de in lit. iuran. in actionibus. **s** *Vius.* **S** CASVS. In hac. l. cum. iij. seq. usque ad §. praeterea. is demum habet ac. furti, cuius interest: non alius: ut habebis exempla iam in. l. itaq;. & hoc est verum, si ex honesta causa eius interest: non si ex inhonesta, ut quia fur rem furtiuam amisit. honesta autem potest esse, ut quia sit fullo, cui sunt subrepta vestimenta quae debebat aptare. habet enim act. furti, cum teneatur emendare haec

† Nec, hoc loco. l. non sic nec opinato. i. inopinato. Budaeus hic,

hæc vestimenta domino eorum : quæ vestimenta fullo amiserat culpa sua. & hæc sunt vera, si hic fullo est soluendo, ita quod possit emendare domino damnū hoc. si autē non sit soluendo, tunc dabitur actio furti domino, non fulloni. Tandē dicit: malæ fidei possessori si subripiatur res illa quam mala fide possidebat, nō datur actio furti. & reddi-

tur ratio. sed an creditori si subripiatur res obligata, competit act. furti? dic quod sic, siue idem debitor qui obligauerat subripuit, siue alius: & quando alius subripuit, tūc & domino & creditori cōpetit act. furt. & quod dico creditori dari actio. furti: intellige siue debitor sit soluēdo ad debitum quod debet, siue nō. & potest reddi ratio: quia tutius est pignori incumbere, quā in personā agere ad debitū. sed si promisi tibi statim dare, & fui in mora dādi: idem. si nō fui in mora dādi, & interim mihi subripiatur: an habes ac. furti? & dicitur q̄ nō. Tandē quæritur de emptore, an habeat ac. fur. pro re empta subrepta antequam sibi esset tradita. & dicitur q̄ non: venditor tamē cedit eā ac. emptori, & etiā quasdam alias. Vltimo quæritur: si emptor rē quā emit, nōdū sibi traditā subripiat: an teneatur furti vēditori. & distinguitur. nā aut soluerat pretiū emptor vēditori, & tunc act. furti non tenetur. aut subripuit pretio non soluto: & tunc tenetur sicut qui pignus subripuit. Fran.

Vulg. is cuius.

Legem de fullonibus vide apud Plin. 35. c. 17.

Not. hunc text. ad hoc quod furtū non dicitur personalis iniuria, sed rapina sic.

Furti actio datur ei cuius interest ex honesta causa, & non datur malæ fidei possessori. ne ex improbitate sua actionem cōsequatur. hoc dicit vsque ad. §. sed & si res.

X. VLPIANVS libro vicen-simo nono ad Sabinum.

Cuius interfuit non subripi: is actionem a furti habet.

XI. PAVLVS libro nono ad Sabinum.

Tvm is cuius b interest, furti habet actionem, si honesta causa interest.

XII. VLPIANVS libro vicen-simonono ad Sabinum.

Itaque fullo qui curanda, polianda vestimenta accepit, semper agit. c prestare enim custodiā debet. si autem soluēdo non est, d ad dominum actio e redit. nam qui nō habet quod perdat, f eius periculo nihil est. Sed furti t actio malæ fidei possessori non datur, quamuis interest eius rem non subripi: quippe cum res periculo eius sit. sed nemo g de improbitate sua cōsequitur actionē: & ideo soli bonæ fidei h possessori, non etiam malæ fidei furti actio datur.

Pro re pignorata subrepta datur actio furti creditori, & etiam domino rei: quia vtriusque interest. Et semper creditoris interest: licet debitor soluendo sit, cum sit tutū pignori incumbere, propter fallacem hominum fidem. h. d.

a Is actionē. i. solus, non autem omnis. R. o. & sic non ob. j. l. proximi. & l. itaque. §. sed furti. & l. is cui. & l. eum qui. in princ. & §. is autem apud. & §. an pater. & l. interdum accidit. & l. qui iniuriæ. §. qui alienis. & l. si is. §. fin. & l. is cuius interest. in fin. tit. & facit insti. eo. §. furti. & C. eo. l. si. in princ. & quod in vtraque not. & adiunge quatuor seq. cum ista.

b Is cuius. Exemplum infra eod. qui re. §. j. Sed argu. contra infra eo. qui vas. §. si ego.

c Itaque semper agit. si sua interest: aliās contra: vt infra eo. l. fullo. Accursius.

d Soluendo non est. in solidum: vt & infra de verbo. signifi. l. soluendo. & insti. de oblig. quæ ex delic. nasc. §. item si fullo.

e Actio. furti. nam de ea dicit, non de conditione, vel rei vindi. quæ domino datur: vt. §. loca. l. si merces. §. fin. & l. cum in plures. §. vestimenta. & supra nau. cau. stab. l. sed & ipsi.

f Perdat. aliās reddat. & facit. §. de dolo. l. nam is.

g Sed nemo de improbitate sua. vt & j. eod. eum qui. §. is autem. & j. eo. qui re. §. si quis. & §. ad exhib. l. iij. §. si mecum. & §. de regu. iur. l. non fraudantur. §. nemo. Sed contra. §. commo. l. ita. & de pos. l. j. §. si prædo. & l. bona fides. §. j. & de iudi. l. non à iudice. sed in illis magis ex contractu quā delicto consequitur quis actionem: vt & supra de condi. inde. l. si vrbana. Item contra supra de vi & vi arma. l. j. §. qui vi à me. sed & ibi ex delicto in se, non à se facto consequitur actionem prædo. Accursius.

h Soli bona fidei. vt insti. eo. §. sed & bonæ fidei.

i Damus. aliter tamen & aliter: vt. j. eo. l. eum qui. §. idem scribit. & l. creditores. & §. de pig. act. l. si pignore. in princ. Accur.

k Non teneatur. quando extraneus fecit.

l Vbi que. quia tutius est pignori, & c. vt insti. de oblig. quæ ex delic. nasc. §. furti autem. & facit. §. de vsu. l. sequitur. §. si rem pig. & infra eo. l. si is qui rem pig. in princ.

m Is cui. Non habet. vt infra eo. l. is cuius interest. **n** Cum per debitorem. maxime. sed hoc casu perpetua est. Io. & satis cautum est contra ipsum debitorem. **o** Eam daret. nec actionē furti cedendo liberatur debitor: at vbi per debitore nō stetit quo minus rem daret: quanquā suo iure similiter actionem haberet stipulator, tamen si debitor condēnationē euitare veller, oportet eam ei cedere. R. vt j. e. si vēdidero. in princ. & j. l. proximi. in princ.

E in hoc princ. vsque ad. §. præterea. cōtinuatur præcedenti casui. [P R Æ T E R E A.] Quidā collegit fructus fundi: & eos subripuit. dicitur q̄ tenetur actione furti colono fundi. Secūdo dicit: depōsi penēs te librum: tandē est tibi subreptus. dicitur quod non habes actionem furti. nam cum tenearis de dolo solo, aut non cōmisti doli: & tunc cum non tenearis mihi: nil tua interest habere furti act. aut cōmisti doli, & sic mihi tenearis: & tunc non habes actio. furti ratione doli tui. & adducit ad hoc simile. [P A P I N I A N V S.] Obligavi tibi duos seruos pro decem libris, & tradidi: tandē vnus eorum subreptus est tibi: & alter qui remāsit, valet bene decem. quæritur an possis agere actio. furti ad quinque quasi in tantū tua interit, quasi in alio seruo habeas salua alia quinq;: an verò in decem poteris agere, quæritur. & dicitur q̄

* Sic Flo. legitur. sed quidam mutant sic, vt teneatur furti, & c. Ant Aug. li. 1 cap. 3. Sanè hanc lectio-nē affirmatiuā habent Gracili. 60. Basil. tit. 12. c. 12. & quidam lib. manusc. & Paul. in receptis sententiis eā confirmat.

Sed & si res pignori data sit, creditori quoq; damus i furti actionem: quamuis in bonis eius res non sit. Quinimò non solūm aduersus extraneum dabimus, verūm & contra ipsum quoque dominum furti actionem. & ita Iulianus scripsit. Necnon & ipsi domino dari placet. & sic fit, vt nō teneatur k furti, & agat. Ideo autem datur vtrique, quia vtriusque interest. Sed vtrum semper creditoris interest: an ita demum, si debitor soluendo non est? & putat Pomponius, semper eius interesse pignus habere. quod & Papinianus libro duodecimo quæstionū probat. & verius est vbi que l videri creditoris interesse. & ita & Iulianus sæpissime scripsit.

XIII. PAVLVS libro quinto ad Sabinum.

Is cui ex stipulatu res debetur, furti actionē non habet, m si ea subrepta sit, cum per debitorem n stetit quo minus eam daret. o

Emptor ante traditam sibi rem furti actionem non habet. quod si rem emptor ipse surripiat ante pretium solutum: tenetur actione furti. secus verò post pretium solutum. hoc dicit.

XIIII. VLPIANVS libro vicen-simonono ad Sabinum.

Evm qui emit, si non tradita estei res, furti actionem non habere, sed adhuc venditoris esse

in decem. [I D E M S C R I B I T.] Obligasti mihi seruum pro decem, & tradidisti: tandem est mihi subreptus: egi contra furem actione furti ad decem, & habui: tandem iterum subripitur. dicitur quod nō habeo amplius act. furti. hoc est verum si sine mea culpa subripitur. si autem culpa mea subripitur, tunc cum teneat tibi actio. pig. ad reddendum, agam contra furem actio. furti. sed in primo casu quando sine culpa mea, tunc actio furtiua competit domino. [I D E M D I C I T.] Obligasti mihi duos seruos pro decem, & tradidisti mihi: tandem ambo mihi subrepti sunt. pro quolibet agam actione furti ad quinque. secus si separatim subrepti sunt. nam tunc nomine vnus agendo consequar solida decem: & alterius nomine amplius non agam. [I T E M P O M P O N I V S.] Commodauit ego Franciscus codicem meum domino Scoto Parisien. ipse commisit dolum in libro perdendo, & sic est ei subreptus. dicitur quod non aget furti contra furem. Idem si mandauit tibi vt librum meum perferas Scoto. [A N P A T E R.] Commodauit filio tuo librum: postea subreptus est ei. an tu pater cōmodatarij habeas fur. act. quæritur. & dicitur quod non. Idem de fideiussoribus cōmodatarij, vt eis nō detur act. fur. [I S Q V I.] Cōcessi tibi librū precario: postea tibi subreptus est. dicitur quod non habes fur. act. nisi prius intentassem contra te interdictionem. nam extunc cum tenearis de culpa, habebis fur. act. [Q V O D S I C O N D V X E R I T.] Conduxisti rem à me: postea est subrepta tibi culpa tua, dicitur quod habes actio. fur. [S I F I L I V S.] Pro filio subrepto datur patri act. fur. [S I R E S.] Commodauit rem Titio: eo mortuo subrepta res fuit. dicitur quod actio furti mihi cōpetit, non heredi Titij. Idem est si ei obligassem vel locassem rem meā. [N O N S O L V M.] Cōmodatarius agit furti non solum pro ancilla commodata si ei subripiatur, sed etiā pro partu eius. Item si commodauit seruum: etiā nomine vestis serui, si ei subripiatur,

competit commodatario fur. act. Idem si commodau iumenta, & pullus sequatur ea. nam etiam nomine pulli subrepti competit commodatario furti actio. Vltimo dicit quod act. furti datur commodatario, creditori, conductori. at condictio furti datur domino rei. [S I E P I S T O L A.] Epistolam tibi misi, & subrepta fuit. quæritur cui competit act. furt. & antequam respódeat ad istá quæstionem, quærit cuius sit dominium istius epistolæ. & dicitur, si dedi epistolá seruo tuo, statim est effecta tua. idem si dedi tuo procuratori. si autem eo animo dedi, vt mihi reddatur: tunc dominus remaneo. Postea redit ad primam quæstionem: & dicit quod actio furti datur ei cuius interfuit epistolam nō fore subreptam, id est, ei ad cuius vtilitatem pertinebant ea quæ sunt scripta in epistola. Postea quæritur an nuntio qui portabat epistolam, cōpetat actio furti. & dicitur quod sic, in duobus casibus. Primus, si ad eū spectabat custodia epistolæ. Secundus, si eius nuntij interest epistolá non fore subreptam: vt quia in epistola continebatur aliquid debere dari nuntio, vel ei fieri. Franc.

a Consecutus. scilicet venditor. & est sic institutu. de empt. & vendi. §. cum autem emptio. versic. quod si fugerit. & supra de contrahen. empt. quod sæpe. §. si res. & de peri. & com. rei vendi. l. eum qui. & de act. empt. l. si ea res. Sed contra. §. de hered. vel actio. ven. l. venditor ex in fin. solu. vt ibi in glo. ad emptorem.

b Custodiam. qualem bonus paterfam. vt dicto. §. si res. & de peri. & com. rei vendi. l. custodiam.

c Non teneri. non tamen aperit an sit prædo vel non. sed hoc dicit vt not. C. de acqui. pos. l. minus. & supra de acqui. pos. l. si ex stipulatione.

d Teneretur. quia poterat venditor rem retinere loco pignoris: vt. §. de ac. emp. l. Iulianus. §. offerri. & §. de acqui. pos. l. si ex stipulatione.

e Non sint. eorum quæ à fundo non sunt separata. his enim perceptis statim efficitur dominus, siue nummis colat, siue partiaris sit colonus: vt & §. eo. l. si apes. §. si. & l. fullo. & §. frugibus.

f Dumtaxat. & latam culpam: vt supra depositi. l. quod Nerua. sed cum aliquando & leuem & leuissimam culpam præstaret: vt supra depositi. l. j. §. sæpe. ager furti eo casu: vt infra ead. l. §. fin. ibi, & ideo, & c. & infra vi bo. rap. l. ij. §. generaliter.

g Dolo fecit. scilicet vtendo, & sic fecit furtum: vt infra eod. l. fullo & in princ.

h Actionem. vt supra eo. l. itaque. §. sed furti. Sed contra. §. eod. l. qui vas. §. si ego. Sol. hic ipsi depositario eidemque furi subrepta

hanc actionem Celsus scripsit. Mandare eum planè oportebit emptori furti actionem & conductionem & vindicationem: & si quid ex his actionibus fuerit consecutus, a id præstare eum emptori oportebit. quæ sententia vera est. & ita & Iulianus. Et sanè periculum rei ad emptorem pertinet: dummodo custodia b venditor ante traditionem præstet.

Adeò autem emptor ante traditionem furti non habet actionem, vt sit quæsitum, an ipse subripiendo rem emptor furti teneatur. Et Iulianus libro vicensimo tertio Digestorum scribit: si emptor rem cuius custodiam venditorem præstare oportebat, soluto pretio subriperit: furti actione non tenetur. c Planè si antequam pecuniam solueret, rem subtraxerit: furti actione teneri, d perinde ac si pignus subtraxisset. Præterea habent furti actionem coloni, quamuis domini non sint: e quia interest eorum. Is autem apud quem res deposita est, videamus an habeat furti actionem. Et cum dolum dumtaxat f præstet, merito placet non habere eum furti actionem. Quid enim eius interest, si dolo careat? Quod si dolo fecit, g iam quidem periculum ipsius est: sed non debet ex dolo suo furti quærere actionem. h

Fur non habet actionem rei subreptæ, quam ipse furatus est. hoc dicit.

Iulianus i quoque libro vicensimo secundo Digestorum scribit: Quia in omnium furum persona constitutum est, ne eius rei nomine furti agere possint, cuius ipsi fures sunt: k non habebit l furti actionem is apud quem res deposita est, quamuis periculo eius esse res cœperit, qui eam contrectauit.

In odium furis inspicimus quod euenire potest, licet verisimiliter

fuit. Ibi alij cui concessit, vel hic commisit furtum vtendo: ibi aliis concedendo: argu. infra ea. l. §. idem Pomponius.

i Iulianus. ratio est præcedentis dicti.

k Fures sunt. nisi ex honesta antecedenti causa interfuit furis: vt dixi supra proxi. §. per. l. infra eo. qui vas. §. si ego. & facit infra de reg. iur. cum par. §. illi.

res non tendat ad hoc. hoc dicit. Bartolus.

Papinianus tractat, si duos feruos ob decem aureos pignori acceperim, & alter subripiatur, cum alter quoque qui sit retentus, non minoris decem valeret: vt trum vsque ad quinque tantum habeam furti actionem, quia in alio habeo saluos quinque: an verò quia mori potest, dici debeat in decem fore actionem, etiam si magni pretij sit is m qui retinetur. Et ita putat. n non enim respicere debemus pignus quod subreptum non est, sed id quod subtractum est.

Qui semel consequitur quod sua interest, non habet amplius actionem furti pro eadē re subrepta: & distingue vt in versu. hoc ita. hoc dicit.

Idem scribit: si cum mihi decem deberentur, seruus pignori datus subtractus sit, si actione furti consecutus fuero decem: non competere o mihi furti actionem, si iterum subripiatur: p quia defuit mea interesse, cum semel sim consecutus. Hoc ita, si sine culpa mea subripiatur. nam si culpa mea: quia interest, eo quod teneor pigneraticia actione, agere potero. q Quod si culpa abest: sine dubio domino competere actio videtur, quæ creditori non competit. quam sententiam Pomponius quoque libro decimo ad Sabinum probat. Idem dicunt, & si duo serui r subrepti sint simul, competere vtriusque nomine furti actionem creditori: sed non in totum, f sed pro qua parte in singulos diuiso eo quod ei debetur, eius interest. separatim autem duobus subreptis, si vnus nomine solidum cōsecutus sit, alterius r nihil consequetur. Item Pomponius libro decimo * ex Sabinus scripsit, si is cui commodau, dolo fecerit circa rem commodatam: agere eum furti non posse. t

r Serui. obligati scilicet. Accursius.

f Sed non in totum. imò videtur a occasione cuiuslibet in solidum: vt. §. §. Papinianus. sed hic simul. nam est vnum furtum. ibi separatim: quia alter tantum: & hoc statim hic probat. sed quare non tantum operatur ibi alter retentus quantum & hic alter amissus: vt scilicet pro parte hic agat? Respon. ibi ille qui remansit, periculo b creditoris ex pacto, vel saltem ex natura contractus erat: hic vterque transfuit in periculum furis: vt. §. de cōdict. fur. l. fin. & dic quod credito tenus agit hic: vt. §. proxi. §. dixi.

t Non posse. infra eo. qui vas. §. si ego. contra. Solu. vt dixi supra eo. §. is autem apud.

l Non habebit. facit. §. ea. l. §. is autem apud.

m Is. scilicet depositarius.

n Putat. scilicet in decem aureos agi duplicando: vt. §. eod. l. itaque. in fin. sed videtur ad totum pignus agi: vt infra eod. l. creditoris. quæ est contra. Sol. vt. §. proxi. §. & facit. §. qui & à quibus. l. cum hereditas. in fin. Item cōtra infra ea. l. §. idem dicit. Solu. vt ibi.

o Non competere. secus in domino: vt. §. c. l. inter. §. si. quæ est contra.

p Subripiatur. & ita nec teneor pigneraticia.

q Agere potero. in solidum in summam pignoris. sic ergo distingue: aut debitor subripuit: & tunc in summam pignoris debiti: vt infra eod. l. creditori. aut extraneus: & tunc aut interest solummodo vt pignus habeat: vt. §. eo. itaq; in fin. & tunc credito tenus agit: vt. §. proxi. §. & in princ. huius. §. & §. proxi. §. & §. eo. l. inter omnes. §. hæc actio. & in solidum si quis est dominus, agit: vt hic subiicit, & d. §. hæc actio. Sed quidam etiã hoc casu in solidum creditorem agere dicunt: non vt sibi partem habeat, sed debitori reddat. & pro eis. §. de pig. act. l. si pignore. Si autem interest creditoris in toto pignore, vt quia id sua culpa amisit, in summam pignoris ager: vt. §. eo. l. creditoris. & hic, & §. de pig. act. l. si pignore. sed quomodo actio furti datur hic ad decem, imò ad duplū? sed dic ad duplū actū: vt patet: quia de actione furti dicit: quæ ad duplū eius quod interest datur: vt institutu. de obli. quæ ex delict. na. §. pœna. sed qui. xx. ha-

† Sub. nomine Anto. Aug lib 2. * alias ad Sabinum.

a] Ista glos. est nota ad hoc propositi. q si plures res fuerunt simul subtractæ: dicitur vnum solū furtū. Bolog. b] Hæc omnino displicet Bar. quare reddito rationem huius quæstionis vt in §. Papinianus.

Perferendam.

Repetitur hac regula à Iustitia. in l. vlt. C. eod.

a Perferendam. facit C. de fur. si is.

b An pater. hoc intelligo cum peculium filij soluendo non sit: secundum ea quæ dicuntur. j. l. si quis vxori. §. si seruus tuus. quæ est contra. hanc solutionem reprobatur Io. quia huius responsionis quæ in hac. l. fit. talis ratio redditur: quia ipse pater non debet custodiam, sicut nec fideiussor: unde nõ agit. dic ergo cõtra. nam & pater agit non suo (vt ita dixerim) nomine, sed poti⁹ nomine filij: quia peculiaris est actio: vt in ea. l. si quis vxori. §. si seruus meus. licet ei aliquid posset obiici. Azo. Vel speciale est hic in cõmodato. & facit. §. commod. l. iij. §. si filiofa. & §. seq. Accur.

c Sicut inquit. Iul. & est bona similitudo: vt & §. de verbo. obliga. l. cum filius.

d Non habet furti actionem. licet sua interfit nõ subripi: quia tenetur.

e Actionem. si culpa eius res sit subrepta.

f Tenetur. ex suo contractu, non quasi contractu: vt. j. eod. qui iniuriæ. §. qui alienis. & de hoc dixi plene. §. eo. l. cuius interfuit.

* El. seruo.

g Civilis actio. nominata: vt. & §. de preca. l. interdicitum. innominata em est præscriptis verbis: vt. §. de preca. l. ij. §. j. & l. duo. §. si. quæ sunt contra. vel solu. vt not. in. d. l. interdicitum. Acc.

h Interdictum. de precario.

i Redditum. id est lite cõtestata in interdico.

k Præstare. ante ergo, quia de solo dolo tenetur, non agit furti: vt & §. de preca. l. quæsitum. §. si seruitute. & supra ea. l. §. is autem apud. Accur.

l Habebit furti. . vt. §. loca. l. is qui rem.

m Palam est. vt duple- tur vel quadrupletur totum id pro quanto iurauerit se pater noluisse carere tanto tempore filio suo, vel visione filij sui, secundum Py. quod nõ placet: quia cum in hac actione nõ habeatur ratio lucris: vt. j. eo. l. si is cui. §. j. nec affectionis debet haberi ratio: vt. §. ad leg. Aquil. si seruum meum occidisti. dicam ergo duplicari operas quibus caruit pater, quia filius non potuit ei operari: quæ veniunt in act. leg. Aquil. vt. §. ad leg. Aquil. l. qua actione. & §. si quadrupes pauper, fecisse dicatur. l. ex hac. Vel æstimabitur vt veniat duplandum quanti vendi possit. pater enim eum vendere quadoq; potest: vt C. de patr. qui fili. dist. l. ij. & in actione furti bene futurum damnum venit: vt. §.

a] Vendere quandoque potest. limi.

Idem Pomponius probat & in eo qui rem mandato alicuius accipit perferendam. ^a

Non omnis cuius interest, habet furti actionem. sed is tantum cuius interest, & sua culpa res subrepta est. h. d.

An pater, ^b cuius filio commodata res est, furti actionem habeat, quæritur. Et Iulianus ait, patrem hoc nomine agere nõ posse: quia custodiam præstare non debeat: sicut, inquit, ^c is qui pro eo cui commodata res est, fideiussit, non habet furti actionem. ^d Neque enim, inquit, is cuiuscumque intererit rem nõ perire, habet furti actionem: ^e sed qui ob eam rem tenetur, ^f quod ea res culpa eius perierit. quam sententiam Celsus quoque libro duodecimo Digestorum probat. Is qui precario seruuum ^g rogauerat, subrepto eo potest queri an habeat furti actionem. Et cum non est contra eum civilis actio, ^h quasi simile donato precarium est, ideoque & interdicitum necessarium visum est: non habebit furti actionem. Plañe post interdicitum ⁱ redditum i puto eum etiam culpam præstare, ^k & ideo & furti agere posse. Quod si conduxerit quis, habebit furti ^l actionem, si modo culpa eius subrepta sit res. Si filius familias subreptus sit, patrem habere furti actionem palam est. ^m

Si res commodata est: & is cui commodata est, decesserit: quamuis hereditati furtum fieri non possit, ⁿ & ideo nec heres eius cui commodata est, possit agere: tamen commodator poterit furti agere. ^o Idemque & in re pignerata, vel in re locata. licet enim hereditati furti actio non adquiratur: tamen alij cuius interest, adquiritur. Non solum ^p autem in re commodata competit ei cui commodata est, furti actio: sed etiam in ea quæ ex ea adgnata ^q est: quia & huius custodia ad eum pertinet. nam ^r & si seruum tibi commodauero, & vestis eius nomine furti ages: quamuis vestem quam vestitus est, tibi non commodauerim. Item si iumenta tibi com-

ea. l. §. Papin. Mater autem non agit: vt. j. eo. l. mater. Alij hic dicunt aliter act. id est accusationem: vt. §. tit. j. l. fi. non ciuilitur, cum liberum corpus & c. vt. §. de his qui deie. vel effu. l. j. §. sed cum liber homo. & facit instit. de obli. quæ ex delict. naf. §. interdum. Acc.

n Non possit. vt. j. tit. ij. l. j. §. Scauola. & de crimin. expil. heredita. l. ij. & fin. & §. de noxa. l. si seruus legatus. Acc. **o** Furti agere. vt. j. eod. l. hereditaria. & l. seq. **p** Nõ solu. facit. §. i. com- mo. l. si vt certo. §. vsq; adeo. & depositi. l. j. §. quæ depositis. & §. de preca. l. quamuis. Acc. **q** Nata est. vt partus. **r** Nam. à simili. **s** Competere furti actionem. scilicet pœnalem. **t** Actio detur ei. an pœnæ persecutoria. **u** Conditio. scilicet furtiua: sed certi datur ad instar creditoris: vt supra de pign. actio. si pignore. in princip. & §. de condic. fur. l. & ideo. in fine. Accur. **x** Intercepta sit. id est subrepta per aliquem ipsi nuntio. Accur. **y** Procuratori. similiter eius: vt & §. de adquir. re. do. l. si epistolam. in prin. secus si est mittentis: vt argu. §. de dona. l. ij. §. si pecuniam. **z** Quæri potest. vt supra de adquir. re. do. l. traditio. in fine. & §. de adquir. poss. l. communis seruus. §. j. & C. pœn. quas perso. no. adquir. l. j. Accur. **a** Manet. sic supra de sol. l. qui sic. **b** Quis ergo. redit ad propositam quæstionem, & facit. §. eo. l. si is. **c** Et si. nõc respondet. Accur. **d** Reddere. id est dare. sic supra de lega. ij. l. & Proculo. sed non est hæc ratio necessaria, quia interfit, vt dixi. §. eo. l. cuius. sed hic etiã detetationem habebat: vt & in. l. itaque. §. eo. §. sed furti. **e** Quoniam periculum. vt & infra fur. aduersus nau. cau. sta. l. j. §. quod si receperit. & §. naut. cau. sta. l. sed & ipsi. sic ergo & in nostro casu, quando periculum erat suum, vt & §. commo. si is. §. si quem. Accur. **C** Reditoris.] **C** A- **S** V S. Culpa cre- ditoris subreptum est ei pignus: & sic creditor vult agere actio. fut. di- citur q; debet agere in solidum: & quicquid cõsequitur vltra debi- tum, reddet debitori pigno. acti. ab eo conuentus. [D O M I N V S.] Proprietarius subri- puit rem in qua alius habebat vsum fruct. dicitur q; tenetur ei act. fur. Secundo dicit: cõmodauit tibi Stichum: eundem tibi subripiui. non

Furti actio datur ei cuius interest: condictio verò furtiua datur domino rei. h. d.

Qualis ergo furti actio detur ei ¹ cui res commodata est, quæsitum est. Et puto omnibus quorum periculo res alienæ sunt, veluti commodati, item locati, pignorisve accepti, si hæc subreptæ sint, omnibus furti actiones competere. condictio ^u autem ei demum competit, qui dominium habet.

Etiã in re propria quis nuntius esse potest. Ange.

Si epistula quam ego tibi misi, intercepta ^x sit: quis furti actionem habeat? Et primum quærendum est cuius sit epistula: vtrum eius qui misit, an eius ad quem missa est. Et si quidem dedi seruo eius: statim ipsi quæsitæ est cui misi. si verò procuratori: ^y æquè quia per liberam personam possessio quæri potest, ^z ipsius facta est: maximè si eius interfuit eam habere. Quod si ita misi epistulam, vt mihi remittatur, dominium meum manet: ^a quia eius nolui amittere vel transferre dominium. Quis ergo ^b furti aget? Is cuius interfuit eam non subripi: id est, ad cuius vtilitatem pertinebant ea quæ scripta sunt. Et ideo quæri potest, an etiam is cui data est perferenda, furti agere possit. Et si ^c custodia eius ad eum pertineat, potest. Sed & si interfuit eius epistulam reddere, ^d furti habebit actionem. finge eam epistulam fuisse, quæ continebat vt ei quid redderetur, fieretve. potest habere furti actionem. vel si custodiam eius rei recepit, vel mercedem perferendæ accepit. & erit in hunc casum similis causa eius, & cauponis, aut magistri nauis. nam his damus furti actionem, si sint soluendo: quoniam periculum ^e rerum ad eos pertinet.

Creditor cui pignus subreptum est, tenetur debitori actione pi-

pigno. acti. ab eo conuentus. [D O M I N V S.] Proprietarius subri- puit rem in qua alius habebat vsum fruct. dicitur q; tenetur ei act. fur. Secundo dicit: cõmodauit tibi Stichum: eundem tibi subripiui. non

tabis hoc di- cū nõ pro- cedere in filio clerico: vt plenè per Card. in cle. indecorum. de ara. & qualita. equuleus.

teneor tibi actio. fur. cum tua non interfit, nisi forte feceras expensas in hoc seruo quem poteras retinere donec tibi redderem expensas. nam hoc casu si subripio, teneor tibi actio fur. Fran. Acc.

a *In solidum*. contra extraneum: & cum sua culpa pignus est amissum: ut plene dixi. §. eodem. l. eum qui. §. idem scribit. & quod amplius debito habet, debitori reddat totum: ut. §. de pigno. act. si pignore. & §. de pign. l. si inter. §. si licet quidam dicant debitum & duplum debiti retinere, & quod ultra sit reddat.

b *Actio*. scilicet qua ipse conuenitur.

c *Prestabit*. scilicet creditor.

d *Teneor*. in quantum habes. §. eo. inter. §. si seruus fructuarius. & §. j. c. cum ex. §. j. Accur.

e *Placuisse*. ut. §. commo. l. rem mihi. sed contraria comodati agi potest: ut in eodem tit. l. in commodato. §. sicut.

f *Haberis*. ut & supra commo. l. in rebus. §. possunt. & §. de acqui. pos. l. si quis rem. in fin. & §. eod. l. si is qui rem. in fi. & arg. §. de actio. emp. l. Iulianus. §. offerri. Accursius.

g *Ne cum filiofamilias. Constitutio*. Immo videtur civilis constitutio: ut institutio. eodem §. hi qui. & supra de iudi. l. lis nulla. & C. de in ius vocan. l. qui in potestate. & institutio. de inuti. stipulatio. §. ei vero qui. Respon. secundum Roge. non directo, sed per medium. nam constituendo patriam potestatem, per consequens prohibet iudicium inter eos. Alij subaudiunt tantum: non tantum scilicet constitutio & c. sed fallit in castris & quasi castris peculio: ut. §. eod. l. si quis uxori. §. sed si filius. vel ex one natura, id est patria potestas, qua in filios naturales & legitimos habemus, arg. §. de in ius vocan. l. adoptiuum.

Serui. **CASVS.** Serui & filij nostri subripiendo nobis faciunt furtum: non tamen tenentur furti, etiam si seruus postea manumittatur vel alienetur, nisi tunc de nouo contrectaret. [CVM AVTEM.] Seruum emi, & traditus est mihi, & furtum mihi fecit: tandem quia hic seruus erat vitiosus, egi redhibitoria contra venditorem. quaeritur an possim agere furti ac si nunquam meus fuisset: sed tamen dicit quod non possum agere furti. in redhibitoria tamen veniet hoc damnum quod mihi fecit subripiendo. [ILLVD.] Possidebam seruum alienum bona fide: hic seruus fugit a me: & subripuit mihi quandam rem: tandem alius cepit eum possidere bona fide. quaeritur an actio furti mihi detur contra nouum possessorem: & videtur quod non: quasi eum adhuc possideam. sed videtur quod sic: cum si alij faceret furtum, non tenerer pro eo noxali, quasi non videar eum possidere nisi quoad vfucapio. comprehendam. in fine tamen dicit qd mihi competit actio furti. Fran. Accur.

de ob. que ex de. na.

generaticia in id quod plus est in pignore: ideo habet furti actione. hoc dicit.

XV. PAVLVS libro quinto ad Sabinum.

Creditoris cuius pignus subreptum est, non credito tenetur interest, sed omnimodo in solidum a furti agere potest: sed & pignoratitia actione b id quod debitum excedit, debitori prestabit. c

Vfusfructuarius habet actionem furti contra proprietarium: sed commodatarius non contra dominum rei commodatae, nisi impensas in re commodata fecerit.

Dominus qui rem subripuit in qua vfusfructus alienus est, furti vfusfructuario tenetur. d sed eum qui tibi comodauerit, si eam rem subripiat, non teneri furti placuisse. Pomponius scripsit: quoniam nihil tua interesset, utpote cum nec comodati teneris. Ergo si ob aliquas impensas quas in rem commodatam fecisti, retentione eius habueris: f etiam cum ipso domino, si eam subripiat, habebis furti actionem: quia eo casu quasi pignoris loco ea res fuit.

XVI. IDEM libro septimo ad Sabinum.

Ne cum filiofamilias pater furti agere possit, non iuris constitutio, §. sed natura rei impedimento est, quod non magis cum his quos in potestate habemus, quam nobiscum ipsi agere possumus.

Cum seruis & liberis nostris furti actionem non habemus, quia aliter eos castigare possumus: nec seruus manumissus tenebitur a actione furti, nisi post manumissionem iterum rem illam contrectauerit. Bar.

XVII. VLPIANVS libro trigensimo ad Sabinum.

h *Non tenentur*. ut institutio. de obli. qua ex delic. nas. §. hi qui. & §. j. eo. qui seruo. §. item placuit. Accur.

i *Litigare*. nec etiam ei proficit. & facit C. de patria potest. l. congruentius.

k *Non teneri*. ut & insti. de noxa. §. si seruus.

Serui & filij nostri furtum quidem nobis faciunt: ipsi autem furti non tenentur. b Neque enim qui potest in furem statuere, necesse habet aduersus furem litigare: i idcirco nec actio ei a veteribus prodita est.

Vnde est quaesitum, si fuerit alienatus, vel manumissus, an furti actione teneatur. Et placet non teneri. k neque enim l actio quae non fuit ab initio nata, oriri potest aduersus hunc furem. Plane si manumissus contrectauit, dicendum erit teneri eum m furti iudicio: quia hodie furtum fecit. Cu autem seruus quem emi, n traditusque mihi est, a me redhibeatur: non est in ea causa, ut perinde habeatur atque si meus nunquam fuisset: o sed & fuit, p & desit. Idcirco dicit Sabinus, eum, si furtum fecit, in ea esse causa, ut furti eius nomine, is qui redhibuit, agere non possit. Sed etsi non possit, attamen ratio haberi debet eius quod fecit cum redhiberi coeperit: idque a actione redhibitoria continetur. q

Possidenti seruum alienum, datur furti actio contra eum qui seruum fugientem & furem possidere coepit antequam in domini potestatem reuersus fuerit. Bartolus.

Illud quaesitum est, si cum in fuga r esset seruus, furtum domino s fecisset: an aequè posset t habere actionem aduersus eum qui in potestate domini non regressum u bona fide possidere coeperit. Mouet quaestionem, quod quamuis possidere seruum eo tempore quo in fuga est, videor: x attamen furti actione y non teneor. Quod enim videor possidere, ad vfucapionem tantum z mihi proficere Iulianus scribit. dicit igitur Pomponius libro septi-

§. sin autem desinat. vbi dicit verum dominum teneri noxali etiam pro eo tempore quo apud eum vere non est. sed hic in bona fidei possess. dicit, ibi in domino. Item & ibi postea fuit apud dominum: sed hic non proponitur quod redierit ad primum possessorem. Item contra supra ad legem Aquil. l. si seruus seruum. §. serui. ij. respon. vbi teneretur dominus noxali etiam pro fugitio. sed speciale est in lege Aquil. nam cum grauetur actor ut non agat nisi dominus: in hoc releuatur, ut in hac actione furti quilibet agat cuius interest. vel dic ut ibi. Accursius Floren. ll. doctor.

Z *Ad vfucapionem tantum*. sic. §. de vfuca. l. serui nomine. & §. de rei vind. si a bona fidei in fi. Sed contra. §. de acquirend. possess. l. j. §. per seruum. in fin. vbi dicit etiam possess. mihi per eum quaeri. sed hic a in non domino, ut dixi: ibi in domino tantum. vel haec

l *Neq; enim*. ut. §. quod iussu. si tutoris. §. fina. & §. de lega. j. l. caetera. §. j. & §. si quis testa. lib. l. j. §. j. Accur.

m *Teneri eum*. pro furto non modico: ut. §. de pœnis. l. respiciendum. §. furta. & infra eod. si libertus. & facit C. de noxa. l. j. & C. an ser. ex suo fact. l. fi.

n *Quem emi*. & furtum mihi post emptionem fecit. Accur.

o *Nunquã fuisset*. ut ita actio furti competat.

p *Sed & fuit*. scilicet eius loco qui fuit meus, & desit, & sic non posset agi furti: ut. §. proxi. §. vnde est quaesitum. & §. eo. l. inficiãdo. §. cum seruus.

q *Continetur*. ut. §. de aedilic. cum au em. §. Iulianus. & §. eo. si seruus communis. §. haec actiones. versic. idem dicendum. & §. de lega. j. si seruus Titij. Accur.

r *In fuga*. nondum ab alio possessus: nec adhuc gerat se pro libero.

s *Domino*. putatio, id est bona fidei possessori primo: & sic in toto hoc. §. accipe.

t *Possit*. dominus putatiuus.

u *Non regressum*. seruũ & domini, dic putatiui.

x *Videor*. ut & supra de acqui. possess. l. Pomponius. in princi. & l. rem qua nobis. nisi ab alio possideatur: vel pro libero diu se gerat: ut. §. de acqui. re. do. l. homo liber. in fi. Azo.

y *Actio*. noxali, si interim seruus alij fecit furtum: & per hoc videtur quod agere possit, non ob prima ratione quod possideat: & per hoc supra de nox. quotiens. §. in potestate. & atq. §. ad exhiben. l. Celsus. §. fina. Sed contra. C. eo. tit. l. apud antiquos.

l.j. per ser uū. s. de acquir. pot. re putat istā gl. sing. a d hoc quod licet dominus simpliciter possideat seruū suū qui est i fuga: vt. d. s. per seruū. rā mē secus est in quasi do mino, id est in eo qui ha bet titulum & bonam fidē: quia iste nō possidet seruū in fu ga, nisi quo ad effectum vsucapionis ipsius serui. Bolog. De hac no xali furti a ctione Alex. ab Alex. li. 6. Gene. dier. cap. 10. quæ actio ab initio.

dictio tantum, non excludit nisi quātum ad noxalem actionem. Accursius.

a *Huic domino.* id est bonæ fidei emptori: quod ex eo patet, quia de vsucapione loquitur. si enim esset verus dominus, non ageret etiam ex præterita contrectatione: vt. s. ea. l. in prin. Azo.

b *In fuga fuit.* si seruus iste apud bonæ fidei possessorem constitu tus rem contrectauit. cæterum pro eo furto quod antequā ab alio possideretur, domino fecit, actio furti oriri non potuit.

Q *Uod dicitur.* **C** *ASVS.* Quod dicitur noxam caput sequi: tunc est verum, si hoc fieri potest. nam ali quando non: vt si ser uus tuus fecit mihi fur tum, tandem effectus sui dominus eius: & vendidi eum alij. nam non possum agere fur ti contra emptorem. Franciscus.

c *Quod dicitur.* vt instit. de noxa. s. omnis. & C. de noxa. l. j.

d *sequatur.* vbi hoc fie ri potest: aliàs non: vt subiicit. & hoc in fin.

e *Cum debitore.* alij ha bent, cum debitore: & tunc dic, id est vendi tore: quia debitor fue rit ex causa noxali. & facit infra eod. l. falsus. s. fin. & supra de noxa. l. si alienus. Alij, cum emptore.

I *N actione furti.* **C** *ASVS.* Si ago condic. furt. vel actione furti, debeo in libello meo declarare rem furtiuā: & si sunt vasa subrepta, debeo dicere lancem subreptam: non autem debeo dicere pondus vasorum: sed an argen tea, an aurea sint. Si au tem petam argentū in fectum, debeo dicere massam argenteā & pondus: & si sint num mi argentei, debeo declarare numerum. si autem est vestis, debeo dicere colorem. & adducit simile. si autem non recordor de colore, & hoc iurem: tunc non cogor dicere. **[QVI REM.]** Obligaui librum cuidam fœneratori, puta Bozolo. eundem subripui. teneor furti. idem si istum librum quem obligaueram, vendidif sem. nam teneor furti. Franc.

f *In actione furti.* id est actione quæ competit pro furto, id est conditione furtiua. vel dic, etiam in furti: quia nec potest sci ri duplum, nisi sciatur simplum: sicut diximus de actione quod me. causa: vt supra de dol. l. arbitrio. s. & ideo. & pro hoc infra eo. l. qui vas. in princ. Accursius.

g *Intelligi.* sic supra si cer. pe. l. certum.

h *Non est necesse.* supra deposi. l. j. s. si quis argentum. argu. contra. sed illud in deposito vbi potuit providere quantum sit.

i *Infectum.* id est neque specificatum, neque signatum. & facit ad hæc omnia supra de rei vindic. l. si in rem.

k *Argenti.* vt nummi.

l *Pluresve* facit supra de in lit. iuran. l. cum furti.

m *Debet.* quantum ad eius recipiendum libellum: sed postea de bebbit exprimere colorem: vt & dixi supra depositi. l. j. s. si quis argentum. versic. sed & si purpura. & facit vt sic iuranti succurra tur: vt hic, & d. s. sed & si purpura. & de arbit. l. Pomponius. in fin. & C. de fid. instr. l. fina. s. j. & supra quod vi aut clam. l. sem per. s. in hoc interdicto. & C. vnde vi. l. si quando.

n *Actione tenetur.* vt & s. de vsucap. l. sequitur. s. si rem. & instit.

eo. s. aliquando. & C. de vsucap. pro empt. l. cum sit probatum. & s. de pigno. act. si quasi. Accursius.

o *Non possidebat.* sed aliquo tempore possedit: vt quia præcario habet debitor à creditore: aliàs non videtur quod agere possit: vt supra de præscript. verbis. l. si rem. s. fin. & infra eo. si vendide ro. s. fin. vel secundum H. verius etiam si nun quam habuit: vt hic, & infra eod. l. si is qui. in princ. & in dictis legi bus nullū in re habue rat qui volebat agere.

P *Pigneratam.* a id est a conventionem speciali: vt infra eod. l. si is qui. aliud si generali: vt. C. de ser. pign. da. l. ab eo. vel expone vt. d. l. si is.

q *Vendidit.* scilicet de bitor.

C *vm as.] CASVS.* Obligauit æs loco auri, dicens esse aurum. non teneor furti, licet turpiter fecerim. secus est si obligaueram au rum: deinde cum vel les ponderare, posui æs loco istius auri. hoc ca su teneor furti: rem enim iam pignori da tam interuerti. **[SI BO NA.]** Emisti à non do mino rem meam bona fide, tandem eam tibi subripui. dicitur quod teneor tibi actio. furti. Idem si rem meam in qua habebas vsufru. subripui. nam teneor tibi furti: non tamen hæc res efficitur vitio sa, quin alius eam postea apprehendens pos sit eam vsucapere. & adducit simile. Franciscus. Accursius.

r *Turpiter fit.* vnde stel lionatus crimine tene tur, & contraria pigne raticia: vt supra de pig. actio. l. j. & l. si quis in pignore. & infra de cri mi. stell. l. iij. Accur.

f *Tenebor tibi.* vt & supra eo. l. itaque. s. j. & infra eo. l. furtiuam.

t *Dominus rei sum.* vt & institut. de obliga. quæ ex delict. nasc. s. aliquando. & supra. l. prox. s. fin. Sed arg. contra supra de acquir. poss. l. si de eo. s. fin. sed in alio casu est. Item argu. contra infra vi bo. rap. l. ij. s. ex hac actione. Solu. ibi credebatur sibi licere, argu. instit. vi bo. rap. s. j. Item contra infra eo. qui iniuriæ. s. fin. sed ibi ex causa lucratiua habebat ille cui est subreptum. Accur.

D *Non impediatur.* vt & supra de vsucap. sequitur. s. si rem. & su pra pro empt. l. si rem. & intellige quod alius vsucaperet, sed tū non: quia interrupta est vsucapio: vt supra de vsucap. l. natura liter. nec ego qui dominus sum: vt supra de vsucapio. l. sequitur. s. lana. Accursius.

x *In mea.* vt instit. de vsucap. s. aliquando.

V *lgaris.] CASVS.* Ex alieno aceruo abstuli modium. videtur quod faciam furtum totius acerui: sicut & si tango aurem alicuius, videor totum tangere. Idem est & si dolium tuum vini aperui, & aliquantulum vini abstuli: videor totius vini fur esse. sed de æquitate secus est, vt eius tantum frumenti siue vini quod subripui, videar furtum fecisse. & circa hoc multos casus ponit. **[QVI FURTI.]** Cameram tuam intraui animo subripiendi tibi aliquas res, non tamen subripui. dicitur quod non sum fur iniu riarum tamen teneor, vel de vi, si per vim intraui. Sed si scrinium tuum aperui aut fregi, & aliquas res de scrinio subripui, teneor furti pro rebus tantum quas abstuli. Quid si torcellum tuum dis solui vt contrectarem res quæ in eo erant, & quasdam ex his cō trectaui, quasdam non: pro rebus tantū subreptis teneor. & hoc est

a] Ista gl. est not. ad istud propositū, quod debitor vendens pign. specia liter obliga tū creditōri, cōmittit fur tum. secus si erat genera liter obliga tus. pro quo facit text. in l. si pignore. s. de pig. ac. Bolog.

modecimo ex Sabino, compete re furti actionem huic domino cuius seruus in fuga fuit.

Quod dicitur, noxa caput, &c. aliquando non est verum. nam si seruus Titij fecit mihi furtum, & postea factus sum dominus serui: si vendo eum, non habeo actionem furti contra emptorem. hoc dicit. l. seq. planiuscula est.

XVIIII. PAVLVVS libro nono ad sabinum.

Q *Uod dicitur* noxam caput sequi, tunc verum est, vt quæ initio aduersus aliquem nata est, caput nocentis sequatur. ideoque si seruus tuus fur tum mihi fecerit, & dominus eius effectus eum vendidero: non posse me agere cum debitore Cassiani putant.

XIX. VLPPIANVS libro quadra gensimo ad sabinum.

I *N actione furti* sufficit rem demonstrari, vt possit intelle gi: de pondere autem vasorum non est necesse loqui. Sufficiet igitur ita dici, lancem, vel discum, vel pateram. Sed adscriben da etiam materia est, vtrum ar gentea, an aurea, an alia quæ sit. Quod si quis argentū infectum petat: & massam argenteam dicere, & pondus debebit ponere. Signati argēti numerum debe bit complecti: veluti, aureos tot, pluresve furtō ei abesse. De veste quæritur, an color eius dicen dus sit. Et verum est, colorem eius

XX. PAVLVVS libro nono ad sabinum.

C *vm æs pignori datur*, etiam si aurum esse dicitur, turpi ter fit, furtum non fit. Sed si da tum est aurum: deinde cum dixisset se ponderare aut ob signare velle, æs subiecit: furtum fecit. rem enim pignori datam inter uertit. Si bona fide rem meam emeris, eamque ego subripuero: vel etiam tuus vsusfructus sit, & eam contrectauro: tenebor tibi furti actione, etsi dominus rei sum. sed his casibus vsuca pio quasi furtiuæ rei non impe dietur: quoniam & si alius sub ripiat, & in mea potestate reuer sa res fuerit, vsucapietur.

f *Tenebor tibi.* vt & supra eo. l. itaque. s. j. & infra eo. l. furtiuam.

t *Dominus rei sum.* vt & institut. de obliga. quæ ex delict. nasc. s. aliquando. & supra. l. prox. s. fin. Sed arg. contra supra de acquir. poss. l. si de eo. s. fin. sed in alio casu est. Item argu. contra infra vi bo. rap. l. ij. s. ex hac actione. Solu. ibi credebatur sibi licere, argu. instit. vi bo. rap. s. j. Item contra infra eo. qui iniuriæ. s. fin. sed ibi ex causa lucratiua habebat ille cui est subreptum. Accur.

D *Non impediatur.* vt & supra de vsucap. sequitur. s. si rem. & su pra pro empt. l. si rem. & intellige quod alius vsucaperet, sed tū non: quia interrupta est vsucapio: vt supra de vsucap. l. natura liter. nec ego qui dominus sum: vt supra de vsucapio. l. sequitur. s. lana. Accursius.

x *In mea.* vt instit. de vsucap. s. aliquando.

V *lgaris.] CASVS.* Ex alieno aceruo abstuli modium. videtur quod faciam furtum totius acerui: sicut & si tango aurem alicuius, videor totum tangere. Idem est & si dolium tuum vini aperui, & aliquantulum vini abstuli: videor totius vini fur esse. sed de æquitate secus est, vt eius tantum frumenti siue vini quod subripui, videar furtum fecisse. & circa hoc multos casus ponit. **[QVI FURTI.]** Cameram tuam intraui animo subripiendi tibi aliquas res, non tamen subripui. dicitur quod non sum fur iniu riarum tamen teneor, vel de vi, si per vim intraui. Sed si scrinium tuum aperui aut fregi, & aliquas res de scrinio subripui, teneor furti pro rebus tantum quas abstuli. Quid si torcellum tuum dis solui vt contrectarem res quæ in eo erant, & quasdam ex his cō trectaui, quasdam non: pro rebus tantū subreptis teneor. & hoc est

verum si totum tollere non poteram simul, siue contrectare. si autem poteram totum tollere siue contrectare, & hoc animo accepi torfellum, tandem postea dissolui, & quasdam res tantum abstuli: in hoc casu totius torfelli dicar fur. [s i d v o.] Plures simul portauerunt trabem meam animo furandi: nec vnus solus potuisset portare. dicitur quod quilibet eorum in solidum tenetur act. fur. Vltimo dicit: contrectaui plures res tuas: quasdam tamen ex his tantum subripui. teneor furti pro omnibus etiam non subreptis: non tamen teneor cōdic. furtiua pro non subreptis. Franciscus.

^a Putat. stricta ratione.
^b Videtur fur esse. stricta ratione.

^c Verum est. scilicet de æquitate: vt hic, & infra. §. sed si de nau. vel supra totum contrectauit ponendo per sacculos, vt minutatim portaret. hic & dicto. §. sed si de nau. nō nisi quod portauit. vel supra parum erat: ita quod tantum poterat portare. hic & §. sed si de nau. multum: argu. infra ea. l. §. item si quis maioris. vsque ad. §. si duo.

^d Quantum abstulerunt. in hoc enim solo & corporis animique actum plenum (quo, vt furti actio sit, opus est) adhibuerunt. Ro. sed contra infra de incen. rui. nau. l. iij. §. senatus. sed alius est casus: & totū perit ibi domino.

^e Armariū. locus vbi libri reponuntur: vt supra de lega. iij. l. librorum. §. chartis. Accur.

^f Eiusdem rei. non dicit omnium, sed delatarum tantum: vt infra. eo. §. proinde. & §. quod si totum. Azo.

^g Fur erit. imò videtur quod tantum ex prima contrectatione debeat agi, & tantum manifestus fur dici: vt supra eod. l. siue igitur. in fin. & l. sequē. Respon. verum est ex prima contrectatione tantum agi: vt supra eo. l. ei qui. & tamē nihilo minus plura sunt furta. ^a nā quotienscunque contrectat, committit furtum: & sic plura sunt adulteria, si pluries ad alterius vxorem accedas: & tamen pro vno adulterio pœna imponitur. posset tamen forte defendi vt nascatur & agi possit ex prima contrectatione furti nec manifesti: & ex secunda furti manifesti: quia cum recessit, remansit res in potestate domini & sic postea iterum contrectando committit furtum: & sic te-

Ista lex diuiditur in tres partes. Primò ponitur quæstio. Secundò responsio Ofilij, & eius ratio & illatio. Tertio ponitur ratio iurifconsulti auctoris huius legis: & probatio per exempla. Secunda ibi, Ofilius. Tertia ibi, sed verum. Barto. Et sic summatur: Qui ex integrali consistente ex partibus separatis partem abstulit, cum totum ferre non posset: illius solius partis furti tenetur, licet totum integrale contrectauerit: & si reuertens aliam partem sustulit, illius solius partis fur manifestus & non manifestus erit. Ange.

XXI. VLP IANVS libro quadragesimo ad Sabinum.

Vlgaris est quæstio, an is qui ex aceruo frumēti modium sustulit, totius rei furtum faciat: an verò eius tantum quod abstulit. Ofilius totius acerui furem esse putat. ^a Nam & qui aurem alicuius tetigit, inquit Trebatius, totum eum videri tetigisse. proinde & qui dolium aperuit, & inde parum vini abstulit: non tantum eius quod abstulit, verum totius videtur fur esse. ^b Sed verum est ^c in tantum eos furti actione teneri, quantum abstulerunt. ^d Nam & si quis armarium ^e quod tollere non poterat, aperuerit, & omnes res quæ in eo erant, contrectauerit, atque ita discesserit, deinde reuersus vnam ex his abstulerit: & antequam se reciperet quod destinauerat, deprehensus fuerit: eiusdem rei ^f & manifestus & nec manifestus fur erit. ^g Sed & qui segetem luce [†] secatur, & contrectat: ^h eius quod secatur, manifestus & nec manifestus fur est.

Nota pulchrum casum, & elegantem textum, & satis planus est, si bene punctuetur.

Si is qui viginti nummorum saccum deposuisset, alium saccum in quo scit triginta esse, errante eo qui dabat, acceperit, putauit autem illic sua viginti esse: teneri furti ⁱ decem nomine placeat. Si quis æs subripuit, dum aurum se subripere putat, vel contra: ex libro octauo Pomponij ad Sabinum, aut minus esse cum plus esset: eius quod subripuit, ^k furtum committit. Idem Vlpianus.

Qui duas res subripuit, quarum

nebitur furti manifesti. arg. s. de vsuca. l. sequitur. §. idem Labeo. ^h Contrectat. scilicet post: & tunc deprehenditur. & est contra j. arb. fur. cæ. l. furtim Solu. vt ibi. & facit. j. eo. l. si quis per se. ⁱ Teneri furti. sed si putabat tota triginta aliena esse, omnium triginta nomine furti tenetur. & facit supra de condictio. cau. da. l. dedi. §. subtilius. & infra eod. l. si iussu. §. si rem. Sed contra videtur supra eo. l. in actio. ne. §. fin. sed ibi creditor, hic depositarius. & facit supra de condictio. fur. l. quoniam. & infra de arbit. l. j. in fin. & de iniur. l. iij. §. fin.

vnam suam putat: alterius tantum furtum facit. Bartolus.

Sed & si quis subripuit furto duos sacculos, vnum decem, alterum viginti: quorum alterum suum putauit, alterum scit alienum: profecto dicemus tantum vnus quem putauit alienum, furtum eum facere: ^m quemadmodum si duo pocula abstulerit, quorum alterum suum putauit, alterum scit alienum. nam & hic vnus fit furtum. ⁿ

Sed si ansam ^o in poculo suam putauit, vel verè fuit: totius poculi ^p eum furtum facere Pomponius scripsit. Sed si de nau. onerata furto quis sextarium frumēti tulerit: vtrum totius oneris, an verò sextarij tantum furtum fecerit? Facilius hoc quæritur in horreo pleno. Et durum ^q est dicere, totius furtum fieri. Et quid si cisterna vini sit? quid dicet? ^r aut aquæ cisterna? quid deinde sit [†] naue vinaria, vt sunt multæ in quas vinum effunditur? quid dicemus de eo qui vinum hausit? an totius oneris fur sit? Et magis est vt & hic non totius ^s dicamus. Certè si proponas in apotheca amphoras esse vini, easque subtrahas: singularum furtum fit, non totius apothecæ: quemadmodum si ex pluribus rebus mouentibus in horreo reclusis vnam tulerit. ^t

Non tenetur furti qui causam furandi domum intrat, nisi furatus fuerit. Item is qui totum furari proposuit, & partem furatus est: tenetur furti partis nomine tantum, & non totius, si totum tollere non potuit: secus si potuit. Bar.

Qui furti faciendi causa coriclaue intrauit: nondum fur est, quamuis furandi causa intrauit. Quid ergo? qua actione tenebitur? Vtiq; iniuriarum: ^u aut de vi accusabitur, si per vim introiuit.

Item si maioris ponderis quid ^v aperuit, aut refregit, quod tollere non possit: non est omnium rerum cum eo furti actio, ^x sed earum tantum quas tulit, quia totum tollere nō potuit. Proinde si inuolucrum quod tollere nō potuit, soluit vt contrectet: deinde contrectauit quasdam res: quamuis singulas res quæ in eo fuerunt, tollere potuerit, si tamen totum inuolucrum ^y tollere non

^x Furti actio. scilicet nec stricto iure. R.
^y Inuolucrum. id est torfellum.

tere ex diuersis illis contrectationibus & idē tenet B & Ange. hic in p̄ci. cuius contrarium idē Bar. sibi contrariū tenuit in. l. inficiando. §. infans. infra eo.

dedi. §. subtilius. & infra eod. l. si iussu. §. si rem. Sed contra videtur supra eo. l. in actio. ne. §. fin. sed ibi creditor, hic depositarius. & facit supra de condictio. fur. l. quoniam. & infra de arbit. l. j. in fin. & de iniur. l. iij. §. fin.

^k Quod subripuit. omiffa falsa eius opinione. M. & facit. j. eod. l. qui saccum. & j. de iniur. l. eum. §. si iniuria.

^l Idem Vlpianus: scilicet dicit:

^m Furtum eum facere. vt institui. vi bono. rapt. §. j. Sed quid si sciebat alterum, sed non certū? dicunt quidam quod vtriusque in dubio: omnis enim, & c. vt. C. vnde vi. l. fin. vel dic eius tantum de quo probabit actor eum sensisse:

ⁿ Fit furtum. sed quare ^r dices. non & eius quem putauit suum: cum potius veritas quam opinio spectanda sit: vt. s. ea. l. §. si quis æs? Respō. quia sine affectu furandi non fit furtum: vt hic. sed putare suum, non videtur excusare eum: cum & si suum esset, committeret furtum: vt. s. eo. l. in actione. §. fin. sed ibi ius alienum putabat furari.

^o Sed si ansam. adiunctam per ferruminationem, vel applumbarum. Accurcius.

^p Totum poculi. quando ansa non sit à poculo separata, vt erant superiora. Item nec est per se alicuius: sed eius cuius est poculū. sed nonne. s. §. si is qui. erāt nūmi commixtione confusi? nec tamē agit pro eo quod ibi suū putauit. sed non sic accedebat alij aliis, vt hic poculo ansa. præterea & ibi depositarius erat.

^q Durū. & ideo æquitas præualet: vt. s. ea. l. in prin. & §. sed verum est. vbi plene dixi. Acc.

^r Non totius. quantum ad hoc vt teneatur furti actione.

^s Vnam tulerit. Cæteris non contrectatis.

^t Iniuriarum. vt. j. de iniur. l. is qui in domū.

^u Quid. vt scrinium in quo erant libri.

* Fl. patuū.

† Sie Flor. Sunt tamen qui putēt legendum nō cte, contra omnium lib. auctoritatē. Nā & lib. 6. facit. habet luce, & omnes manusc.

a] Ista glo. facit pro opi. Bar. in auth. sed nouo iure. ver. vlt. riu. quæro nūquid plura. C. e. & in l. qui fure. de statu ho. & l. l. ei qui. j. eo. dum dicit q̄ contrectas rē furti. nā per diuersa territoria dicitur plura furta committi.

a *Cæterarum non est.* scilicet fur. vel si fur aliqua ratione dicatur qui eas vbiunque contrectasset, scilicet ratione stricta: ex bono & æquo relaxabitur: vt. §. in princ. huius. l. & §. sed si de nau.

b *Totius esse.* cum eo animo contrectauit vt omnes tolleret. M.

c *Licet soluerit.* postea ductus pœnitentia. Accursius.

d *Furti in solidum.* nec vnum soluētē, alium liberare: vt & supra ad l. Aquil. l. ita vulneratus. in fin. & C. de condic. fur. l. j. & infra arbo. fur. cæ. l. si plures. & argu. supra de iurisdic. om. iudic. l. si quis id. in fin. & l. sequen. & arg. quod vi aut clam. l. semper. §. si in sepulchro. Accursius.

† id vn^o nec contrec.

e *Non abstulit.* pœnitentia ductus: cum iam contrectasset. M. vel quia deprehensus antequam omnia tolleret: vt supra. §. qui furti. versic. quod si totum. Vel dicas quod mutat casum: scilicet quando ope & consilio alicuius fit furtum: vt supra de condic. fur. l. proinde.

† nomine. Vide Anto. Augu. lib. 2. emen. ca. 1.

f *Ablata.* non ergo quæ ablata non est. vel dic tertio, teneatur ratione mera. & sic loquitur de eo quod. §. ea. l. in prin. dicitur. Accur.

† ruperit.

g *Id quid.] CASVS.* Si ergo fur aliquid fregit, vel amouit, non animo furandi: non teneor pro his furti. & pone tale exemplum. Scrinium tuum aperui vel fregi animo subripiendi anulos qui ibi intus erant: & alias res quæ erant in superiori parte scrinij, remouit & posuit in terra, ad hoc vt anulos qui erant in fundo scrinij, accipiam & subripiam: & sic arripui anulos: teneor furti pro anulis tantum.

† agi.

[QUI LANCEM.] Lancem tuam rasi. dicitur fur esse totius lancis: & hoc de rigore: sed de æquitate teneor in tantum quanti tua interest. Franc.

g *Contrectauerit.* exemplum infra proxi. §.

h *Non potest.* sed. l. Aquil. vt. §. ad. l. Aquil. l. si seruus seruorum. §. iij. sed contra. §. eo. l. qui saccum. sed ibi etiam saccum portauit. Item contra. §. eo. l. qui tabulas. in fine. sed ibi debitori debenti animus lucrandi fuit: vt. §. eod. l. si quis vxori. §. si quis seruo. quod hic non fuit in rebus fractis. Accursius.

i *Vniones.* id est margaritæ: vt. §. accipitur de except. do. l. apud. §. item quæritur. & hic dic vt in prin. huius. l. dixi.

k *Totius.* scilicet lancis. & hoc de rigore: vt & §. l. proxi. in prin. sed de æquitate agitur ad interesse: vt subiicit. & §. l. proxima. §. sed verum est. & §. sed si de nau.

l *Interesse.* id est ad singularem æstimationem: vt æstimetur quasi adhuc cohærens ei à quo ablatum est. & hoc generaliter in similibus: cum & aliis si quæuis res in solidum subripiatur, veluti equus, ibi verum rei pretium inspicitur: & sic non est contra infra eo. l. in furti. in princ.

m *Impuberem.] CASVS.* Impubes doli capax tenetur si faciat furtum. Item & Aquilia, si damnū iniuria alicui dedit: secus si est infans, vel non proximus pubertati: quia tunc non tenetur furti, ff. Nouum.

nec Aquil. nec si ipse opem tulit furto, tenetur, nec condic. fur. tenetur. & hoc dicit hac. l. & seq. Franc.

m *Capax sit.* veluti si sit proximus pubertati: non aliàs: vt instit. de oblig. quæ ex de. naf. §. vlti. & §. de reg. iur. l. pupillum. & l. pupillus. & supra de doli except. l. apud. §. si quis non tutor.

n *Aquila.* vt & supra ad. l. Aquil. sed si quemcunque. §. sed & si infans. & idem generaliter in quolibet delicto: vt supra de mino. l. si ex causa. §. nunc videndum.

o *Tenerium.* cum non est doli capax: vt infra eo. l. antepe. §. fin.

p *Nec minus.* quærate potest furti conueniri & condictione.

q *Verum est.] CASVS.* Si deiecit te de fundo: non teneor furti condic. tamen triticaria teneor ratione possessionis fundi quam habeo. sed si abstuli arbores de fundo tuo, vel lapides, vel cretam, teneor furti. Franc.

r *Non posse.* vt instit. de vluc. §. quod autem.

s *Possessionem.* tantum per triticariam si non erat dominus deiectus: aliàs etiam dominium: vt & supra de condic. tritic. l. ij.

Ant. At. It. 2. c. 1. subau. di, nomine Gracifmus est.

t *Mobili.* vt & supra de tritica. l. j. in fin.

u *Nulla dubitatio est.* vt & supra quod vi aut clam. l. si alius. §. notauimus. & ad. l. Aquil. si seruus seruorum. §. si oliuam. & infra. l. proxi. §. j. & argu. infra arb. fur. cæsa. l. facienda. §. j. & infra eo. l. si creta.

† furandis

v *Apes.] CASVS.* Apes feræ stantes in arbore fundi mei, fecerunt alias apes. subripiisti eas, vel fauum earum, non teneris mihi actio furti, cum meum non fuerit quod subripiisti. [ITEM CONSTAT.] Colonum meum agrum meum colebat nummis: quia pro certa mercede

lianus libro vicésimosecundo Digestorum scripsit. Item posse cum impubere damni iniuria agi: quia id furtum ab impubere fit: sed modum esse adhibendum ait: nam in infantes id non cadere nos putamus. cum impubere culpæ capax Aquilia agi posse. Item verum est quod Labeo ait, nec ope impuberis furto facto teneri eum.

XXIII. PAULVS libro nono ad sabinum.

Nec minus Petiam condici nec posse Iulianus scripsit.

Qui alium deiecit de fundo, non tenetur furti condictione: teneatur tamen triticaria ratione possessionis fundi quam abstulit: sed ratione arborum ablatarum tenetur actione furti. Barto.

XXV. VLPPIANVS libro quadragésimo primo ad sabinum.

Verum est quod plerique probant, fundi furti agi non posse. Vnde quæritur, si quis de fundo vi deiectus sit, an condici ei possit qui deiecit. Labeo negat: sed Celsus putat posse condici possessionem: quemadmodum potest re mobili subrepta. Eorum quæ de fundo tolluntur, vt. puta arborum, vel lapidum, vel arenæ, vel fructuum quos quis fraudandi animo decerpit, furti agi posse, nulla dubitatio est.

XXVI. PAULVS libro nono ad sabinum.

Si apes feræ in arbore fundi tui apes fecerint, si quis eas vel fauum abstulerit, cum non teneri tibi furti, quia non fuerint tuæ: easque constat captarum terra, mari, cælo, numero esse. Item constat colonum qui nummis colat, cum eo qui fructus stantes subriperit, acturum furti:

D in pecunia consistente mihi danda fructus agri mei debebat facere suos. venit quidam, & fructus huius agri stantes in agro collegit, & subripuit. dicitur quod tenetur furti huic colono. Frā. Accur. **u** *Si apes.* ad hoc. §. de acquirendo rerum dominio. l. naturaliter. §. apum. & instit. de re. diui. §. apum.

x *Qui nummis.* hoc est, qui mercede constituta in pecunia numerata colit, ita vt omnes fructus percipiendo suos faciat. partarius vero est qui partem fructuum domino reddit. distinguit ergo aut colit nummis: & tunc habet actionem furti & condictionem furtiuam, cum sui sint fructus, vt hic addunt quidam, si ad non modicum tempus conduxit: aliàs contra: vt argu. supra si ager vec. vel emphyt. l. j. & ij. & iij. quod hic non dicitur. Aut partarius: & tunc ipse solus habet condic. furti. vt in contrario supra loca. cū in plures. §. messem. de quo dic vt ibi. Actionem autem furti habet quilibet pro parte fructuum quæ eum tangit infra eo. fullo. j. §. frugibus. nec ob. infra eo. l. si quis vxori. §. si sulphuraria. quia licet ibi agat ex conducto contra dominum, potest tamen & furti agere. Sed alij dicunt ibi loqui de eo qui colit nummis ad modicum tempus.

a *Cœpissent. fructus: vt bonæ fidei possessoris: non sic in fructuario antequam consumantur: vt supra de acquirendo rerum dominio. l. bonæ fidei. §. deniq; & supra de vsur. l. qui scit. §. præterea. & supra de vsufruct. l. si fur.*

Q *Vi tabulas.] CASVS. Tabulas vel cautiones meas siue instrumenta aliquis*

** decepti essent. & cœpissent.*

subripuit. dicitur quod teneretur actione furti: & æstimabitur non solum valētia tabulæ siue chartæ: sed etiam debiti quod in ea continetur: siue debitū quod in his continebatur, sit mihi solutum: siue nō. & redditur ratio. idem videtur & si alias probationes haberem ad istud debitum. Idem de apocha si subripiatur. Sed pone quod aliquis delet instrumentum meum. tenetur furti, & etiam actio. legis Aquiliæ. Sed pone quod primo subripuit, & postea deleuit. non propter hoc crescit actio furti, sed furti tenetur & Aquilia, itē actio. ad exhibendum. Item quorum bonorum, si hæc instrumenta essent hereditaria. Sed & si aliquis imaginem meam vel librum deleuit, tenetur Aquilia. Vltimo dicit: quæ dicta sunt de instrumentis priuatorum: idem & si essent reipublicæ alicuius municipij. Item & de cæteris rebus publicis, siue alicuius societatis. & hoc dicit hæc lex cum quatuor sequentibus. Franciscus.

b *qui tabulas. Ligneas, vel cereas: in quibus olim scribebantur rationes debitorum: vt & supra commo. l. in commodato. §. sicut.*

c *Continetur. fit ergo æstimatio secundum causam coherentem: vt & supra eodem. si quid furti. §. fin. & idem quotiens ratione dominij agitur furti: vt infra eodem. l. si vendidero. §. j. & sic in lege Aquilia: vt & supra ad legem Aquiliam. l. proinde.*

d *si tanti. hoc ideo, quia si pars debiti iam esset soluta: non tanti eius interesset quantum in tabulis continetur. ad quod est. C. de transact. l. sub prætextu. quod non potest stare, cum & tota soluta possit agi: vt. j. prox. necesse ergo habes dicere quod aliæ probationes erant de parte debiti: vt. j. §. apocha. in fin.*

e *Petant. per condict. sine causa: vt. C. de condict. ex leg. l. pe. vel actione in rem: vt. C. ad exhib. l. fin.*

f *Debitores. contra creditores.*

g *Ab his. scilicet debitoribus. Accursius.*

h *Interesse. totum scilicet quod in eis continetur: vt &. j. eo. l. fullo. §. fin. &. §. ad exhib. l. solutione. etiam si adhuc hæc non immineant pericula. arg. §. eo. l. eum. §. Papinianus.*

i *Mensa. id est pecuniæ traditæ ad mensam.*

k *si futurum. hic responderet, secundum H.*

l *Chirographo. mihi subtracto.*

m *Sed nihil videtur interesse. & male, secundum H. nam agere potest, inspecto quod euenire potest: vt. §. eo. l. eum. §. Papinia. sed verius secundum Pla. supra philosophicè dicta diligenter expo-*

nuntur. & pro hoc supra ea. l. ibi, si tanti interfuit, &c. & facit infra eo. l. quidam tabularum.

n *Non amouit. scilicet fur. Accursius.*

o *Furti actio locum habet. imò non habet: vt supra ad legem Aquil. l. si quis testamentum. §. fina. quæ est contra. sol. secundum R. hic*

quemadmodum si in binis tabulis instrumentum scriptum sit. nam nihil videtur deperdere, si futurum. **k** est vt alio chirographo **l** saluo securior sit creditor. Apocha **†** quoque si fuerit subrepta: æquè dicendum est furti actionem in id quod interest, locum habere. sed nihil mihi videtur interesse, **m** si sint & aliæ probationes solutæ pecuniæ. Sed si quis non amouit **n** huiusmodi instrumenta, sed interleuit: non tantum furti actio locum habet, **o** verumetiam legis Aquiliæ. nam rupisse videtur qui corrumpit.

xxviii. PAVLVS libro nono ad Sabinum.

S Ed si subripuit prius quàm deleat: tanto tenetur, **p** quanti dominij interfuit non subripi. delendo enim nihil ad pœnam adiicit. **q**

xxix. VLPPIANVS libro quadragen- simoprmo ad Sabinum.

H Oc amplius & ad exhibendum **r** agi potest: & interdicto quorum bonorum **s** agi poterit,

xxx. IDEM libro nono ad Sabinum.

S I hereditariæ tabulæ deletæ sint.

xxxi. IDEM libro quadragen- simoprmo ad Sabinum.

S Ed & si imaginem **t** quis vel librum deleuerit, **u** & hic tenetur damno ***** iniuriæ, quasi corrupit. Si quis tabulas instrumentorum reipublicæ municipij alicuius aut subriperit, **x** aut interleuerit: Labeo ait furti **y** eum teneri. Idemque scribit & de cæteris rebus publicis, **z** deque societatibus. **a**

tarium eum qui damnum dedit: vt. d. l. sed vtrum. dic ergo secundum M. dari hic quorum bonorum, id est interdictum de tabulis exhiben. quod præparatorium est interdicti quorum bonorum. & pro hoc. §. de tabu. exhib. l. j. in princ.

t *Ed & si imaginem. facit supra ad legem Aquil. l. si quis testamentum.*

u *Deleuerit. postea cum iam subripuisset. Vel dic deleuerit, tantum animo lucrandi: vt. §. eo. l. qui tabulas. in fine.*

x *Aut subriperit. scilicet tantum.*

y *Furti. non peculatus: vt infra eo. l. ob pecuniam.*

z *De cæteris rebus publicis. quæ sunt in patrimonio publico: non etiam in vsu publico. M. vel dic publicum, scilicet alicuius municipij.*

a *Societatibus. vt si instrumentū societatis alicuius quis subripiat.*

Q *Vidam.] CASVS. Habebam instrumentum de decem contra Titium. subripuisti mihi illud instrumentum. nunc ago contra te furti actio. videtur quod non tenearis nisi ad æstima. chartæ siue tabulæ, non autem ad decem quæ continebantur in instrumento: quia si nunc possum probare de illis decem, non videtur mea interesse. sed tamen dicit quod potest interesse. pone enim quod nunc furto facto rehabui instrumenta: & sic possum nunc*

subauditur, non amouit; scilicet tantum: & secundum hoc sequens l. idem dicit. sed tu dic quod hic tantum deleuit: vt infra, sed & si imaginem. §. si quis. & fecit animo lucrandi: vt quia debitor erat: sed in contrario non fecit animo lucrandi. Accur.

p *Ed si subripuit. Tanti tenetur. scilicet actione furti ad duplū: vt &. §. l. prox. in prin. Accursius.*

q *Adiicit. imò videtur adiicere: vt supra titu. prox. l. nunquam. solu. secundum R. hic vno actu deleuit & subripuit: nec enim potuit delere quin cōtrectaret: sed ibi ex interuallo. sed tu dic q̄ ex interuallo hic fuit: & dic ad pœnam, scilicet furti: sed Aquil. bene datur, cum sint diuersa delicta: vt in contrariis. Accursius.*

r *Hoc amplius. Ad exhibendum. vt &. §. ad legem Aquil. l. qui tabulas. Accur.*

s *Quorum bonorum. licet qui deleuit, nō contendit se heredē: quia tenetur ex dolo: vt & in peti. hered. diximus. §. de peti. heredi. l. sed vtrum. & contra quem datur vnū, & reliquū: vt supra quo. bo. l. j. in prin. sed hoc nō placet; quia interdicto quorū bonorum ad vniuersitatem tantum agit: & cōtra hereditarium debitorem non datur: vt §. quorum bonorum. l. j. §. j. &. l. ij. quæ sunt contra. constat autem esse debitorem hereditarium eum qui damnum dedit: vt. d. l. sed vtrum. dic ergo secundum M. dari hic quorum bonorum, id est interdictum de tabulis exhiben. quod præparatorium est interdicti quorum bonorum. & pro hoc. §. de tabu. exhib. l. j. in princ.*

t *Ed & si imaginem. facit supra ad legem Aquil. l. si quis testamentum.*

u *Deleuerit. postea cum iam subripuisset. Vel dic deleuerit, tantum animo lucrandi: vt. §. eo. l. qui tabulas. in fine.*

x *Aut subriperit. scilicet tantum.*

y *Furti. non peculatus: vt infra eo. l. ob pecuniam.*

z *De cæteris rebus publicis. quæ sunt in patrimonio publico: non etiam in vsu publico. M. vel dic publicum, scilicet alicuius municipij.*

a *Societatibus. vt si instrumentū societatis alicuius quis subripiat.*

Q *Vidam.] CASVS. Habebam instrumentum de decem contra Titium. subripuisti mihi illud instrumentum. nunc ago contra te furti actio. videtur quod non tenearis nisi ad æstima. chartæ siue tabulæ, non autem ad decem quæ continebantur in instrumento: quia si nunc possum probare de illis decem, non videtur mea interesse. sed tamen dicit quod potest interesse. pone enim quod nunc furto facto rehabui instrumenta: & sic possum nunc*

† *Apocha quid sit, pul. chrè Alci. li. præter. i. in distinctione apocha.*

***** *damni.*

** Sic Flo. & manuscrip. cōfirmatur hæc lectio autho. manuscrip. & Græcorum sord. in Vaticano legitur, in se quæ scriptū hoc habeat, perperam.*

nunc probare interesse per ea : quod non potui tempore quo egi ad debitum, sed succubui: id multo magis quaeritur de lege Aquilia. nam si instrumentum meum de decem quod habebam contra Titium, destruxisti : & agam contra te Aquil. videtur quod non tenearis : quia si probo dessem contineri in instrumento : potero agere ad ea contra Titium debitorem meum, etsi nihil mea interesset instrumentum fuisse destructum. si autem hoc non possum probare, videtur mea interesse. sed tamen ponit duos casus quibus interest mea. Franc.

Ant. Aug. lib. 2. c. 2.

a Pecuniam. in instrumento redactam.

b Non potest. debitum in chirographum redactum. sed non valet hoc argu. quod fit a destructione antecedentis.

Vide Ant. Aug. lib. 1. c. 1. mend. c. 3.

c Sed potest. nunc respondet.

d Non esset. & sic agitur furti: vt & supra de ede. argentarius. §. fina. nec per hoc desit competere, quod interesse desinit: vt infra eod. l. inter omnes.

e Maior questio. quia licet postea recuperet tabulas, nihil per eas potest probare, cum deletae sunt. argu. supra locutus est cum deletae non erant.

f Probare. purum debitum.

comemississent.

g Damnum. & sic non agit, sed tamen contradicit ponendo de debito conditionali & puro. & sic incipit respondere.

remansisse.

h Pendente conditione. q. d. agam. condemnationis tamen exactio in euentu conditionis differtur: vt supra ad. l. Aquil. l. in lege. sed contra supra de iudi. l. non quemadmodum. sed ibi sol. Accursius.

i Vti possum. & certe furti agendum: & idem in Aquilia etiam quando debitum erat putu: vt. d. l. argentarius. §. fin. & supra eo. l. qui tabulas.

Tutor.] CASVS Licet tutor habeat administrationem rerum pupilli: si tamen subripiat rem pupilli, tenetur furti & tutelae. & idem in curatoribus omnibus. Fran. Accursius.

k Non datur. vt & §. pro emptore. l. qui fundum. §. si tutor. & §. eo. l. interdum. §. qui tutelam. & §. de solu. l. pupilli. in prin.

l Tenetur. vt & supra de tut. & ra. distra. l. actione.

m Agi possit. scilicet finita tutela: vt. §. de tut. & ra. dist. l. si tutor. §. fin. & l. sequen. & per hoc quod illa dabatur, furti famosa denegari videbatur. argu. supra de integ. resti. l. diuus. sed ad diuersa dantur. Accursius.

n Curatoribus. sic. §. de neg. gest. l. ex facto. in fi. vt de similibus ad familia procedatur.

Is qui opem.] CASVS Praebui opem & auxilium tibi facienti furtum: tandem tu fuisti deprehensus cum re furtiua. dicitur quod ego teneor furti non manifesti, & tu furti manifesti. Franciscus Accursius.

o Ferr. Quis hoc faciat, habes inst. de oblig. quae ex deli. nascu. §. ff. Nouum.

XXXII. PAVLVS libro nono ad Sabinum.

Quidam tabularum dumtaxat estimationem faciendam in furti actione existimant: quia si iudici apud quem furti agatur, possit probari quantum debitum fuerit, possit etiam apud eum iudicem eadem probare apud quem pecuniam petat. si vero in furti iudicio probare non potest: ne illud quidem posse ostendi, quanti eius interesset. Sed potest post furtum factum tabulas nactus esse actor, vt ex eo probet quanti sua interfuerit si tabulas nactus non esset. De lege Aquilia maior questio est, quemadmodum possit probari quanti eius interesset. Nam si potest aliam probare, non patitur damnum. Quid ergo si forte pecuniam sub conditione credidit, & interim testimonia sunt quorum probationem habeat, qui possunt mori pedete conditione? aut puta me petisse creditu: & quia testes & signatores qui rem communissent, praesentes non haberem, victum rem amisisse: nunc vero cum furti agam, eorum memoria & praesentia ad fidem creditae pecuniae vti possum.

Cui conceditur administratio rerum: non videtur concessum vt in eis fraudem committat. Bartolus.

XXXIII. VLPIANVS libro quadragesimo primo ad Sabinum.

Tutor administrationem quidem rerum pupillarium habet, intereipiendi autem potestas ei non datur: & ideo si quid furandi animo amouerit, furtum facit: nec vfucapi res potest. sed & furti actione tene-

interdu. & §. eo. l. in furti. §. ope. & l. si pignore. §. qui ferramenta. **P** Manifestus est. Item nec est fur: nec est manifestus: licet teneatur actione furti non manifesti. nec enim dici potest committere furtum, vel etiam furem esse, cum rem non contrectauerit. & facit. §. de incen. rui. nau. l. quo naufragium. §. non tantum.

tur, quamuis & tutelae agi cum eo possit. Quod in tutore scriptum est: idem erit & in curatore adulescentis, caeterisque curatoribus.

XXXIII. PAVLVS libro nono ad Sabinum.

Is qui opem furtum facienti fert, nunquam manifestus est. itaque accidit, vt is quidem qui opem tulit, furti nec manifestus: is autem qui deprehensus est, ob eandem rem manifestus teneatur.

XXXV. POMPONIVS libro nono decimo ad Sabinum.

Si quis perferendum acceperit, & scierit furtiuum esse: constat, si deprehendatur, ipsum dumtaxat furem manifestum esse. si nescierit, neutrum. hunc quia fur non sit: furem, quia deprehensus non sit.

Diuersis respectibus possunt duo fures eiusdem rei alter dici fur manifestus, alter non manifestus. Bartolus.

Si vnus seruus tuus hausisset & abstulisset, alter hauriendo deprehensus esset: prioris nomine nec manifestus, alterius manifestus teneberis.

Qui praestat opem furto irregulari, non tenetur furti: nisi furtum regulare sequatur. B.

XXXVI. VLPIANVS libro quadragesimo primo ad Sabinum.

Qui seruo persuasit vt fugeret, fur non est. Nec enim qui alicui malum consilium dedit, furtum facit: non magis quam si ei persuasit vt se praecipitet, aut manus sibi inferret. haec enim furti non admittunt actionem. Sed si alius ei fugam persuaserit, vt ab alio subripiatur: furti tenebitur is qui persuasit: quasi ope consilio

to, persuasi seruo tuo vt fugeret, & fugit cum quibusdam tuis rebus. teneor furti tam nomine serui, quam rerum: quasi opem videat tulisse. [SI DVO SERVI.] Seruus meus cum seruo tuo habuerunt inter se consilium: & communi consilio ambo fugerunt a nobis. vnus eorum non est alterius: nisi vnus alium celaret. Franciscus.

Inferret. id est detruncaret. Accursius.

u Non admittunt actionem. imo contra: vt supra de ser. cor. l. Neratius. §. quamuis. sed ibi fuit secreta fuga: vt infra. §. proxi. hic non. Item contra. §. de reg. iur. l. consilij. vbi dicit dari de dolo: sed & illud quando coepit interesse, & non cadit in speciale nomen maleficij. caeterum hic non fugerat: & si fugisset, caderet in speciale nomen maleficij: vt furti, & serui corrupti. Item contra. C. de ser. fugi. l. j. sol. verum est qd serui fugitiui sic furtum, & eius nomine datur actio furti, ita tamen, si alius eu apprehendit: vt. §. supponit. ante enim non: quia cum non sit qui principaliter teneatur, nec qui accessorie debet esse: vt arg. §. si is. §. si tu. sed contra est in hac

Si quis.] CASVS. Re

subripui, & tradidi eam tibi vt portes eam ad aliquem locum: puta ad domum meam. tunc cum portabas, fuisti inuentus cum re furtiua. dicitur quod si sciebas eam rem furtiuam, tu es fur manifestus, & ego non manifestus. si autem ignorabas: hoc casu nec tu nec ego sumus fures manifesti. [SI VNVS.] Vnus de seruis meis hausit vinum tuum, & portabat: alter hauriendo fuit deprehensus. nomine primi teneor furti non manifesti: nomine alterius teneor furti manifesti. Fran. Accursius.

q Neutrum. scilicet teneo.

r Non sit. facit infra eo. l. si is qui. ij. §. si tu Titium. & l. falsus. §. sed & si is. & supra eo. l. vulgaris. §. j. & §. ite si quis maioris.

i Hausisset. scilicet vnus.

Qui seruo.] CASVS.

Seruo tuo persuasi vt fugeret, & fugit. dicitur quod non sum fur. non enim ex meo malo consilio furtum dicitur facere. & adducit simile. Secundo, persuasi tibi vt fugeres, hoc animo vt ab alio subripiaris. fugisti: & subreptus ab alio fuisti. dicitur quod teneor furti. Tertio persuasi tibi vt fugeres: & hoc feci causa inimicitiarum. tandem fugisti: & subreptus fuisti. dicitur quod teneor furti. Quarto, filio vel seruo tuo, vel vxori tuae subripienti tibi rem, opem tuli. dicitur quod teneor tibi furti: licet filius vel seruus vel vxor non teneatur tibi furti. Quin-

Iste. §. vide tur sententia ad hoc qd quis dicatur fur manifestus, requiritur qd fuerit in furti deprehensus: sed tu de qd de te est iustate non requiritur, sed sola aclamatione sufficit: vt no. B. in l. 2. in prin. §. co. glo. in §. fur manifestus. inst. c. 1. & not. in l. si quis in serui. §. i. §. eo. & Cy. in l. falsus. in §. oppo. C. eo. ti. potest aut & deprehensus dicitur fur manifestus: vt in l. manifestus de eo di. fura. sicut & qui repetitus est in domo. vt not. in dem B. & A. le. in prealle. l. 2. §. e. Bald. in authenti. quas actioes C. de factof. eccle. & Io. And. I addi. ad spe. in tit. de proba. §. i. ver. quarto. & spe. in tit. de psum. §. i.

lege. §. item placuit. vel aliter furtum fit quantum ad impediendā vluacionem vel præscrip. vt ibi: sed non vt possit agi, vt hic. vel dic quod non est contra: quia hic dicit, non facit furtum qui consiliū dedit: quia nemo tenetur furti ex solo consilio: a vt infra eo. l. si quis vxori. §. neque. &. j. de verbo. signi. l. sæpe. at ibi contretabāt se seruus fugitiuus, vbi aliās non erat fugiturus. quo etiā modo soluūtur duo prima contraria. nam in actione serui corrupti etiam si aliās erat fugiturus, teneor: vt supra de ser. corru. l. j. §. persuadere.

a) Tu dic eo tra p tex. in l. quærelam. & ibi Inno. extra de elec. mot Bal. in l. 2. col. 15. C. de serui. & aqua. & hęc glo. & iura in oppo. al. leg. dic esse limitanda nisi furtū sit factū & secutum: quia illo casu tenetur: vt p Spe. in tit. de accu. §. fin. verfi. sed quid si a.

b) Filio. l. alicuius. c) Furtum. scilicet ipsi patri, vel marito, vel domino. d) Ipsi. filij, vel serui, vel similes. e) Non conueniantur. vt & supra eo. l. serui & filij. &. s. rerum amota. l. j. &. C. re. amo. l. diuortij. Accursius. f) Conueniri. vt & supra de ser. cor. l. Neratius. & supra de condic. fur. l. iij. g) Si duo serui. diuersorum dominorum. h) Sabinus scripsit. supra prox. respon. in fi. I pauonem. CASVS. Pauonē meum mansuetum, cum de domo mea fugisset: fuisi eum persecutus intantum qd alius habuit eum. teneris tu furti: & de hoc dic vt in glof. domini mei. Accur. Franc. i) Aliquis. quem supposueras, secundum H. sed idem dico si nō supposuisti eum personaliter, sed impersonaliter, vt dixi. s. l. prox. §. sed si alius. Accur.

k) M Ater. Non habet. sed pater sic: vt subiicit.

l) Liberarum. id est filiorum.

m) Actio sit. vt & supra. l. eū qui. §. si filius. & supra eo. l. proxima. n) Nusquam est. nam illa datur iure proprietatis: vt. s. de cōdic. fur. l. j. vel possessionis: vt supra eo. l. verum. ij. respon. sed hoc in filiis non habemus: vt. s. de acquir. pos. l. cum heredes. §. fina.

V Erum est. CASVS. Meretricem alienam ancillam rapui causa libidinis. dicitur quod non facio furtum. Secundo, ostia meretricis fregi causa libidinis: tandem fures ostia sic inuenta subriperunt. dicitur quod non teneor furti. Tertio ancillam alienā meretricem celauit domino. dicitur quod non teneor. l. Flauia. Franciscus Accursius.

o) Sed causa. id est voluntas delinquendi: vt & infra ad. l. Corne. de fca. l. diuus. & infra arbo. furtim cæsa. l. facienda. §. fina. sed cōtra. j. eo. fullo. j. §. qui ancillā. Solu. ibi in non meretrice. Sed quare non inspicitur ibi causa? Respon. quia domini interest, cum minus modo valeat: vt supra de actio. empr. l. ex empro. §. si quis virginem. Alij dicunt hic de æquitate: vel ibi causa alienæ libidinis subtraxit. Item quare in meretrice non sic? Respon. quia licet ibi sit quidā vsus: tamen non fit causa commodi pecuniarij, vel dāni per hoc domino inferendi.

p) Qui fores. id est ostia domus meretricis.

A q) Ab eo. qui fregit ostia causa libidinis.

r) Egefferunt. id est secum portauerunt: & sic fecerunt furtum.

f) Non teneri. vt &. j. eo. l. qui iniuriæ. §. j.

c) Compensat. sic supra de iureiuran. l. nam posteaquam. &. l. duobus. & argu. supra de offic. præ. l. diuus. in fin. Azo.

xxxix. PAVLVS libro nono ad Sabinum.

M Ater filij subrepti, furti actionem non habet. k) Liberarum l) personarum nomine licet furti actio sit, m) conditio tamen nusquam est. n)

Voluntas & propositum distinguunt maleficia. hoc dicit.

xl. VLP IANVS libro quadragesimo primo ad Sabinum.

V Erum est, t) si meretricem alienam ancillam rapuit quis vel celauit, furtum non esse. nec enim factum queritur, sed causa o) faciendi. causa autem faciendi libido fuit, non furtum. & ideo etiam cum qui fores p) meretricis effregit libidinis causa: & fures non ab eo q) inducti, sed aliās ingressi, meretricis res egefferunt, r) furti non teneri. s) An tamen vel Fabia * teneatur qui suppressit scortum libidinis causa? Et non puto teneri: & ita etiam ex facto cum incidisset, dixi. hic enim turpius facit, quam qui subripit: sed [quia] secum facti ignominiam compensat, t) certe fur non est.

xli. PAVLVS libro nono ad Sabinum.

Q Vi iumenta sibi commodata longius duxerit, alienave t) re inuito domino vsus sit, furtum facit. u)

xl.ii. VLP IANVS libro quadragesimo primo ad Sabinum.

S I cum quis x) in hostium potestate esset, furtum ei factum sit, & postliminio redierit: poterit quis dicere eum furti habere actionem. y) Adrogatorem posse furti agere, scilicet eius furti

rens causa æstimatur: vt not. d. l. qui tabulas supra eo. Itē facit pro eis hæc. l. quæ aliquid debet addere. non autem adderet si de furto vsus diceret, cum sit dictum supra eo. l. j. de tota ergo re facit furtum contrectado vsus: sed Azo inclinat in primam opi. & facit infra eo. l. qui re,

S I cum quis. CASVS. Rem capti ab hostibus subripui: tandem dominus rei reuersus est. dicitur quod competit ei act. furti. [ADROGATOREM.] Titio subripui rem eius: tandem Titius dedit se in adroga. Sempronio. dicitur quod Sempronio competit actio furti. Idem multo magis est si post adroga. Titio factum est furtum. [QVAM DI V.] Actio furti durat donec fur viuat. & aut fur est sui iuris: & tunc ipse conuenitur act. furti. aut est alterius iuris, vt quia filiusfamilias: & tunc conuenitur pater eius. & hoc est quod dicitur, noxa caput sequitur. [S I QV I S.] Feci Titio furtum. tandem Titius captus est ab hostibus. dicitur quod extinguitur actio furti. si tamen Titius reuertatur ab hostibus, rehabet act. furti. Franc.

x) Si cum quis. id est aliquis sapiens dicit.

y) Actionem. contra videbatur: quia non fuit cui fieret furtum, secundum M. vt. j. eo. l. falsus. qui alienū. Item nec postea: cum ex prioro

Q Vi iumenta. CASVS. Iumentum tibi commodavi, vt scilicet vsque ad certum locum id ducas. tu duxisti id longius. teneris furti. idem & si à principio contra meam voluntatem id duxisti. Franciscus Accursius.

u) Furtum facit. vt insitit. de oblig. quæ ex de. naf. §. furtum autem & argu. supra commo. l. si vt certo. §. sed interdum. Sed nunquid duplatur tantum æstimmatio vsus: an etiam plena proprietates? Respon. secundum H. solus vsus. & pro eo est quod de frumento de acervo sublato dicitur supra eo. l. vulgaris. §. sed verum est. &. §. sed si de nau. Item pro eo, supra eo. l. si quid fur. §. qui lancem. vbi non æstimatur tota lanx. Item pro eo quod non iure dominij, sed vsus agitur: vt infra eo. l. si vendidero. §. cum autem. in fin. §. item pro eo. supra. e. l. si quid fur. in princ. &. §. j. sed Io. & Hu. dicunt plenam proprietatē duplari: & pro eis supra eo. l. qui tabulas. in princip. Item pro eis: quia dicunt iure dominij quod habet in re in qua contrectatur vsus, agi: & eius totius furtum fieri. & sic inducitur infra eo. l. si vendidero. §. j. nec ob. quod dictum est de frumento & rasura: quia possunt separari: non sic vsus rei à re: & ita cohærens causa æstimatur: vt not. d. l. qui tabulas supra eo. Itē facit pro eis hæc. l. quæ aliquid debet addere. non autem adderet si de furto vsus diceret, cum sit dictum supra eo. l. j. de tota ergo re facit furtum contrectado vsus: sed Azo inclinat in primam opi. & facit infra eo. l. qui re,

Ad listam addo text. videndū, & ibi glof. in can. quantū. & in cano. sæpe cōtingit. l. dist. a. l. ias aut inci. pit hæc lex. certum est.

Flauia.

aliōve modo inuito.

* Hęc lex non est in Pand. Flo. sed desumpta ex. l. eū qui. §. si filiusfamilias s. eo.

priore contréctatione non sit nata : vt supra eod.l. serui & filij. §. vnde est quæsitum. ad princ. l.

a *Factum est*. cum omnia per adrogationem sint ei quæsitæ : vt institut. de acquir. per adro. §. j.

b *Quamdiu*. vsque ad. xxx. anno. vt. C. de præscript. xxx. anno. l. sicut. vel respicit anti-

qua tempora, quando erant perpetuæ : vt institut. de perpe. & tépo. actio. in prin. Accur.

c *Post noxam*. id est delictum, puta furtum.

d *Alio iure*. hostibus forte deuictis: vt instit. quibus mo. ius pa. po. sol. §. sed & qui captus. Accursius.

e *Renasci*. sic supra si ex noxa. causa aga. l. ij. in fin. regulariter contra : vt supra de solu. l. qui res. §. aream.

S *seruus*.] **CASVS.**

Seruus meus exercitor nauis existens nõ mea voluntate, habebat vicarium in nauis. si datum est damnum alicui mercatori in nauis, datur actio in factum contra me : & si quidẽ vicarius dedit damnum, teneor dumtaxat de peculio. si autem seruus dedit damnum: tunc in æstima. damni, aut noxæ eum dedere. & si iste seruus efficiatur liber, adhuc teneor de peculio : & ipse factus liber, tenebitur. [I N T E R D V M.] Seruus meus fecit tibi furtum: & ego manumisi eum, ne teneor pro eo furti. dicitur quod adhuc teneor: & etiam ipse seruus: & si ego conueniar, liberatur fur. Frac. Accursius.

f *Vulgaris*. id est actio in factum ex illo edicto:

nau. cau. quæ oritur ex recepto : vt. §. de noxa. l. si in re. §. si. prout est ibi, aut. &. §. de exer. l. si seruus. &. §. nau. cau. l. iij. §. ite si seruus. formula autẽ dicitur propter id quod habes. §. de orig. iur. l. ij. §. omnium. quod hodie est sublatum : vt. C. de formulis. Accur.

g *Alter*. vicarius qui erat in curam nauis. vel forte extraneus, & sine voluntate exercentis : vt. d. l. si in re. in fine. Azo.

h *Quod ipse exercitor*. scilicet seruus dedit damnum : & supple in litis æstimationem damnetur, aut, &c. nec dicas non dari de peculio. cum detur ex delicto : vt. §. de iis qui deie. l. j. §. cum seruus. quia ex contractu serui exercentis datur de peculio : vt. §. nau. cau. l. licet. etiam si dominus minus prohibuit : vt. §. de pecu. l. si quis seruum. §. etiam. sed noxalis ex delicto. Accursius.

i *Adiucatur*. scilicet in sententia condemnatoria.

k *In peculio*. propriè, vbi dicimus agi ex contractu. si autem ageretur actione in factum ex quasi maleficio, liberaretur dando de peculio vicarium ad noxam : vt. d. l. si in re. §. fin. §. de noxa. prout est ibi litera, ad noxam. Accursius.

l *Annum*. vt. §. quando act. de peculio est anna. l. j.

m *Ideo manumisit*. & ita dolo desit habere : vt & supra de noxa. l. de illo. Accursius.

n *Liberari*. vt & supra de noxa. l. electio. in princip. non enim sapius, &c. vt supra nau. cau. l. licet. in fine.

F *alsus*.] **CASVS.** Rem quam non debebam, tibi scienter accipienti solui. facis furtum. [F A L S V S.] Falsus procurator accipiendo pecuniam, facit furtum. hoc est verum si debitor eo animo soluit falso procuratori, vt falsus procurator portaret hæc pecuniã ad creditorem : & non portauit. si autem eo animo soluit, vt nummi fiant procuratoris, credens eum procuratorem in ff. Nouum.

rem suam : tunc licet non domino, non tamen facit furtum. [S E N T E N T I A.] Cum indebitum tibi scienti vellem soluere, tu delegasti me quod alij soluerem : & solui. quæritur an tenearis furti? & distinguitur. nam aut solui te præsentem : & tunc teneris. aut te absente : & tunc non teneris. [S I Q V I S.] Petebas à me vt mutua-

rem tibi decem : & mutuaui: dicẽdo quod eras locuples, vel te velle dare fideiussorem: vel te confestim mihi soluturum pecuniam : & mentitus es. quæritur an tenearis furti? & dicitur quod non : sed de dolo teneris si alia actio non competat. [Q V I A L I E N V M.] Librum alienum iacentem in terra accipi animo lucrandi. dicitur quod facio furtum, licet nescierim cuius sit: nisi dominus rei habuerit eum pro derelicto. nam tunc nõ facio furtum. Idem si putauit quod dominus habuit eum pro derelicto : licet ita non sit. Sed pone quod inueni re alienam iacentem in terra: & accipi non animo lucrandi. Volebã enim reddere domino rei, si inuenirem eum. dicitur quod non facio furtum: & quicumque sic inueniunt, faciant scripturam in qua contineatur : notum sit omnibus quod ego talis inueni sic & sic : & reddam ei qui petet. & hæc scripturam ponant in aliquo loco vt possit legi. & hæc sunt vera etiam si petat aliquod pretium nomine inuentionis. nã propter hoc fur non est. [S I Q V I S S P O N T E.] Rem à domino habitam pro derelicto, accipi non teneor furti : siue sciebam eam habitam pro derelicto, siue ignorabam. [S I I A C T V M.] Rem iactatam de nauis accipi. quæritur an teneor furti? & distinguitur. nam aut dominus deiiciens habuit eam pro derelicto : & tunc non teneor. aut non : & tunc si animo furandi teneo, teneor furti. aliàs non : sed semper reddere debeo eius domino. sed si putans simpliciter rem iactatam, accipi : non teneor furti. [E T I A M.] Subripui tibi seruum : & sic teneor furti. tandem emi à te partem huius serui. extinguatur act. furti etiam in alia parte. secus si vsum fruct. huius serui cœpi habere. nam propter hoc non extinguatur actio furti. Franciscus.

XLIIII. VLP IANVS libro quadragensimo primo ad Sabinum.

F *alsus creditor*, hoc est is qui se simulat creditorem : si quid acceperit, furtum facit : nec nummi eius fient.

F *alsus procurator accipiendo pecuniam, facit furtum : si accipit eam à debitore eo animo vt portaret ad creditorem, & non portauit. si autem eo animo soluit vt nummi fiant procuratoris, credens eum procuratorem in rem suam : non facit furtum procurator, licet eos retineat. hoc dicit.*

Falsus procurator furtum quidem facere videtur : sed Neratius videndum esse ait, an hæc sententia cum distinctione vera sit: P vt si hac mente ei dederit nummos debitor, vt eos creditori perferret, procurator autem eos intercipient : vera sit. nam & manent q nummi debitoris, cum procurator eos non eius nomine accipit, cuius eos debitor fieri vult: & inuito domino eos contréctando, sine dubio furtum facit. Quod si ita det debitor, vt nummi procuratoris fiant: nullo modo eum furtum facere ait,

reliecto, accipi non teneor furti : siue sciebam eam habitam pro derelicto, siue ignorabam. [S I I A C T V M.] Rem iactatam de nauis accipi. quæritur an teneor furti? & distinguitur. nam aut dominus deiiciens habuit eam pro derelicto : & tunc non teneor. aut non : & tunc si animo furandi teneo, teneor furti. aliàs non : sed semper reddere debeo eius domino. sed si putans simpliciter rem iactatam, accipi : non teneor furti. [E T I A M.] Subripui tibi seruum : & sic teneor furti. tandem emi à te partem huius serui. extinguatur act. furti etiam in alia parte. secus si vsum fruct. huius serui cœpi habere. nam propter hoc non extinguatur actio furti. Franciscus.

o *Nec nummi*. videtur enim sub quadam conditione solutum, hac scilicet, si creditor est : argu. supra de adquirendo possessione. l. si me in vacuam. Sed argu. contra supra de adquirenda possessione. l. quod meo. §. j. vel melius, secundum Azo. hoc est cum debitor labitur in persona : vt quia filium credebatur esse creditoris eum cui soluit : quia & hoc ipse asserbat : vt infra eo. l. si quis vxori. §. cum Titio. Si vero non labitur, transfertur dominium : sed repetit conditione indebiti. & facit supra de condict. fur. l. quoniam. & pro suo. l. hominem. in fine.

p *Vera sit*. sed si rata sit habita solutio, cessat actio furti : vt infra eo. l. si vendidero. §. si Titius. Accursius.

q *Manent*. hic est contra supra de dona. l. qui mihi. Solu. vt ibi in glo. adquiritur.

r *Procuratoris fiant*. putans eum procuratorem in rem suam factum : vel aliter volui in eum transferre dominium : & ipse debebat facere contentum creditorem. Accur.

f *Furtum facere*. sed habet locum condictio indebiti : vt. C. de SS iij

condict. indebiti. l. creditoris. nisi creditor habeat ratum: vt. d. l. si vendidero. §. si Titius. & de hoc plene dixi. C. eod. l. falsus. in gestore habes supra de nego. gestis. l. si ego. & facit supra de noxa. l. quemadmodum. in fin. Item contra supra pro empto. l. ij. §. ij. Solu. vt ibi.

a Accipiebat. sciens.

b soluendum. vt supra eod. titu. l. si quis quid perferendum. Accur.

c Furtum fecit. quia breui manu. &c. vt supra de donatio. causa mortis. l. quod statuli. ber. & supra de dona. inter virum & vxorem. l. iij. §. fin. & si certum petat. l. singularia. & supra de verbo. obliga. l. si procuratori presentis. Accursius.

d Mentitus. vt superiori. §. Vel dic. non dicendo se esse aliū quā sit vt infra eo. l. si is qui. §. si tu Titium.

e Locupletem. vt facilius credatur.

f Non tenetur. contra infra eod. l. si quis vxori. §. cum Titio. solu. vt ibi. secus si non in essentia. sed in conditione personæ: vt infra eod. l. si quis vxori. §. seruus qui se.

g Actio. sed nonne semper condictio certi? Respon. non dicit de illa: quia hæc illam non excludit: vt cum condictio indebiti: vt supra de dolo. l. si legatarius. Sed nonne certi condictio specialis ex mutuo datur? Respon. potest esse quod non: vt quia filiusfamilias fuit qui dixit se in rem patris versurū: vel erat seruus cum accepit versurus in rem domini: nec vertit: nec est liber. & facit supra de dolo. l. & eleganter. in fine. & l. sequen. non placet vt dicas quod non sit soluendo: cum nec de dolo tunc esset utilis.

h Ignoret. sic. C. vnde vi. l. finali. ibi. omnes autem. &c.

i Fiat. vt infra titu. ij. l. j. §. Scæuola. & infra. §. si quis sponte.

k Desinere. vt & supra de noxa. l. quemadmodum. §. & supra pro derelicto. l. ij. & facit institutio. §. rerum diuisione. §. finali. & infra de incendi. rui. nau. l. iij. in princip. & l. si quis. & supra de acquirenda possess. l. interdum. &c.

l Neque putauit. scilicet ille qui accepit.

m Non tenetur furti. quia non fuit animus.

n Videamus. scilicet plenius prædictam responsionem.

o Solent plerique etiam hoc. id est plerique hoc faciunt. Sed quid

voluntate domini eos accipiendos. Si is qui indebitum accipiebat, delegauerit soluendum: non erit furti actio, si eo absente solutum sit. cæterum si præsentem, alia causa est, & furtum fecit.

Deficiens in solutione pecuniæ quam voluntate creditoris accepit, furtum non committit: sed de dolo tenetur, si alia actio contra eum non est.

Si quis nihil in persona sua mentitus est, sed verbis fraudem adhibuit, fallax est magis quàm furtum facit: vt puta si dixit se locupletem: si in mercem se collocaturum quod accepit: si fideiussores idoneos daturum: vel pecuniam confestim se soluturum. nam ex his omnibus magis deceptus, quàm furtum fecit: & ideo furti non tenetur: sed quia dolo fecit, nisi sit alia aduersus eum actio, de dolo dabitur.

Subripiens rem, licet ignoret cuius sit, facit furtum: nisi habitata sit pro derelicto. & prosequere distinctionem textus valde pulchram, & satis claram vsque ad finem legis. hoc dicit.

Qui alienum quid iacens lucrari faciendi causa sustulit, furti obstringitur: siue scit cuius sit, siue ignorauit. Nihil enim ad furtum minuendum facit, quod cuius sit ignoret. Quod si dominus id dereliquit, furtum non fit eius, etiam si ego furandi animum habuero. Nec enim furtum fit, nisi sit cui fiat. In proposito autem nulli fit: quippe cum placeat Sabini & Cassij sententia, existimantium statim nostram esse desinere rem, quam derelinquimus. Sed si non fuit derelictum, putauit tamē derelictum: furti non tenetur. Sed si neque fuit, neque putauit, iacens tamen tulit, non vt lucretur, sed redditurus ei cuius fuit: non tenetur furti. Proinde videamus, si nescit cuius esset, sic tamen tulit quasi redditurus ei qui desiderasset, vel qui ostendisset rem suam: an furti obligetur. Et non puto obligari eum. So-

si simpliciter deiectum credidit? Respon. non tenetur furti: vt infra eadem. l. §. si iactum. in fine.

p Heuretra. aliàs menytra (Græcū est: cuius interpretatio est, pretium inuentionis) per Lombardam autem ante iudicem debet portare: vt in tit. de fugacibus. l. si quis aurum. Azo. Accur.

lent plerique etiam hoc facere, vt libellum proponant continentem inuenisse & redditurum ei qui desiderauerit. Hi ergo ostendunt non furandi animo se fecisse. Quid ergo si eūpereta quæ dicunt, petat? Nec hic videtur furtum facere, etsi non probe petat aliquid. Si quis sponte rem iecit vel iactauit, non quasi pro derelicto habiturus, tūque hanc rem tuleris: an furti tenearis, Celsus libro duodecimo Digestorum quærit. & ait, si quidem putasti pro derelicto habitam, non teneris. quod si non putasti, hic dubitari posse ait: & tamen magis defendit non teneri: quia, inquit, res non interuertitur ei qui eam sponte reiecit. Si iactum ex naue factum alius tulerit, an furti teneatur? quæstio in eo est, an pro derelicto habitum sit. Et si quidem derelinquendi animo iactauit, quod plerumque credendum est, cum sciat periturū: qui inuenit, suum fecit: nec furti tenetur. Si vero non hoc animo, sed hoc, vt si saluum fuerit, haberet: ei qui inuenit, auferendum est. & si scit hoc qui inuenit, & animo furandi tenet: furti tenetur. enimvero si hoc animo, vt saluum faceret domino, furti non tenetur. quod si putans simpliciter iactatum, furti similiter non tenetur.

Etiam si partis dimidiæ nanciscar dominium in seruo qui mihi antea furtum fecerat, magis est vt extinguatur actio etiam parte redempta: quia etsi ab initio quis partem in seruo habebat, furti agere non poterat. Planè si vsufructus meus in eo seruo esse coeperit, dicendum est furti actionem non extinguere: quæ fructuaris dominus non est.

XLV. POMPONIVS libro nonodecimo ad Sabinum.

Si iussu debitoris ab alio falsus procurator creditoris accepit, debitori iste tenetur furti: & nummi debitoris erunt. Si rem meam quasi tuam tibi tradidero, scienti meam esse: magis est furtum te facere, si lucrandi animo id feceris. Si seruus here-

fin. & de solutio. l. si quis seruo. in fin. Accursius.

a Scienti. facit infra eo. l. si is. §. si tu Titium. & supra de condict. fur. l. quoniam. item facit supra de condict. causa da. l. iij. §. subtilius. & distinctio quam no. supra de offic. procu. Cæsa. l. j. Accur.

Heredi.

q Iecit. facit supra ea. l. §. qui alienum.

r Plerumque. Imò in dubio præsumitur quod non: vt instituit. de rerum diuisione. §. fin. & supra de acquiren. re. do. qua ratione. §. fina. & supra ad leg. Rho. l. qui leuandæ. & l. ij. §. fin. sed hic præicit sic, vt sit verisimile pro derelicto haberi: vt librū apertum. & facit supra pro derelicto. l. si quis merces. & de acquiren. possess. l. interdum. Accursius.

f Animo. scilicet accepit. Accursius.

c Extinguatur actio. quia deuenit in eum casum à quo incipere non potest, & factio meo: aliàs secus: vt supra de condictio. furt. l. & ideo. & supra de his qui sunt sui vel alieni iuris. l. patre. vbi de hoc dixi. Accursius.

u Non poterat. vt & §. de noxa. l. cum seruus.

x Non est. quo ad hoc, sed quo ad quædam. sic supra de bonis aucto. iudi. possi. l. in venditione. quæ est contra. & de hoc dixi infra de verbo. signific. l. rectè. Accursius.

Si iussu.] CASVS.

Quidam dicens se meum procuratorē, cū non esset, iuit ad debitorem meum: & petiit quod mihi debebatur. debitor cum non haberet pecuniam præ manibus, dixit debitori suo vt mihi daret: & dedit eo præsentem. dicitur quod procurator meus tenetur furti. [S I R E M.] Rem meam, credens tuam, tibi tradidi: & tu bene sciebas meam, & accepisti. teneris furti. [S I S E R V V S.] Seruus hereditarius rem heredis subripuit. tenetur furti heredi nunc liber factus. Franc. Accursius.

y Ab alio. debitore debitoris.

z Accepit. Præsentem & iubente: vt supra. l. proximi. §. sed si is qui. facit supra de donationibus inter virum & vxorem. l. hæc ratio. in

Imò verò menytra significat & præmiū indicis, & ipsū indiciū. Vnde Budæ. in anno. prior. de offi. præfe. præto. & hic in posteriori. annota. & Alcia lib. præter. 2. hoc ipso tit.

† Cæcor cū hoc e. §. dum dicit quod d subripiens re cuius dominum ignorat: furtū nihilo minus committit. cō cor. inquam textas in. c. libellorū. 2. q. 8. pro quo est textus in auth. sed no uo iure cum ibi not. C. e. tit. & hinc emen tādus. Gest lib. xi. c. vi. vbi p. iacens legitur tacens.

* quia. Anto. Augt. lib. 2. c. 2.

a *Heredi. de bonis eius non hereditariis: quia tunc obtinet infra titu. ij. l. j. in princ.*

b *Nulla tempore. vt infra eod. l. à Titio. & supra de pecul. l. sed si damnum. a §. sed & creditor. sed contra supra de ser. l. Papinia. Solu. hic pure fuit relicta libertas seruo: vnde nullo tempore fuit dominus heres. Supra verò erat prædium legatum sub conditione: quo casu dominiû prædij transit ad heredem. Accursius.*

S *I socius.] CASVS. Socius rem cõmunem surripuit. tenetur furti confocio. Franc. Accursius.*

C *Competere. facit supra pro socio. l. rei communis. & l. merito.*

I *nter omnes.] CASVS. Actio furti durat etiam re furtiua extincta. hinc est, si seruum meum surripuisti: tenebris furti etiam eo mortuo, vel manumisso: & etiam condicatio furtiua cõpetit. idem si ista res surrepta deueniat in potestatem hostium: vel si habeam eam pro derelicto. nam adhuc durat actio. furti. [s r s e r v v s.] Habeo vsumfructum in seruo: tu proprietatem. quidam tertius eum surripuit. actio furti competit & mihi & tibi. Secundo dicit: actio furti datur etiam vsuario. Item datur creditori, & datur etiam debitori: & si vnus eorum agat, vel trãfigat, adhuc alter poterit agere. Hic est, si res communis duorum surrepta est à tertio: ambobus dominis competit actio furti. & si vnus eorum agat, non tollitur actio alterius. Item proprietario potest dari actio furti contra fructuariû, si fructuarius contrectet rem in qua habet vsumfructû. [R E C T E.] Rem tuam accepi, credens de tua voluntate facere, cum non esset. verum. non facio furtum: sed si credidi contra tuam voluntatem facere, cum non esset verum: fur sum, non tamen teneor furti. [s r f v r t i v a.] Surripui tibi rem, & eam tibi reddidi: iterum eam surripui. dicitur quòd teneor act. furti aliam quàm prius. Franc. Accursius.*

A *ctio noxalis non extinguatur licet ex postfacto desinat esse. Bar.*

X *LVII. IDEM libro quadragesimo secundo ad sabinum.*

I *nter omnes d constat, etiam si extincta sit res furtiua, attamen furti remanere actionem aduersus furem. Proinde mortuo quoque homine quem quis furto abstulit, viget furti actio. Sed nec manumissio furti actionem extinguunt. Nec enim dissimilis est morti manumissio, quod ad subtrahendum d domino seruum ¶ apparet. Itaque qualiter qualiter domino sit seruus substractus: attamen superesse aduersus furem furti actionem. eoque iure utimur. Competit enim actio non ideo, quia nunc abest, sed quia vnquam * beneficio furis abfuerit. ¶ Hoc idem b in condictione quoque placet. Nam condici furi potest, etiam si res sit aliqua ratione extincta. Hoc idem h dicendum, si res in potestatem hostium peruenerit. nam constat posse de ea furti agi. Sed & si pro derelicto sit postea à domino habita, furti i nihilominus agi poterit.*

P *luribus competit actio furti, si plurium interest. Barto. concordat*

S *i seruus fructuarius subreptus est: vterque, & qui fruebatur, & dominus, actionem furti habet. Diuidetur igitur actio inter dominum & fructuarium. fructuarius agat de fructibus, k vel quanti interfuit eius furtum factum non esse, eius dupli. proprietarius verò agat, quod interfuit eius proprietatem non esse substractam. Quod dicimus, dupli: sic accipere debemus, etiam quadrupli competere actionem, si manifestum furtum sit. Hæc actio, etsi sit qui in eo seruo habeat vsum tantum, poterat ei competere. Et si quis proposuerit hunc seruum etiam pignoratium esse: eueniet vt etiam is qui pignori accepit, habeat furti actionem. Hoc amplius etiam debitor, l si modò plus valeat m quàm pro pignore debetur, habet furti actionem. Vsq; adeo autem diuersæ sunt actiones quæ eis competunt, vt si quis eorum pro fure damnum deciderit, n dici oporteat solummodo actionem sibi competentem amisisse eum: cæteris verò superesse. Nam & si proponas communem seruum subreptum, & alium ex dominis pro fure damnum decidisse: is qui non decidit, habebit furti actionem. Proprietarius quoque agere aduersus fructuarium potest iudicio o furti, si quid celandæ proprietatis vel supprimendæ causâ fecit.*

I *nter omnes. vt infra eod. l. in furti. §. j. & supra de actio. & obli. l. quæcunque. & supra famil. ercisc. l. in hoc iudicio. in fin. & argu. infra de aqua quoti. & æsti. l. j. §. præterea illud. & C. de furt. l. substracto.*

Q *uo ad subtrahendum. Item & quo ad actionem de peculio annalem: vt. s. quando actio de pecu. est anna. l. j. & quo ad deductionem quæ fit de peculio vtriusque: vt. s. de pecu. l. sed si damnû. b §. sed & creditor. versic. idemque & si pure legatus. & versic. certe. Item & quo ad id quod habes supra de sol. l. si mihi alienum. ff. Nouum.*

fed quò ad conditionem furtiuam non est similis: cum manumissio extinguat eam, sed non mors: vt infra proxi. & supra de actio. & obli. l. quæcunque. Item nec quo ad redhibitionem: vt supra de ædil. edict. l. si hominem.

f *Abfuerit. si habes per ad: dic beneficio; id est maleficio. sic ponitur. C. de inoffic. test. l. fratres. & sic non adfuit, sed abfuit. si vero habes abfuit per b, tunc beneficio proprie ponitur. quasi dicat sed maleficio. sed cõtra est infra eo. l. fullo si actione. in princ. & §. j. Sol. hic agitur ratione dominij: vel quia aliquid sibi abfuit de suo: sed ibi quia alij tenebatur.*

g *Hoc idem. scilicet vt condicatio perseueret etiam re extincta: vt supra de actio. & obli. l. quæcunq;. & supra de condic. fur. l. in re furtiua. Sed contra supra de condic. fur. l. si seruus. vbi dicit eam extinguui si interesse desinat. Sol. vt ibi. Accur.*

h *Hoc idem. scilicet vt condicatio duret.*

i *Furti. scilicet actione, & non condicatio. quia suo facto dominus esse desit: vt supra de condic. fur. l. & ideo. & d. l. quæcunque. in fin. Accursius.*

k *Agat de fructibus. vt supra de vsuca. l. si homo. & de vsufr. l. si fur.*

l *Hoc amplius etiam debitor. & ita pluribus: vt supra eod. l. itaque. §. sed & si res. & argu. infra de iniur. l. j. in fin. Sed argu. contra infra arbo. furtim cæ. l. si plures. Et dic quòd tuc diuiditur actio inter creditorem & debitorem, cum sine culpa creditoris est factum: quia tunc domini interest. sed si culpa, tunc soli creditori competit: nec est per hoc melior cõditio creditoris cum culpam commisit: quia totum quod vltra debitum percipit, debitori reddit: vt supra eod. l. eum. §. idem scribit. & l. creditoris.*

m *Plus valeat. quia in eo sua interest. in residuo agit creditor: quia ex quo à fure percipiet, iam à debitore nil petet: vt hic: & argu. supra ad lega. Aquil. qui occidit. §. j.*

n *Deciderit. id est transactione composuerit.*

o *Potest iudicio. vt & §. de vsufruct. l. si cuius. §. ij. Accursius.*

p *Non esse furem. vt institut. de obli. quæ ex de. nasc. §. placuit. & infra eo. l. qui re.*

q *Facere sciuit. vt & §. de condic. ob causam. l. cum seruus. in fi.*

r *Et ait Pomponius. & male, secundum Azo. & H.*

s *Verum tamen est. id est verius. & corrigit dictum Pomponij. esset enim contra regulam communem, vt quis iubente domino faciat furtum: vt in princip. huius. §. & infra eod. l. qui vas. §. qui ex voluntate. nisi in casu: vt. C. de fur. l. si quis. sed quidam*

SS *iiij*

a] peculium autem.

* Vulgò ad dicitur, quod euenit & si alij fuit legatus.

¶ Ita dispungendû esse docet Græci ad huc locû, domino seruo. Apparet itaque qualiter qualiter domino sit seruo & c. perpetuã igitur Taurell. dispunxerat. nonnunquam.

b] l. peculium autem.

dicunt Pompo . in prædicto casu specialiter loqui . & quod subiicit, generaliter dicat fieri furtū: quod non placet. & p prima facit. j. de incen. rui. nau. l. j. §. si suspicio. vel verius dic, sit furtū, sed non agitur furti: vt & aliās. s. e. l. serui & filij. in princ. Sed quid in dubio præsumetur? Respō de eū inuitū: nisi indicia probēt cōtra: vt. j. e. l. qui vas. §. verare. Itē nōne dicet femper q̄ credit eū velle, vt sic nō teneatur? Rñ. Cōsiderabim⁹ quid debeat credere quantū ad hoc vt alia actiōne teneatur: sed non furti: vt j. eo. l. qui re.

a *Contrectata est.* ab eodem, vel ab alio. sec⁹ in creditorē: vt. s. eod. l. eū qui. §. idem scribit. & facit. j. e. l. interdū. in prī. & j. de verb. signi. l. mulieris. §. pe.

S *dominium.* CASVS. Rem tuam surripui: tandem tu dominus decessisti: & hanc rē legasti. act. furti datur nouo domino, scilicet legatario. idē in similibus nouis dominis. Fran.

b *Mutatū sit.* vniuersali vel singulari titu. Accur.

c *Domino.* nouo, & ex noua cōtrextatione: & sic sunt quatuor bona sequētia exēpla: & quocunq; alio modo transferit: vt & j. e. l. si is q. §. j. & j. e. l. interdū. sed in tribus primis ager nou⁹ dominus, & etiā ex veteri. & sic pro eadem re habet duas actiōnes furti: vt. s. l. si cum quis. §. j. nec obst. s. eo. l. ei qui.

quia illud quādo dominū nō mutatur. quod ergo facit quando redit ad dominū, vt. s. l. prox. in fi. hoc facit hic dominij mutatio. Itē sicut heres su⁹ noua cōdictione & noua actiōe furti tenetur si cōtrextet: sic & nouo dño rei noua datur actiō: vt & s. de cōdic. fur. l. si pro fure. §. fi. Alij dicūt, vt R. domino nouo ex veteri cōtrextatione. quod nō placet: quia in legatario & similibus est falsum: vt. j. e. l. si is. §. j. Tertij dicūt, domino veteri, & ex veteri cōtrextatione: quod est cōtra mētē huius legis: vt patet in exēplis. **d** *Patri adoptiuo.* i. arrogati: quia ipse est vniuersalis successor: licet viuētis: vt insti. de acqui. per arro. & s. eo. l. si cum quis. §. j. **e** *Legatario.* pro tempore præsentis. nā pro præterito ager heres: vt. s. de ser. cor. l. si & heres. sic in similibus: vt. s. eo. l. eum qui. in princ. & s. de here. vend. l. venditor. in fi. In cōdictione autem furtiua quid sit, habes. s. de cōdic. fur. l. siue. §. fi. & l. seq.

Q *Vi vas.* CASVS. Vas meum argenteum surripuisti. egi furti contra te, quod dicebam esse magni ponderis: quod negabas. vnde obtulisti vas coram iudice, vt sciretur quanti pōderis esset: & ego obtuli tibi. iudex nihilo minus cōdenauit te in duplum precij vas. dicitur quōd bene fecit iudex. nam in hoc duplo non continetur æstimatio rei: sed totum est pœna. [**QVI FVREM.**] Cognoscis eum qui surripuit rem meam. siue indices eum mihi, siue non, nō diceris per hoc fur: secus si celabas. [**QVI EX VOLVNTATE.**] Seruum cum domino suo iratum, & ab eo recedentem recepi. quæratur an sim fur? & dicitur quōd si voluntate dñi eum recepi, non sum fur. si autē domino vetante recepi: tunc aut bono animo, volens eū tenere donec ira domini recessisset, & non animo celandi, vel lucrandi: & tunc nō sum fur: secus si animo furandi recepi eum. nam tūc fur sum. Deinde exponit verbū supra positū. f. verare: & dicit q̄ verare dicitur eo ipso quōd non expresse consentit q̄ seruum suum recipiam. [**SI EGO.**] Locauit fulloni vestimenta mea ad fulliendum, siue poliendum. hic fullo me ignorante vel inuito commodaui hæc vestimenta Titio: & Titio hæc vestimenta surrepta sunt. dicit q̄ mihi competit act. furti contra te: quia non debueras ea commodare: & tibi etiam datur actiō furti contra furem:

rediit, & iterum contrectata est: **a** competit alia furti actiō.

Interuētū noui dominij assidua contrectatione nascitur actiō furti. Bar.

XLVIII. PAVLVS libro nono ad Sabinum.

S *dominium rei subreptæ* quacumque ratione mutatum sit, **b** domino **c** furti actiō competit: veluti heredi, & bonorum possessori, & patri adoptiuo, **d** & legatario. **c**

Licet dominus rem recuperauerit: nihilo minus fur ad pœnam furti siue manifesti siue non manifesti tenetur. Bartolus.

XLIX. VLPPIANVS libro quadragesimo secundo ad Sabinum.

Q *Vi vas* argenteum perdidit, eoque nomine furti egerit, de pondere vasis controuersia cum esset, & actor maius fuisse diceret: **f** fur vas protulit. id is cuius erat, abstulit ei qui subripuerat. dupli nihilominus condemnatus est. rectissime **g** iudicatum est. nam in actionem pœnalem non venit ipsa res quæ subrepta est, siue manifesti furti, siue nec manifesti

cū vestimēta ista debueris custodire. & hic est casus quo fur furti agit. [**ANCILLA SI.**] Ancillam surripuisti. hæc ancilla tempore furti erat prægnans, vel cōcepit penes furem, siue penes bonæ fidei possessorem. secus si concepisset & pareret penes bonæ fidei possessorem. nam hoc casu partus non est furtiuus, & vsucapi poterit. Et quod dixi in ancilla & partu, idē in pecudibus obserua: & de hoc dic vt in glo. Cōsequēter dicit: Equa surrepta penes bonæ fidei poss. concepit. dicitur p partus est effect⁹ bonæ fidei possessoris. sec⁹ esset in partu ancillæ: quia nō numerat in fructu. [**CVM FVR.**] Fur rem meam surripuit, & eandem vēdidit. nummos quos inde habebat, de manu eius abstuli. dicitur q̄ facio furtū: quia hi nummi redacti ex re furtiua, non erant per hoc furtiui. Fran.

agatur. Qui furem nouit: siue indicet eum, siue non indicet, fur non est: cum multum intersit, furem quis celet, an non indicet. Qui nouit, furti non tenetur: **h** qui celat, hoc ipso tenetur. Qui ex voluntate domini seruum recepit, quin neque fur, neque plagiarius sit, plus quàm manifestum est. Quis enim voluntatem domini habens, fur dici potest? **i** Quod si dominus vetuit, & ille suscepit: si quidem non celandi **k** animo, non est fur. si celauit, **l** tūc fur esse incipit. Qui igitur suscepit, nec celauit, **m** etsi inuito domino: fur non est. Vetare **n** autem dominum accipimus etiam eum qui ignorat: **o** hoc est, eum qui non consentit. Si ego tibi poliendum vestimentum locaui, tu verò in scio aut inuito me comodaueris Titio, & Titio furtum factum sit: & tibi competit furti actiō, quia custodia **p** rei ad te pertinet: & mihi aduersus te, quia non debueras rem commodare, & id faciendo furtum admisseris. **q** ita erit casus quo fur **r** furti agere possit. Ancilla si subripiat prægnans, vel apud furem cōcepit partus furtiuus est: **s** siue apud fu-

pit. vel verius hic dicitur de act. furti non admittenda: contra quam nō est delictum factum, cum ad meram pœnā detur: vt hic subiicit, & C. e. l. ancillæ. Fran. Accur.

h *Non tenetur.* vt & s. de ser. fugi. l. j. in princ. & facit. j. de incendi rui. nau. l. iij. §. non solum. & C. de transac. l. sub prætextu. j. §. sane. & s. de cōdic. ob tur. cau. l. idem. §. fi.

i *Dici potest.* nullus: vt. s. e. l. inter omnes. §. pen.

k *Non celandi.* sed donec ira domini cessaret: vt & supra de ædili. edic. l. qui sit fugitiuus. §. idēque probat. verfic. si autem.

l *Si celauit.* dolo, & animo lucrandi: quinetiam lege Flauia tenetur: vt. j. ad leg. Flauiam de pla. l. & non statim. §. fina.

m *Nec celauit.* dolo: vt. s. de ser. cor. l. doli.

n *Vetare.* exponit verbum vetare, quod supra posuit.

o *Ignorat.* qui non consentit, dissentit: vt pro hoc & contra hoc dixi. s. de procu. l. filiusfami. §. inuitus. & potes dicere quōd vbi tacitus sufficit cōsensus, sufficit præsentia: aliās non: vel quotiens lex vetat vel prohibet aliquid, & certo modo illud fieri concedit, obtineat quod hic dicit cum suis concordantiis: aliās contra. vel dic vt. d. §. inuitus.

p *Quia custodia.* bona ratio: vt & s. eo. l. itaque. & j. eo. l. fullo vel sarcinator. in fi. Accur.

q *Admisseris.* vt & j. eo. l. fullo vel sarcinator. in princ.

r *Casus quo fur.* scilicet cum quis facit furtum eius rei cuius custodia præstare debet. non enim ad solum fullonem referendum est. Rog. & sic non ob. s. e. l. eum. §. is autem apud. quia ibi depositarius non debet custodiam. vel dic vt ibi solui. sed ob. s. eod. l. eū. §. idem Pompo. ecōtra. Sed dic vt ibi. item ob. s. nau. cau. stab. l. sed & ipsi. contra. sed & ibi de iure communi de custodia non tenetur: sed de dolo tantum, vt depositarius: sed tenetur specialiter ex illo edicto. vnde quantum ad actionem furti denegandam ius commune inspicitur, vt ei non detur: sicut nec depositario. vel solue vt dixi. s. e. l. eum. §. is autem apud.

s *Furtiuus est.* his duobus casibus, vbi cūque pariat: vt subiicit. & sic habetur pro nato. & sic. s. de statu ho. l. qui in vtero. & quæ in frau. credi. l. fi. §. Proculus.

vsucapi

† Iste text. facit quōd vbi est cōtētio de vase aliquo, actor potest petere vt illud exhibeatur: vt testes illud recognoscant, & videatur de pondere vasis, & qualitate materiæ. ita Bar. hic sed dic vt per eum in l. cum si exhibuissent C. de publi.

a *Vsuci possit.* vt C. de vsuca. pro emp. l. si matrē. & s. de vsuca. l. non solum. in prin. hoc tamen cum distinctione accipe: vt not. in distinctione. C. eo. l. ancillā. Item secus in pecude: quia statim fierent fœtus bonæ fidei pos. vt. j. ea. l. §. ex furtiuis. & ideo cessaret vsucapio: vt. s. de vsuca. l. sequitur. §. lana.

b *Idem & in pecudibus.* scilicet vt pecude prægnate surrepta, vel apud furē prægnante effecta, sit fœtus furtiuus. & ideo nec vsucapi possit etiā apud bonæ fidei poss. & sic corrigitur quod est supra de vsuca. l. si aliena. §. fin. vbi dicit conceptum fœtū apud furē, & editū apud bonæ fidei poss. posse vsucapi. vel ibi fuit apud heredē furis cōceptus, non apud furem. non autem ad superiorem proximum casum refertur idē: vt ibi modo dixi.

c *Ex furtiuis equis nati.* & concepti apud bonæ fidei poss. vt. s. prox. rñ. & sic etiam intellige. s. de acqui. rerum domi. l. bonæ fidei. §. fi.

d *In fructu.* vt instituit. de rerum diui. §. in pecudum.

e *Non est furtiuus.* vt & supra de noxa. quemadmodum. §. fi. & arg. supra qui potio. in pigno. hab. l. idēque. §. fin. & j. eo. l. si quis vxori. §. si Titius. Sed arg. contra. s. de iure do. l. res. & de hoc dixi. s. de peti. here. l. si & rem & pretiū. Ac.

ADDITIO. Dic secūdum Barto. hic, quod in vniuersalib⁹ iudiciis pretium succedit loco rei: sicut in petitiōe hereditatis, & in fideicommissis vniuersalibus: vt l. si & rem & pretium. (quod & nota) s. de peti. here. & l. imperator. §. si. cum. l. seq. §. de leg. ij. sed dos est quoddam vniuersale, sicut hereditas, peculium, & similia: vt. l. quod dicitur. s. de impen. & ibi no. per eundem Bar. solu. matri. super rubri.

Interdum.] **CASVS.** Aliquando euenit q̄ interest mea furtū nō fore factum: & tamen non habeo actio. furti: vt si rem debitoris mei non mihi obligatam surripuisti: & nihil aliud habes vnde possis mihi satisfacere. nam non teneris mihi act. furti. Idem in re dotali inæstimata, quæ surrepta est viro. nam vir habet act. furti non mulier: licet eius intersit furtum non esse factum. Fran.

f *Dotalis.* inæstimata: vt C. de rei vxō. act. §. cum & lex. & facit ad listam. s. eo. l. cuius. & quod ibi nota.

In furti actione.] **CASVS.** In act. furti venit duplum vel quadruplum pretij rei: non autem interessē singulare duplicabitur, vel quadruplicabitur. Secundo dicit: act. furti durat etiam re surrepta extincta. Tertio dicit: tempore furti facti res surrepta valebat. xx. postea cœpit valere minus: vel econtra. dicitur quod inspicitur æstimatio illius temporis quo plus valebat. [**OP E.**] Opem & consilium præbui vt res tuæ furarentur. dicitur quod teneor furti: siue idcirco præbui opem, vt socij mei furarentur: siue vt quicūque alij. & hoc est verum si ego præbeo opem dolo malo: sicut nec furtum sine dolo malo esse potest. Tandem exponit quis dicitur dare consilium: item quis dicitur dare opem. [**CVM EO.**] Pannū rubeum ostendi ouibus tuis, & sic eas fugauit: & subreptæ sunt. dicitur q̄ si hoc feci dolo malo, vt surriperentur, teneor furti: aliàs nō furti, sed in factū act. debet dari. sed si oues timore ductæ sunt præcipitatæ, & sic mortuæ: teneor vti-

li Aquil. & hoc dicit hic. §. cum. l. seq. Fran.

g *Non quod interest.* l. singulariter subaudi, & sic non obft. s. eod. l. si quid fur. §. qui lacem. & l. qui tabulas. vel subaudi hic tantū. & sic in electione sua est quod velit duplari, vel quadruplari. & hæc prima placet. venit ergo duplandum omne quod per cōditionē est simplādū: quod multa cōtinet: vt hac. l. subicit. & j. eo. l. si quis vxori. §. pe. & l. inficiando. §. j. & §. infans. & p hoc. s. quod me. cau. l. si cum excep. §. si quis nō. & s. ad. l. Aquil. l. inde Neratius. §. hæc actio. & hoc secundum Io. & Mar. sed H. dicit interessē extra rē non duplari: vt. j. vi bo. rapt. l. ij. §. in hac. sed infra rem sic: vt dicta. l. inficiando. §. j. & §. infans.

ditor ob rem debitoris subreptam furti agere non potest, etsi aliunde creditum seruare non possit. Loquimur autem scilicet de ea re quæ pignoris iure obligata non sit. Item rei dotalis is nomine, quæ periculo mulier est: non mulier furti actionem habet, sed maritus.

L. I. VLP IANVS libro trigensimo septimo ad Edictum.

In furti actione nō quod interest, & quadruplatur vel duplatur: sed rei verum pretiū. Sed & si res [in] rebus humanis esse desierit cum iudicatur: nihilo minus condemnatio facienda est. Idēque & si nunc deterior sit, æstimatione relata in id tempus quo furtum factum est. Quod si pretiosior facta sit: eius duplum, quanti tunc cum pretiosior facta sit fuerit, æstimabitur: quia & tunc furtum eius factum esse verius est. **i** Ope cōsilioq; furtum factum Celsus ait, non solum si idcirco fuerit factum, vt socij furarentur: sed & si non vt socij furarentur, inimicitarum tamen causa fecerit. Rectē Pedius ait, sicut nemo furtum facit sine dolo malo: ita nec consilium vel opem ferre sine dolo malo posse. **o** Consilium autem dare videtur, qui persuadet & impellit atque instruit consilio ad furtum faciendum: Opem fert, qui ministerium atque adiutorium ad subripiendas res præbet. **p** Cum eo

bat accipere. & sic etiā soluit insti. de obli. quæ ex de. naf. §. sed & si per lasciuam. arg. j. e. l. si quis vxori. §. si quis de manu. Accur.

o *Posse.* vt teneatur furti. in factum tamen tenetur: vt instit. e. §. sed & si per lasciuam.

p *Præbet.* vt. j. e. l. si pignore. §. pe. An autem de quolibet separatim intelligatur, dic vt. j. de verb. sig. sæpe. §. fi.

q *Cū eo.* ad hūc. §. & l. seq. cōcor. inst. e. §. interdū. & s. ad. l. Aquil. itē si obftetrix. §. si seruū. & l. si boues. & inst. de. l. Aquil. §. ceterū.

Si quis.] **CASVS.** Præstiti opem & consilium vxori surripienti res viri. teneor furti. Idē si ego & ipsa surripim⁹. nam teneor furti: licet ipsa non teneatur. idē & si ipsa præbuit opē cuidā surripienti res viri. nā ipsa non tenetur furti: sed rerū amatorum. sed si seruus vxoris surripuit eius viro: tenebitur ipsa nomine suo. & idē est in filiofa. milite. nā si surripuit patri, non tenetur furti. secus si seruus eius. sed si ipse filius habēs castrense peculiu surripiat patri, cū habeat vnde satisfaciat, tenebit furti. idem de patre surripiente rem castrensem filij. [**EVM CREDITOREM.**] Si creditor nō reddit pignus, cum est sibi satisfactum de debito, imò animo celandi tenet illud: dicitur quod tenetur furti. [**S I SVLP HVRARIE.**] Agrum ex quo sulphur colligitur, tibi locauit ad hoc vt habeas fructum sulphuris. venit quidam & surripuit de terra agri ex qua extrahitur sulphur. dicitur quod tenetur mihi furti: & quicquid consequar, restituiam tibi colono. [**S I SER VVS.**] Seruus tuus vel filius accepit vestimenta mea ad poliendum, postea surrepta sunt ei: & sic tenetur mihi emendare, vel tu pater, vel dominus pro eo de peculio. quæ-

est simplādū: quod multa cōtinet: vt hac. l. subicit. & j. eo. l. si quis vxori. §. pe. & l. inficiando. §. j. & §. infans. & p hoc. s. quod me. cau. l. si cum excep. §. si quis nō. & s. ad. l. Aquil. l. inde Neratius. §. hæc actio. & hoc secundum Io. & Mar. sed H. dicit interessē extra rē non duplari: vt. j. vi bo. rapt. l. ij. §. in hac. sed infra rem sic: vt dicta. l. inficiando. §. j. & §. infans.

h *Verum. pretium.* i. cōmune quanti vendi potest: vt. j. eo. l. si quis vxori. §. fi. & super ea veniunt quæ modo dixi: & hoc cū agit iure dominij. aliàs nō: quia interessē illud duplatur, vel quadruplatur: vt. j. eo. l. si vēdidero. §. cum autem. Accur.

i *Facienda est.* vt & s. e. l. inter omnes. in prin. & C. de furt. l. subtrahito.

k *Pretiosior.* vt & j. eo. l. inficiando. §. infans. & s. de condict. furti. l. in re furtiua. & s. rerum amota. l. pe.

l *Verius est.* augetur ergo pœna: sed non geminatur: vt. s. eo. l. ei qui.

m *Factum.* id est consilium præstitū, vel opē. Accur. §. si.

n *Inimicitarum.* postea secuto furto: vt. j. eo. l. qui seruo. §. idē Pōpo. Sed cōtra. j. e. l. qui iniuriæ. in princ. Solu. hic non supposuit, scilicet certū: sed aliquos sciebat accipere. & sic etiā soluit insti. de obli. quæ ex de. naf. §. sed & si per lasciuam. arg. j. e. l. si quis vxori. §. si quis de manu. Accur.

De hac dupli & quadrupli pœna vide quæ dicitur sent. Crinit⁹ li. j. de hone. disc. cap. 13.

* Cic. 3. de natura deorū: inde illa actio, ope consilioque tuo furtum aio factum esse.

Quidam addendum putat negationem. Nō idē, & c. arg. sequentium verborum. ego nihil mutandum cēseo in cōstanti lectio ne Flor. manusc. latino- rum & Grecorum & vulgatorū.

ritur an tibi domino vel patri competat actio furti contra furem? Et distinguitur. nam aut peculium serui vel filij sit soluendo: & tunc bene competit actio furti tibi. aut non: & tunc non competit tibi actio furti. [SED ET SI REM.] Titius a fure emit rem furtiuam ignorans, & eidem Titio postea est subrepta. datur Titio actio furti. [A-

† Vide in huc locum Calu. Rho digi. lib. lec. antiqua. 10. ca. 11. Senec. 1. de Ira, Tautu color. rubi. cundus ex. citat. ad v. bram. aspis exurgit, v. fos leones. que mappa prioritat.

PVD LABEONEM.] Cum emissem filiginem a te, dixi tibi vt eam dares ei qui pro me veniret ad eam accipiendam. quida trāsies per viam cum dicerem hęc verba, audiuit & venit ad te pro filigine, dicens se venire ex parte mea: cum non esset verum. tandem tu ei dedisti, non vt statim fieret dominus filiginis, sed tunc demum cum deliberarem. ego non habeo ratum quod fecisti. dicitur quod tu habes act. furti contra eum. [SI FUGITIVVM.] Seruum meum fugitiuum detrusum in carcerem communis Boni. quida petiit sibi dari a potestate, & datus est: an teneatur mihi act. furti? & dicitur: aut potestas exegit satisfact. de rato ab illo: & tunc potestas hanc actionem tenebitur mihi cedere: & præterea furti contra accipietem. aut non: & tunc si accipies seruum meum habuit animum cum lu crandi, tenebitur mihi act. furti: nõ autem potestas tenebitur aliqua act. mihi. [SI QVIS DE MANU.] Si percussit te in manu, vt nummi quos habes in manu, tibi caderent, & alius acciperet: & sic fugit: teneor furti. [SI QVIS MASSAM.] Titius subripuit mihi Francisco massam meam argenteam: & de ea fecit scyphos. dicitur quod agam act. furti, & condit. furtiua nomine massæ vel poculorum. Idem & si subripuit mihi uas, & de eis fecit vinum, & habet vinacea. [SERVVS QVIS SE.] Seruus dixit se liberum, ad hoc vt inueniret mutuantem, & inuenit. dicitur quod non est fur: & redditur ratio. idem de filio si se sui iuris dixit. [IULIANVS.] Tradidi tibi pecuniam vt eam soluas creditori meo nomine. tu ei dedisti nomine tuo, cum & eius esses debitor. dicitur quod furtum facis. [SI TITIVS.] Rem alienam vendidisti: non diceris nummorum quos inde habes, furtum fecisse. [SI EX DVOBVS.] Duo erant socij omnium bonorum. vnus eorum mutuauit pecuniã cuidam scholari habito pignore: quod pignus ei subreptum est. dicitur quod ille tantum aget furti cui erat obligatus: non autem eius socius. [NEQVE VERBO.] Verbis solis siue scriptura non fit furtum. furtum enim nõ fit sine cõtractatione: vnde si consiliu dedi furi vel opem vt furtum faciat, & non fecit: non sum fur. nec teneor furti. [SI QVIS ASINVM.] Asinum meum posuisti in equas tuas, vt sic eas cooperiret. non teneris furti si non habuisti animum cõtractandi eum: & de hoc etiam extat rescriptu: sed teneris in factum. [CVM TITIO.] Cum crederem pecuniã mutuare Titio qui erat legalis & diues homo, subiecisti mihi alium Titium pauperem, cui mutuauisti: & nummos mutuatos cum eo diuisti. dicitur quod teneris furti: & etiam Titius si hoc sciuit. [SI MAIORA.] Cum emerem frumentum a Titio ad pondus, puta centum corbes, & vellem facere mensurari, commodaisti mihi maiora pondera cum quibus mensurarem, & mensuraui. hic commodans teneris Titio act. furti, & etiam ego, si scies maiora feci cum eis mensurari. [SI QVIS.] Emi Stichum a domino eius, & de hoc habeo instrumentum, quo continetur quod emi Stichum. persuasisti Sticho vt nomen suum de hoc instrumento deleteret: & deleuit. dicitur quod teneris furti, si autem persuasisti ei vt alia mea instrumenta deleteret, & fecit: teneris serui corrupti, si tumet hoc idem fecisti tuis manibus, teneris de dolo.

qui pannum rubrum ostendit, fugauitque pecus, vt in fures incidere: si quidem dolo malo fecit, furti actio est. Sed & si non furti faciendi causa hoc fecit: non debet impunitus esse lusus tam perniciosus. idcirco Labeo scribit in factum dandam actionem:

LII. GAIVS libro tertiodecimo ad Edictum provinciale.

NAm & [si] præcipitata sint pecora, utilis actio damni iniuriæ quasi ex lege Aquilia dabitur.

LIII. VLPIANVS libro trigentesimo septimo ad Edictum.

SI quis uxori res mariti subtrahenti opem consiliuue accommodauerit, furti tenebitur. Sed & si furtum cum ea fecit, tenebitur furti: cum ipsa non teneatur. Ipsa quoque si opem furi tulit, furti non tenebitur, sed rerum amotarum: serui verò sui nomine furti eam teneri, nequaquam ambiendum est. Idem dicendum est & in filiofamilias milite. nam

[SI LINEA.] Si lineam margaritarum mihi subripuisti, & agam furti: debeo dicere numerum. sed si agam furti pro vino subrepto, debeo dicere quot corbes. sed si vasa sunt subrepta: debeo dicere numerum. [SI SERVVS.] Seruo meo habeanti liberam peculij administrationem, subrepta est res peculiaris. actio

furti mihi domino est quaesita: qua tollitur si trāsfigat hic seruus cum fure non animo donandi. Idem & si tota pœna dupli vel quadrupli sit seruo soluta. [SI QVIS IURAUERIT.] Iurasti te furtum mihi non fecisse. non teneris furti nisi amodo cõtractes: sed rei persecutio, puta rei vindicatio, mihi dabitur. & de hoc dic vt in gloss. [SI SERVVS.] Subripuisti mihi seruum: & interim est heres institutus: & antequam meo iussu adiret, vt quia eum mihi non dabas, decessit hic seruus: agam act. furti ad pretium hereditatis amissæ: & etiam conditio furtiua ad hoc datur, non solum ad pretium serui. [SI STATULIBER.] Statuliber, vel res sub cõditione legata, subrepta est heredi. heres habet conditione furtiuam: & æstimabitur quanti res talis valet. existente autem cõditione furti actionem amodo non habet heres: quia sua

desiit interesse. Franciscus. a Si quis. scilicet extraneus. Roge. b Tenebitur. licet furtum non faciat: vt institu. de obliga. quæ ex deli. naf. §. interdum. c Non teneatur. vt & §. eo. l. qui seruo. §. item placuit. & supra. e. l. fi. in fi. & §. rerum amo. l. j. d Furi. subripiendi res viri. e Sed rerum amotarum. si causa diuortij amouit: vt. §. rerum amotarum. l. si concubina. in fi. j. respon. & l. sed & fi. & l. si rem. f Nominis. quia seruus uxoris fecit furtum viro. g Furti. scilicet noxali. h Ambigendum est. vt. §. rerum amo. l. & ideò. ij. respon. Sed contra in eo. tit. l. si mulier. §. j. Sol. ibi timens seruus paruit mulieri, vel credebat res mulieris. i Furti. hoc statim corrigitur. k Agendum. sic & supra de fideiuss. si dubitetur. in fi. & de iudi. l. lis. in fi. l Furti tenebitur. i. de furto. sed agitur actione in factum: vt & §. de dolo. l. non debet. & C. de dolo. l. si superstiti. quæ sunt contra. Ex supradictis nota, quod in furto aliquando vitiatur persona & res, & per hoc fit res inuicapibilis: vt quando extraneus facit furtum. vt institu. de vsuca. §. furtiuæ. Aliquando sola persona: & sic est vsucapibilis: vt quando debitor creditori: vt. §. de vsuc. l. sequitur. §. si rem. quandoque res tantum: & sic non est vsucapibilis: vt quando filij & serui faciunt furtum patri & domino: vt. §. e. l. serui & filij. Idem de vxore: vt. §. in prin. huius legis. & §. rerum amota. l. j. quandoque nec persona nec res quo ad se: licet quo ad alium sic: & tamen furti tenetur: vt ille qui opem & consiliu dedit: vt institu. eo. §. interdum. m Retineat. & cõtractet. aliàs contra. §. eo. l. inficiando. in prin. & C. de pigne. act. l. si nulla. n In agro. conducto ad hoc vt conductor habeat furtu sulphuris: nam fructus est: vt. §. fol. mat. l. diuortio. §. si vir. o Terram. ex qua extrahitur sulphur. & sic est. §. eo. l. si cretæ. p Dominus furti aget. & nihilo minus colonus, secundum Roge. vel dic vt diximus. §. eo. l. si apes. q Habeas. subtractis vestibus. Accur.

* Flo sul. par. ia & recte vt & sulphur. l. 13. §. supra de vsu fruct. & sulphurata. l. 55. de leg. 3. & l. 167. j. de verbor. sig.

Furtiua res an vsucapi possit.

Sulphur fructu dicitur.

Soluendo.

a soluendo. & sic est periculo peculij: vt & s. eo. l. itaque.

b Actionem. nomine peculij, non suo: vt in contrario: vt. s. eo. l. eum qui. s. an pater. vbi plene diximus.

c Imprudens. aliud si sciens: quia & ipse esset fur, & sic non ageret furti: vt & s. eo. l. itaque. s. sed furti.

d Actione. secus in donatario: nisi & eius ratione euictionis interfit: vt infra eodem. l. qui iniuria. s. fi. qua est contra.

e Et si filiginario. id est venditori filiginis.

f Quis. l. emptor.

g Eius. scilicet emptoris.

h Et accepit. suo nomine: non tamen filiginarius trāstulit dominiū: nisi liberaret eū ab emptore: vt supra de solu. l. cum quis. s. si debito-rem.

i Actionem. quam cedere liberatur: & ideo ei competit, secundum Ro. sed dic contra: quia in genere tenetur ad filiginem, quod perire non potest: & ideo datur ei, quia & eius interest.

k Non mihi. emptori. & facit. j. eo. si vendidero. s. si Titius. Sed arg. contra. s. de solutio. l. si quis seruo.

l De carcere. vbi custodiebatur: vt & s. de ser. fugi. l. limenarchæ.

m Fideiussores dedit. duū uiris de rato, licet extra formā iudicij: vt supra rem ra. habe. l. interdū. & l. si commissā. s. j. & facit supra de peti. her. l. cum idem.

n In eos. duumuiros: & nihilo minus furti contra accipientem.

o Vt hi. duumuiros. Az.

p Mandent. vel sine cessione habeo vtilis: vt supra de magi. conue. l. j. s. exigere.

q Ita furti tenetur. vt instituo. s. interdum. & s. ad le. Aquil. l. si seruus seruum. s. interdū. & ar. s. eo. l. qui seruo. s. j. sed contra. s. eo. l. in furti. s. ope. sed ibi dixi.

r Possim. contra videbatur, quasi dominus esset per specificationē: sed non est, quia bona fides ibi exigitur: vt diximus. s. de acquir. rerū domi. l. adeo. s. cū quis. & facit supra de condi. fur. l. si seruus. s. boue. & l. ex argento. & facit. s. ad exhiben. l. de eo. s. si quis ex.

s Debitorem. qui furti non tenetur: vt. s. eo. l. falsus. s. si quis nihil. Sed contra. j. ead. l. s. cum Titio. Solu. vt ibi.

t Furtum eum facere. cum dominium non sit translatum: & etiam mandati tenetur: vt. s. de solu. l. Cassius.

u Fecisse. vt supra de actio. empt. l. ex empto. s. emptor. & supra

Iste tex. est sing. & non alibi secun- dum Bart. hic: & est mirabilis ad hoc quod debitor si soluit & rem debitam dedit alteri tertio, dolo & fraude tertij, in re committitur furtum: & actione furti habet debitor, non dominus rei. Bolog. s. filiginario s. filiginari. Hic Habe mus bonū tex & sin. secundum Bar. ex quo tex. no. quod ipsi custodes carcerū qui dimittūt aliquos exire de mandato rectoris, nō tenentur: sed tene- tur rector cuius mandato dimittitur.

eo. l. qui vas. in fine. Accur.

x Non habere. sic & s. pro socio. l. si quis societatem. & C. de pigno. l. & si frater tuus.

y Vel consilium. ob solum consilium tunc tenetur quis furti, cum non aliās erat facturus is cui consilium datum est: vt & infra de iniur. l. non solum. s. si mādato. & no. j. de ver. sig. l. xape. s. fi. & facit. j. de iniur. l. itē apud. s. si curauerit. & s. eo. l. qui seruo. in prin. & s. j.

z In equas suas. ex quo coitu nascuntur muli. & est hic Græcū. Acc.

a Furti teneatur. vt tollas contraria, dic aut error est in substantia personæ debitoris, credendo alium esse quā sit: & tunc obtinet quod dicitur hic. aut in conditione personæ, vt quia liberum & sui iuris se dicat: & tunc non tenetur furti: vt argu. contra. s. ea. l. s. seruus. aut in qualitate cautela: vt an sit idoneus: & tunc cessat furti: & datur de dolo: vt in contrariis. s. eo. l. falsus. s. si quis nihil. & supra de dolo. l. & elegāter. s. fi. & l. fin. & qd hic facit error personæ, facit error ponderis: vt infra proxi. s. sed quidā dicunt errorem personæ non esse impedimentū quo minus trāstuleratur dominium, arg. s. de acquir. pos. l. quod meo. s. si furioso. Sed arg. contra in eo. tit. si me in vacuam. s. j. prima placet.

b Sed & Titius. si sciuit: vt. j. eo. l. si is qui. s. si tu Titium.

c Tibi. emptori. Accur.

d Eum. comodantem. cū causa lucri tulit opē hoc modo. Sed certe imō de dolo: vt. s. de dolo. l. arbitrio. s. de eo. solutio secundum Az. hic sciens scienti commodauit, in quo furtum factum est. s. sciens ignorāti: nec furtum factum est. & plene ibi de hoc dixi. Accur.

e Venditoris. aliās debitoris.

f Nomen suum. persuasoris: & tamen causa lucri, puta ne de euictione teneretur. sed Rog. dicit prius scilicet subtracto instrumento.

g Agendum. quasi ope & consilio.

h Describeret. id est deleteret. vel dic, id est impleteret: vt ad vsum iam non essent.

i Corrupti. vt & supra de ser. cor. l. Neratius. s. j.

k Fecit. qui persuasit seruo non corrupto.

l De dolo actione. l. saltē. R. sed Aquil. dari videtur: vt. s. ad. l. Aquil. l. si quis testamētum. s. fi. & de his dixi. s. eo. l. qui tabulas. in fi. Acc.

m Numerus. facit. j. e. l. in actione. & s. de rei vin. l. si in rem. j. Ac.

fuerit soluendo, **a** dicendum est non competere furti actionem. **b** Sed & si rem furtiuam imprudens **c** quis emerit, & ei subrepta sit, habebit furti actionem. **d**

Apud Labeonem **†** relatam est: si filiginario **e** quis **f** dixerit, vt quisquis nomine eius filiginem petisset, ei daret: & quidam ex transeuntibus cum audisset, petiit eius **g** nomine, & accepit: **h** furti actionem **i** aduersus eum qui suppetet, filiginario ***** competere, non mihi. **k** Non enim mihi negotium, sed sibi filiginarius **†** gessit. Si fugitium meum ***** quis quasi suum à duumuiro, vel ab aliis qui potestatem habent, de carcere **†** vel custodia dimitteret, an is furti teneatur? Et placet, si fideiussores dedit, **m** in eos **n** domino actionem dandam: vt hi **o** actiones suas mihi mandent. **p** Quod si non acciperint fideiussorem, sed tanquam suum accipientem ei tradiderint: dominum furti actionem aduersus plagiarium habiturum.

Si quis de manu alicuius **c** nummos aureos vel argenteos vel aliam rem excusserit: ita furti tenetur, **†** si ideo fecit, vt alius tolleret, isque sustulerit.

Si quis massam meam argenteam subripuerit, & pocula fecerit: possum **†** vel poculorum vel massæ furti agere, vel conditione. Idem est & in musto, & in vinaceis. Nam & vuarum & musti & vinaceorum nomine furti agi potest, sed & condici. Seruus qui se liberum adfirmavit, vt sibi pecunia crederetur: furtum non facit. Namque hic nihil amplius quā idoneum se debitorem **†** adfirmat. Idem est & in eo qui se patremfamilias finxit, cum esset filiusfamilias, vt sibi promptius pecunia crederetur.

Iulianus libro vicensimo secundo Digestorum scripsit, si pecuniam quis à me acceperit, vt creditori meo soluat, deinde cum tantam pecuniam eidem

Error in personæ substantia, an impediatur dominij translationem.

† Id est gentura (us) i. p. adique fortus grana. Vide Budæ. in annota. postero. hic, & Alc. li. dispun. 2. ca. 13.

* Admittere, est mare femina vel contra ad intum ad mouere.

^a Administrationem. specialiter concessam: vt. s. de pec. quam Tu- beronis. §. alia. Accur.

^b Non donationis. aliàs secus: vt & s. de pac. l. contra iuris. §. si. & l. seq. in prin. & §. j. & s. de dona. l. filiusfami.

^c Non contrectet. aliàs secus: vt not. s. eo. l. ei qui.

^d Seruatur. immo nec

condictio remanet: vt

supra de iureiu. l. si duo.

§. eum. ^a qui est contra.

Sol. hic de rei vindi. di-

cit, ibi de condictione,

secundum Alex. Vel re-

manet condictio, vt hic:

sed exceptione remo-

uetur, vt ibi. Vel hic

quasi cum herede furis,

id est qui heres fecerit

furtum, agi intelligitur

vt ibi dicit. & facit su-

pra de condictio. fur. l.

si pro fure. in princip.

Accursius.

^e Etiam pretium. duplū

vel quadruplum. Io. vel

dic vt dixi supra eod. l.

in furti. in princ.

^f Idem. vt & supra de

condict. fur. l. si condi-

catur. & s. ad exhib. sed

& si hereditas. Item est

contra. j. eo. si is cui. in

si. & ibi no. glo. si. sed il-

lud lucrū est cum alte-

rius iniuria: vt. s. ex qui.

cau. ma. l. sciendum. &

l. denique. & s. de dam.

infec. l. Proculus.

^g Consequetur. s. pretiū

hereditatis.

^h Antequam adeatur. si

dicas hereditas, dic de-

stiti ī propriē poni: quia

nūquam interfuit, cum

rei hereditaria non fiat

furtum: vt. j. tit. ij. l. j. §.

Scæuola. sic supra, vsu-

fruc. quē admodum ca.

l. ij. §. j. si dicas adeatur,

scilicet iudex, tunc pro-

priē ponitur.

ⁱ Desit. Sed tūc est cō-

tra. s. eo. inter. in princi.

Sol. hic de condic. fur. l.

ibi de act. fur. dicit, vt

non desinat competere, quia

desinat interesse.

^k Aestimandus est. si agatur

furti pro furto commisso

post aditā

hereditatem.

^l Emptorem. Not. res tantum

valet, quantum vendi potest.

sic. s. de condic. fur. si seruus.

Sed contra videtur. j. eod. si

vendidero. §. cum autem.

Sol. ibi in actione furti, hic

in condic. vel verius illa

secundum istam, vt ibi sit

verum pretium.

^m *[I quis ex domo.] CASVS.*

Cum essem in camera Thaddæi dile-

cti mei ad scribendos istos casus,

dimissa camera mea, in qua

nemo tūc erat, quidam rapuit

libros meos de camera mea.

tenebitur vi bo. rap. in quadruplum,

& furti non manifesti. sed si effre-

git cameram meam non animo subri-

piendi per se, vel per alium

aliquid, tamen alius inuenta camera

mea fracta subripuit modo

aliquid: non tenebitur effractor

furti. & redditur ratio. & h. d. hec

lex cum prin. seq. Fran.

ⁿ Rapuerit. non clam: quia sic esset

simplex furtum: vt. s. eod. l. j.

sed rapturus etiam si inuenisset

ibi aliquem.

^o Tollenda. hic est specialis casus,

secundum P. vt raptor non

teneatur furti non manifesti. aliàs

contra: vt institu. vi. bo. rapto. in

prin. Vel dic hic tolli act. fur. l.

non quo ad natiuitatem: sed quia

facta fuit exactio per hanc vi bo.

rap. vt. j. vi bo. rap. l. j. Item di-

cit P. raptorem etiam si deprehendatur,

nō teneri furti manifesti: sed non

manifesti, vt hic innuit. sed dic

contra, scilicet eum manifesti teneri:

vt. j. eo. si vendidero. §. cum raptor.

Item no. secundum H. q. in casu huius legis loquitur.

j. de pub. iudi. l. infamem. Nam aliàs

semper vi bo. rap. actione si agatur

criminaliter, erit

a) Julia. ait cum qui.

Raptor quādoque furti non manifesti nō tenetur.

publicum iudicium, scilicet legis Iuliæ vis publi. vel priua. quæ publica sunt: vt. j. de publi. iudi. l. j. & facit. j. de incen. rui. nau. l. ij. §. Labeo.

^Q Vi iniuria. In princip. casus est planus. [SI SERVVS.] Commodauit Thaddæo librum meum: seruus meus ei subripuit:

& Thaddæus bene est

soluendo in soluenda

æstimatione libri. dicit

quod agam commodati

actio. ad æstimat. libri:

& ipse Thaddæus con-

tra me act. furti. & ab

hac ac. furti liberor red-

dendo Thaddæo quod

ab eo habui. idem & si

antequam agam, velim

ei remittere act. cōmo-

dati. sed si seruus Thad-

dæi subripuit librum il-

lum: Thaddæus mihi

tenebitur act. commo-

dati tantum, non furti.

[QVI ALIENIS.]

Gestor meorum nego-

tiorum culpa sua rem

meam amisit per furtū.

dicitur quod non ha-

beo act. furti: sed agam

contra gestorem ad æ-

stima. rei mee: & teneor

sibi cedere actio. furti

quam habeo cōtra fu-

rem. Idem in eo qui ge-

rit negotia mea pro tu-

tore. Idem in eo tutore

qui oblata satisfida. con-

tutoribus, solus admi-

nistrat. [SI EX DO-

NATIONE.] Rem

meam tibi donatam à

Titio, tibi subripio: pu-

ta seruū: agis contra

me furti, si interfit tua

ratione possessionis: vt

quia dānum ab eo da-

tum alicui emendasti,

vel eum emprum cura-

sti: cum & si eum pos-

sideres, & eum à te vin-

dicarem, obstaret mihi

exceptio nisi has expē-

sas tibi redderem. Fran.

^o Non tenetur furti. vt

supra eo. l. verum. Azo.

LIIII. IDEM libro trigensimo octauo ad Edictum.

^S I quis ex domo in qua nemo erat, rapuerit, actione de bonis raptis in quadruplum conuenietur, furti non manifesti, videlicet si nemo eum deprehenderit tollentem.

L V. PAVLVS libro trigensimo nono ad Edictum.

^Q Vi iniuriæ causa ianuam effregit: quamuis inde per alios res amotæ sint, non tenetur furti: nam maleficia voluntas & propositum delinquentis distinguit. Si seruus commodatoris rem subripuerit, & soluendo sit is cui subreptum est: Sabinus ait posse & commodati agi cum eo, & contra dominum furti serui nomine. sed si pecuniam quam dominus exegit, reddat: euanescere furti actionem. Idem & si remittat commodati actionem. Quod si seruus tuus rem tibi commodatam subripuerit: furti tecum actio non est, quia tuo periculo res sit: sed tantum commodati.

Qui alienis negotiis gerendis se obtulit, actionem furti non habet, licet culpa eius res perierit, sed actione negotiorum gestorum ita damnandus est, si dominus actione ei cedat. Eadem sunt in eo qui pro tutore negotia gerit, vel in eo tutore qui diligentiam præstare debeat: veluti

sed contra. s. eod. l. furti. §. ope. Solu. vt ibi. ADDITIO. Dic q. ibi habuit animum vt furaretur res ab alio certo, vel incerto: vt ibi per Bar. aliàs secus, secundum eundem.

^P Distinguit. No. sic. j. de iniu. l. quod reipu. & C. de fica. l. j. & s. de tabu. exhi. l. ij. §. si quis dolo.

^Q Rem. commodatam.

^R Is. commodatarius.

^S Cum eo. commodatario.

^T Furti. noxali: vt & s. commo. rem mihi. §. si. b

^U Furti actionem. id est conditionem furtiuam. aliud in actione furti: vt supra eod. inter. sed hodie forte idem in actione furti: vt insti. de oblig. quæ ex deli. nasc. §. quæ de fullone. & C. eo. titu. l. fin. §. tales. quæ sunt contra: quibus dicitur non dari commodatario actionem furti, si dominus eum non cōueniat commodati. sed certe prorsus alius est ibi casus, scilicet quia ibi extraneus, hic seruus commodantis fecit furtum. Sed quare per compensationem non confunduntur, saltem vsque ad concurrentem quantitatem? Respond. propter electionem quam habet dominus in noxali. Accur.

^X Sed tantum commodati. Sed quare magis si tu contrectas: vt institu. eo. §. placuit, cum non debeat licere seruo quod non licet libero: vt C. si ser. extero se. l. j. & facit ad. §. s. nau. cau. sta. l. licet. §. j. & de excep. do. apud. §. si quis pupillo. vers. quod si is.

^Y Non habet. facit. s. eo. l. cuius. contra. & quod ibi nota.

^Z Eadem sunt. vt nomine rerum subtractarum teneatur: sed non

condemnetur, nisi actiones cedantur.

Flo. nō est lex: sed. §.

^J Materiā furti habes

latissime tractatā per

scribētes in aut. sed no-

uo iure. C. de ser. fug.

per Alexan. consi. 5. in

primo volum. ine. & ad

matenam huius l. vide

Bal. in. l. si quis in tan-

tam C. vnde vi. & ista lex

est sing. & non habet

concor. se- cundum B.

b) aliàs est. l. si seruus.

a *suscipit. facit. C. de tuto. & curato. qui satis non de. l. non omnium.*
b *Defendisti. & sic estimationem damni pro eo soluisti.*
c *Habiturus. Item potest interesse ut feratur sententia in condemnatione: ut sic de euictione agat, si donatio coeperit a promissione: ut. C. de iur. do. l. alia ergo non: ut hic. sed secus si ex venditione possideas: ut supra eod. cum as. §. j. & infra si quis uxori. §. sed & si re. quæ sunt contra. ite nõ ob. supra eo. l. cuius. ut ibi dixi.*

S *I pignore. CASVS. Creditor, puta Bozulus libro sibi obligato utitur. tenetur furti. idem est si rem tibi commodatam, alij commodas. Idem & si fullo vestimentis meis, quæ accipit ad poliendum, utitur portando ea. Idem est si aliquis subripiat re ad hoc ut alij donet, species enim lucris est, ex alieno largiri. [FVRE M.] Furem inueni in camera mea subripien- tem de die mihi librum meum. possum eum impune occidere si se telo defendat. Secundo dicit quid appellatione teli significetur. [CVM FVRTI.] Cum actio furti datur ad pœnam: rei vindicatio & cõdictio furtiua datur ad re uel eius æstimat. dicitur q̄ pœnalis non tollit per persecutoriã, vel econtra: sed psecutoria per persecutoriã tollitur. [QVI FERRAMENTA.] Cõmodauit furi ferramenta ad frãgendum ostiũ, vel scalas sciens cõmodauit: nec aliter secũ participauit consilium. receptũ in beneficis est, ne quid cũ tra æquitatem contẽdas, nequid pro iniuria. Gel. li. ii. c. 18. §. baria. plenius recitat lex. 12. tab. de furi- bus nocturnis. &c. Idcirco uide & confer cum hoc loco. Iste tex. potest ad hoc allegari, quod armorum appellatione venit omne id quod nocere potest. Conditio furti rei uindi. non tollitur. a) aliis & ita.*

qui ex pluribus tutoribus testamento datis, oblata satisfactione solus administrationem suscepit. Si ex donatione alterius rem meam teneas, & eam subripiam: ita demum furti te agere mecum posse Iulianus ait, si inter sit tua retinere possessionem: ueluti si hominem donatum noxali iudicio defendisti, b uel ægrum curaueris, ut aduersus uindicantem, iustam retentionem habiturus c sis.

LVI. GAIVS libro tertio decimo ad Edictum Prouinciale.

S *I pignore creditor utatur, furti tenetur. d Eum qui quid c utendum accepit, si ipse alij commodauerit, furti obligari responsum est. f Ex quo satis apparet furtum fieri & si quis usum alienæ rei in suum lucrum conuertat. g Nec mouere quem debet, quasi nihil lucris sui gratia faciat. Species enim lucris est, ex alieno largiri, & beneficij debitorem h sibi acquirere. t Vnde & is furti tenetur, qui ideo rem amouet, ut eam alij donet. Furem interdum deprehensum non aliter occidere lex duodecim * tabularũ permittit, quàm si telo i se defendat. Teli autem t appellatione & ferrum & fustis & lapis, & denique omne quod nocendi causa habetur, significatur. k*

Conditio uel uindicatio rei furtiue non tollit pœnam, sed pœnalem actionem: furti econtra. Bartolus.

Cum furti actio ad pœnæ persecutionem pertineat, conditio uerò & uindicatio ad rei recu-

f *Responsum est. ut & supra eo. qui uas. §. si ego.*
g *Conuertat. ut. j. e. fullo. j. & ar. s. de dona. l. si tibi dederim rem. & s. commo. si ut certo. §. sed interdum. & C. eo. l. alienum.*
h *Debitorem. naturalem: ut & s. de pe. here. l. sed & si lege. §. consuluit. & in authen. de here. & Falc. §. si uero expressim. co. l. j.*
i *Telo. not. telo: quia nocturnũ etiam sine telo: ut. s. ad. l. Aquil. l. iij. §. lex. & j. de fca. l. furem.*
k *Significatur. & facit insti. de inter. §. qui autem. & s. de vi & uir. arma. l. iij. in prin. & j. de uerb. signi. l. armorum.*
l *saluam esse. ut. C. eo. l. ancillæ. & institu. eodem. §. j. & s. de cont. dic. furti. l. si pro fure. §. fin.*
m *Conditio. ut tamen una eligatur: ut. C. de noxa. l. si. & no. secũdum Azo. quod uindicatione non tollitur ipso iure conditio: ut s. eo. ei qui. quia plus ea continet: ut. s. de act. & oblig. l. qui seruũ. §. si. uel dic ut dixi in. d. l. ei qui. Item uidetur contra. s. quod met. cau. l. metum. §. licet. & nau. cau. l. item. a §. si. sed ibi plene dixi.*
n *Principaliter. i. expressim: quia forte nihil dixit: sed bene sciebat ad quid accipiebat. Item ad id quod ex sola ope teneatur uidetur contra infra de uerb. signi. l. sãpe. in fine. sed ibi dixi. & facit institu. eodem. §. interdum. uerficu. ope. & s. eod. l. in furti. §. ope.*

& l. si quis uxori. §. neque.

A *o Euanescit. ut & infra eo. l. interdum. §. qui tutelam. & supra pro empt. l. qui fundum. §. si tutor. Accursius.*

C *Um creditor. CASVS. Creditor rem sibi obligatam aufert. nõ tenetur furti. & intellige quod erat ei tradita res, & eã postea amiserit: uel à debitorẽ qui eam tenebat, abstulit, & dic ut in glo. Francif.*

perationem: apparet recepta re nihilo minus saluam esse l furti actionem, uindicationem uerò & condictionem tolli: sicut ex diuerso post solutam dupli aut quadrupli pœnam, salua est uindicatio & conditio. m **Q**ui ferramenta sciens commodaue- rit ad effringendum ostium uel armarium, uel scalam sciens commodaue- rit ad ascendendum: licet nullum eius consilium principaliter n ad furtum faciendum interuenerit, tamen furti actione tenetur. Si tutor qui negotia gerit, aut curator transegerit cum fure euanescit o furti actio.

LVII. VLPIANVS libro tertio Disputationum.

C *Um creditor rem sibi pignoratam aufert, non uidetur contrectare, p sed pignori suo incumbere.*

LVIII. IULIANVS libro vicesimo secundo Digestorum.

I *nterdum fur etiam manente pœnæ obligatione in quibusdam casibus rursus obligatur, ut cum eo sæpius eiusdem rei nomine furti agi possit. Primus casus occurrit, si possessionis causa mutata esset: ueluti si res in domini potestatem q redisset, eandemque idem subriperet, uel eidem domino, uel ei cui is commodasset aut uendidisset. Sed & si persona domini mutata esset, altera pœna obligatur. r **Q**ui furem * deducit ad præfectum uigilibus, uel ad præsidem: f existimandus est elegisse uiam qua rem persequeretur. t Et si negotium ibi terminatum, & damnato u*

D *ui. actio furti quæ erat nata, tollitur. Secundo dicit: seruus rem suã peculiarem subripiendo non dicitur fur: cum rei conditio per hoc non mutetur. Tertio dicit: Tutor potest transigere cum fure rei pupilli: & tollitur act. furti. Item si reuertatur res subrepta in potestatem tutoris: cum tutor loco domini sit. Idem in curatore furioso, cum & alienare rem furiosi possit. intellige & cum decreto, & ex causa iusta. Ultimo dicit. tutor item curator furiosi pro re pupilli uel furiosi subrepta habent condictionem furtiuã. [SI DVO SERUI.] Duo serui tui mihi subriperunt uestem & argentũ. egi nomine unius contra te occasione uestis subreptæ. possum agere nomine alterius occasione argenti. Fran. Accur.*

q *In domini potestatem. ut & s. eo. inter. §. fin. & ar. C. de ser. fugi. l. quicumque.*
r *Obligatur. si in potestatem noui domini res redisset, & iterum ei subrepta esset, secundum R. sed de hoc nemo dubitat, cum superius responsum hoc satis dixerit. Dic ergo ut dixi. s. eo. si dominium. Item facit. j. eo. l. inficiendo. §. infans.*
f *Ad præsidem. facit. s. de offic. præsi. l. iij.*
t *Qua rem persequeretur. f. tantum remittendo pœnam.*
u *Damnato. f. non uidetur q̄ debuerit dånari: quia ius suũ amisit:*

ea amiserit: uel à debitorẽ qui eam tenebat, abstulit, & dic ut in glo. Francif.

p *Contrectare. imò contrectat. ut. s. vi bo. rap. l. iij. Sol. hic loquitur in dubio: ut ar. s. pro socio. l. merito. sed ibi cõtrariũ probatur, secundum H. uel hic loquitur quando fuerat ei tradita, & postea possessionem amiserat, uel à debitorẽ qui precario tenebat, abstulit uel ex conuentione, uel iudicis auctoritate: ibi nullum horũ interuenit: ut arg. C. de pig. act. l. iij.*

I *nterdum. CASVS. Aliquando etiam ut fur obliget plures act. furti pro eadem re: ut si subripuisti mihi rem, & ea peruenit ad me: iterũ eandẽ mihi subripuisti, uel ei cui commodaue- ram: teneris duplici act. fur. Item si subripuisti mihi rem: eãdem ea res peruenit ad me, & eam uendidi alicui & tradidi: & iterum eandẽ ei subripuisti: teneris & mihi & nouo domino actio. furti. [QVI FVRE M.] Furem deprehensum cum re mea furtiua duxi ad præfectũ uigilum, uel ad præsidem: uideo re elegisse uiam persecutionis: & si iudez cõdemnat eum mihi it æstimat. rei subreptę, uideatur sublata quæstio furti: siue ultra æstima- eum condemnauit: siue nõ: cũ maiori pœnẽ, sci- licet corporali, sit subiectus. [SI RES PECULIARES.] Res peculiaris subrepta est ser- uo meo: tandem reuert- sa est in potestatem ser- uo meo: quod nemo potest sibi e dicere, nec l. extat. s. q̄ me. cau. ta- me speciale est in fure, secundum Bar. hic de quo tex. fa- cunt festum B & Bin l. si ab hestibus. §. j. s. fo. ma- tri. Bol.*

† Iuxta hoc Cic. lib. 2. Offi. dũ genera largorum explicat: iam illud, inquit, nõ sunt admodũdĩ (est enim in pro- ptu) ut animaduertant eum alios adiuuare uelint, ne quos offendat. & paulo post. Extremũ præceptũ in beneficis est, ne quid cũ tra æquitatem contẽdas, nequid pro iniuria. Gel. li. ii. c. 18. §. baria. plenius recitat lex. 12. tab. de furi- bus nocturnis. &c. Idcirco uide & confer cum hoc loco. Iste tex. potest ad hoc allegari, quod armorum appellatione venit omne id quod nocere potest. Conditio furti rei uindi. non tollitur. a) aliis & ita.

* Habetis hic text. nec ad hoc q̄ est licitũ capere furem & cũ ducere ad iudicem: licet d. cam? quod nemo potest sibi e dicere, nec l. extat. s. q̄ me. cau. ta- me speciale est in fure, secundum Bar. hic de quo tex. fa- cunt festum B & Bin l. si ab hestibus. §. j. s. fo. ma- tri. Bol.

vt. s. quod met. causa. l. extat. & C. vnde vi. l. si quis. & de exhi. reis. l. fin. & C. vi bo. rap. res. quæ sunt contra. sol. hic fugisset: vt. C. de Iudæ. l. nullus. & supra quæ in frau. cre. l. ait prætor. §. si debitor. vel datus fuit mihi à domino, vel ipse se dedit si erat liber, vt eum torquerem, & crimen inquirerem, non iudici darem: sed dedi: vt supra de cōdic. cau. data. l. quod Seruius. vel speciale in fure.

a Constituerit. forte verbera.

b *Pana.* corporalis, quæ est grauior: vt. j. de præ. l. in seruorum. §. si. quod postulasse videtur dominus pro duplo vel quadruplo, sic inciuiliter non modo ordinario eum ducendo. Azō. & sic non ob. C. quādo ciuilis actio præui. cri. l. j. & facit. j. de iniu. l. sed si vnus. §. ij.

c *Soluitur.* vt supra de vsucap. l. sequitur. §. Labeo.

d *Non mutatur.* secus in dominica: vt. C. de ser. fugi. l. j. & arg. supra de acquiren. poss. l. rem quæ nobis.

e *Furtum faciet.* seruus & accipiēs, si fuit sciēs: vt & C. quod cum eo. si liberam. in fin. sic ergo nota quod donec est apud dominum, possessio nō potest dici furtiua: sed traditione facta sic, quasi possessione amissa sit furtiua: argu. s. de acquiren. poss. l. iij. §. quod si seruus.

f *Transigere.* vt & supra eo. si pignore. §. fina. & arg. C. de transac. l. præses. sed non potest gratis liquidū debitum remittere: vt in cōtrario: vt. C. de pact. l. pactum. iij.

g *Definit.* vt & supra de vsuca. l. sequitur. §. si pupilli. Mirum ergo est quod non agit furti: vt s. eod. qui iniuriæ. §. qui alienis.

h *Domini.* cū bene gerit: non cum male: vt hic, & supra eo. l. tutor. & supra pro emptore. l. qui fundū. §. si tutor. & quod vi aut clam. l. is qui. §. si tutoris. & s. de admini. tuto. l. si qui tutelam. & C. de quæstio. l. iij. Sed duobus casibus fallit: vt in pacto gratuito: vt modo dixi. Item in constitu. procur. vt. C. de procura. l. neque.

i *Alienare.* cum decreto, & ex causa: vt & C. eo. l. ij. & s. de et. fur. l. ab agnato. & l. fina.

k *Nomine.* nō suo: vt. j. e. is cuius. & d. l. qui iniuriæ. §. qui alienis. **l** *Nulla exceptio.* quasi videatur remississe pro altero agendo: sed nō sic: vt hic, & j. eo. si quis ex. §. j. & fa. s. de cōdic. fur. l. si seruus. ij. §. bonæ. & supra commo. l. in commo. §. duabus.

S *cretæ.* CASVS. Feci specum, id est fossam in fundo tuo, & inde amoui cretam, teneor furti non quia cauau, sed quia amoui cretam. Franc.

m *specum.* Quid sit specus, dicitur. s. de riuis. l. j. §. specus.

n *Fodisset.* non animo furandi: alioquin hoc ipso quod amouit de loco ad locum, licet non abstulerit, teneor furti: vt. s. eo. l. verum est quod. §. eorum. & hoc patet in eo qui segetem secar: vt. s. eo. l.

S *vulgaris.* vel hic subaudi, tantum.

S *filiofamil.* CASVS. Filiofam. factum est furtum rei castrensis

fure recepta est pecunia sublata, in simplum videtur furti quæstio sublata: maximè si nō solum rem furtiuam fur restituere iussus fuerit, sed amplius aliquid in eum iudex constituerit. Sed & si nihil amplius quàm furtiuam rem restituere iussus fuerit, nec amplius aliquid in eum iudex constituerit: ipso quod in periculum maioris pœnæ deductus est fur, intellegendum est quæstionem furti sublata esse. Si res peculiaris subrepta in potestatem serui redierit, soluitur furti vitium: & incipit hoc casu in peculio esse, & à domino possideri. Cum autem seruus rem suam peculiarem furandi consilio amouet: quandiu eam retinet, conditio eius nō mutatur. nihil enim domino abest. sed si alij tradiderit, furtū faciet.

Qui tutelam gerit, transigere cum fure potest: & si in potestatem suam redegerit rem furtiuam, desinit furtiua esse: quia tutor domini loco habetur. Sed & circa curatorem furiosi eadem dicenda sunt, qui ad eam personam domini sustinet, vt etiam tradendo rem furiosi alienare existimetur. Condicere autem rem furtiuam tutor & curator furiosi eorum nomine possunt. Si duo serui tui vestem & argentum subripuerint, & alterius nomine tecum de veste actum fuerit, alterius de argento agatur: nulla exceptio dari debet ob eam rem quod iam de veste actum fuerit.

LIX. ALFENVS libro quarto Digestorum à Paulo episcopatorem.

S *cretæ fodiendæ causa specum quis fecisset, & cretam*

peculij, vel quasi, vel aduētij. eidem facto sui iuris, cōpetit actio furti. idem & si res ei locata sit ei surrepta. Franc.

a *Eo nomine ager.* in castrensis, vel quasi, vbi competit actio ei etiam ab initio. hodie idem in aduentitiis. In profectitiis quæ recte paterfa. factus ager, si forte peculium separatum habet

abstulisset: fur est, non quia fodisset, sed quia abstulisset.

LX IULIANVS libro quarto ad vsuicium Ferocem.

S *filiofamilias furtum factum esset: rectè is paterfamilias factus eo nomine ager.* Sed & si res ei locata subrepta fuerit: paterfamilias factus itidem agere poterit.

LXI. IDEM libro tertio ex Minicio.

S *is qui rem commodasset, eam rem clam abstulisset, furti cum eo agi non potest: quia suum recepisset, & ille commodati liberatus esset.* Hoc tamen ita accipiendum est, si nullas retinendi causas cui commodata res erat, habuit. nam si impensas necessarias in rem commodatam fecerat, interfuit eius potius per retentionem eas seruare, quàm vltro commodati agere: ideoque furti actionem habebit.

LXII AFRICANVS libro septimo Quæstionum.

A *ncilla fugitiua quemadmodum sui furtum facere intellegitur, ita partum quoque contrectando furtiuum facit.*

Hæc lex diuiditur in sex partes. Prima loquitur de seruo communi subripiente. Secunda de seruo pignori dato. Tertia de seruo redhibito. Quarta de seruo empto mandato alicuius. Quinta de seruo deposito. Sexta de seruo commo. Secunda ibi, his etiā. tertia ibi, idem dicendum. quarta ibi, quod vero ad mandati actionem. quinta ibi, idque euidentius. sexta ibi, circa commodatum, vsque ad §. locau. Bartolus.

S *eruus communis, id est meus & tuus, fecit tibi furtum, aut damnum tibi præstare teneor, aut partem quam habeo in seruo, tibi cedam: & si alienaui partem meam, ages cum emptore ad hoc. secus si efficiatur liber, vel decedat: nam non teneor: nisi de furto aliquid penes me sit. Secundo dicit: Obligasti mihi seruum furem ignorans. is mihi furtum facit. agam contraria pigneratitia, vt aut emendes furtum: aut pro noxa eum relinuas penes me. idem & si seruum quem emi à te, tibi reddam ex causa redhibet. qui seruus fecerat mihi furtum, nam teneberis mihi vel furtum emendare, vel seruum pro noxa dimittere. sed si sciens seruum furem, eum mihi obligas, & is mihi surripiat: præcise teneris emendare damnum. in act. autem ex empto spectabitur quid venditor serui promisit: vt ob id quod promisit, teneatur. in ac. autem mandati aliud seruatur quàm in superioribus dictum sit: vt si mandau tibi vt talem seruum puta Stichum mihi emas, & emisti, & is seruus tibi surripiat: teneor ac. mandati præcise omne damnum quod habes, tibi emendare: etiam si ignorabam eum furē. Id quod in mandato dixi, serua in deposito: & redditur mirabilis ratio. sed in commo. aliud seruatur quando comodatum est factū gratia accipientis*

Pater an habeat actionem pro furto: cōmissio filio i peculio suo.

* Flo. retinendo.

Sic per cōtrarium Paulus ad Galatas cap. 4. he redē puerū quandiu sub turorib⁹ est, nihil à seruo differre adfirmat.

accipiētis tātum: quia si seruus commodatus faciat furtum commodatario, tenetur commodas vel emendare damnum, vel dare pro noxa seruū. hęc sunt vera si non fuit in dolo commodans sicut & locator. imō potest dici, quod in minus teneatur quā locator: vt sic etiam sciens commodans seruū furem, nō teneatur ultra aestimat. serui.

Vltimo reuertitur ad casum depositi & mandati: vbi est dictū quod mandans & deponens tenentur in solidum. dicens quod hęc sunt vera quando depositarius vel mādatarius non fuit in culpa: secus si depositarius aut mādatarius commisit totum aurū vel argentum huic vilissimo seruo, quod dominus non fecisset: certe hoc casu non tenetur commodans vel deponens emēdare damnum. [L O C A V I.] Cum locarem tibi fundū pro certa mercede, conuenit vt fructus agri sint obligati pro mercede. tandem tu eos clam exportasti. furti teneris. idem & si vendas eos, & emptores exportēt: nam fructus efficiuntur furtiui. Secundo dicit: donec fructus cohererent agro, domini dicuntur. remoti autem, si quidem à colono, sui sunt, cum volūtate domini eos accipiat. sed quando emptor qui emit à colono, percipit: non sunt coloni, cum emptor suo nomine percipit, nō coloni. [S T A T V L I B E R V M.] Seruus liber esse iustus est si det decem heredi. interim hic seruus commisit delictum propter quod heres tanquā dominus cōuentus est noxali: & pendente iudicio noxali seruus dedit heredi. x. & peruenit ad libertatem. nunc heres petit se absolui à iudicio noxali, cū desit habere seruū. quæritur quid iuris sit? & refert de qua pecunia soluit hic seruus. x. heredi. nā si de pecunia aliunde habita quam ex peculio, tunc debet heres

hęc. x. quæ habuit à seruo, dare agēti noxali: & liberabitur à noxali. nam & si dedisset eum pro noxa antequā dedisset seruū. x. heredi, dedisset hęc. x. seruū enim pro noxa datus esset. si autem seruus dedit. x. heredi de pecunia peculiari: tunc liberabitur heres à noxali, nullo dato agenti noxali: quoniam & si dedisset eum pro noxa ante data. x. hęc. x. quæ habebat seruus in peculio, non iuisent inuito herede ad eum cui esset datus pro noxa. Fran.

a *Communi diuidundo.* non furti: vt & .s. de noxa. si seruus communis. & .l. cum seruus. & .s. fami. erciscun. l. & puto. §. fina. & .l. si id quod. §. j. & .j. de iniur. sed si vnus. §. si seruus.

b *Cū emptore.* vt & .s. de noxali. l. de illo. & .l. si ad libertatem. §. si. **c** *Si proprius.* vt & .s. eo. serui & filij. §. fin. & .s. de interro. act. l. si ante. §. j.

d *Ex his.* quia manumissio similis est morti: vt & .s. eo. l. inter.

e *Relinquas.* hoc cum fuisti ignorans. secus si sciens: vt infra p. 10.

LXIII. IDEM libro octauo
Quæstionum.

Si seruus communis vni ex dominis furtum fecerit, communi diuidendo ^a agi debere placet: & arbitrio iudicis contineri, vt aut damnum præstet, aut parte cedat. Cui consequens videtur esse, vt etiam si alienauerit suam partem: similiter & cum emptore ^b agi possit, vt quodammodo noxalis actio caput sequatur. Quod tamen non eo usque producendum ait, vt etiā si liber sit factus, cum ipso agi posse dicamus: sicuti non ageretur etiam si proprius ^c fuisset. Ex his ^d igitur apparere, & mortuo seruo nihil esse quod actor eo nomine consequi possit: nisi fortè quid ex re furtiua ad socium peruenerit. His etiam illud consequens esse ait, vt & si is seruus quem mihi pignori dederis, furtum mihi fecerit: agendo contraria pigneraticia cōsequar vti similiter aut damnum decidas, aut pro noxæ deditio- ne hominem relinquis. ^e Idem dicendum de eo quem conuenisset ^f in causa rehibitionis esse: vti quemadmodum accessiones & fructus emptor restituere cogitur, ita & e contrario venditor quoque vel damnum decidere, ^g vel pro noxæ deditio- ne hominem relinquere cogatur: ^h nisi quod in his ⁱ amplius sit. Quod si sciens quis ignoranti furem pignori dederit, omnimodo damnum præstare cogendus ^k est. id enim bonæ fidei conuenire: sed in actione empti præcipuè spectandum esse qualem seruū venditor repromiserit. ^l Quod verò ad mandati actionem at- tinet, dubitare se ait, num æquè ^m dicendum sit, omnimodo damnum præstari debere. Et qui-

xi. §. quod si sciens. & .s. de pig. act. si seruus.

f *Conuenisset.* id est constaret: vel conuenisset inter sapientes: vel cum venisset, id est cum venditus fuisset: & hęc verior. vel id est conueniendus esset.

g *Decidere.* id est emendare.

dem hoc amplius quā in superioribus causis seruandum, vt etiam si ignorauerit is qui certum ^m hominem emi mandaue- rit, furem esse: nihilo minus tamen damnum decidere ⁿ cogetur. Iustissimè enim procurato- rem allegare, nō fuisse se id damnum passurum, si id mandatum non suscepisset. Idque euiden- tius in causa depositi apparere. ^o nam licet alioquin æquum vi- deatur, non oportere cuiquam plus damni per seruū euenire, quā quanti ipse seruus sit, multo tamen æquius esse, nemi- ni officium ^p suum, quod eius cū quo contraxerit, non etiam sui commodi ^q causa suscepit, damnosum ^r esse. Et sicut in superioribus contractibus, venditione, locatione, pignore, do- lum eius qui sciens reticuerit, puniendum esse dictum sit: ita in his culpam eorum quorū cau- sa contrahatur, ipsis potius dam- nosam esse debere. nam certè mandantis culpam ^s esse, qui ta- lem seruū emi sibi mandaue- rit: & similiter eius qui deponat, quod non fuerit diligentior cir- ca monendum qualem seruū deponeret. Circa commoda- tum autem meritò aliud existi- mandum: videlicet quod tunc eius solius commodum qui vten- dum rogauerit, versetur. Itaque eum qui commodauerit: sicut in locatione, si dolo ^t quid fece- rit, non ultra ^u serui pretium quid amissurum: quinetiam pau- lo remissius circa interpretatio- nem doli mali debere ^v nos ver- sari: quoniam, vt dictum sit, nul- la utilitas commodantis inter- ueniat. ^w Hęc ita puto vera esse, ^x si nulla culpa ipsius qui man- datum vel depositum suscepit, intercedat. Cæterum si ipse ^y

exigendi. in fin. & .s. de posi. l. bona fides. §. j. & de acquir. re. dom. adeo. §. insula. in fin. Item & not. officium suum nemini esse dam- nosum. sic C. de testi. l. si quando. & .s. quemadmodum testa. ape. l. sed si quis ex signatoribus. Sed ar. contra. C. de donā. l. j. sed ibi de lucro, hic de damno vitando certat.

r *Culpam.* ergo. ignorans tenetur: & sic videtur contra. s. de pig. act. si seruus. in fi. sed expone illam vt ibi dixi.

s *Non ultra pretium.* vt & .s. commod. l. si seruus. & .s. loca. si quis domum. Accur.

t *Debere.* vt non comprehendat latam culpam: vt instit. de suspe- tu. §. suspectus. Accur.

u *Interveniat.* & sic etiam sciens nō videtur teneri ultra pretium. Accur.

x *Vera esse.* vt teneatur mandator, vel depositor.

y *Si ipse.* depositarius, vel mandatarius.

h *Cogatur.* ad hoc su- pra de ædil. edict. l. cum autem. §. hęc actiones. vers. Iulianus. & .s. seq. & .l. quæro. & .s. eo. ser- ui & filij. §. fi.

i *In his.* scilicet damni aestimatione, & noxæ deditio- ne. tūc enim nō tenetur emptor præsta- re fructus & accessio- nes, sicut supra dictum est: cum possit compen- satione inducere. Idem & si tantum desit in so- la noxæ deditio: aliud si plus vel tantum desit in damno: quia domi- nus liberatur noxæ de- dendo.

k *Cogendus est.* sine no- xa. secus in herede: vt. s. de leg. j. l. si heres gene- raliter. quæ est contra. sed hic sua volūtate ad hoc se obligauit: ibi he- res non: ar. s. de condic. fur. & ideo.

l *Repromiserit.* promit- tens enim vel sciens te- netur, non aliās: vt. s. de act. empt. Iulianus. §. itē qui furem. & de ædili. edic. l. quod si nolit. §. j. Azo.

m *Certum.* aliud si in- certum: vt. s. man. l. in- ter causas. §. sed cū ser- uus. quæ est contra. & fac. s. de le. j. l. si seruus Titij.

n *Decidere.* id est emē- date.

o *Depositari apparere.* nisi apud te causa tui depo- nam: vt. s. si cer. petā. l. si quis nec.

p *Commodi.* si ergo cau- sa vtriusque sit manda- tum, idem quod in pi- gnore dicam.

q *Damnifum.* hic nota æquitatem rigori præ- ferri: & aliquid esse bo- num, cuius contrarium melius est. & ad hoc. s. de iniust. test. l. filio. & de inoffic. test. l. fina. in fin. & C. de iudi. l. pla- cuit. & de procurato. l.

† Not. pri- mo quod of- ficiū suū ne- mini debet esse damno- sum. Secūdo nō. & tene- menti, quia alibi nō re- peries, q̄ in actione mādati cō- traria venit leuissima culpa: secū- dū Ba. hic.

***** si non do- lo id fe.

Officiū suū nemini de- bet esse da- nosum.

a Et. f. seruo deposito, vel empto mandato domini. & sic facit s. de pig. act. l. vel vniuersorum. & s. de neg. gest. si negotia.
b Conuenit. causa tollendæ dubitationis: vt & s. mada. l. qui mutuum. nam necesse non est: vt. s. in quib. cau. pign. ta. contrah. l. in prædiis. sed certe imò videtur necesse quo ad actionem furti: vt infra eod. si is qui. in principi. sed contra: vt. s. de actio. & obli. qui seru. s. si is. & facit. s. pro socio. l. idem est.

c Furtiuam. quod dicitur supra. e. l. falsus. s. sed & si is.

d Cohæreant. fundi esse. vt supra de rei vindic. l. fructus. Accur.

e Facere. cum merces sit soluta: vel fides habita de pretio: vt instit. de re. diui. s. venditæ.

f Quod certè. f. quod fiat coloni: licet soluat mercedem.

g In proposito. id est eo casu quando vendidit.

h Cogat. & ex voluntate coloni: & sic non obstat supra eodem, si apes. s. fin. & nota ex iis, quæ hic dicit quod fructus non sunt facti coloni: agit ergo locator hic, quia dominus fructuum, nõ quia obligati. Sed & illa ratio posset agere si nõ esset dominus: vt. s. de vsucapi. l. sequitur. s. si rem. quæ est contra. R.

i Referre. nunc respon. Accursius.

k Hæc. scilicet decem: vt & s. de statulibe. l. statuliber. s. j. nec ob. s. de noxa. l. si quis à multis. quia illa secundum istam intelligitur. Aliàs autem legitur, hoc.

l Fuerit. facit. s. de cõdic. ob cau. l. iij. s. fin. & s. de statulib. l. iij.

Furtum.] **CASVS.** Seruo tuo à te domino fugienti, iter offendi per quod iret, nõ sum fur. Fr. Accur.

m Monstrauit. et si sciuit eum fugituum, secundum M. & facit. s. eo. qui seruo. in prin. Sed arg. contra. s. de ser. cor. l. j. in princip. & s. persuadere. vnde potes dicere: aut in odium domini: aut vt sic iram domini euaderet, monstrauit: vt. s. eo. qui vas. s. qui ex voluntate.

Non potest.] **CASVS.** Damnatu furti est infamis: nec potest præses facere quin sit infamis. Fran. Accur.

n Infamia. vt & s. ad Turpil. l. j. s. j. in fi. Sed contra. C. ex quibus causis infam. irrog. l. si furti. Sol. vt ibi in glo. fi. in prin. & not. quod argumento huius legis, & s. de ritu nup. l. palam. s. si. dicit Io. sola sententia aliquem effici infamem, licet non subsit causa. Sed arg. contra. s. de iis qui no. infam. l. i. & de hoc dixi. s. de iis qui not. infam. athletas. in fine.

Titio.] **CASVS.** Titio herede instituto, seruus Stichus legatus est Seio. antequam Titius adeat heredita. seruus Stichus, fecit furtu Titio. Postea Titius adiuit heredi, & Seius vult habere seruum legatum, & habuit. quæritur an Titius habeat actio. furti contra Seium? & dicitur quod sic: quia tempore furti Titij non erat seruus Stichus, cum nondum adisset heredi. & tempore aditæ heredit. siue post aditam non sit suus: cū recta via transeat ea quæ legantur, ad legatarium. Fran.

o Titius. vt & s. de noxa. si seruus legatus.

p Recta via. non statim: sed adita hereditate: vt. s. de lega. j. si tibi homo. s. cum seruus. hoc quantum ad veritatem: aliud de fictio-

ne: quia ex tempore mortis est legatarij. nam si heredis fingetur, iam hic furti agi non potest: vt supra de noxali. si alienus. & hic proxime diximus. & secundum hoc loquitur supra de pecul. sed si damnum. s. idemque & si legatus. aliàs. s. sed & creditor. & de lega. ij. legatum ita. & de legatis. j. si seruus Titij. & infra tit. ij. l. j. s. si seruus. & s. de iudi. l. quod legatur. in fi. & supra eodem, si iussu. s. fi. Sed contra. huic l. supra de fideicomis. liber. l. cum vero. s. fi. sol. vt ibi in glo. fi. Item contra. s. de serui. l. Papinianus. sed dicit vt ibi in glo. vnica; versic. sic posito.

Furtum non committit qui fugituo iter monstrauit. **o**
 LXV. MACER libro secundo Publicorum iudiciorum.
Non poterit præses prouinciae efficere vt furti damnatum non sequatur infamia. **a**

LXVI. NERATIUS libro primo Membranarum.

A Titio herede homo Seio legatus ante aditam hereditatem Titio furtum fecit. Si adita hereditate Seius legatum ad se pertinere voluerit, furti eius serui nomine ager cum eo Titius: quia neque tunc cum faceret furtum, eius fuit: & vt maximè quis existimet, si seruus esse cœperit eius cui furtum fecerat, tolli furti actionem, vt nec si alienatus sit, agi possit eo nomine: ne post aditam quidem hereditatem Titij factus est: quia ea quæ legantur, recta via p ab eo qui legauit, ad eum cui legata sunt, transeunt.

Qui tenetur ex delicto actione originaliter pœnali: non liberatur pœnitentia. Bar.
 LXVII. VLPPIANVS libro primo ad Edictum edilium curulium.

Quia ea mente alienum quid contrectauit, vt lucrifaceret: tamen si mutato consilio id domino postea reddidit, fur est. Nemo enim tali peccato pœnitentia sua nocens esse desit. **7**

LXVIII. PAVLVS libro septimo ad Plautium.

aut in delictis. Primo casu in innominatis pœnitere licet: vt supra de condi. ob causam. l. si pecuniam. In nominatis, si quidem vtriusque gratia sunt celebrati, non licet pœnitere: vt C. de actio. & obli. l. sicut, & de contrahend. empt. l. non idcirco. si alterius tantum: pœnitere potest is cuius gratia celebratus est: vt supra de pos. l. j. s. penult. in delictis, si quidem statum est in finibus voluntatis, & non est processum ultra: licet pœnitere, & sic pœnam euitare: vt infra de pœnis. l. cogitationis. Si processum est ad actum: si quidem consummatum est & perfectum, nõ potest postea pœnitere vt euitet pœnam: vt hic, & infra vi bo. rapt. l. pe. fallit tamen: vt C. de crimi. stellio. l. j. & supra de ser. fugiti. l. j. s. j. & de Publ. l. j. s. dixerit aliquis. versic. quod si fecerit. & quod met. cau. l. si cum exceptione. s. j. versic. satis. Si autem ad actum non cõsummatum nec perfectum: si quidem quia noluit, sed potuit: licet pœnitere: & non incidit in pœnam: vt infra ad leg. Corneliæ de fal. l. qui falsam. Nisi in casu: vt C. ad leg. Iuliam maiest. l. quisquis. Si vero quia non potuit, nihilo minus tenetur: vt. j. ad leg. Pompe. de parri. l. j. in fi.

Smeam tibi specialiter obligauit, & eam Titio vendidi. licet sim dominus rei, tamen dicitur quod fur sum. [SI IS CVI] Rem meam mihi subreptam & apud furem existentem Titio legauit. nunc fur adhuc eam contrectat. quæritur an actio furti Titio le-

ti le-

Iste. s. est solennis secundum Bart. hic.
ex morib. popu. Rom. vt nata in fundo essent tacito pignori, sicut in cetera i domū.

Sententia sola an infamiam irroget.

In archet. pro damnatum, erat mandatum. perperam. Ant. Aug. l. 4. c. 2. not ex ista l. secundum Bart. quod dominium rei legatæ transit in legatariū directam via.

Vi ea mente.] **CASVS.** Rem tuam subripui, & contrectaui animo lucrandi. licet postea pœniteam, & tibi reddam: adhuc tamen sum fur. & adducitur ratio. Fran.

Desit. sic. s. de edil. edic. quis sit fugi. & ar. contra. C. de apost. l. hi qui sanctam. in fine. & s. de pos. l. j. s. si rem. Sed contra. s. de vsuca. l. sequitur. s. idem Labeo. Solu. ibi vendidit, non tradidit: & idcirco non contrectauit. Item contra supra de ser. fugit. l. j. s. j. Ibi ignorauit eum fugituum, qui recepit: & sic fuit ad plus in culpa: hic in dolo. vel alius est casus. Item argu. contra supra de in ius vocan. l. quamuis. & supra de iurisdictione omnium iudi. l. si conuenerit. Vltimo distingue circa pœnitentiam: quia aut in contractibus:

L. 17. s. de edil. edic. Plato in Phædone. Mac l. i. s. Scipion.

Pœnitere an & quando liceat.

tio legatario datur: & dicitur quod sic ex hac contrectatione: non ex prima. & redditur ratio. [E V M Q V I.] Mulionem plures mulas habentem in stabulo, vocavi in ius dolo malo, ad hoc ut mulæ ei subtraherentur: & subtraxerunt. dicitur quod teneor furti. [IULIANVS RESPONDIT.] Seruus præpositus ad pecunias domini exigendas, manumissus postea fugit. dicitur quod furtum facit. Idem in tutore cui finita tutela solutum est à debitoribus pupilli. [S I T V T I T I V M.] Commendaſti mihi Titium, dicendo quod erat idoneus, & quod securè poterà ei mutuari: & ego ignorans quis sit Titius, mutuaui cuidam alij, puta Seio pauperi, quem dixisti vocari Titium. & ipse Seius in hac fraude fuit. dicitur quod furtum facis, & teneris furti, & etiam ipse Seius: secus si Seius hoc ignorat. nam hoc casu tu non teneris furti, sed actio in factum. [S I S T I P V L A T V S.] Promisisti per te non fieri quo minus des mihi Stichum intra kalendas Iulias. ante kalendas subreptus est tibi, & sic es liberatus ab actio. ex stipulatu. non tamen datur mihi actio furti: licet mea intersit eum non esse subreptum. Franc.

S I is qui rem pignori dedit, vendiderit eam: quamvis dominus sit, furtum facit: siue eam tradiderat creditori, siue speciali ^a pactione tantum obligauerat. idque & Iulianus putat. Si is cui res subrepta est, dum apud furem sit, legauerat eam mihi: an si postea fur eam contrectet, furti actionem habeam? Et secundum Octauieni sententiam mihi soli competit furti actio, cum heres suo nomine ^b non habeat: quia quacunque ratione dominium mutatum sit, domino competere furti actionem constat.

Eum qui mulionem dolo malo in ius vocasset, ^c si interea mulæ perissent, furti teneri veteres responderunt. Iulianus respondit, eum qui pecuniis exigendis præpositus est, si manumissus ^d exigat, furti teneri. Quodei consequens est dicere & in tutore cui post pubertatem solutum est.

Si tu Titium mihi commendaaueris quasi idoneum cui crederem, ^e & ego in Titium inquisij, deinde tu alium adducas quasi Titium, furtum facies: ^f quia Titium esse hunc credo: scilicet ^g si & ille qui adducitur, scit, quod si nesciat, non facies furtum. Nec qui adduxit, opem tulisse potest videri: cum furtum factum non sit: sed dabitur actio in factum ^g in eum qui adduxit. Si stipulatus de te ^h sim, per te non fieri quo minus homo Eros intra kalendas illas mihi datur: quamvis mea interesset eum non subripi, cum subrepto eo ex stipulatu non teneris: si tamen per te factum non sit quo minus mihi daretur,

^a Speciali. aliud si generali: vt. C. de ser. pig. da. manu. l. ab eo. Vel dic speciali, id est expresso: vt. C. de nego. gest. l. negotium. quod est audacius: quia ius habet in re: vt argu. supra de acquiren. hered. l. si seruum quis. §. fina. Azo. Item videtur contra. §. de distra. pign. l. j. Solu. vt ibi. Item facit supra eo. interdum accidit. & l. in actione. §. finali. & quod ibi not. & C. de vsucap. pro emptore. l. cum sit probatum. Accursius.

^b Suo nomine. sed nomine defuncti ex prima contrectatione: vt supra eodem. l. interdum accidit. Item contra. j. eod. l. is cuius. §. fin. sed ibi sub conditione erat legatus, vel non erat hereditarius. ^d Item dic vt nota. §. eod. l. si dominium. & facit. §. eod. tit. l. à Titio. Accursius.

^c Vocasset. vt ei mulæ subtraherentur: & sic opem præbuit: vt & §. eo. in furti. §. ope.

^d Manumissus. sciens se manumissum: secus si ignoras: vt. §. si cer. peta. l. eius. quæ est contra. & fa. §. de sol. l. si quis seruo. & l. quod seruus. Accursius.

^e Crederem. id est mutuaem. Accursius.

^f Furtum facies. vt & supra eodem. l. si quis quid perferendum. sed contra. supra de iurisdic. omn. iudic. l. si quis id. §. finali. solu. vt ibi.

^g In factum. subsidiaria Aquilia: quia de dolo non datur. nam in personam labitur creditor, vnde non trāsferitur dominium: ideoque cessat de dolo, cum rei vin. duret. & de hoc dic vt dixi. §. eo. si quis vxori. §. cum Titio.

^h Si stipulatus de te. id est à te. Accursius.

ⁱ Non tamen. vt & supra eo. is cui. & infra eo. is cuius. in princip. Accursius.

ff. Nouum.

I nsciando.] CASVS. Depositarius negat penes se depositum esse. non propter hoc est fur: sed tunc demum, cum incipit contrectare. [S I T I B I.] Promiseras Titio Stichum dare intra certum diem, & sub pœna. tandem interim est tibi subreptus Stichus: & sic quia non potuisti dare Titio intra diem, incidisti in pœnam.

non tamen ⁱ furti actionem me habere.

LXIX. Celsus libro duodecimo Digestorum.

I nsciando depositum nemo facit furtum. ^k Nec enim furtum est ipsa insciatio, licet propè furtum est. Sed si possessionem eius apiscatur interuertendi causa, facit furtum. Nec refert, in digito habeat anulum, an dactyliothecca, ^l quem cum deposito teneret, habere pro suo destinauerit.

In actione furti habetur ratio interesse quod est extra rem. Bartolus.

Si tibi subreptum est quod nisi die certa dedisses, pœnam promisisti, ideòque sufferre ^m eam necesse fuit: furti actione hoc quoque coestimabitur.

Pro toto tempore vnum furtum est, nisi fuerit possessio interrupta. itè in actione furti inspicitur quanti plurimi res fuit à tempore furti. Bartolus.

Infans apud furem [†] adoleuit. tam adulescentis furtum fecit ille, quàm infantis: & vnum tamè ⁿ furtum est: ideòque dupli tenetur, quanti vnquam apud eum plurimi fuit. nam quod semel dumtaxat furti agi cum eo potest, quid refert proposita quæstioni: Quippe si subreptus furi foret, ac rursus a fure altero ^o eum recuperasset: etiam si duo furta fecisset, non amplius quàm semel cum eo furti agi posse. nec dubitauerim quin adulescentis ^p potius quàm infantis æstimationem fieri oporteret. Et quid tam ridiculum est, quàm meliorem furis condi-

tus hypothecæ. i. obligatus, & creditori traditus. vel dic, depositus in apotheca: & sic interuenit contrectatio. Vel dic quod erat etiam prius in apotheca. sed tunc quomodo sine contrectatione? Respon. trahitur retro, quasi tunc contrectauerit cum apprehēdit. Quid ergo si medio tempore fuit preciosior res post acceptationem ante interuersionem? nunquid æstimationem cum retrorahitur? Respon. non: quia non ad omnia retrorahitur. sic & aliàs: vt C. de dona. inter virum & vxor. l. donationes. j. vel si velis dicere hoc casu non fieri furtum: dic quod hæc litera, nec refert & c. refertur ad principium legis, non ad proxime dicta: quod patet: quia subiicit, quem cum in deposito teneret & c. sed prima Io. placet. ^m sufficere. aliàs sufferre. & tunc plana. aliàs sufficere, & tunc id est præstare: vel id est suppositam esse vel subrogatam in locum illius: sicut & dicitur: Suffecti cōsules, id est subrogati. An autem pœna dupletur: dic vt supra eod. l. in furti. in princ. & facit. j. proxi. Accursius.

ⁿ Vnum tamen. sic. §. de verb. obl. l. qui bis. Accur.

^o Altero. secus si à domino ad quem rediisset: vt. §. eo. interdum fur. Accursius.

^p Adulescentis. facit. §. proxi. §. & §. de condi. fur. l. ex argento. & §. eo. l. in furti. & quod ibi not.

dicitur quod hoc totum consequeris per actio. furti. [I N F A N S.] Subripiuisti mihi infantem. hic infans penes te furem existens adoleuit, & factus est magnus. dicitur quod diceris furtum fecisse & infantis, & adulescentis. vnum tamen furtum est: & vna actione furti agitur: in qua veniet damnū quanti homo plurimi fuit. & sic tempus adulescentiæ spectatur, cum tunc pluris fuerit quàm prius. [C V M S E R V V S.] Seruum emi. hic seruus fecit nunc mihi plura furta. & quia nunc apparet vitiosus, egi rehibitoria: & sic factus est inemptus. volo agere furti contra venditorem cui nunc reddidi seruum pro furtis quæ fecit seruus penes me existens. dicitur quod non possum. [Q V O D F V R I.] Seruus furtiuus ipsi furi fecit furtum. tenetur dominus

^f Colligit Barto. hic & male, ex isto textu, quod fur contrectans re furtiuam per diuersa territoria, vnicum tantum furtum ex pluribus & diuersis contrectationibus committit. de quo dic vt posui in addi. ad. l. vulgaris. in prin. in ver. plura sunt furta. & ibi bona glo. in ver. fur erit. §. eod. quibus adde singu. Alexand. de Imo. cōsi. 91 incip. obicitur carcerati. volu. 4.

a Existimare. q. d. nihil. Accursius.

b Cum seruus. fa. s. eo. l. serui & filij. §. cum autem.

c Placet. contra. s. eo. itaque. §. j. sed solue vt not. supra depofi. l. j. §. si prædo.

d Possit. per conditionem furtiuam. & facit supra si cer. petal. si quis nec. §. penult. & s. quod vi aut clam. l. si alius. §. notauimus. Accursius.

H *Ereditaria.*] **CASVS.** Rei hereditariae non dicitur fieri furtum. nec datur actio furti nisi in tribus casibus. Primus, si defunctus eam obligauerat. Secundus, si commodauerat. Tertius, si alius habet vsufru. in ea. his enim casibus si res hereditaria subripiatur, efficitur res illa furtiua, vt sic non possit vsucapi: & heredi postea adeunti datur actio furti. Fran. Accursius.

e Iulianus negabat. vt & supra de nox. l. si seruus legatus. & infra de crimine expila. here. l. ij. & fina. & infra titu. ij. l. j. §. Scauola. idemque si putauit hereditariam: vt infra eod. l. si quis ex bonis. secus in Aquil. vt & s. ad. l. Aquil. l. ob id. Accursius.

f *Vt in qua. Alienus est.* vt. s. de vsuca. si homo.

g *Is enim. Heredi quoque.* Per alium ergo habet, quod per se habere non potest. sic. s. quæ res pigno. obli. non poss. l. Aristo. & supra de acquiren. heredi. l. cum hereditate. Sed argu. contra. C. de vsu. l. eos. in fine. sed illud generale: cætera specialia. vel non potest per alium à se submissum. at hic non fuit ab eo submissus. argu. s. de admini. tut. l. ita autem. §. gessit. §. Accursius.

h *Is cui.*] **CASVS.** Commodati tibi re: tu male vsus es ea. tractas eam. teneris furti, id est conditione furtiua: item commodati. & si agatur furti, id est condic. furtiua, tollitur ipso iure actio commodati. & si agatur primo comodati, tollitur condic. furtiua ope exceptionis. [Eius rei.] Aliquis heres rem alienam possidebat titulo pro herede. interim est ei subrepta. dicitur quod non competit ei actio furti, licet eius intersit: quia vsucapisset eam. sed hoc non dicitur interesse eius qui lucrum sperat cum damno alterius: sed potius illius qui erat eam amissurus per vsucapionem. Fran. Accursius.

i *Admistr.* male vtendo. Si autem damnum dando: tunc obtinet. s. commo. l. vnde quaeritur. in fi.

tionem esse propter continuationem furti existimare? **Cum** seruus^b inemptus factus sit, non posse emptorem furti agere cum venditore ob id quod is seruus post emptionem antequam redderetur, subripuisset. Quod furti ipsi furtum fecerit furtiuus seruus, eo nomine actionem cum domino furem habiturum placet: **c** ne facinora talium seruorum non solum ipsis impunitatem [praestent], sed dominis quoque eorum quaestui sint. *** P**le- rumque enim eius generis seruorum furtis peculia eorundem augentur. Si colonus post lustrum conductionis anno amplius fructus inuito domino perceperit: videndum ne messis & vindemiae furti cum eo agi possit. **d** Et mihi dubium non videtur, quin fur & si consumpserit rem subreptam, repeti ea ab eo possit.

Non habet quis per alium, quod per se habere non potest. Bartolus.

LXX. MARCELLVS libro octauo Digestorum.

H *Ereditariae rei furtum fieri* Iulianus negabat: **c** nisi forte pignori dederat defunctus, aut commodauerat,

LXXI. SCAEVOLA libro quarto Quaestionum.

A *Vt in qua vsufructus alienus est:*

LXXII. MARCELLVS libro octauo Digestorum.

H *Is enim casibus putabat hereditariarum reru fieri furtum, & vsucapionem impediti:* idcircoque heredi quoque **b** actionem furti competere posse.

Si is cui commodata res est, male vtitur ea: tenetur furti, id est condic. fur. & commodati: & vna actione experta, tollitur altera. Bartolus.

LXXIII. IAVOLENVS libro quintodecimo ex Casio.

S *Is cui commodata res erat, furtum ipsius admisit:* **b** agi cum eo & furti & commodati **i** potest: & si furti **k** actum est, commodati actio extinguitur: **l** si co-

i *Et commodati.* sic in deposito: vt. s. depofi. l. si sacculum. & in locato: vt. s. loca. l. si locatum. Accur.

k *Furti.* i. conditione furtiua: & sic non est contra. s. pro socio. l. rei communis. & l. seq. & s. de actio. & obli. l. qui seruum. §. si is. in fi. vbi de actione furti dicitur. vel solue vt ibi. sed hæc est veritas:

hodie videtur tolli electione etiam actio furti: vt. C. eo. l. si. nec dicas ibi loqui quando extraneus fecit furtum in re commodata.

l *Extinguitur.* ipso iure: cum tantum & etiam plus continet condic. furtiua, quam actio comodati. s. extrinsecas utilitates: vt. s. de condic. fur. l. ij. & ita solutione eius quod debetur, &c. vt instit. qui. mo. tol. obli. ga. in princ. Item quod habeo, petere non possum. vt. s. de sol. si stipulatus. §. j.

m *Actio furti.* i. conditioni furtiue: & ideo non ipso iure, quia plus continet condic. furtiua, quam ad poenam tantum datur: vt. d. l. pro soc. l. rei comunis. & l. seq. Sed quidam hic dicunt idem de act. furt. quia datur ex eo quod interest: sicut commodati: licet in duplum: ar. j. de reg. iur. l. nemo ex iis. §. quoties. quod nihil est. & fa. C. e. l. j.

n *Non pertinet.* pro ea aestimatione. ac si esset sua: vt sic non oblit. s. eo. l. itaque. §. j. & l. cum æs. §. j. & j. e. l. furtiua.

o *Possit.* Est ergo extraneus: aliis contra: vt C. de vsuca. pro herede. l. nihil. Azo.

p *Facturus esset.* hic est contra. s. eo. l. si quis vxori. §. pen. sol. vt ibi.

q *Empronia.* Ceterum, sub quo vir eius militabat: quæ cum nollet amplius expectare, libellos repudij fecit.

r *Ad officium.* superioris forte.

f *Lucius.* tabellio forte.

t *Commissum.* cum intererat mulieris eos non legi in publicum: quia debitor suus, quem ipsa conuenire volebat, au fugit: cum in ipsis libellis continebatur de committendo negotio alicui amico gerendo. æquiparatur ergo hæc lectio instrumentorum furti: vt & s. e. g. tabulas.

s *Is qui.*] **CASVS.** Creditor vendidit pignus, cum de vendendo

pignore nihil esset dictum. vel si esset dictum, vendidit ante diem appositam de vendendo. dicitur quod furti tenetur. Fr. Accur.

u *Furti.* nisi ter denuntiauerit: vt. s. de pigno. actio. si conuenierit.

v *Vrtiuam.*] **CASVS.** Emi ancillam furtiuam à fure bona fide. tandem Titius mihi subripuit. dicitur quod tenetur Titius duobus actione furti, scilicet vero domino ancillæ in duplum, quanti

* Flo. erunt.

† Cice. lib. 7. ep. 23. epist.

* or. pretio. al. duob. aureis.

quanti ancilla fuit. emptori in duplum, quanti eius interest. Fran. Accursius.

a *Præstanda est.* vt. s. eo. l. inter omnes. §. si seruus. & l. cum æs. §. j. & l. si is cui. & j. vi bo. rap. l. ij. §. in hac. & s. vti pos. l. si duo. in fin. Sed in creditore & debitore quid sit, habes. s. eo. l. cum qui. §. idē scribit. Accursius.

S *Is qui.* CASVS. Titius dicens se procuratorem creditoris mei fecit quod sibi promitterem, vel ei cui me delegauit, id quod debebam creditori meo. dicitur quod non est fur, cum nullum corpus interuenerit quod possit contractari. Franciscus Accursius.

b *Contractaretur.* ex solis verbis non fit furtū: vt. s. eo. si quis vxori. §. neque. Accursius.

Q *Vi re sibi.* CASVS. Commodatarius vitur re commodata ad aliū vsum quā accepit: vel depositarius vitur re deposita, credens se non facere iniuriam domino, dicitur qd non est fur, nec actione depositi pro hoc tenetur: commodati autem tenetur si non debuerit existimare dominum, si scisset, permissurum eū vti ad talem vsum ad quē vsum est. [SI QVIS.] Fur rem furtiuam furto amisit. dicitur quod domino rei datur actio furti, non furi, licet interfit eius, quia ex inhonestā causa interest. & hæc sunt vera etiam si nemo appareat dominus rei furtiue, vt quia sit hereditaria: nec aliquis heres sit exiturus. nam hoc casu fur non habet furti actio. sicut nec ille qui possidebat rem tit. pro herede, & interim subrepta est. nam non habet fur. act. licet si non amisisset, eam vsucepisset. dominus ergo rei habet act. fur. & contra primum furem, & contra secundum: & si agat contra vnum, adhuc competit contra alium. Item conditione furtiua vterque tenetur. Franciscus Accursius.

c *Non tenetur.* vt & s. eo. l. inter omnes. §. recte.

d *Existimare.* hoc quo ad actionem commodati, sed furtum non fit sine affectu: vt instit. eo. de obli. quæ ex delic. naf. §. placuit. sic & s. de pos. l. quod seruus. & s. quod vi aut clam. l. Seruus. & ad l. Aquil. l. ob id. & s. de neg. gest. sed an vltro. in fin. & j. de cri. expil. heredi. l. si. in fine.

e *Non potest.* imò: vt. s. eo. l. inficiando. §. infans. sed ibi sine iudicio recuperauit. Accursius.

f *Non prioris.* ex honesta causa: vt subiicit.

g *Furis.* scilicet interfuit.

h *Si honesta ex causa.* vt & s. eod. is cuius. & l. seq. nisi in casu: vt. s. eo. l. qui vas. §. si ego.

i *Nemo extaret.* vt hereditariæ.

k *Lucrum.* cum alterius iniuria: vt. s. eo. l. is cui. §. fi.

l *Conditionem.* sed & si semel conditionem fuerit consecutus, cessat postea: vt. C. de condic. fut. l. j. & s. eo. l. ei qui. Alij contra, vel dic an rem prius consequar à primo: & tunc non tollitur. an æstimationem, & tunc sic: arg. instit. de lega. §. si res aliena.

Q *Vi saccum.* CASVS. Saccum in quo erat pecunia, subripui, habens animum principaliter subripiedi pecuniam. dicitur quod teneor furti nomine pecuniæ & sacci. Fran. Accursius.

mouere debet, quod duobus pœna furti præstabitur: quippe cum eiusdē rei nomine præstetur. emptori, eius possessionis, domino, ipsius proprietatis causa præstanda est.

LXXVII. POMPONIVS libro vicen-simo primo ad Quintum Mucium.

S *Is qui simulabat se procura-torem esse,* effecisset vt vel sibi, vel cui me delegauit, promitterem, furti cum eo agere nō possum: quoniam nullum corpus interuenisset quod furandi animo contractaretur.

LXXVIII. IDEM libro trigensimo octauo ad Quintum Mucium.

Q *Vi re sibi commodata vel apud se deposita vsum est aliter atque accepit: si existimauit se non inuito domino id facere,* furti non tenetur: sed nec depositi vllō modo tenebitur: commodati an teneatur, in culpa æstimatio erit: id est an non debuerit existimare id dominum permissurum.

Fur pro re quam subripuit, non potest furti agere contra eum qui illam subripuit. Bart.

S *Si quis alteri furtum fecerit: & id quod subripuit, alius ab eo subripuit: cum posteriore fure dominus eius rei furti agere potest: fur prior non potest: ideo quod domini interfuit, non prioris furis, & vt id quod subreptum est, saluum esset. Hæc Quintus Mucius refert, & vera sunt. Nam li-*

ter interfit furis rem saluam esse, quia conditione tenetur: tamen cum eo is cuius interest, furti habet actionem, si honesta ex causa interest. Nec utimur Seruij sententia, qui putabat, si rei subreptæ dominus nemo extaret, nec extaturus esset, furem habere furti actionem. non magis enim tūc eius esse intellegitur, qui lucrū facturus sit, dominus igitur habebit cum vtroque furti actionem: ita vt si cum altero furti actionem inchoat, aduersus alterum nihilo minus duret. Sed & conditionem: quia ex diuersis factis tenentur.

LXXXIX. IDEM libro tertio decimo ex Variis lectionibus.

Q *Vi saccum habentem pecuniam subripit, furti etiam sacci nomine tenetur: quamuis non sit ei animus sacci subripiedi.*

LXXX. PAPINIANVS libro octauo Questionum.

R *Em inspiciendam quis dedit. si periculum spectet eum qui accepit, ipse furti agere potest.*

LXXXI. IDEM libro nono Questionum.

S *Debitor pignus subripuit: quod actione furti soluit, nullo modo recipit.*

LXXXII. IDEM libro duodecimo Questionum.

S *Debitor vendidit, neque tradidit seruum, & is sine culpa mea subripitur: magis est vt mihi furti competat actio: & mea*

Volūtas co-acta, volūtas est. Furtum quandoque sine affectu committitur.

m *Animus, principaliter & directo, sed secundo: & sic nō est contra. s. eod. l. si quid fur. vel solue vt ibi: & sic coacta voluntas, est voluntas. l. secundo: vt. s. quod met. cau. l. si mulier. §. penul. & infra de pœnis. l. si quis aliquid. §. qui abortionis. Et notat quidam tres casus quibus sine affectu fit furtum. Primus hic: Secundus. j. eodem. l. fullo. §. ij. Tertius supra de condic. cau. da. l. penul. Accursius.*

R *Em inspiciendam. Spectet.* quod quando sit, habes. s. comod. l. eum. §. j. & s. de præscri. ver. l. si gratuitam. §. j. & l. si rem.

S *Debitor.* CASVS. Debitor subripuit pignus creditori: & furti condemnatus soluit pœnam creditori, hanc pœnā quam soluit, nullo modo recuperat. Fr. Accursius.

R *Recipit.* vt & s. de pigno. act. si pignore. & dic vt ibi. & fa. s. de condi. indebi. l. pœnæ. & de solu. l. id quod pœnæ. Accursius.

S *Debitor vendidit.* CASVS. Vendidi tibi seruum: & antequam traderem, est mihi subreptus sine culpa mea. dicitur qd actio furti mihi competit, cum dominium serui adhuc penes me sit. [CVM AVTEM.] Dū ago furti ratione dominij, etiam si non interfit mea nisi ratione æstimationis corporis, illud demum veniet. vnde si heredi statuliber est subreptus, vel res quæ erat alij sub conditione legata: æstimatio demū rei veniet in hac actione furti. si autem agitur furti non ratione dominij, sed ratione interesse, siue alterius utilitatis: vt cum fulloni sunt subrepta vestimenta, vel creditori pignora: tunc id quod interest, veniet in actione furti, nec inspicietur dominium. [SI AD EXHIBENDVM.] Legaueras mihi quem vellem de seruis tuis. vnus eorum heredi tuo subreptus est. agebam ad exhibendum, petens omnes exhiberi, vt eligam quem volo. dicitur quod heres habet actio. furti contra furem. [CVM RAPTOR.] Dicitur quod raptor est fur manifestus. sed ille qui præbuit opem raptori, non est fur manifestus: sed vi bo. rap. tenetur. [SI TITIVS.] Credebam debere decem Titio: solui ea falso eius procuratori, scienti non debere: Titius tamen hoc ratum habet. dicitur quod Titius habet act. nego. gest. contra illum accipientem: & petam à Titio hæc. x. condic. inde. Item aduersus falsum procuratorem agam condic. furti. & si agam contra Titium condic. inde. debeo ei cedere condic. furti quam habeo contra falsum procura. Si autem debebam decem Titio, & ratum habui quod ille accepit: cessat actio furti, cum sim debito liberatus. Tandem dicit: Falsus procurator tunc facit furtum, si nomine veri procuratoris vtatur. Idem in eo qui dicit se heredem creditoris, cum alius esset, & petat pecuniam, & habuit. [QVI REM.] Non verus procurator Titij, eius Titij nomine soluit decem falso procuratori creditoris: & Titius hoc habuit ratum. dicitur quod Titius non habet act. furti, sed soluens, conditionem autem indebiti habet Titius: soluens autem condic. furti contra accipientem. Item hic soluens habet negot. gesto. contra Titium: quasi agat contra Titium, & tenebitur ei cedere condic. furtiuam quam habebat contra accipientem. Fr. Acc.

P *Sine culpa mea.* per quod videbatur mea non interesse.

R *Em inspiciendam quis dedit.* si periculum spectet eum qui accepit, ipse furti agere potest.

LXXXI. IDEM libro nono Questionum.

S *Debitor pignus subripuit: quod actione furti soluit, nullo modo recipit.*

LXXXII. IDEM libro duodecimo Questionum.

S *Debitor vendidit, neque tradidit seruum, & is sine culpa mea subripitur: magis est vt mihi furti competat actio: & mea*

ta, vel creditori pignora: tunc id quod interest, veniet in actione furti, nec inspicietur dominium. [SI AD EXHIBENDVM.] Legaueras mihi quem vellem de seruis tuis. vnus eorum heredi tuo subreptus est. agebam ad exhibendum, petens omnes exhiberi, vt eligam quem volo. dicitur quod heres habet actio. furti contra furem. [CVM RAPTOR.] Dicitur quod raptor est fur manifestus. sed ille qui præbuit opem raptori, non est fur manifestus: sed vi bo. rap. tenetur. [SI TITIVS.] Credebam debere decem Titio: solui ea falso eius procuratori, scienti non debere: Titius tamen hoc ratum habet. dicitur quod Titius habet act. nego. gest. contra illum accipientem: & petam à Titio hæc. x. condic. inde. Item aduersus falsum procuratorem agam condic. furti. & si agam contra Titium condic. inde. debeo ei cedere condic. furti quam habeo contra falsum procura. Si autem debebam decem Titio, & ratum habui quod ille accepit: cessat actio furti, cum sim debito liberatus. Tandem dicit: Falsus procurator tunc facit furtum, si nomine veri procuratoris vtatur. Idem in eo qui dicit se heredem creditoris, cum alius esset, & petat pecuniam, & habuit. [QVI REM.] Non verus procurator Titij, eius Titij nomine soluit decem falso procuratori creditoris: & Titius hoc habuit ratum. dicitur quod Titius non habet act. furti, sed soluens, conditionem autem indebiti habet Titius: soluens autem condic. furti contra accipientem. Item hic soluens habet negot. gesto. contra Titium: quasi agat contra Titium, & tenebitur ei cedere condic. furtiuam quam habebat contra accipientem. Fr. Acc.

P *Sine culpa mea.* per quod videbatur mea non interesse.

R *Em inspiciendam quis dedit.* si periculum spectet eum qui accepit, ipse furti agere potest.

LXXXI. IDEM libro nono Questionum.

S *Debitor pignus subripuit: quod actione furti soluit, nullo modo recipit.*

LXXXII. IDEM libro duodecimo Questionum.

S *Debitor vendidit, neque tradidit seruum, & is sine culpa mea subripitur: magis est vt mihi furti competat actio: & mea*

ta, vel creditori pignora: tunc id quod interest, veniet in actione furti, nec inspicietur dominium. [SI AD EXHIBENDVM.] Legaueras mihi quem vellem de seruis tuis. vnus eorum heredi tuo subreptus est. agebam ad exhibendum, petens omnes exhiberi, vt eligam quem volo. dicitur quod heres habet actio. furti contra furem. [CVM RAPTOR.] Dicitur quod raptor est fur manifestus. sed ille qui præbuit opem raptori, non est fur manifestus: sed vi bo. rap. tenetur. [SI TITIVS.] Credebam debere decem Titio: solui ea falso eius procuratori, scienti non debere: Titius tamen hoc ratum habet. dicitur quod Titius habet act. nego. gest. contra illum accipientem: & petam à Titio hæc. x. condic. inde. Item aduersus falsum procuratorem agam condic. furti. & si agam contra Titium condic. inde. debeo ei cedere condic. furti quam habeo contra falsum procura. Si autem debebam decem Titio, & ratum habui quod ille accepit: cessat actio furti, cum sim debito liberatus. Tandem dicit: Falsus procurator tunc facit furtum, si nomine veri procuratoris vtatur. Idem in eo qui dicit se heredem creditoris, cum alius esset, & petat pecuniam, & habuit. [QVI REM.] Non verus procurator Titij, eius Titij nomine soluit decem falso procuratori creditoris: & Titius hoc habuit ratum. dicitur quod Titius non habet act. furti, sed soluens, conditionem autem indebiti habet Titius: soluens autem condic. furti contra accipientem. Item hic soluens habet negot. gesto. contra Titium: quasi agat contra Titium, & tenebitur ei cedere condic. furtiuam quam habebat contra accipientem. Fr. Acc.

P *Sine culpa mea.* per quod videbatur mea non interesse.

TT ij

Vide quæ in hunc locum ex La-beone & M. Scauola refert Gel. lib. 7. noc. Atti. ca. 15.

dicat tamē hic Bartol. se putare qd si debitor sit paratus soluere anteq̄ cōdenetur, liberatur ab actione furti.

a Teneor. vt & supra eodem. l. eum qui. in princi. & .s. de contra- hen. empt. quod saepe. s. si res. & instit. de emp. & vendi. s. quod si fugerit.

b Alias. scilicet quando non iure dominij.

c In statuliberis. contra: s. eo. l. si quis vxori. in fin. Solu. vt ibi.

d Nasatur. vt fulloni, bonæ fid. pos. & credi- tori: vt. s. e. l. itaque. & commodatario: vt. l. eū qui. s. non solum. & cō- ductori: vt. d. l. eū qui. s. præ terea.

e Non potest. sed ad so- lam vtilitatem. Not. er- go hic regulam: Quo- tiens iure dominij da- tur actio furti, æstima- tur dominium, & cohæ- rentes vtilitates: vt hic, & .s. eo. in furti. vbi au- tem ratione interesse, solum id æstimationem: vt hic dicitur. in vsu autē quid sit, dic vt. s. eod. l. qui iumenta.

f Optaturus. cum mea erat electio.

g Custodia. siue condu- ctor, siue sarcinator, si- ue fullo sit: vt hic est.

h Existimandus est. ex sua publicatione, quia publice & manifeste fa- cit furtum: non ex de- prehensione: vnde est manifestus: tamen furti manifesti non tenetur: nisi fuerit deprehensus, secundum M. vel dic qd hic fuit deprehensus, & tenetur actione furti manifesti: & sic contra Pla. est, vt dixi supra eo. l. si quis ex domo. Accursius.

i Non tenebitur. scilicet manifesti, si deprehen- sus non fuit. Sed non manifesti cur non teneatur, non video: cum à raptore factum sit: vt j. vi bo. ra. l. j. licet P. di- xerit contrariū, arg. hu- ius literæ, scilicet eum non teneri furti etiam non manifesti.

k Perperam. id est sciēs indebitū: & sic in duo- b⁹ deliquit: quia falsus, & quia sciens accepit.

l Indebiti conditio. vt. s. de neg. gest. l. si pupilli. s. item quæritur. & .s. fi. & supra de condic. ob causam. l. si procurato- ri. in princ.

m Furtiua. cōdictio. & actio furti: vt & .s. de condic. fur. l. quoniā. & .s. de sol. l. cum quis. s. j.

n Titio. conuēto condicione indeb. ad quod facit prædi. l. cum quis. s. j. & .j. proxi. s. Accursius.

o Vti. pro vt. Accursius.

p Fuit debita. soluta non per iustam ignorantiam: aliās esset liberatus: vt. s. de solu. l. vero procuratori. s. j. & .l. cum quis. s. j.

q Liberatur. vt & .s. de nego. gest. l. si ego.

r Adsumpto. dicens, ego sum Titius procurator Seij. cum quidā Titius sit procurator, non tamen iste: & sic debitor labitur in per- sona: & sic non transfert dominium pecuniæ in procuratorē: vt & .s. eo. l. si quis vxori. s. cum Titio. vel dicit se procuratorem Seij,

cum nullus sit: vel procuratorem procuratoris, cum non sit. Tu tamen dicas semper quod non transferat dominium pecuniæ de- bitor: vt. s. eo. falsus. s. j. & plene dic vt ibi. & facit. s. de condic. in- de. l. si procurator.

f Eius nomine. scilicet Titij. Accursius.

quoque veri procuratoris quem creditor habuit, adsumpto, debitorum alienum circumuenerit. Quod æquè probatur & in eo qui sibi deberi pecuniam vt heredi Sempronij creditoris adse- ueravit, cum esset alius. Qui rem Titij agebat, eius nomine falso procuratori creditoris sol- uit: & Titius ratum habuit. non nascitur ei **u** furti actio: quæ sta- tim cum pecunia soluta est, ei qui dedit, nata est: **x** cum Titij nummorum dominium non fue- rit, neque possessio: **y** sed condi- tionem indebiti quidem Titius habebit: **z** furtiuam **a** autem, qui pecuniam dedit. quæ **b** si negotio- rum gestorū actione Titius con- ueniri cœperit, **c** arbitrio iudicis ei præstabitur. **d**

LXXXIII. IDEM libro primo Responsorum.

O B pecuniam ciuitati **u** sub- tractam, actione furti, **x** non crimine peculatus tenetur. **f**

Qui rei vsum peruertit, furti te- netur. h. d.

LXXXIII. PAVLVS libro se- cundo Sententiarum. **t**

F Villo & sarcinator qui polien- da vel sarcienda vestimenta accepit, si fortè his vtatur, ex con- tractatione eorum furtum fecis- se videtur, quia non in eam cau- sam ab eo videntur accepta. **g**

Frugibus ex fundo subreptis, tam colonus quàm dominus fur- ti agere possit: **h** quia vtriusque interest rem persequi. Qui an- cillam **i** non meretricem libidinis causa subripuit, furti actione te- nebitur: & si suppressit, **k** poena legis Fauix coercetur. Qui tabu- las **l** cautione subripuit: in adscriptam summam furti actio- ne tenebitur. Nec refert, cancel- lata, necne sint: quia **m** ex his de- bitum magis solutum esse com- probari potest.

LXXXV. NERATIUS libro primo Respon- sorum.

plene habes supra eod. si apes. s. fina.

i Qui ancillam. de hoc dixi. s. eo. l. verum est. & facit infra ad. l. Fa. de pla. l. non statim.

k suppressit. id est abscondit.

l Qui tabulas. & de hoc plene habes. s. eo. l. qui tabulas.

S i quis. CASVS. Si ego apprehendi pro herede bona alicuius quem credebam mortuum cum adhuc viueret: dicitur qd non com- mitto furtum. Secundo dicit: subripuisti mihi rem. seruus tuus alia rem subripuit mihi. dicitur qd si agam contra te furti pro tuo fur- to, non tollitur alia actio furti pro furto facto à seruo tuo. Franc.

Non fa-

t soluit. de sua bursa.

u Ei. scilicet Titio.

x Nata est. si dominus non transtulit: vt & .s. proxi. s. notatur.

y Neque possessio. bona ratio: vt & .s. de præscr. l. si rem. s. fina. & adde, id est neq; ius habebat in ea: vt non ob. s. eod. in actione furti. s. fin. & l. si is qui. in princi.

z Titius habebit. quia eius nomine solutum est, & ratum habet: vt & .s. de condic. indebi. l. si procurator. & de con- dic. fur. l. quoniā. vbi plene dixi.

a Furtiuam. scilicet cō- ditionem, quæ soli do- mino datur.

b Quæ. scilicet condi- ctio furtiua.

c Cœperit. ab illo qui soluit propter ratihabi- tionem. aliās non tene- tur: vt. s. de nego. gest. l. si quis negotia. Accur- sius.

d Præstabitur. ab eo qui conuenit. Accursius.

O B pecuniam.] CA- SVS. Qui subri- puit pecuniam alicuius ciuitatis præterquā Ro- manæ, furti tenetur, nō peculatus. Fran.

c Ciuitati. alij quàm Ro- manæ: vt. j. ad. l. Iuliam pecu. l. iij. s. fina. con- tra.

f Tenetur. scilicet fur.

F Villo.] CASVS. Ful- lo & sarcinator si v- tatur vestibus illis quas acceperunt ad fullien- dum: furti tenentur. Se- cundo dicit, fructibus ex agro subreptis act. furti datur tam domi- no fundi, quàm colo- no. Tertio dicit: ancillā tuam non meretricem subripui causa libidi- nis, fur sum: & si eam

x Hic est celem, teneor poena le- gis Fauix. Quarto di- cit: instrumēta tua sub- ripui. teneor furti in tā- tum in quantum con- tinebant debitum. Frā.

g Accepta. vt insti. eo. s. furtum autem.

h Agere possis. de hoc hic est bonus. s. & no. dum di- cit, quia ex his debitum & c. ex quo text. not. qd per instru- mētum can- cellatū pro- batur debi- tum, secun- dum Bart. hic.

* subreptus esset.

† Bar. dicit hic esse bo- num text & sing. casum in materia furti mani- festi, maxi- mē in hoc qd raptor omnino est fur manife- stus, prout aperte dicitur in text. qui in hoc est clarissi- mus. Bolo.

* Vide An- to. Aug. li. i. emen. ca. 3. Alci. putat legēdū nec- non, ne pu- gnet cum l. 4. in fi. infra ad l. Iul. pe- cul. sed di- uersa potius sunt, quàm contraria. Anro. Aug. lib. i. ca. 3.

† Tit 31. vbi extat. tā- tum vlti. s. huius legis.

* Hic est bonus. s. & no. dum di- cit, quia ex his debitum & c. ex quo text. not. qd per instru- mētum can- cellatū pro- batur debi- tum, secun- dum Bart. hic.

a Non facere. nec tamen vsucapit pro herede : vt supra pro herede. l. j.
b De alia re. quid mirum ? imò & de eadem. vt. s. eod. vulgaris. §. pen. & l. inter. §. hæc actio. in fi.
c Vnà. id est infimul.

Quamuis.] CASVS. Res furtiua non potest vsucapi nisi ad dominum reuertatur. hoc fallit in casibus. primus si dominus rei æstimatione accepit, vel eam vendidit furi. Franc. Accursius.

d Non possit. vt instituit. de vsucap. §. furtiua. & s. de vsucap. l. sequitur. §. quod autem.

e Tam. in futuro. erit enim vsucapabilis. & facit Cod. pro emptore. l. sciens. & s. de vsucap. l. si fur. & l. sequitur. §. tunc in potestatem.

Is cuius.] CASVS. Actio furti datur ei cuius interest. hinc est qd & conductori competit hæc actio, si ei sit subrepta. gestori autem, vel protutori, vel vero tutori, vel vero curator ei cui est subrepta res, nõ datur hæc actio suo nomine, sed nomine pupilli sic. Item ei cui debebatur res ex causa stipulatio. vel ex testamento, si antequam sit ei tradita, aliquis subriperit eam : non habet hanc actionem. Item nec fideiussori coloni datur. Franc. Accursius.

f Locata est. vt & s. eo. l. cum qui. §. præterea.

g Non habet. suo nomine. sic & supra eod. l. qui iniuriæ. §. qui alienis. sed nomine pupil. sic. vt. s. eo. l. interdum. ij. §. qui tutelam.

h Stipulato. vt & s. eo. l. is cui. & facit. l. cuius interest. & quod ibi no. Item contra. s. eo. l. si is qui rem. in princip. sed ibi habet ius in re.

ADDITIO. Intellige hoc, quod res erat sibi obligata sub conditione: vel non erat res hereditaria: vt per Bartol. hic.

Si ad dominum.] CASVS. Res mihi subrepta est, vel vi accepta. reuerfa est ad me, & hoc ignoro. tandem desij eã possidere. dicitur quod non desijt esse furtiua : vnde nec vsucapi potest ab aliquo. Franc. Accursius.

i Non videatur. vt. s. de vsuc. l. sequitur. §. tunc in potestatem. & j. de verbo. signi. l. Labeo. §. j.

Creditori.] CASVS. Creditor cum agit furti: aut agit contra extraneu: & tunc valentia libri æstimatur quasi tantum interfit sua. & hoc intelligas quando in se creditor suscepit periculum. si autem agit contra ipsum debitorem subripientem, tunc summa pecuniæ debitæ & eius vsura spectatur & duplabitur. Franc.

k Pignoris. hoc est verum vbi cõpetit ei soli: quod est cum suscepit pignus suo periculo: vel cū culpa eius subtrahitur: alioquin ff. Nouum.

Si quis ex bonis eius quem putabat mortuum, qui viuus erat, pro herede adprehenderit, cum furtum non facere. **a** Ei cū quo suo nomine furti actum est, si ferui nomine de alia re. **b** aduersus eum agatur, non dandã exceptionem furti vnã. **c** facti.

LXXXVI. PAVLVS libro secundo ad Neratium.

Quamuis res furtiua, nisi ad dominum redierit, vsucapi non possit: tamen si eo nomine æstimata fuerit, vel furi dominus eam vendiderit: non interpellari iam. **c** vsucapionis ius, dicendum est.

LXXXVII. IDEM libro secundo Manualium.

Is cuius interest non subripi, furti actionem habet, si & rem tenuit domini volutate: id est veluti is cui res locata est. **f** Is autem qui sua voluntate, vel etiam pro tutore negotia gerit: item tutor vel curator ob rem sua culpa subreptam nõ habet **g** furti actionem. Item is cui ex stipulato **h** vel ex testamento seruus debetur, quãuis interfit eius, non habet furti actionem: sed nec is qui fideiussit pro colono.

Non videtur possidere, qui se ignorat possidere.

LXXXVIII. TRYPHONINVS libro nono Disputationum.

Si ad dominu ignorantem perueniret res furtiua, vel vi possessa, nõ videatur **i** in potestatem domini reuerfa: ideo nec si post talem domini possessionem bona fide ementi venierit, vsucapio sequitur.

LXXXIX. PAVLVS libro primo Decretorum.

Creditori actio furti in summam pignoris **k** non debiti cõpetit. Sed vbi debitor ipse subtraxisset pignus, contra probatur: vt in summam pecuniæ debitæ, & vsurarum eius furti conueniretur. **l**

XC. IDEM libro singulari de concurrentibus actio nibus.

Credito tenus ager: vt. s. e. l. eum. §. idem scribit. vbi plene dixi. Ac: **l** Conueniretur. l. in duplum, licet sua culpa amiserit: quia debitor est in dolo: qui præponderat. Et facit supra eod. l. si debitor. & supra de pig. l. si inter. §. fina. & supra de solu. l. id quod. & C. de pig. l. si tibi.

Si quis egerit vi bonorum raptorum, etiam furti **m** agere non potest. quod si furti elegerit in duplum agere, potest & vi bonorum reptorum agere, sic vt nõ excederet quadruplum.

XCII. IDEM libro singulari de penis Paganorum.

Si libertus patrono vel cliens, vel mercenarius ei qui eum conduxit, furtu fecerit: furti actio non nascitur. **n**

Ille non potest furti agere, cuius non interest: aut si interest, desinit tamen factio furto interesse. Bartolus.

XCIII. IAVOLENVS libro nono ex Posterioribus Labeonis.

Fillo actione locati de domino liberatus est. negat **p** eum furti recte acturum Labeo. Item si furti egisset prius quam ex locato cum eo ageretur, & antequam de furto iudicaretur, locati actione liberatus **q** esset: & fur ab eo absolui debet. **r** Quod si nihil eorũ antè accidisset: furem ei condemnari oportere. Hæc idcirco, quoniam furti eatenus habet actionem, quatenus eius interest. Nemo **s** opem aut consilium alij præstare potest, qui ipse furti faciendi consilium capere non potest.

XCIII. LABEO libro secundo Pithanon a Paulo epitomator um.

Si quis cū sciret quid sibi subripi, non prohibuit: non potest furti **t** agere. **u** Paulus: Imò contra. Nã si quis scit sibi rari: & quia nõ potest prohibere, quieuit: furti agere **x** potest. At si potuit prohibere, **y** nec prohibuit: nihilo minus furti ager. Et hoc modo patronus quoque liberto, **z** & is cuius magna verecundia, ei quem in præsentia pudor ad resistendum impedit, furtum facere solet.

Qui agit actio. furti criminaliter, debet subscribere se ad pœnam talionis: sicut fit in criminib. publicis. hoc dicit. Titulus sequens per se patet.

accidit cum subripit patronus liberto, qui verecundia ductus nõ dicit aliquid. Franciscus.

t Furti. non manifesti: vt. s. eo. l. si quis in seruitute. §. cæterum. & hic. & facit. j. de re iudi. l. nullum crimen est. Accursius.

u Agere. sed certe consentire videtur: vt. s. de his qui notan. infra. l. quid ergo. §. si quis alieno. sed hic expressus consensus exigitur: vt. s. eo. l. qui vas. §. vetare. Accursius.

x Agere. ait Labeo: vt patet ex legis inscriptione. Accursius.

y Prohibere. quia erat multitudo furum, qui interfecissent eum.

z Liberto. qui ager in factum: vt. s. de obse. à lib. l. honori. & l. patrens. & l. licet. Accursius.

Si quis egerit.] CASVS. Si agatur actione vi bonorum raptoru, tollitur actio furti nõ manifesti: secus econtra in eo quod excedit. Franc. **m** Furti. non manifesti. Ioã. & facit. j. vi bono. rap. l. j. Accursius.

Si libertus.] CASVS. Libertus patrono leue quid subripuit, vel capifer domino, siue scholari. non habet locum hæc actio. Franc. **n** Non nascitur. in re viliori: vt & s. eo. ferui & filij. & insti. eo. de obli. que ex delic. nas. §. hi. & j. de pœn. l. respiciendum. secus in non vili, si est fur libera persona: vt. C. eod. l. apud. §. fin. Accursius.

Fillo.] CASVS. Locaui tibi vestimenta mea ad fulliendum. ea sunt tibi subrepta. tibi cõpetit actio furti: quæ tollitur si te liberem ab actione locati, qua mihi teneris: siue te liberaui priusquam cõpisses agere furti: siue postea. si autem non te liberaui, condemnabitur tibi fur. Vltimò dicit: qui non tenetur furti: si facit furtum, vt impubes: ille idẽ non dicitur dare consilium vel opem furi: nec tenet ex hoc. Franciscus.

o De domino. id est à domino.

p Negat. f. Põponius.

q Liberatus. puta pœ pactum.

r Absolui debet. supra eo. l. inter. in prin. contra. solu. vt ibi. Item facit. s. eo. l. itaq; & s. lo. ca. & cõdu. l. si merces. §. si. Accursius.

s Nemo. hoc habes. s. e. l. impuberem, in fi.

Si quis cum sciret.] CASVS. Cum scire mih subripi rem, nihil dixi. nõ ago furti. Paulus dixit contra. nam si nõ prohibuit quia non poterat prohibere, bene agit furti. & hoc sæpe

No. ista. l. dicit Bartol. ad hoc qd vbi isti dome stici furatur, nõ oritur actio. furti. qd est verum, si res est modica vel vilis vt dicit glo.

Meminisse. **CASVS.** Nunc dicitur furem posse accusari de furto: & accusas inscriberet: & nihilo minus furti civiliter potest agere. **A** Plerumque propter domestica: ut infra de poen. l. respiciendum. & facit. s. tit. j. l. fin. & quod ibi not. item facit. s. eo. interdum. ij. s. qui furem. & j. ad Turpil. l. & in priuatis.

DE TIGNO iniuncto.

Supra dictum est de furto in genere. sed quia iniungere tignum alienum suis domibus, est species furis: ideo ponitur rubri. de tigno iniuncto. Vel ita: supra dictum est de furtis cum iunguntur rei, hic de furto tigni iniuncti. Et hac rub. ponitur materialiter. Vel dic. de furto pro tigno iniuncto bene est ut videamus. Vel sic. supra de fur. generaliter dixit: nunc de quadam specie, in qua sunt quedam specialia.

Est et alia actio furis specialis de tigno furtivo iniuncto adibus aut vinea, civilis actio in duplum, cuius separatim exponenda ratio non habeo, que expleat ingenium, quam quod dari eam arbitror in duplum in non furem, qui bona fide tignum iniunxit hac sola ratione quod tignum furtivum apud eum conceptum sit, quod vindicari non potest. nam vindicationis loco simul ac concepti furis ratione domino in eum datur actio in tigni dupli pretium, leuior quam in furem, quia extra duplum reus non tenetur in rem vel ad exhibendum, ne soluto quidem postea tigno, leuior etiam quam in eum apud quem furtum concipitur per lancem & licium, quia tigni iniuncti conceptio est in propatulo, & in xii. tab. scriptum opinor, Tignum iniunctum adibus vinea, & conceptum, (id est conceptum cognitum) ne soluto. verum in furem ipsum hac actio est in duplum, ut si quam aliam rem subripisset, mera poenalis non mista, ut in non furem, nam fur ultra dupli poenam in rem tenetur & ad exhibendum quasi dolo deserit possidere & conditione furtiva, vel etiam soluto tigno quasi possessor. Et rursus in furem famosa, in non fure, non famosa. l. vij. C. ex quib. cau. inf. Cuiac.

Ex duodecim tabularum. CASVS. Si tignum meum mihi subreptum in aedificio tuo posuisti, vel in vineis: non possum petere illud tolli siue remoueri de aedificio, neque vindicare. & hoc dixit lex duodecim tabularum. & redditur ratio: ne aedificia diruantur, vel vinearum cultura turbetur. sed in eum qui iniunxit, datur actio in duplum aestimationis tigni. Et appellatione tigni omnis materia significatur ex qua aedificia vel vinea fiunt: & sic lapides & regulae & trabes & similia comprehenduntur. & tignum dicitur a tegendo. comprehenditur tamen lapis & caementa & similia. & in vineis tignum comprehendit omne id ex quo fiunt vineae: & sic pali & perticae & pedamenta. Tandem dicit quod datur actio ad exhibendum contra eum qui sciens alienum tignum suo aedificio imposuit: nec conuenietur quasi possidens, sed quasi dolo deserit possidere. Vltimo dicit: si agitur tigni iniuncti, non tollitur rei vindicta, imo interitari poterit, ut saltem iuret in litem, & hoc dicit haec. l. & seq. Franciscus.

- b** Soluere, id est dissoluere. Accursius.
- c** Vindicare. & ita nec tenetur rei vindicta, sed quasi dolo deserit possidere, tenetur ad exhibendum, vel rei vindicta. & ita soluitur contrarium in fin. l.
- d** Actionem, ut & s. de acqui. re. domi. l. adeo. s. cum in suo. & instit. de re. diui. s. cum in suo. Accursius.
- e** Tigni, facit. j. de verbo. signi. l. pali. & l. tigni. Accursius.
- f** Vtputa pertica, quae ponuntur in longum ut vites sustineant,
- g** Pedamenta, sunt quae figuntur in terra.
- h** Ad exhibendum, iste finis videtur tollere quicquid positum est in principi. quare dic quod te possum conuenire actione tigni iniuncti ad duplum, vel ad exhibendum, vel rei vindicta, non ut eximas: sed quasi dolo malo deseris possidere. & not. quod. v. actionibus hic tenetur: furti, & condic. fur. & de tigno iniuncto, & ad exhib.

XCIIII. VLPIANVS libro trigensimo octavo ad Edictum.

Meminisse oportebit, nunc furti plerumque criminaliter agi: & eum qui agit, in crimen subscribere: non quasi publicum sit iudicium, sed quia visum est temeritatem agentium etiam extraordinaria animaduersione coercendam. Non ideo tamen minus si qui velit, poterit civiliter agere.

DE TIGNO IUNCTO. TITVLVS III.

I. VLPIANVS libro trigensimo primo ad Edictum.

Ex duodecim tabularum neque soluere permittit tignum furtivum adibus vel vineis iunctum, neque vindicare: quod prouidenter lex effecit: ne vel aedificia sub hoc praetextu diruantur, vel vinearum cultura turbetur. sed in eum qui conuictus est iniunxisse, in duplum dat actionem. **Ti-**

& rei vindicta. & de hoc dicit haec litera, si bene aduertas. **A** Sciens, secus si ignoras: ut s. ad exhiben. l. gemma. & l. tigni. quae sunt contra. Item fa. s. quod vi aut clam. l. nam origo. **S** Ed si proponas. Non dubito. ut tamen & hic iuret in litem: ut s. de solu. l. qui res. in fi. idem si separatur: ut. C. de rei vind. l. ij.

gni autem appellatione continetur omnis materia ex qua aedificium constet, vineaeque necessaria. Vnde quidam aiunt, regulam quoque, & lapidem, & testam, & caeteraque siqua aedificiis sunt utilia (tigna enim a tegendo dicta sunt,) hoc amplius & calcem & harenam, tignorum appellatione contineri. Sed & in vineis tigni appellatione omnia vineis necessaria continentur, utputa perticae, & pedamenta. Sed & ad exhibendum danda est actio. Nec enim parci oportet ei qui sciens alienam rem aedificio inclusit, vindicta. non enim sic eum conuenimus, quasi possidentem: sed ita quasi dolo malo fecerit quominus possideat.

II. IDEM libro quadragesimo secundo ad Sabinum.

Sed si proponas tigni furtivi nomine adibus iuncti actum: deliberari poterit, an extrinsecus sit rei vindicta. Et esse non dubito.

(sic appellatur a Graecis) potius quam furti, nam hereditati furti non fit, vel si fit, ut veteres putauerunt, post libertatem ex antefacto domino non est furti actio. & hac actio prodita est in eum cui libertas testamento relicta est, si hereditate iacere dolo malo subripuerit aliquid, itemque alia ad exemplum legis Aquiliae si quid ex hereditate dolo malo corruperit in duplum, quam alias actio legis Aquiliae sit etiam de damno culpa dato, & non in duplum, sed quanti res plurimi fuerit eo mense vel anno, nisi in inficiatore. Cuiac.

Si seruus cui in testamento domini relicta est libertas, iacere hereditate aliqua subripuit de bonis hereditariis, vel damnum in eis dederit, tenetur in duplum intra annum. & h. d. praetor. & hoc est aequum, ne hoc facinus remaneat impunitum. neque enim ut seruus posset puniri, cum spem habeat libertatis: neque ut liber, cum hereditati fecit furtum vel damnum, hoc est dominum & domino. Sed dominum non datur actio furti, nisi seruus liber factus contrectet: unde aequum fuit hanc actionem dari in duplum, ne eius delictum remaneat impunitum. Et tunc demum haec actio habet locum, quando dolo dedit, vel culpa lata, & quod post mortem domini det damnum vel furtum faciat, & quod ante aditam hereditatem. Sed pone quod libertas erat ei sub conditione relicta, & interim det damnum: & postea est adita hereditas ante existentem conditionem, non habet locum haec actio, cum tanquam seruus possit castigari: nisi incontinenti post datum damnum effectus sit liber, quia euenit conditio. nam tunc haec actio locum habet. [S I S E R V V S.] Quidam fecit testamentum: & instituit sibi heredem: & Stichum seruum alicui pure legauit. hic Stichus in hereditate iacente dedit damnum. tandem adita est hereditas. quaeritur an haec actio locum habeat: & dicitur quod sic. nam qualitercunque hic seruus deserit esse hereditas. & per consequens heredis, habet locum haec actio: siue usufructu, siue legato siue libertate ei relicta, etiam si sub conditione: dum tamen extiterit conditio ante aditam hereditatem, vel parum post. Secundo dicit: si heres sit rogatus seruum Stichum manumittere, & hic Stichus det damnum interim in hereditate: quaeritur an heres non cogatur eum manumittere, nisi primo hoc damnum sibi emendet seruus: & dicitur quod bene cogitur eum manumittere. nec obstat rescriptum diui Marci, in quo dicitur quod debet eligi arbiter qui rationem serui inspiciat: & in quo seruus damnificauit dominum, iubeat primo solui quam manumittatur: quia illud habet locum quando seruus gesserat negotia domini. sic ergo in nostro casu haec actio tenetur liber factus. Vltimo dicit hoc edictum dare hanc actionem, quando damnum datur a seruo

† Quibus le...
† iniuncto.

† iniunctum.

† iniunxisse.

† caementa.

† iniunxit.
† Ista glo. pro no. alle. Iason in rubric. de act. instit. in 2. col. ante eum Bald. in rub. C. an seruus ex suo facto &c.

seruo libero esse iusso, ante aditam hereditatem. habet etiam locum quando nemo heredum adiuerat. secus si saltem vnus heredum adiuerat tempore damni dati à seruo libero esse iusso, cum hoc casu puniatur vt liber: quia liber erit factus adita hereditate saltem ab vno heredum. [S I P V P I L L V S.] Pupillu herede mihi institui: & si

* In indic. u. Si quis testamento liber esse iussus fuerit post mortem &c.

decederet intra pupillarem aetate, eidem substitui Titium: & hoc casu grauari Titium vt manumittat seruum meum Stichum. hic Stichus interim dat damnum in rebus hereditariis antequam Titius adeat hereditatem. queritur, an hæc actio locum habeat: & distinguitur. nam aut dedit damnum viuente pupillo, & tunc non habet locum hæc actio, cum pupillus sit dominus eius, & possit eum castigare. si autem dedit damnum post mortem pupilli, & antequam Titius substitutus adeat: tunc habet hæc actio locum. Secundo dicitur: hæc actio habet locum siue in bonis testatoris, siue in eis quæ fuerat deposita vel comodata vel obligata testatori, seruus liber esse iussus dedit damnum vel furtum faciat: & vbiq; interest heredis prædictum damnum non esse datum. cum enim actio furti detur cui interest: sic hæc quæ successit in locum eius. Idem si damnum dedit in fructibus. post mortem testatoris perceptis ex agro hereditario. idem si in partu ancillæ hereditariæ. Idem si impubes aliqua quesuit post mortem patris, & postea decessit: & seruus liber esse iussus dedit damnum in prædictis rebus per impuberem quesitis, antequam substitutus adeat bona. nam & hoc casu hæc actio locum habet. Vltimo dicitur: hæc actio habet locum siue furtum sit factum, siue damnum datum in rebus hereditariis à seruo libero esse

† Iste §. est nō. & singul. in hoc scilicet quod illa dicuntur esse bona, quæ sunt in dominio habentis: & hoc uere & proprie loquendo: aliàs autem dicitur quæ bona si de possidemus, vel ea in quibus ali quod ius uilitate habemus. Bol.

SI IS QUI TESTAMENTO LIBER ESSE IUSSUS ERIT, POST MORTEM DOMINI ANTE ADITAM HEREDITATEM SUBRIPUISSE AUT CORRUPISSSE QUID DICATUR.

TITVLVS. IIII.

I. VLP IANVS libro trigensimo octavo ad Edictum.

SI dolo malo eius qui liber esse iussus erit, post mortem domini ante aditam hereditatem in bonis quæ eius fuerunt qui eum liberum esse iusserit, factum esse dicetur quo minus ex his bonis ad heredem aliquid perueniret: in eum intra annum utile dupli iudicium datur. Hæc autem actio, vt Labeo scripsit, naturalis potius in se quam civilis habet æquitatem. si quidem civilis deficit actio: sed natura æquum est, non esse impunitum eum qui hac spe audacior factus est, quia neque vt seruus se coerceri posse intellegit, spe imminentis libertatis: neque vt liberum damnari, quia hereditati furtum fecit, hoc est dominæ: dominus autem dominæ non possunt habere furti actionem cum seruo suo, quauis postea ad libertatem peruenerit, vel alienatus sit, nisi si postea quoque contrectauerit. E. re itaq; esse prætor putauit, caliditatem & proteruitatem horum qui hereditates depopulantur, dupli actione coercere. Non aliàs tenebitur iste libertus, quam si dolo quid dissipasse proponatur. Culpa autem negligentiaque serui post libertatem excusata est: sed culpa dolo proxima dolum representat. Proinde si quid damni dedit sine dolo, cessabit ista actio: quamuis aliàs Aquilia tenetur ob hoc quod damnum qualiter qualiter dederit.

iusso. [S C A V O L A.] Furtum dicitur fieri, quando res ab alio possessa subripitur. hinc est quod rei hereditariæ non potest fieri furtum: & sic hereditati non queritur actio furti, cum hereditas non dicatur possidere quod furti est: nec heres (licet adeat) possidet, nisi apprehendat possit. Secundo dicitur: hæc actio non habet locum quando alia competit, nisi rei vindicæ. quæ competit cum ista. alia autem datur, quando liber factus subripit rem herede. Itæ hæc actio datur siue vnus seruus liber esse iussus, siue plures serui liberi esse iussi commiserunt furtum, vel damnum dederunt in rebus hereditariis: nec vno conuento & exacto alij liberantur. Fran. Accursius.

- a Ante aditam hereditatem. & de hoc furto quædam specialia dicit.
b Iusserit. secus si in bonis heredis: vt. §. tit. ij. l. à Titio.
c Factum. furtum, vel damnum. Accursius.
d Datur. vsque huc sunt verba edicti: & §. de manumiss. testa. l. Titia. §. penult.
e Hæc autem actio. si in factum: quia ex quolibet edicto prætoris ex quo non datur certa, datur in factum: vt. §. de dam. infec. l. iij. §. si intra. vers. an tamen. si dicas, vbi est edictum, non reperio: Respon. ipsa rub. vel dic quod non habemus verba: sed eius mentem. alij dicunt, ff. Nouum.

hæc actio, id est ex lege conditio: quia quotiens aliqua lege noua inducitur obligatio &c. Accursius.

f Civilis. vt furti non manifesti. idem puto de prætoris. f. manifesti, licet deprehendatur. nam leges indistincte dicunt de furto. & sic de manifesto & non manifesto: vt hic in prin. & §. de acquir. re. do. l.

in eo quod. & §. de noxa. l. si seruus legatus. in fi. licet Azo dixerit contrarium.

g Imminentis. sic. §. si ex no. causa. l. pe. & fin.

h Furtum fecit. i. quod aliàs esset furtum: ne sit contra. j. ea. l. §. Scæuola.

i Contrectauerit. ad hoc §. tit. ij. l. serui & filij. & C. de noxa. l. j. & C. an seruus ex suo facto. l. fi.

k Representat. no. sic. §. Flor. li. BERic

manda. l. si fideiussor. in prin. & §. si me. fal. mo. di. l. j. §. ideo. & j. de verbo. signific. l. magna. ite

facit. §. de libera. cau. l. illud. & ad. l. Aquil. l. si seruus. §. si fornacarius.

l Cessabit. nisi in casu: vt j. proxi. secundum Ro.

m Nondum liber est. scilicet tempore aditionis.

n Seruus potest coerceri. à domino: non à iudice: vt. j. de pœnis. l. moris. in fi. & de quæstio. l. statuliber. quæ sunt contra.

o Cessare. p. furto tunc facto. f. post aditam hereditatem, & ante conditionem libertatis.

p Continuo. id est statim adita hereditate: vt quia pure est relicta. Et secundum hoc est contrarium superiori dicto. j. eod. l.

fi. Sed dictio cito, a tollit contrarium. vel dic vt loquatur hic eodē casu quando sub conditione: tu. si continuo. i. ita cito competit libertas post factum delictum, vt dominus eum corripere non potuerit: habet locum hæc actio: vt. j. proxi. §. & j. eo. l. fi. & hoc casu secundum R. dabitur per interpretationem: cum eadē spe audacior fiat, q. & ante aditam hereditatem directo manumissus &c.

† Dispungēdū esse post verbum continēdō, non post verbū cōpetit, ostēdit lib. 60. Bazin.

* Duorum aut triū dierū. Græci.

† Flo. quidquid.

a] Tu die qualiter intelligitur ista dictio p glo. & Ang. in auth. de mensura ordi. cler. col. j.

Habet itaq; certum finem ista actio, vt & dolo fecerit iste, & post mortem domini, & ante aditam hereditatem. Cæterum si sine dolo, aut dolo quidem, verum viuo domino: non tenebitur hac actione. Quinimo & si post mortem, post aditam tamen hereditatem: cessabit actio. Nam vbi adita hereditas est, iam quasi liber conueniri potest. Quid tamen si sub conditione accepit libertatem? Ecce nondum liber est: sed vt seruus potest coerceri. idcirco dicendum est cessare hanc actionem. Sed vbi libertas competit, continuo dicendum est, posse & debere hanc actionem dari aduersus eum qui peruenit ad libertatem. Si seruus pure legatus ante aditam hereditatem quid admiserit in hereditate: dicendum est, quia dominium in eo mutatur, huic actioni locum esse. Et generaliter dicimus, quo casu in seruo dominium vel mutatur, vel amittitur, vel libertas competit post interuallum modicum aditam hereditatis: eo casu hanc actionem indulgendam. Sed si fideicommissaria libertas seruo data sit, qui quid in hereditate maleficij admiserit: nunquid non prius cogatur heres manumittere, quam si satisfecerit. Est autem sapissime & à diuo Marco & ab imperatore nostro cum patre rescriptum, non impediri fideicommissariam libertatem quæ pure data est. Diuus sane Marcus rescripsit, arbitrum ex continenti dandum: apud quæ ratio ponatur. sed hoc rescriptum ad rationem ponendam pertinet actus quem seruus administravit. arbitrator igitur & hic posse hanc actionem competere.

q Mutatur. de testatore in legatarium recta via: vt supra de furt. l. à Titio.

r Vel mutatur. vt in legato.

s Amittitur. vsuca. vel dic lege: vt. C. de episc. & cler. l. fina. §. his ita. & hoc ante aditam hereditatem. Accursius.

t Post interuallum. quia sub conditione fuit relicta: vt. §. §. proxi.

u Eo casu. dicunt quidam, si modò competat ei libertas vnde ceterum: quia aliàs contra nouum dominum non posset agi: vt instit. de noxa. §. si seruus. quod non placet: quia hic non fuit heredis aliquo momento quando fuit legatus vel amissus: vnde per interpretationem dicas dari his casibus, siue non fiat liber, siue fiat post aditam hereditatem cito, cum dominus non potuerit eum coercere.

x Satisfecerit. quod videtur: vt supra de leg. j. l. si seruus Titij. in fine. Accursius.

y Ab imperatore nostro. Alexandro.

z Pertinet actus. non autem ad hoc delictum. M. vt. §. de fideicommiss. lib. l. si pure.

a Igitur. quia rescriptum cessat. M. & facit. §. ea. l. in princip. & de manu. testa. l. Titia. §. pe. & de noxa. l. si seruus legatus. sed contra: §. de lib. causa. l. penul. sed ibi non pure.

a Libertas. vt. §. de manu. test. l. si legato seruo. §. fin. & in gl. fin. & l. testamento. §. j. & de bo. lib. l. etiam. §. vt patronus.

b Substituto. pupillariter.

c Data. id est grauatius erat substitutus dare libertatem seruis, si eueniret casus substitutionis. Accursius.

d Admittantur. scilicet à seruis.

e Non esse huic actioni. quia dominum habuit tempore delicti.

f Quis. l. substitutus.

g Causam bonorū. i. hoc vocabulū bona. sic instit. vi bono. rap. §. pen. & §. vt in poss. leg. l. is cui. §. bonorum.

h Pro utilitate. heredū. Accursius.

i Furti actionis. vel legis Aquil. vt. §. ea. l. §. non autē. & in. §. non tantū.

k Propter seruitutem. impedientem quo minus teneat.

l In omnibus. nō tamen solum.

m Furti. vel pro dāno dato: vt dixi. Acc.

n Adgnatos. l. contretauit. Accursius.

o Præterea si impubes. à cuius substituto fuit relicta seruo libertas: vt §. ea. l. §. si pupillus.

p Non tantum. fa. §. eo. in princ. & §. non autē. Accursius.

q Possessionis. i. possessæ rei ab aliquo. Acc.

r Furtum fieri. quia nō est cuius fuit: vt. §. rit. ij. l. falsus. §. qui alienum.

s Non habet. vt & §. de cri. expil. here. l. ij. & l. fin. §. re. amo. l. cōtra. & de acqui. re. do. l. in eo. sed fallit. §. tit. ij. l. hereditaria. & l. seq. & l. in actione. §. fi. & l. si is. & l. falsus. §. si iactum. & l. eum. §. si res. & §. de vsuca. l. si homo.

t Que facti. habet ergo multum iuris & multū facti in retinēdo: vt hic, & not. C. de acquiren. posses. l. j. Azo.

u Hereditatis. i. dominia & iura: nō autē possessiones: vt. §. de acquire. poss. l. cum heredes. & de acqui. here. l. gerit. sed cōtra. §. ex qui. cau. ma. l. cū miles. solu. vt ibi. Itē hoc fallit in causa peculiari: vt. §. de act. & obliga. l. qui à seruo. in fr. & §. de cap. l. in bel

lo. §. factæ. non tamē in peculiaribus iacente hereditate vsucapio incipit: vt & §. de vsucap. l. fin. §. fi. & facit. §. eo. tit. de vsuca. l. iusto. §. fin. & §. quib. ex cau. ma. l. ait prætor. §. j. & §. hi. & §. de fur. l. si vendidero. §. fi. & de præsci. ver. l. si rem. §. fin. item arg. est lex ista quod hæc actio post aditam hereditatem ante apprehensam poss. locum habet. quod non placet: quia statim adita hereditate seruus est liber: vt. C. de cadu. tol. §. in nouissimo.

x Hereditatis. igitur decurrendum est ad hanc actionem.

y Ad suum. actione scilicet speciali, vt furti, & condi. furtiua, nō rei vin. vt. §. j. proxi. §. & §. eo. §. non autem. in fine.

z Vt in id. imò ad duplum: vt. §. j. proxi. §. & §. fi. sed dic quod ad alias se refert actiones. & fa. §. de dolo. l. j. §. ait prætor.

Supra exposita sunt verba, si quis testamēto liber esse iussus est: nūc exponuntur verba ante aditā hereditatem. Bartol.

Ante aditam hereditatem sic accipere debemus, antequam vel ab vno adeatur hereditas. nā vbi vel vnus adit, competit libertas. Si pupillus heres institutus sit, & à substituto eius libertas data, mediōq; tempore quædā admittatur: si quidē viuo pupillo quid fuerit factum, locum nō esse huic actioni. sin verò post mortē antequā quis pupillo succederet, actionem istā locum habere. Hæc actio locū habet non tantū in rebus quæ in bonis fuerunt testatoris: sed & si heredis interfuit dolū malū admissum nō esse quo min⁹ ad se perueniret. & ideo Scæuola plenius tractat, & si eam rē subripisset seruus quam defunctus pignori acceperat, hanc actionē honorariā locū habere. Plenius enim causam bonorum hic accipimus pro utilitate nam si in locum deficientis furti actionis propter seruitutem, hanc actionem substituit prætor: verisimile est in omnibus causis eū, in quibus furti agi potuit, substituisse. Et in summa probatur hanc actionem & in rebus pigneratis, & in rebus alienis bona fide possessis locū habere. Idem & de re cōmodata testatori. Item si fructus post mortē testatoris perceptos hic seruus qui libertatē prospicit, cōtretauerit: locus erit huic actioni. Sed & si partus vel fœtus post mortem adgnatos, tantundem erit dicēdū. Præterea si impubes post mortē patris quæsierit rei dominiū, eaq; antequam impuberis hereditas adeatur, subripiatur: locum habere istam actionem dicēdum est. Sed & in omnibus quæ interfuit heredis non esse auersa, locum habet hæc actio. Non tantū autem ad sola furta ista actio pertinet: sed etiam ad omnia damna quæcun-

a Successoribus. nam sic est in actione furti: vt instit. de perpe. & tēpo. acti. §. non autem. ad cuius similitudinem hæc habetur: vt. §. c. §. ante aditam. versi. plenius. & §. j. §. proximo.

b Libertatē. vt & §. ad leg. Aquil. l. ita vulneratus. in fin. & de fur. l. vulgaris. §. si duo. & arg. §. de iuris. om. iudi. l. si quis id. §. fi. & l.

sequē. Sed an in duplo continetur rei persecutio: quidam sic, argu. §. ea. l. illud. §. quod met⁹ causa. l. si cū. §. j. sed dic cōtra: cū ad instar furti fit: vt & §. proxi. §.

que hereditati seruus dedit. Dicitur est supra proximè quod ista actio pertinet ad furta: modò quæritur vtrum propriè ad furta pertineat: & respōdet vt in textu.

Scæuola ait possessionis furtū fieri. Deniq; si nullus sit possessor: furtum negat fieri. Idcirco autem hereditati furtum non fieri, quia possessionē hereditas nō habet, quæ facti est & animi. sed nec heredis est possessio, antequā possideat: quia hereditas in eum id tantū transfundit, quod est hereditatis. non autem fuit possessio hereditatis. Illud verum est, si potest aliās heres ad suum peruenire, non esse honorariam hæc actionem tribuendā, cum in id quod interfuit condemnatio fiat.

Præter hanc actionē esse & vindicationē rei constat: cū hæc actio ad similitudinem furti competat.

Itē heredi cæterisq; successoribus competere istam actionē dicēdū est. Si plures serui libertatem acceperūt, & dolo malo quid admiserint: singuli conueniuntur in solidū, hoc est in duplū: & cū ex delicto conueniantur, exemplo furti, nullus eorum liberatur, etsi vnus conuentus præstiterit.

II. GAIUS libro tertio decimo ad Edictum Prouinciale.

Si paulo antè quàm statuta libertas obtigerit, amouerit aliquid seruus, aut corruerit: ignorantia domini non introducitur hanc actionem: ideōq; licet maxime ignorauerit heres à statulibero, aut quilibet alius dominus à seruo suo amotum aliquid corruptūve esse, non impetrat post libertatē eius vllā actionē: quamuis in pluribus aliis causis iusta ignorantia excusationem mereatur.

III. VLPIANUS libro tertio decimo ad Edictum.

Labeo putauit, sub conditione manumissum res amouētem, si citò conditio extitit, hac actione conueniendum.

tur illa que est ex cōtractu: quod non placet: quia si nō recipit debet teneri ex quasi maleficio: vt. §. de act. & oblig. l. ex maleficio. §. fina.

Sequitur etiam alia iure prætorio comparata ad similitudinē actionis furti civilis in duplum & perpetua, in eum qui furtum non fecit nauam scilicet vel cauponē vel stabulariū, si modo eorū aliquis facit, quorū opera nauem aut cauponam aut stabulum exercet. Est & in eundem actio ad exemplum legis Aquilia: grauior tamen quàm legis Aquilia: nempe in duplum si quis eorū in nauē vel caupona vel stabulo damnum dederit, de qua hoc titulo non agitur, sed. l. vlt. Nau. caup. stab. & separauerat etiam eas Vlpianus. nam ad edictū de furtis hanc proposuerat lib. xxxviii illam verò de damno dato in tractatu de lege Aquilia lib. xviii. ad edictum. & in hoc distat hic titulus à superiore. nam superiori furto adiungit ruptum, non etiam iste. Cuias.

† Subrogatū sapit naturā eius in cui⁹ lo. ū subrogatur conc. text. in op. i. §. quē terminum. & ibi glōf. in verbo, subroga re de aucto. & potestat. sacro. genera. concil. in prag. sanct.

N eos qui naues.] CASVS. Exercitor nauis & caupo & stabularius tenetur, si hospitates in nauis vel in caupona vel in stabulo furtu sint passi vel ab ipso exercitore, caupone, vel a stabulario, vel ab aliquo alio que in nauis teneret exercitor vel caupo, vel stabulari. Itē tenet si ope sua vel eorū qui erant in nauis causa nauigandi, vt sunt nauis: sunt furtum passi hospitantes. Et datur hæc actio in duplum &c. In electione est furtu passi, vel actione furtu agere contra furem, vel hac act. contra exercitorem, & similes. ipse autē exercitor vel caupo actione furti nō habet, nisi in suam custodiam recepit res quæ postea sunt subreptæ. Item exercitor tenetur nomine eorū quos tenebat secum causa nauis, si ipsi subriperunt: vt dictum est. & hoc est verum, si sunt liberi homines, vel serui alieni. si autem seruus exercitoris fecit furtum: tūc sufficit si eum det pro noxa: quasi minus sit in culpa, si suum seruum tenet licet malum, quā si liberū hominem malum vel alienum seruum teneat. Itē caupo tenetur de furto facto ab aliquo quem tenebat caupones causa tabernæ exercendæ. Item factū eorum quos tenebat secū causa habitandi perpetuū, id est non ad modicum tempus, præstat caupo: non autem factum viatorū caupo præstat: nec vectorum factum siue delictum præstat exercitor. Franciscus Accursius.

FURTI ADVERSVS NAUTAS, CAUPONES, STABULARIOS. TITVLVS. V.

Primò ponit mentē edicti, vsq; ibi, nauigadi. Bar. deinde exponit edictum: postea quæstiones promiscuas vsq; in fin. tit.

1. VLP IANVS libro trigentesimo octauo ad Edictum.

N eos qui naues, cauponas, stabula exercebūt, si quid a quoquo eorū, quōsve ibi habebūt, furtum factum esse dicitur, iudicium datur: siue furtum ope consilio exercitoris factū sit, siue eorū cuius qui in ea nauis nauigandi causa esset. Nauigandi autem causa accipere debem⁹ eos qui adhibētur vt nauis nauiget: hoc est, nautas. Et est in duplū actio. Cum enim in caupona vel in nauis res perit, ex edicto prætoris obligatur exercitor nauis vel caupo: ita vt in potestate sit eius cui res subrepta sit vtrū mallet cū exercitore honorario iure, an cum fure iure civili experiri. Quod si receperit saluū fore caupo vel nauta, furti actionē non dominus rei subreptæ, sed ipse habet, qui recipiendo, periculum custodię subiit. Serui verò sui nomine exercitor noxæ dedēdo se liberat. Cur ergo non exercitor condem-

nis. & C. quomodo & quando iud. ab eo. & s. qui & a quibus. l. si. in prin. & s. de ritu. nū. l. in eo. §. deinde. & s. de spon. l. in spon. salibus. j. & s. ad Maced. l. si filius fa. Sed ar. cōtra. s. de serui. vrb. prædio. l. inuitum. & de procu. l. filius fa. §. inuitus. & de tr. ibu. l. j. §. scientiam. & s. ad Maced. l. item si filius. §. interdum. & supra de fur. l. qui vas. §. veta-

c] sed Iulia

netur, qui seruum tam malum in naue admisit? & cur liberi quidē hominis nomine tenetur in solidum, serui verò non tenetur? nisi fortē idcirco, quod liberum quidē hominē adhibēs, statuere debuit de eo qualis esset: in seruo verò suo ignoscendum sit ei quasi in domestico malo, si noxæ dedere paratus sit. si autē alienū adhibuit seruū, quasi in libero tenebitur. Caupo præstat factum eorum qui in ea caupona ei cauponæ exercendæ causa ibi sunt: itē eorū qui habitadi causa ibi sunt: viatorum autem factū nō præstat. Nāque viatorē sibi eligere caupo vel stabularius non videtur: nec repellere potest iter agētes. Inhabitatores verò perpetuos ipse quodāmodo elegit, qui non reiecit: quorū factū oportet eū præstare. In nauis quoque vectorum factū non præstat.

SI FAMILIA FURTVM FECISSE DICATUR. TITVLVS. VI.

Si familia alicuius furtū fecerit, habet dominus electionē aut totā familiam dedēdi: aut tātū offerre pro furto facto, quātū si vn⁹ liber furtū fecisset. hoc verum, si eo nō conscio: furtum factum sit. nam si eo cōscio: tunc poterit conueniri suo nomine, & nomine singulorū

re. Accur. f. Vectorū. id est eorū qui naue vehūt. nā nec istos potest eligere, vel reiecere, sicut nec viatores.

SI FAMILIA FURTVM FECISSE. &c.

Specialia quadam de his seruantur.

Beneficium quoque huius edicti pertinet tantū ad familiam furtum, vt liberetur dominus id præstādo: quod si vnus seruus furtū fecisset præstandum foret, duplum puta vel quadruplum. Sed trahitur etiam interpretatione ad damnum datum, non ad iniuriam, non ad alias causas, in quibus sane familia factum pro pluribus factis habetur non pro vno. In furto vel damno pro vno. Familia cæcus est seruorum vni domino subiectorum. Eodem libro xxxviii. sub eodē titulo de furtis adiunxerat Vlpianus in publicanos propriam actionē vt cōstat ex l. Quæsa De public. l. pronuntiatio §. seruicium. De verb. signific. de qua iam occupauit dicere auctor Digesto. li. 39. tit. 4. sicut de actione damni iniuria aduersus nautas, caupones stabularios lib. 4. tit. 9. quā Vlpianus tamen commodius iunxerat legi Aquilia, vt dixi titulo superiore. Sed occasio nō potest non aliquando abrumperere rerum quæ aguntur ordinem rectum. Cuiac.

Vtilissimum.] CASVS. Valde est vtile hoc edictū cui⁹ verba non habemus: sed mēs eius est talis, vt si plures mei serui faciūt tibi furtum, non teneat omnes dare pro noxa, vel pro quolibet soluere pœnam furti: sed sufficit si tantum præsto nomine omniū, quātū liber homo præstaret si furtum fecisset. & hoc beneficium habeo si me ignorāte deliquerūt: secus si me sciēte & phibere valēte, & non phibui. nā hoc casu teneor & meo nomine, & cuiuslibet serui: nec soluēdo p vno liberor p aliis. Postea dicit: quod dixi in furto, idē in damno dato. Tandem dicit: si conuenior furti pro vno seruorum, est in pendentī an possim cōueniri nomine aliorum: & expectabitur qualiter solvam pro isto cōuentum. nam si dem eum pro noxa, teneor pro aliis. si autē solvam pœnam dupli, item rem furtiuam, vel eius æstima. & sic tantum quantum liber pro furto a se facto præstaret: tunc non teneor pro aliis, & etiā qui eos seruos emit, nō tenetur. Itē ipsi facti liberi, vt quia manumissi, non tenentur. Postea dicit: pone quod nihil solui pro furto facto a seruis, & manumissi vnū eorum, qui manumissus emēdauit furtum: nūquid liberor pro aliis seruis, quæritur? & dicitur quod nō. Sed quid si vnū de seruis furibus vendidi. & emptor emēdauit furtum nomine serui quem emerat: an liberor ab actione furti pro aliis seruis, quæritur? & dicitur quod sic: cū teneat emptori dare quidquid soluit pro hoc furto. secus si ex causa legati vel dona. hūc seruū haberet, nā licet emendem furtum pro eo, adhuc tamen teneor pro aliis. Vltimo dicit: beneficium huius edicti datur domino seruorum simul furantium: siue dominus eos seruos nunc cum conuenitur possideat, siue dolo defuit possidere. Item siue ille cui est factum furtum, agat. siue eius heres agat: habet locum hoc beneficium, vt sufficiat tantum præstare quantum si liber fecisset. & hoc dicit hæc lex. cum tribus seq. Franciscus.

Gracifmus i. non solus domin⁹, sed etiam ipse. Ant. Aug li. 2. c. 1.

a] & ita.

b] & ita.

Approbare dicitur, qui non improbat.

- a Eorum. f. exercitorum.
- b Iudicium. primo casu civile: vt furti, & suo nomine. secundo prætoriu ex hoc edicto: vt insti. de obl. quæ ex quasi delicto. §. fin.
- c Exercitoris. & hic suo nomine tenetur: vt dixi. s.
- d Factum sit. ab extraneo.
- e Esset. l. factum ab extraneo.
- f In potestate, hoc cum non recipit res, sed homines: vt differat a sequentibus, secundum quosdam. vel dic vt ibi. Accursius.
- g Experiri. puta furti. Accursius.
- h Non dominus. tantum: alioquin contra: vt. s. nau. cau. l. idē. ait §. fin. & l. seq. & p hoc differt a fullone: vt inst. de ob. quæ ex delic. §. furti. vel nō differt a fulone: quia & hic soluēdo erat exercitor: aliās secus: vt in fulone. Accursius.
- i Quia recipiendo. bona ratio: vt & s. de fur. l. eum qui. §. qualis. & l. fullo. Accursius.
- k Noxa dedendo. f. seruum qui fecit furtum. Accur.
- l Dedere contra. s. nau. cau. stab. l. idem. §. si filius. solu. vt in eo titu. l. fin. §. seruorum item arg. cōtra. s. loc. l. videamus. sed ibi in aliena domo inducebat: hic in sua tenebat. Item facit ad hoc quod dicit hic statuere & c. s. de adm. tut. l. iij. §. si parens. & ad Tertul. l. ij. §. idoneos.
- m seruus. & ille fecit furtum. Acc.
- n Nō præstat. cōtra. s. nau. cau. l. j. §. fin. & l. sicut. Sol. hic nō recipit saluū fore: ibi sic. vel solue vt ibi. & facit in eo. ti. l. licet. §. i factū.
- o Potest. id est debet. & econtra quādoque ponitur, vt not. s. de offi. procon. l. obseruare. §. finali.
- p Iter agentes. tanquam eorum in ores agnoscentes. Acc.
- q Perpetuos. id est non ad modicum tēpus. sic. s. de pig. l. debitor. & de act. emp. l. fundi. §. Labeo. & s. pro socio. l. j. Acc.
- r Elegit. No. qui nō improbat, probat. sic. C. de nup. si vt propo-

a Proposuit. cuius mens hæc est, sed verbis caremus. Accursius.

b Quo. s. edicto.

c Prospiceret. s. prætor. Acc.

d Furtum. s. ad leg. Aquiliam. l. illud. & de noxa. in delictis. cōtra.

e Aestimationem. furti & conditionis: vt. j. l. iij. & hoc si nomine totius familiæ cōuenitur: aliàs si nomine vnus eius pretiū ei cōputatur ad tolendam actionem nomine aliorū: vt. s. de noxa. l. quod ait prætor.

f Arbitriū. scilicet domino.

g Si vnus liber. vt & s. de iuris. omn. iudi. l. si familia. in principio. Accursius.

h Erit data. amittit ergo beneficium propter delictum suum: vt arg. s. de mino. l. auxiliū. in fin. arg. contra. j. e. l. iij. §. fin. **ADDITIO.** Dic

quod hic loquitur quādo dominus delinquit circa ipsum maleficium commissum: ibi quādo ex postfacto delinquit, delinendo dolo possidere, secundum Barto. hic.

i Suo nomine. id est in solidū, non ex suo maleficio quod nullū est, sed propter maleficium commissum: sed secus est si iussit: quia tūc ob suum maleficium tenetur: vt supra de noxa. l. ij. §. j. & l. si ex duobus. in prin. Item est contra. s. de noxa. l. iij. §. cum dominus. Solu. vt ibi. Accursius.

k Et prohibuit. vel prohibere non potuit: vt & supra de noxa. l. iij. & iij. in prin. & facit. l. si communis seruus.

l Aequissimum. cū eadē sit ratio: vt & s. ad. l. Aquil. l. illud. Idem in rapina: vt. j. vi bon. rap. l. ij. §. hac actione. videtur secus in iniuria: vt. s. de iuris. omn. iud. l. si familia. in fi. quæ est contra. Solu. vt ibi.

m Consequi. quod sciemus quādo dominus vel damnum emēdabit, vel illum seruum pro noxa dabit. & ad hoc facit. s. de noxa. l. quod ait prætor, & facit. s. de excep. l. fundum Titianum. & l. fundi. Accur.

n Id est. Conditionis. furti. & ad hoc supra de noxa. l. quod ait prætor. Item quod dicit duplum, dic nisi sit manifestū: quia tunc quadruplum.

o **Q**uotiens. Fecisset. vsque huc est subiectum. **P** Emptorem. accipe hominem omnem cui de euictione agere permittitur, id est qui lucratiuam non habet causam. sic & accipitur supra de excep. doli. l. apud. §. si quis autem ex causa. & de ad. dil. edic. sciendum. §. deinde. Non ergo aduersus habentem titulum lucratiuum, vt aduersus donatarium vel legatarium, vt & infra eo. §. plane. verfi. sed an si.

q Simul. id est cum aliis.

r Fecerant. s. furtum.

de familia. deinde exponit verbū scientiam.

I. VLP IANVS libro trigensimo octauo ad Edictum.

Tilissimum id edictum prætor proposuit, quo dominis prospiceret aduersus maleficia seruorum: videlicet ne cum plures furtum admitunt, euertāt domini patrimonium, si oēs dedere, aut pro singulis æstimatione litis offerre cogatur. Datur igitur arbitrium hoc edicto: vt si quidem velit dicere noxios seruos, possit omnes dedere qui participauerunt furtū. Enimvero si maluerit æstimationem offerre: tantum offerat, quantum si vnus liber furtum fecisset, & retineat familiam suam. Hæc autem facultas domino tribuitur totiēs, quotiens ignorante eo furtum factum est. Cæterum si sciente, facultas ei non erit data. nam & suo nomine & singulorum nomine conueniri potest noxali iudicio: nec vna æstimatione, quam homo liber sufferret, defungi poterit. Is autē accipitur scire, qui scit, & potuit prohibere. Scientiam enim spectare debemus, quæ habet & voluntatem. Cæterum si scit, prohibuit tamen, dicendum est vsurum edicti beneficio. Si plures serui damnū culpa dederint, æquissimum est eandem facultatem domino dari.

Si secundum iudicium ita se habet ad primum, quod condemnatoria lata in primo, & actione secunda tollat: secundū iterim differatur, & cumulatio impeditur. B.

Cum plures serui eiusdem rei furtum faciunt, & vnus nomine cum domino lis contestata sit: tamdiu aliorum nomine actio sustineri debet, quamdiu prior iudicio potest actor consequi, quantum consequetur

Manumissus. vnus ex his qui fecerat, & dato pretio suo, vt sic non sit ex lucratiua causa liber. Vel dic. etiam si nihil dedit & dic idem quod in subaudito non expresso casu. dixit enim dūtaxat emptorem. sic ergo aliud in eo qui habet lucratiuam causam: & ad hoc refertur, idēque &c. & sic bene conuenit cum seq.

si liber id furtum fecisset:

II. IULIANVS libro vicensimo tertio Digestorum.

Id est, & pænæ nomine duplum, & conditionis simplicium.

Diuiditur in duas partes. Primò loquitur an solutio domini pro fit habētibus causam à domino. Secundò, an solutio habentium causam à domino, pro fit domino. Secunda ibi, quod si prius. Bart.

III. VLP IANVS libro trigensimo octauo ad Edictum.

Quotiens tantum præstat dominus, quantum præstaretur si vnus liber fecisset: cessat cæterorum nomine actio, non tantum aduersus ipsum, verum etiam aduersus emptorem duntaxat, si fortè quis eorum qui simul fecerant, venierint. idēque & si fuerit manumissus. Quod si prius fuerit ablatū à manumisso: tunc dabitur aduersus dominum familiæ nomine. nec enim potest dici, quod à manumisso præstitum est, quasi à familia esse præstitum. Planè si emptor præstiterit puto denegandam in venditorem actionem. quodammodo enim hoc à venditore præstitutū est: ad quem nonnunquam regressus est ex hac causa: maximè si furti noxæque solutum esse promisit. Sed an si legati serui nomine, vel eius qui donatus est, actū sit cum legatario, vel eo cui donatus est, agi possit etiam cum domino cæterorū quæritur. Quod admittendum puto. Huius edicti leuamentum, non tantum ei qui seruos possidens condemnatus præstitit tantum, quātum si vnus liber fecisset, datur: verum ei quoque quidēcirco condemnatus est, quia dolo fecerat quo minus possideret.

III. IULIANVS libro vicensimo secundo Digestorum.

nus peto: vt hic, & s. de sol. l. Stichum. §. dolo. & s. de pet. her. l. etiam. §. pe. Si rem, non agitur ad pænā: vt. d. §. dolo. & ar. s. si quis cau. l. ij. in prin. Sed certe quantum ad. l. istam non videtur bona hæc distinctio, vt hic, quia ab vtraque parte exigitur pænā furti: & maxime à manumisso, à quo non potest peti condic. fur. aliquid, nisi liber cōrectasset: vt. s. de condic. fur. l. quod ab alio. forte in emptore secus dici posset, cum noxaliter detur condic. fur. vt actio furti: vt. s. de condic. fur. l. si seruus.

Posideret. est enim satis pro possessore haberi hoc casu, & ita non efficitur actoris conditio deterior, sed non melior: vt. s. de noxa. act. l. electio. §. si is. & l. si plurium. in princip. sed arg. contra. s. eo. l. j. §. hæc autem.

Manumisso. gratis. & idē accipe in omni eo qui lucratiuū habet titulum. dic oblatum, & etiā præstitum. & sic est contra. s. de noxa. l. de illo. in fin. & l. seq. Sed hic cū familia: ibi cum vnus seruus. & sic altero solvente alter liberatur. sed hic cū maius est delictū: quia à pluribus est commissum. itē contra. s. de pet. her. l. etiam. §. pe. Sol. vt ibi in glo. magna.

Domini familia. quia sui delicti tantū pænā soluit. Azo.

Regressus est. sic. C. de vsur. rei iud. l. fin. sed quod si regressum non habet: forte idem: vt inst. de. l. Aquil. §. his autem verbis. sed Io. cōtra: vt habet regressum.

Sed an si legati. s. in specie. tunc enim de eui. non agitur. secus si in genere legatus esset: vt. s. de leg. j. l. si à substituto. §. heres seruum. Accursius.

Donatus. cuius nomine de euictione non agitur: vt. s. de ad. dil. edic. l. ad res. secus ergo si agatur: quod quādoque euenit: vt. C. de iur. do. l. j. & idem quod hic dicas in omni qui habet titulum lucratiuū. Itē no. quod quidā posuerunt hic distinctionē talē, cum quis promisit mihi re & pænā: debeo eligere, vt. s. de pa. l. rescriptū. §. si pacto. nisi factū est rato manente pacto: vt. s. de transac. l. qui fidē.

si vero sors fuerit exacta, pænā non petetur: vt. s. de eo quod certo lo. l. si idem e contra: vt. s. pro socio. l. si quis à socio. idem si duo sunt debitores, & sunt socij: vt. s. si quis cau. l. si duo. nisi in id quod minus est: vt. s. de act. empt. l. prædia. in non sociis si ab vno pænā peto, ab alio rem nihilo mi-

uenierit.

oblatum manum.

cat. nomine.

Etiam heredibus. Datur enim heredi actio furti: ut instit. de perpe. act. §. j. facit. j. de iniur. l. sed non esse.

b Eius. puta Titij.

c Cui. scilicet Titio.

d Omnes. heredes.

Si familia.] **CASVS.**

Ego Franciscus habebam familiam seruorum communem cum Geruasio. hac familia fecit furtum Titio, sciente Geruasio, & me ignorante. dicitur quod Geruasius tenebitur nomine singulorum seruorum: & sic pro quolibet prestat suam partem. ego autem habeo beneficium huius edicti. nam prestat quantum liber homo prestat pro seipso: & recuperabo partem eius quod solui, a Geruasio. Idem est si Geruasius iussu damnum dedit familia seruorum communis. nam eius quod prestiti, recuperabo partem a Geruasio, sicuti si communi rei damnum intulisset. Tandem dicit: Ego & Geruasius habemus duos seruos communes: eo sciente & me ignorante serui fecerunt furtum. teneor non in partem dimidiam eius quod prestiti, sed in dimidiam eius quod liber homo prestat pro furto a se facto. Si autem Titius vult agere prius contra me: teneor in tantum quantum liber homo furtum faciens prestat. sed me conuento & exacto an Titius possit agere contra Geruasium? dico quod non: nisi iussu Geruasij esset factum furtum. Fran.

e Si familia communis. duorum dominorum.

f sciente. & non iubente. & supple. & altero ignorante. Accur.

g omnium. id est singulorum.

h Cum altero. l. ignorante. & facit ad hoc. §. l. j. §. hac autem.

i comprehensus. vt. l. det tantum quantum si vnus liber fecisset.

k Quod ille. qui ignorauit, emendauit damnum tantum quantum si vnus liber fecisset. & de hoc dimidia consequetur a sciente: vt & supra de noxa. ac. l. si ex duobus. §. sic & si alter & c. Vel dic, si ille scilicet sciens soluit damnum quasi pro quolibet, non repetit ab ignorante. nisi pro media quantum si liber fecisset: vt infra ea. l. §. si ergo. & d. l. si ex duobus. §. ipsi tamen. Sed videtur quod nihil possit repetere sciens: vt supra de noxa. l. si communis familia. Sol. ibi in iubente tantum, hic in sciente tantum inter quos est differentia, vt plene no. in. l. si ex duobus.

l Prestitit alter. qui non iussit.

m Agi potest. quod semper fere est ex delictis serui. & da exemplum instit. de noxa. §. sunt autem. Vel da exemplum de Aquil. in leuioribus, in. l. xij. tab. in atrocioribus: vt. §. de noxa. l. ij. §. Celsus. quandoque tamen agi non potest: vt quando ignoras seruum facere furtum, non possidet, nec dolo fecit quo minus possideat. ideoque si quid tunc solueret, non repeteret: cum sponte, non necessitate soluisset. Vel dic, potest agi cum seruus in atrocioribus paruit altero domino iubente: alioquin non, cum nullus sit serui delictum: vt. §. de noxa. l. ij. §. is qui. Vel tertio est casus ubi non potest agi contra ignorantem: puta si omnino inuitus seruus paruit, periturus si non paruisset. hic enim nullum est serui delictum: & sic dominus ignorans eius nomine non tenetur.

n Nocitum. vt damnum omnino seruaret: vt. §. de noxa. l. sed & eo nomine. & communi diu. l. ij. & ad le. Aquil. sed & si communem. & l. seq.

o Est. culpa socij.

p Quo non ignorante. id est sciente, & prohibere valente. non dicat iubente, vt quidam dicunt. Accursius.

q Factum est. scilicet furtum ab istis seruis.

r Agitur contra scientem.

s Consequetur. sciens ab ignorante socio quam si vnus & c. Sed quidam

equiparant scientem & iubentem: quod non placet, quia iubens nil agit: vt supra de noxa. l. si ex duobus. §. illud.

t Vnius. in tantum enim liberauit eum Azo.

u Voleat. is cui damnum datum est Azo.

x Dupli. l. eius rei surrepta quod prestat liber.

y Socius. ignoras. Azo.

z Decidisset. id est transfegisset de toto.

a Hoc casu. cum iussit & c. & hoc est verum: vt §. de noxa. l. si ex duobus. in prin. & sic abundat hac dictio, forte. sic §. de arbi. l. si duo.

b parcendum. quin puniatur sciens. Accur.

Labeo putat.] **CAS.**

Familia seruorum Titij fecit furtum Sepro- nio. ego & Geruasius successimus Sepro- nio. circa istud thema duo dixit Labeo, & male. Primum fuit: quia si Geruasius agat furti pro quolibet de seruis, & obtinuit: bene potero agere in solidum. & sic fit fraus edicto: quia hoc non potuisset facere testator, sed tantum consequi poterat quantum liber homo si furtum fecisset, prestat. Secundum dictum est, quod si defunctus egit furti, & consecutus

est minus duplo: nos heredes possumus agere ad residuum nomine singulorum seruorum. Sed vtrunque dictum corrigitur: nam nos duo heredes non possumus agere nisi quilibet pro parte. Item non possumus consequi ultra penam dupli, computato in hoc quod defunctus exegit. Fran.

c Labeo putat. & male: vt patet. j. Accur.

d Cuius. id est alicuius.

e Dupli. nomine singulorum, pro parte tamen hereditaria. Azo.

f Dupli. in solidum, ac si nihil esse exactum: vt bene conueniat sequere.

g Edicto. quod vult non ultra prestatari, quam si vnus liber fecisset: vt. §. eo. l. j.

h Iniquum. & tamen ita statuerat Labeo. sic instit. de test. §. sed neque.

i Recte experiri. nomine singulorum seruorum ad duplum. & hoc secundum Labeonem similiter. Accur.

k Scauola. corrigens duo dicta Labeonis per ordinem.

l Partes. non ergo aliquis solidum consequetur.

m Duplo. computato quod accepit defunctus: vt sic non plus iuris heredes habeant, quam defunctus habuit: vt infra de regulis iuris. l. hereditas. Accur.

ARBORVM FVRTIM CÆSARVM.

Et de hoc quædam sunt specialia.

In hoc titulo proponitur ad similitudinem furti actio civilis ex x i i. tabul. hodie red acta in duplum, aduersus eum qui furtim, id est clam arbores cecidit, licet earum arborum furtum non fecerit, cum qua communis est actio legis Aquilia, sed illa est grauior. Cuiac.

Si furtim arbores.] **CASVS.** Arbores meas furtim cecidisti. teneris legis Aquiliae actione, & arborum furtim cæsarum: & vna acta tollitur altera in eo quo concurrunt. Potes etiam accusari criminaliter tanquam latro. & maxime habet locum hoc in vitibus succifis: & appellacione arboris continentur etiam vites, & hedera, & arundo, item salicium quod iam radices immiserat. Sed in salignis virgibus, id est in plantationibus quas plantauit, si antequam imponant radices, aliquis incidit: non

* In vulg. Si familia.

† Quidam dispungunt post verbu prestitit, non potest verbum nomine.

* habuerimus.

tenetur hac actione, cum non dicatur arbor. Quid autem si arborem meam cum radicibus euulsi, & eam cum radicibus in alio loco plantavi, licet nondum comprehendit terram, si aliquis talem arborem incidit, habet locum hæc actio. Item habet locum in arbore cuius radices deficcatur: quia si aliquis eam incidit, tenetur hac actione. Itē habet locum hæc actio in arbore vento deie-

† Vide Plin. lib. 17. ca. 1. nam fuit & arborum cura legibus præcis, cautūque est in 12 tab. ut qui iniuria cecidisset alienas, lucret in singulas aris. 25. Ista lex iuncta seq. lege est not. ad hoc, quod depopulatores vinearū & agrorum debent puniri pœna capitali, si cut latrones: & huiusmodi personæ possunt capi propria auctoritate, secūdū Bar. in l. extat. §. quod me. cau. & etiā possunt impune occidi: per l. i. cū ibi ple. no. C. quādo li. vni. sine iud. se vind. Bolog. ex reliquo. egerint.

ta, quæ in fundo iacebat causa replantandi.

Item stirpes oleæ dicuntur arbores. & nomine omnium supradictarum arborum potest agi hac actione. Id autem quod ita est tenerum, ut sit loco herbe: non cōtinetur arboris appellatione. & hoc dicit hæc lex, & tres sequen. Fran.

Aquila. scilicet dādam actionem Acc. Actionem. scilicet arborum furtim cæsarum.

Deducat. id est extrahat de posterioribus.

Condemnet. sicut fit in cæteris concurrentibus: ut. j. e. tit. l. j. & no. §. nau. cau. l. & ita. §. fin. & facit. §. eo. l. si colon. n. & l. pe. & §. de euic. l. cum fundus. & §. de ædil. edic. quod si nolit §. si quis egerit. & de act. empt. l. ex empto. §. etiā si ignorans. & §. de noxa. l. quod ait prætor. & de ac. & obli. cum ex vno. & l. plura. Sed hæc videtur contra, sed non est: quia secūdum prædicta est intelligenda. Accursius.

Sciendum. Latrones. criminaliter: secū si ciuilitate: ut patet. j. e. l. faciēdo. i. prin. Latrones enim furcis suspenduntur: deinde bestiis subiiciuntur: ut infra de pœnis. l. capitalium. Accursius.

Vitem. Existimauerunt. ut & §. e. l. j. in fi. j. respon.

Edera. hæc edera, huius edera, improprie dicitur arbor: sed ex interpretatione, & in vulgari dicitur helera & inhæret plerumque arboribus. Accur.

De saliceto. quando iam radices immisit.

Saligneas. i. virgas de salicibus, quas appellamus plantones.

Salicti. à salice.

Defixerit. i. detraxerit incidendo vel euellendo: ut subiicit.

Non posse agi. scilicet. l. Aquil.

Non conceperit. j. eo. §. stirpem. contra. Solu. ut ibi.

Quod si quis ex seminario. exponit seipsum.

Transfulerit. de loco alieno in suū fundū, aliusque postea cecidit translata, quæ nondū radices immiserat. ille enim hac actione tenetur, sed nō is qui trāstulit, sed Aquil. ut. j. eo. furtim. §. j. Azo.

Videri. ut habeat locū hæc actio. sed cōtra. §. prox. rñ. sed ibi in virgis plantatis, hic de his quæ cum radicibus plantantur.

Quamuis. hoc quamuis, non aduersatur ad illud verbum videtur: sed ad illud, viuere. Accur.

Reponi possit. licet adhuc non sit posita. secus si iam est sicca, ut reponi non proficiat quia tunc ligni appellatione cōtinetur: ut. §. de leg. iij. l. ligni.

Stirpes oleæ. vel syluestris, vel domesticæ. & est cōtra. §. eo. §. sed

si quis. Azo. Sol. speciale in oleis: vel verius aliud in translatis cū radicibus, ut hic, & superioribus respōsis: & aliud in virgis plantatis: ut ibi.

Cædere. CASVS Nunc exponit verbum cædere, quod erat in edicto, cuius mens est posita. §. l. j. & dicit: cædere dicitur

non solū qui succidit, ita ut cadat arbor, sed etiā qui percutit arborem, puta cum securi, animo cædēdi: licet nō cædat. Cingere autē dicitur, id est deglabrare. quod expone ut in glo. domini mei Accur. Itē verbū subsecare, quod erat in edicto, expone id est subsecuisse: quod expone ut in glo. domini mei Accur. [E I V S A C T I O N I S .] Ex ea causa datur hæc act. ex qua dat Aquil. §. ex dāno. Itē hæc actio nō datur vsufructuario fundi. ei autē qui habet fundū vectigalē, bene datur, sicut & actio aquæ plu. arcen. omnes hac act. tenetur, & quilibet in solidū. si autē pluriū arbor est incisa, omnibus dominis datur vna actio, & vna pœna præstabitur. Vltimo dicit: si arbor mea extēdat radices in tuū prædiū, nō potes eas incidere, sed denūtiare ut tollā, & agere ad hoc. & licet alatur hæc arbor ex radicibus quæ sunt in tuo fundo, tamē hæc arbor mea durat. & hoc dicit hic §. cum. l. seq. Fran.

B IIII. GAIVS libro ad legem duodecim Tabularum.

Certē nō dubitatur, si adhuc cædeo tenerum sit, ut herbæ loco sit: non debere arboris numero haberi.

V. PAVLVS libro nono ad Sabinum.

Cædere est non solū succidere, sed etiam ferire cædendi causa. Cingere est deglabrare. † Subsecare est subsecuisse. Non enim poterat cecidisse intelligi, qui serra secuisset. Eius actionis eadem causa est, quæ est legis Aquilæ. Is cuius vsufructus est in fundo, hanc actionem non habet. Qui autem fundū vectigalem habet, hæc actionem habet: sicut aquæ pluuiæ arcendæ actionem, & finium regundorum.

VI. POMPONIVS libro vicensimo ad Sabinum.

Si plures eandem arborem furtim cæciderint: cum singulis in solidum agetur. At si eadem arbor plurium fuerit: vniuersis dumtaxat vna & semel pœna præstabitur. Si arbor in vicini fundum radices porrexit, reci-

tus enim dicebat: nō seco, sed secui. sed certē prætor intelligebat in præsentī etiam tempus præteriti plusquam perfecti.

Non enim. bene enim notauit prætor seorsum secare, quia sub primo verbo cædere non proprie accipietur qui secat. l. serra.

Est legis Aquila. scilicet damnum datum, & dic quandoque concurrunt pro eodem delicto: ut. j. e. l. j. quandoque non concurrunt: ut. j. e. l. furtim. §. j. & l. faciēda. §. fi.

Non habet. ut. §. ad. l. Aquil. l. itē Mela. §. fin. cū ambæ ex eadem causa dētur: ut. §. prox. rñ. Et hanc habet vtilē: ut arg. §. de aqua plu. arcē. l. apud. §. fin. Quid ergo differt ab emphiteuta, de quo subiicit aliud esse? Respō. ille habet directam, cum habeat vtile dominium, sed fructuarius vtilem ut dixi.

Aqua pluuiæ. vtilem: ut dixi. §. de aqua plu. ar. l. apud. §. fi. & l. si vsufructus.

Finium regundorum. ut & §. fi. regun. l. sed & loci. §. finium.

Si plures. In solidum agetur. ad pœnā dumtaxat: ut. & §. ad. l. Aquil. l. si ita vulneratus. in fi. de fur. l. vulgaris. §. si duo.

Semel. id est simul agat. aliās quilibet pro sua parte: ut & §. de fur. l. inter omnes. §. hæc actio. non enim ideo plus deliquit, quia plurium sit arbor. Accur.

ARBORVM FVRTIM

cæsarum. †

TITVLVS VII.

I. PAVLVS libro nono ad Sabinum.

Sifurtim arbores cæsaræ sint, & ex lege Aquilia, & ex duodecim tabularum dādā actionem Labeo ait: sed Trebatius ita vtrāque dandam, ut iudex in posteriore deducat id quod ex prima consecutus sit: & reliquo condemnet.

II. GAIVS libro I. ad legem duodecim Tabularum.

Sciendum est autem, eos qui arbores & maxime vites cæciderint, etiam tanquam latrones puniri.

III. VLPIANVS libro quadragesimo secundo ad Sabinum.

Vitem arboris appellatione contineri plerique veterum existimauerunt. Ederæ quoque & harundines, arbores non male dicuntur. Idem de saliceto dicendum est. Sed si quis saligneas virgas instituendi salicti causa defixerit, hæcque antequam radices coegerint, succidantur aut euellatur: rectē Pōponius scripsit, non posse agi de arboribus succisis: cum nulla arbor propriè dicatur, quæ radicem non conceperit. Quod si quis ex seminario, id est stirpitus arborem transtulerit: eam, quamuis nondum comprehendit terram, arborem tamen videri Pomponius libro nono decimo ad Sabinum probat. Ideo ea quoque arbor esse videtur,

reponi.

delibera. re.

a Non licebit, nisi prius facta denuntiatione: vt. §. eo. titu. l. j. in prin. & §. j. Vel dic vt plene not. C. de interd. l. j. Accur.
b Immissum habere. vt. & §. ad. l. Aquil. l. quæadmodum. Accur.
c Origo eius fuerit. vt. & §. quod vi aut clam. l. si vitem. Sed cõtra instit. de re. diui. §. si Titius. & §. de acqui. re. do. l. adeo. §. si. Sol.

hic aliter à solo vicini: non tamen occupauit vt quia per latitudinẽ tangit, & per lõgitudinem. Vel ibi non poterat viuere ex radicibus quæ erant in solo vnde ducit originem: hic sic. vel. §. dicit meã ex cuius solo nunc viuit, sed non in solidum, sed pro parte. vel. §. est secundi de iure gen. hic primi de iure ciuili. vel hic de rigore: ibi de æquitate: vel hic maiorem partẽ radicũ habebat in vno. Accursius.

Furtim.] CASVS.

F Tunc habet locum hæc actio, cū me ignorante arborem meam incidisti celandi mei causa: nec datur super hoc act. furti: cum & sine lucrando animo possis eam incidere. Si autem arborem meam cū radicibus extirpasti, vel euulsi: habet locum Aquil. & nõ hæc actio. Postea dicit: siue arbor tota sit cæsa, siue pars: habet locum hæc act. & siue suis manib⁹ quis cedit, siue per aliũ, puta seruum vel alium: habet locum. Si autem sine iussu domini seruus eius arborem meam incidit, habet locum noxalis. Item hæc actio arborum furtim cæsarũ, est pœnalis & perpetua: & contra heredem non datur: heredi autem datur. & datur in duplum valentiæ arboris, deducto pretio nũc ligni, vt si quando erat non incisa, valebat. x.

nũc incisa valet duo. nam octo duplicabũtur. & ille dicitur cædere, qui clam cædit: & si habeat animum lucrãdi, tenetur etiam furti. Item si per vim incidit: non tenetur hac act. sed vi bono rap. & quod vi aut clam. & hoc dicit hæc. l. & seq. Fran.

d Celandique. aliã cessat: infra eo. l. faciendã. in fi. Accur.

e Pedius. non vult enim habere arborem, vel eius pos. & sic non concurrat cum act. furti. sed si postea contrectet, agit furti: vt. §. eo. l. faciendã. §. j. & §. de fur. l. inficiendo. §. fina. & de acquir. re. do. l. Pomponius. & ad leg. Aquil. l. si seruus seruum. §. si oliuam. & sic non à prin. sed ex postfacto est furtum. Item facit. §. de fur. l. inter omnes. §. recte. Accursius.

f Si quis radicitus. id est cum radicibus.

g Non tenetur. contra. §. eo. l. vitem. §. quod si quis. Sol. vt ibi.

h Etiam si non tota. sic. §. ad Sil. l. iij. §. si quis tabulas. vers. si autẽ non totum. & de leg. j. etiam si partis. & infra de incen. rui. nau. l. iij. §. senatus.

i si libero. cui sit ius imperandi, secundũ quosdã. tu dic & si non: vt no. §. ad leg. Aquil. liber homo. & pro hoc. §. de iniur. l. nõ solum. in prin. & §. si mandatu. & §. Proculus. & §. de iurisd. omn. iudi. l. si quis id. §. pe. Item facit. C. de noxa. l. iij. & v. Accur.

k Noxale. idem etiam si præceperit: quasi domino in hac re parẽre non deberet: vt. §. de noxa. l. iij. §. j. Accursius.

l Duplum continet. an totum sit pœna: dic vt infra. l. proximi in principio.

dere eas vicino non licebit: age-
 re autem licebit, non esse ei ius si-
 cuti tignum aut protectum im-
 missum habere. Si radicibus vi-
 cini arbor aletur: tamen eius est
 in cuius fundo origo eius fuerit. c.

VII. VLP IANVS libro tri-
 gensimo octauo
 ad Edictum.

F Vrtim cæsa arbores videntur, quæ ignorante domino, celandique eius causa cæduntur. Necesse hanc furti actionem scribit Pedius: cum & sine furto fieri possit vt quis arbores furtim cædat. Si quis radicitus arborem euulerit, vel extirpauerit, hac actione non tenetur: neque enim vel cædit, vel succidit, vel subsecuit: Aquilia tamen tenetur, quasi ruperit. Etiam si non tota arbor cæsa sit: recte tamen agitur, quasi cæsa. Siue autem quis suis manibus, siue dum imperat seruo arbores cingi, subsecari, cædi: hac actione tenetur. idẽ & si libero imperet. Quod si seruo suo non præceperit dominus, sed ipse sua voluntate id admiserit: Sabinus ait competere noxale, vt in cæteris maleficiis, quæ sententia vera est. Hæc actio etiam si pœnalis sit, perpetua est: sed aduersus heredem non datur: heredi cæterisque successoribus dabitur. Condemnatio autem eius duplum continet.

VIII. PAVLVS libro
 trigensimo nono ad
 Edictum.

F Acienda æstimatione est quanti domini interfit non lædi. Ip-

F Acienda. Arborum. id est lignorum quæ habet dominus putata quia arbor non incisa valebat decem: lignum valet duo duplantur octo. Et est ad hoc. §. de condic. fur. l. si seruus. §. boue. & §. de ser. corru. l. vt tantum. §. fi.

n Acestimationem. vt illa duplatur: vt. §. l. proximi in fin. sed an erit totum pœna? quidã sic: vt in furto. tu dic in duplo rei persecutionem contineri: quod patet: quia tollitur persecutoria per hæc: vt. §. l. si colonus. quod non fieret si totum esset pœna: vt §. de furr. l. si pignore. §. cum furti.

o Qui clam. vnde etiam habet locum quod vi aut clam: vt. §. quod vi aut clam. l. denique. in prin. & §. fi.

p Furti. ex secunda cõ-

tractatione. vt & supra de fur. l. verum est. j. §. eorũ. & §. eo. l. furtim. in prin. Item facit. §. de pri. deli. l. ij. Accursius.

q Sciente domino. nõ ergo furtim.

r In hanc actionem. vt supra. eo. l. furtim. sed incidit in act. vi bono rap. vt infra titu. j. l. ij. in præci. Item quod vi aut clam interd. vt. §. quod vi aut clam. l. j. §. quid sit. & in. l. Aquil. vt. §. e. l. j. & l. furtim. §. j. & ad l. Aquil. si seruus seruũ. §. si oliuam. & in. l. Iul. de vi pub. vel pri. vt. §. ad. l. Iuliam de vi pub. vel pri. l. iij. in fi. & §. tit. j. l. ij. §. fi.

s I colon.] CASVS.

S Colon arborẽ agri cædit. tenetur hac act. & etiam act. ex locato. & vna intentata, tollitur altera. Fran.

t Vna actione. ad rẽ persequendã. Azo. & sic nõ ob. §. de iniur. itẽ apud. §. si quis seruo. Itẽ concor. huic. l. §. de ac. & obl. qui seruum. & §. de fur. l. si is cui. & §. loca.

u Si gemina.] CASVS. Gemina est arbor: aut iunctura apparet supra terram: & tunc vna dicitur. aut non apparet. & tunc dicuntur duæ vel plures: sicuti & separatæ stant supra terram. & si diceres, quæ sit vtilitas hoc scire? dic vt in glo. domini mei. Fran. Accur.

v Non extare. supra terrã. Sed ad quid prodest hoc scire? Respon. ad. l. saltem datã vt pro arbore soluẽda succisa certa pœna præstetur. Item quantum ad translationem, vt vna vel plures videntur esse translata: vt. §. eo. l. vitem. §. quod si quis. nõ autẽ quantum ad vtilitatem huius titu. cum etiam si sit pars cæsa, locũ habeat actio hæc: vt supra. l. furtim. §. & si non tota.

w Ed side.] CASVS. Si actum sit Aquil. nomine arborum furtim cæsarum: tollitur interdictum quod vi aut clam: non autem hæc actio in eo quod excedit. Franciscus Accursius.

x Grauaerit reum. s. iudex, tantum. s. quantum: & per secundam modo posset petere: vt. §. titu. j. l. j.

y Duodecim tabularũ. s. arbo. fur. cæ. quia illa plus continet: & illa in eo quod plus est, remanet: vt. §. eo. l. j. & l. furtim. §. fi. & l. si colonus. & de ac. & obl. l. quotiens. & l. qui seruum. Accur.

z Vi agrum.] CASVS. Cecidisti arbores fundi mei. licet postea vendam hunc agrum. tamen hæc actio mihi durat. Fran.

aa Agere potest. de arboribus ante venditionem cæsis. & est sic. §.

farũque arborum pretium deduci oportet: & eius quod super est fieri æstimationem. Furtim arborem cædit, qui clam cædit. igitur si ceciderit, & lucri faciendi causa cõtractauerit: etiam furti tenebitur lignorum causa: & cõdictione, & ad exhibendum. Qui per vim sciente domino cædit, non incidit in hanc actionem. x

IX. GAIVS libro tertio decimo
 ad Edictum Prouinciale.

S I colonus sit qui ceciderit arbores: etiam ex locato cum eo agi potest. Planẽ vna actione contentus esse debet actor.

X. IULIANVS libro tertio
 ex Minicio.

S I gemina arbor esset, & supra terram iunctura eius emineret: vna arbor videtur esse. sed si id, quã iungeretur, non extaret: totidem arbores sunt, quot species earum supra terram essent.

XI. PAVLVS libro vicensimo secundo
 ad Edictum.

S Ed si de arborib⁹ cæsis ex lege Aquilia actum sit: interdicto quod vi aut clam reddito absoluetur, si satis prima cõdemnatione grauaerit reũ: manente nihilo minus actione ex lege duodecim tabularum. x

XII. IAVOLENVS libro quinto
 decimo ex Cassio.

Q Vi agrum vendidit, nihilo minus furtim arborum cæsarum agere potest. 7

**VI BONORVM RAPTORUM [& de turba.]
 TITVLVS VIII.**

Quando duo delicta ex eodem facto descendunt, se habent vt

l. si merces. §. culpæ, & de iureiur. l. duobus. §. colonus. & §. eo. l. j. & infra eo. l. penu. & §. commo. l. vnde quæritur. §. fina.

S I gemina.] CASVS. Gemina est arbor: aut iunctura apparet supra terram: & tunc vna dicitur. aut non apparet. & tunc dicuntur duæ vel plures: sicuti & separatæ stant supra terram. & si diceres, quæ sit vtilitas hoc scire? dic vt in glo. domini mei. Fran. Accur.

t Non extare. supra terrã. Sed ad quid prodest hoc scire? Respon. ad. l. saltem datã vt pro arbore soluẽda succisa certa pœna præstetur. Item quantum ad translationem, vt vna vel plures videntur esse translata: vt. §. eo. l. vitem. §. quod si quis. nõ autẽ quantum ad vtilitatem huius titu. cum etiam si sit pars cæsa, locũ habeat actio hæc: vt supra. l. furtim. §. & si non tota.

S Ed side.] CASVS. Si actum sit Aquil. nomine arborum furtim cæsarum: tollitur interdictum quod vi aut clam: non autem hæc actio in eo quod excedit. Franciscus Accursius.

u Grauaerit reum. s. iudex, tantum. s. quantum: & per secundam modo posset petere: vt. §. titu. j. l. j.

x Duodecim tabularũ. s. arbo. fur. cæ. quia illa plus continet: & illa in eo quod plus est, remanet: vt. §. eo. l. j. & l. furtim. §. fi. & l. si colonus. & de ac. & obl. l. quotiens. & l. qui seruum. Accur.

z Vi agrum.] CASVS. Cecidisti arbores fundi mei. licet postea vendam hunc agrum. tamen hæc actio mihi durat. Fran.

y Agere potest. de arboribus ante venditionem cæsis. & est sic. §.

Haloander. perperam hoc caput in duo diuise rat. Aug. li. 2. c. 1.

Vide An. to. Aug. li. 2. emend. ca. 1.

de aqua quoti. & æsti. l. j. §. si fundū. & de act. & obl. l. quæcūque. & j. de iniur. l. si seruū. & s. quod vi aut clam. l. is qui in. §. si postea. & s. de seruo cor. l. doli. §. fin. sed contra. s. de aqua plu. arcē. si tertius. §. si quis. sed speciale in ea: vt ibi dixi. **ADDITIONE.** Dic q̄ imò ibi competeat actio de damno futuro, ideo transit ad emptorem. hic pro damno præterito ante venditionem: & ideo remanet penes venditorem.

V I B O N O R V M raptorum.

Post furti a ponit de rapina quæ manifeste fit.

Huius edicti tres sunt partes, vna est de damno dato dolo malo hominib⁹ coactis, altera de bonis raptis, tertia de dāno dolo malo dato & de amisso in turba. Ex prima & secūda est actio mista in quadruplū, ex tertia in duplum, & communis prima tertiaque cum actione legis Aquilia, secūda cum actione furti. & integrior titulus fuisse hoc modo, vt. l. 195. §. pen. De verbor. sig. De hominibus coactis & vi bonorum raptorū & de turba. Cuiac.

Vi rem rapuit.]

C A S V S. Raptor tenetur dūabus act. scilicet vi bonorum raptorum in quadruplū: & act. furti nō manifesti in duplū. & si agatur vi bono. rap. tollitur actio furti. sed si agatur primo furti, & sic ad duplum: adhuc durat actio vi bo. rapro. in aliud duplum, quod plus est in ea quā in furti actione. Fran.

a Nec manifesti, si in rapina non deprehendatur: vt & s. de fur. l. si quis ex domo. alioquin manifestus fur est: vt. s. de fur. l. si vendero. §. cū raptor. sed M. & P. aliter illū. §. intelligūt: vt ibi dixi. Acc. **b** Consequatur, facit. s. de ac. & obl. l. cū ex vno. & l. qui seruū & l. quotiens lex. §. j. & l. plura. & l. nūquam. & s. pro socio. sed si ex causa. & de acti. emp. l. prædia. & commo. l. vnde quæritur. & s. titu. j. l. j. & l. si colonus. & l. p. & s. nau. cau. l. idem. §. si. & quod ibi nota. Accur.

Pretor ait] **C A S V S** Ponit edictum quod habet duo capita. Primum: Qui dedit damnum alicui hominibus coactis: secundum, qui bona alicuius rapit: vterque istorū tenetur act. vi bon. rap. intra annū in quadruplum: post annū in simplū. & hæc vera sunt si liber homo facit. si autem seruus fecit prædicta: tenebitur eius dominus noxali: nā liberabitur dando eū pro noxa. Vltimo dicit apparet ex prædictis, q̄ prætor dat auxilium contra ea quæ vi fiunt. habet etiā locum actio legis Iuliæ de vi: & vna tollitur per aliā, secundum quosdam. sed male dicunt. nam interim donec vna intētur, altera cessat: vna expedita, altera intentari poterit.

D O L O A V T E M M A L O. Nunc exponit verba ista, dolo malo. nam siue solus rapiat, siue hominibus coactis ad hoc vel ad aliud, vtatur tamen his hominibus, & damnum det: tenetur hoc edicto: & etiā si vnū hominē colligat, nec est vis quales sint isti homines coacti, siue liberi, siue serui. & appellatione doli cōtinetur etiam vis. nā quod vi fit. dolo etiā dicitur fieri: non econtra. si tamen dolo detur damnū, non vi: habet locū hoc edictū. [DAMNI.] Nūc exponit verbum damni, positū in prima parte edicti. Et videtur q̄ omnia damna cōprehēdat, etiam clādestina. sed verius est vt dāna per violentiā tantum facta cōprehēdat. ergo si dānū est datū sine vi, nec coactis hominibus: nō habet locū hoc edictum. si autē coactis hominibus & sine vi datū est dānū, dolo tamē interueniente: habet locū hæc prima pars. Vltimo dicit: bene dixi quādo sine hominibus & sine vi quis solus deliquit, non habere locū hoc edictum, immo habet locū Aquil. vel furti: & illæ non sunt sic coniunctæ cū hoc edicto, vt vbiq̄ue illæ locū habent. & hoc edictū habeat locū: sed econtra sic, vt vbi hoc edictū locum habet, & illæ vel aliqua earū locum habeat: nā raptor improbius fur est, & furti tenetur, nō solū hoc edicto. Item cū quis damnum dat hominibus coactis, habet locū hoc edictū, & etiam Aquil. [V E L C V I V S B O N A.] Nunc exponit verba secundi capitū, hæc scilicet cuius bona rapta esse dicentur. nam quod dicit bona intelligas etiam si vnam rem rapuit, & hac actio. tenetur etiam coactus. id est coadunatus ad damnū dādum, & dedit vel rapuit. Tandē reuertitur ad primum membrū, & dicit, quod dixi teneri qui dolo malo hominibus coactis dat dānū, est verū, siue

à se sunt coacti, siue ab alio, ad hoc tamen est eis vsus. tenetur etiā ille qui coegit, & ipse coactus tenetur. Postea dicit: hæc actio datur intra annum in quadruplū: & verum pretiū rei quadruplatur. & habet etiam locum quādo familia tua vi alicuius dat mihi damnum, vel rapit. nec cogor ostendere qui de familia dederūt

dicium noxale dabo. §

Primò ponit vnum dictum. Secundò ponit opinionem quorundam circa vnum dubium descendens ex edicto. Tertiò ponit determinationē illius dubij. Secūda ibi, neque debet. tertia ibi, sed vt ilius. & legitur iste. §. in glo. tribus modis. & secūdū lecturā Io. quæ est verior, hoc intendit: Quādo ex eodē delicto oritur ciuili & criminalis, prohibetur quis eā simul intentare: sed vna peracta poterit ad aliam redire. Bartolus.

Hoc edicto contra ea quæ vi committuntur, cōsultit prætor. Nā si quis se vim passum docere possit, publico iudicio de vi h potest experiri: neque debet i publico iudicio priuata actione præiudica-

fugitiuū possides, & eū rapio: non teneor hoc edicto. si autē mihi rē obligatā rapio, teneor hoc edicto: & dic de hoc vt in glo. domini mei Accursij. [I N P V B E R E M.] Impubes non capax doli, si rapiat rem alicuius, non tenetur. nomine autē familiæ suæ vel serui rapiētis bene tenet hac actione noxali. Secūdo dicit: si publicanus oues rustici rapuit sine dolo, credens rusticū non soluisse tributū, licet erret, nō tenetur hac actio. secus si dolo rapiat sciens solurū tributum. & eas includat, & pereat fame. nam tenetur hac act. & le. Aquil. idē si aliquis alius oues rustici rapuit, & fecit eas fame perire. nā tenetur prædictis act. Tertio dicit: hæc actio datur ei cui est rapta res: siue sit sua, siue cōmodata ei erat, siue locata, siue deposita: siue vsufru. vel aliquod aliud ius in ea habebat. & vt breuiter dicā: datur hæc actio ei re rapta cui datur furti re clā ablata. sed hoc videtur falsum. nā depositario non datur furti, sed hæc actio sic. sed intelligas dari depositario hæc actio. quādo eius intererat, vt quia promiserat custodiā, vel pretiū depositi accepit, nō vt mercedē. immo veri⁹ dicas dari semper hæc act. depositario. & secus in ac. furti: cū rapina sit maius delictū sic ergo hæc act. dat ei cui⁹ vel (vel pro saltem) modice interest: & subaudi maxime si interest. [S I F V G I T I V V S.] Seruus meus fugitiu⁹ emit sibi aliquas res: puta equū & familiam. rapta sunt sibi. dicit q̄ habeo ac. vi bonorum rapto. [R E R V M.] Reb⁹ raptis & deterioratis, non solum ac. vi bonorum raptorū potest intendi, sed etiam furti ac. & legis Aquil. actio, & cōdictio triticaria, vel furtiua: & etiā rei vindicatio. Secundo dicit: actio vi bonorum raptorum datur heredi & ceteris successorib⁹: cōtra heredes tamē raptoris nō datur: cum sit pœnalis. sed in quātum sunt locupletiores facti, tenentur condic. furtiua. Fran.

c Hominibus. sub hoc verbo & fœmina continetur: vt. j. de ver. signi. l. hominis. Azo. & no. q̄ tria habet capita hoc edictum: duo hic: tertiū. j. e. l. prætor. Inter quæ no. differētiā: quia in primo exigitur homines cogi: i secūdo nō: vt. j. e. l. prætor. §. si quis. Itē primum pro damnis, secundum pro rap. tertium aperte differt: vt patet. j. eo. l. prætor. in prin. & facit. j. de verb. signi. l. Marcellus. **d** Rapta. etiam non coactis: vt dixi. **e** In quadruplum. prout ad secundū caput refertur, constat quadruplo inesse rei persecutionem: vt instit. eo. §. quadruplum. Sed prout ad primum, dicunt quidam totum esse pœnam: vt in furto. quod non placet, & sic quantum ad pœnam nil refert inter hæc duo capita. in aliis differunt: vt modo dixi. Accursus. **f** Iudicium. hoc scilicet vi bo. rap. vt infra eo. l. prætor. §. loquitur. sed quomodo pro dāno dato habet locū vi bo. rap? Respon. iuerunt forte causa rapiendi animalia: & cū ducere non possent, occiderunt. vel in factum in primo casu. **g** Noxale dabo. vt & C. eo. l. de his. & de noxa. l. si seruus. **h** De vi. pu. vel pri. ex qua pub. est accusatio: vt. s. de pub. iud. l. j. **i** Neque debet. Pe. dixit, quod si primo ago ciuili, præiudico mihi in criminali, si absoluat reus. licet quidam dicebant contra. secus econtra si primo criminali. nā non denegatur ciuili. & sic istum. §.

Inclusa de sunt in indice tit.

Quod vulgo additur glossema est.

a] & ita.

Edictum vi bo. rap. tria capita habet, quæ inter se differunt.

istum. s. intelligunt. Io. dixit no praediciari aetori nisi interim quamcumque prius eligat, & quemcumque exitu causa habeat, nisi in casu: vt. j. de iniur. l. praetor. s. j. Accursius.

Quidam putant. q. d. q. qui agit ciuili, non praediciat sibi in criminali, vt dicunt, sed male, vt subiicit: quia praediciat omnino, secundum Pe. vel secundum Io. dicunt non praediciari etia interim: & in hoc repreheduntur, vt subiicit: quia interim praediciat, vt subiicit: & j. de pu. iu. l. interdum. Tertij. dicunt q. donec potest agi criminaliter, no agitur ciuiler, per quod fieret praediciu criminali. hoc non placet: vt. j. de accu. l. in eum. & vt no. C. de fid. instru. l. fi. in prin. Acc.

id est indicaturis ex plurim quod sequantur, offeratur, Cic. 2. Rheto. & Alc.

ri: quidam putant. Sed vtilius visum est, quamuis praediciu legi Iuliae de vi priuata fiat, nihilominus tamen non esse denegandam actione eligentibus a priuatam persecutionem.

Hic incipit exponere verba edicti praetoris.

Dolo autem malo facere potest, quod edictum ait, non tantum is qui rapit, sed & qui praecedente consilio ad hoc ipsum homines colligit armatos, vt damnu det, bonave rapiat. Siue igitur ipse quis cogat homines siue ab alio coactis vtitur ad rapiendum: dolo malo facere videtur. Homines coactos accipere debemus, ad hoc coactos, vt damnum daretur: neque additur quales homines: qualescumque, siue liberos, siue seruos. Sed & si vnus homo coactus sit, adhuc dicemus homines coactos. Item si proponas solum i damnum dedisse: non puto deficere verba. Hoc enim quod ait, hominibus coactis: sic accipere debemus, vt siue solus vim fecerit, siue etiam hominibus coactis, vel armatis, vel inermibus, hoc edicto teneatur.

Vbi cumque est violentia, ibi est dolus: sed non e contra.

Doli mali mentio hic & vim in se habet. Nam qui vim facit, dolo malo facit: non tamen qui dolo malo facit, vtique & vim. Et sine vi si quid calide admissum est, aequum continebitur. Damni, praetor inquit. Omnia ergo damna continet, & clandestina. Sed non puto clandestina, sed ea quae violentia permixta sunt. Etiam

- e Is qui. l. rapuit non coactis hominibus.
- f Videtur. sic. s. de his qui deiece. l. si vero. s. ait praetor. & s. seq. & supra solu. matri. l. etiam. s. licet.
- g Neque additur. not. pro. generalitate. sic. s. de lega. praestan. l. j. s. generaliter.
- h Sed si vnus. per hoc differt ab inferiori edicto: vt. s. eo. l. praetor. s. j. sic & s. de vi & vi arm. l. j. s. familiae. Sed arg. contra. j. de verb. signi. l. detestatio. s. fin.
- i Solum. hominem vnum.
- k Damnum dedisse. cum tamen ad damnū plures fuerunt coacti, no aliter. nec enim locum habet haec actio aliter: vt. j. ea. l. s. etia.
- l In se. vt genus suam speciem.
- m Dolo malo facit. vt hoc edictu locu habeat. Si aut vis esset sine dolo, habet locu si quis in tanta. vt inst. e. s. j. & sic no obstat. s. si quis eum qui in ius voc. l. quod si quis. in fi. Vel sol. vt ibi. Acc.
- n Continebitur. sub. doli mentione, non tamen hoc edicto coer-

endum. & sic facit simplicem demonstratione hoc edicto. vel dic vt. j. eo. s. etiam.

Sed non puto. corrigit seipsum.

Non vi. nec coactis hominibus a se, vel ab alio.

Sine vi. de facto, coacti tamen sunt homines, vt non possint inuenire resistere volentem. & sic potes intelligere. s. s. doli. in fi.

Propositu ergo inspicitur, vt dicatur esse vis vbi no fuit: vt. s. de fur. l. qui iniuria. i prin.

Ceterum. pro certe. q. d. bene dixi vbi solus deliquit quis non vi, no habere locum hoc edictu, sed Aquil. vel furti: & illa non sunt sic contributa vel commixta in hoc edicto, id est cum hoc edicto, vt vbi cumque illa locum habeant vel aliqua earum, habeat locum hoc edictum: sed e contra vbi hoc edictu habet locum, vna illarum locum habet: vt subiicit. Vel dic, no sunt commixta per hoc edictum vt simul dentur Aquilia & furti: sed cum edicto bene coeurrunt. & secundum hoc dic in hoc edicto, id est per hoc edictum.

Improbiorum. vt & s. de fur. l. si vendidero. s. cu raptor. & insti. eod. in princ. & C. ex qui. cau. infra. irrog. l. si te.

Vel cuius. haec sunt verba secundi capituli. Accursius.

Vna res. vt inst. eo. in prin. sic & j. de iniur. l. ite apud. s. si quis bona. & s. quod fal. tu. auth. l. j. s. ite hoc. & s. de bo. pos. secun. tab. l. j. s. si quis in duobus. & s. de neg. gest. l. iij. s. hec verba. vers. negotia. & insti. de logi. ag. suc. s. si plures.

Quod dolo malo. id est siue ipse idem coegit, & damnū cum eis dedit: siue ab aliis coactis vsus est, tenetur. Accur.

Coactus est. si ipse damnum dedit: vt in prin. s. sed qui coegit, tenetur etia alio damnum

dare: vt hic aperte dicit. & ita est arg. quod comes Alberus non teneatur ex damno dato a bannitis Bon. si ipse non dedit. sed ar. contra. j. ad. l. Iul. de vi pub. l. iij. s. sed & qui.

Quadruplatur. vt & C. eo. l. j. & insti. eo. in princ. & facit. s. de fur. l. in furti actione. & l. si vendidero. s. j. & infra eo. l. praetor. s. haec autem actio.

Competit. & facit infra de verb. signi. l. detestatio. s. fi. & s. de vi & vi ar. l. j. s. familiae. Accursius.

Non imposita necessitate. secus in actione furti. & damni iniurie: vt. s. nau. cau. l. licet. s. possumus. contra. vel dic vt. s. de public. l. iij. s. ante. quae est contra. Itē contra. j. eo. s. ex. hac. Sol. vt ibi.

Vederunt. cum tantum recipiat, quatum si liber fecisset: vt infra. s. hac actione.

Familia. & facit. j. de verb. sig. l. pronuntiatio. s. j. & l. detestatio. s. familiae. & de adil. edic. l. adiles. j. s. familiae. & s. de vi & vi ar. l. j. familiae. & de publica. l. j. s. familiae.

Competit. & facit infra de verb. signi. l. detestatio. s. fi. & s. de vi & vi ar. l. j. s. familiae. Accursius.

Non imposita necessitate. secus in actione furti. & damni iniurie: vt. s. nau. cau. l. licet. s. possumus. contra. vel dic vt. s. de public. l. iij. s. ante. quae est contra. Itē contra. j. eo. s. ex. hac. Sol. vt ibi.

Vederunt. cum tantum recipiat, quatum si liber fecisset: vt infra. s. hac actione.

No. quod ille qui est principalis, & homines coadunavit, tenetur de damno quod dedit ipse, & de damno quod dedit alius, secundum Bart hic.

a Bona fide. vel etiam mala: vt. s. de noxa. l. non solum.
b Sufficit. nisi domino sciente factum est: vt. supra si fa. fur. fe. di. l. j.
c Fieri debet. ergo videtur necessarium ostendi rapientem. sed contra supra. e. l. s. hæc actio. sed non est. probo enim hunc ibi fuisse, non tamen hunc rapuisse.

d Rapuit. credens sibi licere non aliter.
e Non tenebitur. vt & instit. eo. s. j. & ar. supra ne vis fiat ei. l. j. s. si quis ideo. & de lib. ho. exhi. l. iij. s. si quis eum. & s. si eum. & supra de fur. l. eum qui. s. adeo. & l. creditoris. s. fi. & supra de acquir. pos. si de eo. s. fi. & ad leg. Aquil. quæadmodum. s. magistratus.

f Multabitur. scilicet criminaliter. vel dic per constitutionem: vt. C. vnde vi. l. si quis in tantam. & sic fiet hic mentio noni iuris.

g Debet teneri. si accipit vt sibi habeat: vt. C. eo. l. res. aliàs si vt in pignore teneat, locum habet edictum diui Marci: vt. s. qd met. cau. l. extat. & hoc si non fuerit hoc actum. vt. C. de pig. l. iij. vel illa lex, extat. loquitur quando vult, licet coactè ille cui auferitur: & sic nec furtum, nec rapina: vt in eo. tit. quod me. cau. l. cum ex. s. qui vim.

h In impuberem. quidam habent. s. vi bo. rap. & tunc habeas actio. aliàs in impuberem, & tunc habeas. actione. Accur.

i Non dabitur. ad hoc supra de fur. impuberè. & instit. de obliga. quæ ex delic. s. fin. & j. de reg. iu. pupill. & supra de trib. l. iij. s. fi. & C. fal. mo. l. j. s. fi. & supra de rei vindi. l. quod infans. & supra ne vis ei. l. j. hoc edicto. & j. de sepul. vio. l. iij. s. j. his enim legibus distinguitur an sit capax doli, vel non. Accur.

k Si publicanus. quis sit, dic vt supra de publi. l. j. s. j.

l Errauerit. bona ratio: vt & supra ea. l. s. hac actio. & facit. C. de his qui not. infra. l. neque furti. sed contra C. de fur. l. etiam. Sol. vt ibi.

m Aquilia. tenet. q. d. nõ solum vi bo. rap. vt & supra ad. l. Aquil. l. quemadmodum. s. magistratus. Accur.

n Si per vim. facit. C. de l. Aquil. l. de pecoribus. & supra ad leg. Aquil. l. quemadmodum. s. magistratus. Accursus.

o In bonis. id est dominio: vt supra de acquir. rer. domi. l. item in bonis. & j. de verb. signi. l. bonorum. Accur.

p Ex bonis. de hoc ponit exempla.

fide nobis seruientes. Hac actione non puto posse actorem singulorum seruorum nomine agere aduersus dominum eorum: quia sufficit dominum semel quadruplum offerre. Ex hac actione noxæ deditio non totius familiæ, sed eorum tantum vel ei qui dolo fecisse competitur, fieri debet. Hæc actio vulgo *Vi bonorum raptorum* dicitur. Hac actione is demum tenetur, qui dolum malum adhibuit. Si quis igitur suam rem rapuit: vi quidem bonorum raptorum non tenebitur, sed aliter multabitur. Sed & si quis fugituum suum quem bona fide aliquis possidebat rapuit: æquè hac actione non tenebitur: quia rem suam aufert. Quid ergo si sibi obligatam? debet teneri. Vi bonorum raptorum actio in impuberem qui doli mali capax non est, non dabitur: nisi seruus ipsius vel familia eius admisisse proponatur. & serui, & familiæ nomine noxali vi bonorum raptorum actione tenetur. Si publicanus pecus meum abduxerit, dum putat contra legem vectigalis aliquid à me factum: quamuis errauerit, agi tamen cum eo vi bonorum raptorum non posse Labeo ait. sanè dolo caret. Si tamen ideo inclusit, ne pascatur, & vt fame periret: etiam vtile lege Aquilia. Si per vim abductum pecus incluserit quis, utique vi bonorum raptorum conueniri poterit.

Actio vi bonorum raptorum datur ei cuius interest, sicut actio furti: non inspecto utrum dominus rei sit, an non.

In hac actione non utique spectamus rem in bonis actoris esse: siue in bonis sit, siue non sit. si tamen ex bonis sit, locum hæc actio habebit. Quare siue commodata res sit, siue locata, siue etiam pignerata proponatur, siue deposita apud me sic vt intersit mea eam non auferri: siue bona fide à me possidea-

q Non auferri. quod potest contingere multis ex causis. & intellige non tamen dolo: vt supra de fur. l. eum qui. s. is autem apud.
r Non dominium. id est dominij æstimationem: vt. s. quod metus cau. l. si mulier. s. qui possessionem. Accur.
s Illud solum. hoc non excludit pœnam

tur, siue vsum fructum in ea habeam, vel quod aliud ius, vt intersit mea non rapi: dicendum est competere mihi hanc actionem, vt non dominium accipiamus, sed illud solum, ex bonis meis, hoc est ex substantia mea res ablata esse proponatur. Et generaliter dicendum est, ex quibus causis furti mihi actio competit in re clam facta: ex hisdem causis habere me hanc actionem. Dicit aliquis: Atquin ob rem depositam furti actionem non habemus. Sed ideo addidi, si intersit nostra non esse raptam. nam & furti actionem habeo. Si in re deposita culpam quoque repromisi, vel pretium depositio- nis non quasi mercedem accipi vtilius dicendum est, etsi cesset actio furti ob rem depositam, esse tamen vi bonorum raptorum actionem: quia non minima differentia est inter eum qui clam facit, & eum qui rapit: cum ille celet suum delictum: hic publicet, & crimen etiam publicum admittat. Si quis igitur interesse sua vel modice doceret: debet habere vi bonorum raptorum actionem. Si fugituius meus quasdem res instruendi sui causa emerit, hæcque raptæ sint: quia in bonis meis hæc sunt res, possum de his vi bonorum raptorum actione agere. Rerum raptarum nomine etiam furti, vel damni iniuriæ, vel condictio- ne agi potest: vel certè singulæ res vindicari possunt.

Hæc actio datur heredibus, & in heredes, de hoc quod ad eos peruenit.

Hæc actio heredi ceterisque successoribus dabitur aduersus heredes autem vel ceteros successores nõ dabitur: quia pœnalis actio in eos nõ datur. An tamen in id quod locupletiores facti sunt, dari debeat, videamus. Et ego puto ideo prætorem non esse pollicitum in heredes in id quod ad eos peruenit, quia putauit sufficere con- dictionem.

Quando actio vna numero da-

tu. fugituius. & de Publi. in rem act. l. si seruus.
c Rerum raptarum. & deterioratarum.
d Condictio. triticaria, vel furtiua: vt. s. de codic. fur. l. siue. s. ei quoque. & ad hoc. s. eo. doli mali. versi. dani. & versi. cæterum.
e Non datur. vt instit. de perpe. act. s. est enim.
f Condictio. l. furtiua: vt. s. pxi. s. & est sic. s. de calu. l. i. herede. in fi.

triplici vsque ad annum: sed dominij æstimationem. & facit ad hunc. s. instit. e. s. fi. & s. nau. cau. l. j. s. item Pomponius. & j. de iniur. l. lex Cornelia. s. ij. & s. de re. eo. l. magis. s. j. & s. de vi & vi arm. l. j. s. quod autem. & de peti. here. l. & non tantum & de nego. gest. liber- to. s. inter.

Et generaliter. quidam habent. s. & quidam non Accursus.

Non habemus. quia nõ inter est nostra si dolum non commiserimus. sed & si commisimus, ex improbitate consequi act. nõ debem: vt. s. de fur- tis. l. eum. s. is autè apud. Accursus.

Non quasi mercedem. quia tunc esset locatio vt. s. de pos. l. j. s. si quis seruum. & adde hic alios casus quos habes. s. de pos. l. j. s. sæpe.

Cesset. vel quia non intersit. vel dic vt in li- berto & similibus. vt. j. de pæ. l. respiciendū. & supra de fur. l. si libertus. Accursus.

Publicet. plus ergo delinquit. qui facit palam. sic. C. de summa tri. l. nemo clericus. Sed ar- gu. contra. j. de rit. nup. l. fi. & de aucto. tuto. l. pupillus. s. sanè. & j. de iur. fisci. non intelligi- tur. & s. de admi. tur. non existimo. ADDI- TIO. Dic secundum Bar. post Dy. quod aut id quod fit, est omnino prohibitum per legem, vt furtum, & similia: & tunc magis punitur palam facies, quam clam: vt hic. aut non est omnino prohibitum, vt ma- trimonium & veditio. & tunc magis punitur clam faciens: vt in con- trariis. Vel dic latius vt no Cy. C. de sum. tri. l. nemo. in fi.

Vel modice. subaudi, maxime. nõ idè si nihil: aliàs nõ differret à fur- to. vel dic vt modo pxi. s. dixi.

Instruendi. aliàs insti- tuendi: & aliàs instru- di: scilicet ad fugam, vt equum. & facit. s. de so- lu. fugituius. & de Publi. in rem act. l. si seruus.

* Flo. tibi bonorum.

† Flo. quæ.

• sanè si.

Differunt in bonis esse, & ex bonis esse.

a] Ex quib. cau. infra. l. iro.

† Alij sic in- terpungunt: habeo, si in re depo.

in fi. vbi tollitur in factū: quia sufficit cōdictio . sic ergo no. ac. vi bonorū non dari in heredes, etiā in id quod peruenit. sic in interdīto vnde vi. & . s. de vi & vi arma. l. j. §. fina. secus in aliis ex delictō: vt. s. quod mer. cau. l. quod diximus. §. hęc actio. & de calum. l. in heredem. in princi. & . s. ad leg. Aquil. l. inde Neratius. §. si infans hęc actionem . sed contra. C. ex delic. de. l. j. vbi etiā in rapina videtur idem statui quod in aliis. sed solue vt ibi.

S I seruus.] **CASVS.**
Seruus meus rapuit tibi rem. tandē cum manumisi. dicitur q̄ cōtra eum factū liberum potest agi: non solū mecū. post annum, tamē à die rapinæ computandum nō potest agi: & intelligas ad pœnam . Item si mecum est actum intra annum, & solui, vel fui absolut⁹: liberatur manumissus. Fran.

a Cum libero. scilicet factō post.

b Si cum domino. nō solum si cū seruo manumisso.

c Post annum . à die rapinæ cōputadū. in pœna ergo dicit: secus in re: vt instit. eo. in prin.

d Actum sit. & exactū. & tunc est simile. s. de excep. rei iudic. l. si quis. §. plane, vel dic, & absolutus. nā & tunc idē: vt & . s. de fur. l. si seruus nauē. §. si. & nau. cau. licet. §. fin. & de condic. furt. qđ ab aliō. & . j. de sepulch. vio. l. sepulchri violati. Azo. & de noxa. in delictis. §. cum dominus. & C. de his qui à nō domino. l. si. Sed ar. cōtra. C. de inoffic. testa. l. contra maiores. & . s. de alie. iudi. mu. cau. fac. l. item. in prin.

Raptor ait.] **CASVS.**
Ponitur edictū, cuius sensus est: si quis cōmiserit dolum vt in turba damnū daretur: teneatur intra annum in simplum . Secundo loquitur Vlpianus & dicit: habet locū hoc edictū cū damnū datur in turba. turba autem dicitur vbi est tumultus, vt. x. hominum, vel. xv. nō duorū vel trium, vel quatuor. nam illa dicitur rixa. Tertio dicit, teneatur hoc edictō qui dat damnū in turba. Item is qui damnū dari fecit: siue fecerit præsens in turba, siue non. Quarto dicit: hoc edictō teneatur etiam qui in turba venit occasione dampni dandi, & in dolo fuit vt damnū daretur, licet nō fuerit præsens in loco quo datur damnū. Quinto dicit: qui turbam cōcitauit clamore vel simili modo, vt ponitur in litera, & dolo malo eius datum sit damnū: etiam si non habuit consilium turbæ cogendæ, id est coadunandæ, teneatur hoc edictō, erit ergo differentia inter hoc edictū & superius. s. eo. l. ij. positum: quia exigit prætor dolo malo turbam coadunatam, & tunc damnū datum, vel etiā sine turba raptum . hoc autem vt dolo malo damnū sit datū in turba, exigit, etiam si non turbam quis coadunauit . & ideo in illo edictō imponitur pœna quadrupli, in hoc dupli. vtrique autem post annum imponit pœnam simpli. & habet locū hoc edictum cum damnū datur in turba. Item in amisso. De rapto autem habet locū primum edictum. Amissum autem dicitur quod corruptum est: vt scissa. item fracta. Item hęc actio quæ datur ex ff. Nouum.

tur contra diuersos: negligentia adhibita contra primum, præiudicat contra alium. Bar.

III. PAVLVS libro quinquagesimo quarto ad Edictum.

S I seruus rapuerit, & cum libero agatur: etiā si cū domino experiūdi potestas fuit, non rectē cū manumisso post annū agatur: quia cū quocunq; experiūdi potestas fuerit, excluditur actor, & si cum domino intra annum actum sit, & deinde cum manumisso agatur: rei iudicatæ exceptionem nocere Labeo ait.

Hic ponitur aliud edictum huius tituli, vsq; ibi, turbam. vbi exponit verba præsentis edicti, vide per te: quia planus est textus.

III. VLPIANVS libro quinquagesimo sexto ad Edictum.

P Rætor ait: Cuius dolo malo in turba damnū quid factum esse dicitur: in eum in anno quo primū de ea re experiūdi potestas fuerit, in duplum: post annū in simplū iudicium dabo .

Hoc edictū de eo dāno proponitur, quod quis in turba dedit. Turbam autē appellatā Labeo ait ex genere tumultus: idque verbū ex Græco tractum, ἀπό τῆς ἰσχυροῦς. Turbā autem ex quo numero admittimus? Si duo rixā cōmiserint, utiq; non accipiemus in turba id factū: quia duo turba nō proprie dicuntur. Enimvero si plures fuerunt, decē aut quindecim homines, turba dicitur. Quid ergo si tres aut quatuor? Turba utiq; nō erit. **h** Et rectissimē Labeo inter turbam & rixam multum **†** interesse ait: Namque turbam multitudinis hominum esse turbationem & cœtum: rixam, etiam duorum. **i** Hoc autem edictō tene-

hoc edictō, datur in duplū quanti ea res est: & inspicitur tempus dampni dati. probare tamē debet actor dānum in turba datū. [s r c v m s e r v v m.] Cum seruum meum verberares in turba, aliquid perdidit. teneris hoc edictō, si ideo verberaueris, vt turba collecta damnū daretur. si autē alia de

tur non solus qui damnū in turba dedit, sed & is qui dolo malo fecerit vt in turba dāni quid daret: siue illō **l** venerit, siue nō fuerit præsens. Dolus enim malus etiam absentis **m** esse potest. Hoc edictō dicendū est etiā eum teneri qui venit, & in turba fuit auctor dāni dandi: si tamen & ipse inter turbā **n** fuit cum damnū daretur, & dolo malo fuit. Nam & huius dolo malo in turba dampni quid factum esse, negari non potest.

Si quis aduentu suo turbam cōcitauit vel contraxit, vel clamore, vel facto aliquo, vel dū criminatur aliquem, vel dum misericordiam prouocat: si dolo malo eius damnū datum sit, etiam si non habuit consilium **o** turbæ cogendæ, tenetur. Verum est enim dolo malo eius in turba dampni quid datum. Neque enim exigit prætor, vt ab ipso sit turba conuocata, sed hoc, vt dolo alicuius in turba damnū datum sit. Eritque hæc differentia inter hoc edictum & superius, **p** quod ibi de eo damno prætor loquitur, quod dolo malo hominibus coactis **†** datum est, **q** vel raptum **†** etiam non coactis hominibus: at hic de eo damno quod dolo malo in turba datum est, etiam si non ipse turbam cōegit, sed ad clamorem eius vel dicta **f** vel misericordiam turba contracta est: vel si alius contraxit, vel ipse ex turba fuit. Idcirco illud quidem edictum propter atrocitatem facti, quadrupli pœnam comminatur: at hoc dupli. Sed & hoc & illud intra annum tribuit experiūdi facultatem: post annum in simplū competit. Loquitur autem hoc

ADDITIO. Dic secundum Bar. quod hic exponitur quid sit turba: ibi vero exponitur quid sit multitudo: quæ potest esse maioris & minoris numeri: vt ibi not.

k Dolo malo. sic. s. de fur. l. si vendidero. §. cum raptor.

l Siue illo. vbi est datum damnū. & sic est aduerbium loci. & est contra. j. proxi. §. Accur.

m Absentis. & absentis fieri: vt & . j. de iniur. item apud Labeonem. §. conuicium. & ad hoc. s. ne quis eum qui in ius voc. l. si per alium. in princip. & ad Sil. l. j. §. hoc autem. & quod vi aut clam. si alius. §. est & alia.

n Inter turbam. licet non eo loco vbi sit nocitum: vt supra proxi. §. qui est contra. nam turba magnum spatium loci cōprehendit, sed damnū etiam paruum.

o Non habuit consilium. non punitur tantūm secundum affectum, sed secundum effectum: arg. contra. s. ex qui. cau. ma. l. iij.

p Superius. supra eo. l. ij. in prin.

q Datum est. in primo capite.

r Vel raptum. hoc secundo eius capite.

f Dicta. scilicet eius.

causa verberaueris: cessat hoc edictum. Secundo dicit: turbā coadunasti, vt in turba seruum meum verberares, non animo ei dandi dānum: tamen datū est ei dānū. Dicitur q̄ teneris hoc edictō. Et nota bona verba in fine huius. §. Tertio dicit: si à domino serui vel familiæ alicuius datū est damnū in turba: tenetur dominus, seruus, vel familia. Ultimo dicit: ea quæ dixi in actione vi bonorum raptorū, vt detur heredi, nō in heredem, habent locum & in hac actione ex hoc edictō descendente. Fran. Accursius.

e Dicitur. ab aliquo, vel eius dolo ab alio: vt j. §. hoc autē edictō. & quod dicit dicitur, supple & probabitur, nec exigitur vt ad hoc sit conuocata turba: vt. j. ead. l. §. si quis aduentū. licet secus sit in superiori edictō: vt supra. c. l. ij. §. homines.

f In simplum iudicium dabo. in factum: vt. j. e. l. §. hoc autē. Sed quare nō in quadruplum? Resp. vt infra ead. l. §. si quis aduentū. Accur.

g Turbam autem. sic. j. de abigeis. l. oues.

h Non erit. sed collegiū etiam ex tribus fit: vt. j. de verbo. signi. l. Neratius Priscus.

i Duorum. sic C. de fide instr. l. comparationes. & . s. de testib. l. vbi numer⁹. & . j. de custo. reo. l. fina. & . j. de pol. l. pactum. & . s. de assig. li. l. vtrum ei. & inst. de assi. li. §. datur. sed arg. contra. instit. de iure perso. in fi. vbi multitudinem dicit fieri ex duobus.

† Coacti homines qui dicantur, Cic. in orat. pro Cecilio.

a De amisso. non per rapinam, sed per casum: quia fecit ut caderet: vt. j. dicit.

b Agi poterit. de rapt. & etiam de dano dato, & de amisso hominibus coactis. & facit. j. de verb. sig. l. Marcellus. Accur.

c Refertur. sic. j. de verb. sign. l. inter hæc. & supra. eo. l. ij. §. in hac actione. sed arg. contra. in ead. l. ij. §. §. in hac actione non utiq; **ADDITIONE.** Dic secundum Bartol. quod hic agitur ratione dominij, ibi ratione alterius iuris quod quis habet in re, vel ex re: arg. l. si vendidero. §. j. de fur.

d Presentis. quo nociturum sit: & non retrotrahitur vt lex Aquil. vt. §. ad legem Aquil. l. ait lex. & sic ergo collige quod extra turbam non habet locum hæc actio. sic §. nau. cau. sta. l. debet. i. prin. & de institu. l. qui. cunq; §. non tantum. & l. sed & si pupillus. §. conditio. & de exercit. l. j. §. non autem. & §. igitur. item no. hoc. §. intra quod tempus, & cuius temporis habeatur ratio: & pro quo damno. Accur.

e Sic tamen. scilicet poterit agi. Accur.

f Habet edictum. ex interpretatione.

g Dedit. sic. §. ad. l. Aquil. l. qui occidit. §. in hac. oportet ergo vel ad hoc esse turbam conuocatam, vt iniuria fieret vel damnum, vel iniuriam esse causam damni, etsi non ad hoc turbam esset conuocata, secundum Azo.

h In seruum. id est in dominum nomine serui. sic. j. tit. j. l. j. §. item in seruum. & §. de iurisdic. om. iud. l. si quis id. §. serui quoque. sed quidam dicunt ipsum seruum conueniri: pro quibus est. j. de sepul. vio. l. iij. §. pen. sed ibi in accusatione dicit.

i Caterisque successoribus. quibus datur: non his aduersus quos datur. na licet superior non datur: vt. §. eo. l. ij. §. si. hæc tamen datur.

k Non prodest. Ante iudicium. vt & §. de fur. l. qui ea merte. & ar. §. de ædil. edic. l. quis sit fugitiuus. in prin. & depoli. l. j. §. si rem. sed contra. §. quod met. cau. si cū. §. j. sed illa est arbitraria: vt inst. de act. §. præterea.

l Quod vi possessum. Lex vetat. vt & institu. de vsuca. §. furtiua & §. de vsuca. l. sequitur. §. tunc. & l. vbi lex. §. j. & de adquit. re. do. l. bonæ fidei. circa prin.

DE INCENDIO, RVINA, NAV-fragio, rate, naue expugnata.

Hoc edictum non est necessarium in raptorem cum sufficiat superior. sed est etiam in quadruplum actio ex hoc edicto in eum qui ex his causis abstulit vel amouit rem aliquam, vel qui recepit dolo malo vel damnum dedit. Et de incendio, ruina &c. id est de his qui ex incendio vel ruina vel naufragio vel naue aut rate expugnata, rapuisse vel per has causas damnum dedisse dicuntur. l. ij. De seruis. quod Labeo tra-

Qui rapuit rem aliquam, non liberatur a pœna, licet restituat re. Franciscus.

v. GAIUS libro vicensimo primo ad Edictum Prouinciale.

Non prodest ei qui vi rapuit, ad euitandam pœnam, si ante iudicium restituat rem quam rapuit.

Raptæ res, vel vi possessæ, non possunt vsucapi antequam in potestatem domini vel eius heredis redeant. Fran. Accur.

Non prodest. Ante iudicium. vt & §. de fur. l. qui ea merte. & ar. §. de ædil. edic. l. quis sit fugitiuus. in prin. & depoli. l. j. §. si rem. sed contra. §. quod met. cau. si cū. §. j. sed illa est arbitraria: vt inst. de act. §. præterea.

Quod vi possessum. Lex vetat. vt & institu. de vsuca. §. furtiua & §. de vsuca. l. sequitur. §. tunc. & l. vbi lex. §. j. & de adquit. re. do. l. bonæ fidei. circa prin.

DE INCENDIO, RVINA, NAV-fragio, rate, naue expugnata.

Hoc edictum non est necessarium in raptorem cum sufficiat superior. sed est etiam in quadruplum actio ex hoc edicto in eum qui ex his causis abstulit vel amouit rem aliquam, vel qui recepit dolo malo vel damnum dedit. Et de incendio, ruina &c. id est de his qui ex incendio vel ruina vel naufragio vel naue aut rate expugnata, rapuisse vel per has causas damnum dedisse dicuntur. l. ij. De seruis. quod Labeo tra-

hit etiam ad domum & villam expugnatam. & l. in eum. C. De Fur. ex hoc edicto pœnam additam pœna statuta olim. recte. nam & Vlp. l. i. de his facinoribus esse criminum executiones, corporales pœnas scilicet, & his nouissime prætorum addidisse pecuniarias. quod etiam fecit titulo superiore. Cuiacius.

VI. VENVLEIVS libro septimo-decimo Stipulationum.

Quod vi possessum raptumve sit, antequam in potestate domini heredisve eius perueniat, vsucapi lex vetat.

DE INCENDIO, RVINA, naufragio, rate, naue expugnata.

TITVLVS IX.

Diuiditur in quatuor partes. Primò ponitur edictum. Secundo commendatio edicti. Tertio expositio verborum edicti. Quarto promiscue quæstiones iurisconsulti. secunda ibi, huius edicti. tertia ibi, ex incendio, deinde cætera.

I. VLPIANVS libro quinquagesimo sexto ad Edictum.

Prætor ait: In eum qui ex incendio, ruina, naufragio, rate, naue expugnata, quid rapuisse, recepisse dolo malo, damni ve quid in his rebus dedisse dicitur: in quadruplum in anno quo primum de ea re experiundi potestas fuerit, post annum in simplum iudicium dabo. Item in seruum & in familiam iudicium dabo. Huius edicti utilitas euidentis, & iustissima seueritas est. si quidem publice interest, nihil rapi ex huiusmodi casibus. Et quanquam sint de his facinoribus etiam criminum executiones, attamen recte prætor fecit, qui forenses quoque actiones criminibus istis preposuit. Ex incendio quemadmodum accipimus? vtrum ex ipso igne, an verò ex eo loco vbi incendium fit? Et melius sic accipietur, propter incendium, hoc est propter tumultum incendij, vel trepidatione incendij rapit: quemadmodum solemus dicere in bello amissum, quod propter causam belli amittitur. Proinde si ex adiacentibus prædiis vbi incendium fiebat, raptum quid sit, dicendum sit edicto locum esse: quia verum est ex incendio rapi. Item ruine appellatio refertur ad id tempus quo ruina fit: non tan-

sive non. & h. d. hæc. l. & seq. & prin. seq. Fran. Accur.

m Prætor. hæc verba. j. exponuntur per ordinem. & facit C. de fur. l. in eum. & in auth. ibi posita. & §. de acquiren. re. do. l. Pompo. contra. §. idem ait. & C. de naufra. l. ij.

n In seruum. i. in dominum nomine serui. sic & §. tit. j. l. prætor. ij. §. in seruum.

o Siquidem. id est certe. Accur.

p Criminum. i. criminales accusationes Ioã. quas habet C. e. l. in eum.

q Forenses. id est pecuniarias. Accur.

r Criminibus. id est ad hæc crimina coercenda.

s Solem dicere. vt. j. de cap. l. in bello. in prin. & facit tit. j. l. prætor. ij. §. si cū seruū. & de vulg. sub. sed si plures. §. in arrogato. & C. de leg. & cō. prin. l. nō dubiū. ibi, ex eo vel ob id. & de pac. l. petens. Habeat.

Prætor ait. **CAVS.** Ponitur edictum, cuius sensus est: Qui rapit vel recipit dolo malo aliquid ex incendio, ruina, vel naufragio, rate, naue expugnata: vel damnum in his rebus dat: intra annum quo experiundi potestas est, in quadruplum tenetur: post annum in simplum tenetur. si seruus autem vel familia alicuius aliquid de prædictis fecit, tenetur dominus eius noxaliter. postea loquitur Vlpianus & dicit: utilitas huius edicti magna est. interest enim nihil rapi ex huiusmodi casibus. & licet ex his delictis sint accusationes criminales propositæ: tamen hanc actionem pecuniariam introduxit prætor. Postea incipit exponere verba edicti per ordinem, & primo id quod dixit, ex incendio. & dicitur quod ex incendio dicitur rapi vel accipi, siue accipiat aliquid ex loco in quo est ignis: siue ex domo tota, siue ex vicinis ædibus occasione incendij sit raptum vel acceptum: & habet locum hoc edictum. & eodem modo exponas aliud verbum edicti, scilicet ex ruina. si tamē suspicatur aliquis esse incendium vel ruinam in domo tua, & ibi veniens rapiat aliquid cū nō esset incendium vel ruina: cessat hoc edictum. Item quod dictum est ex naufragio, intelligas quando tempore naufragij aliquid raptum est, vel acceptum: secus si postea: nam tunc vt fur tenetur. Item quod dictum est rate naue expugnata, intelligas quando tempore pugnationis aliquid rapuit: siue fuerit expugnatoribus,

siue non. & h. d. hæc. l. & seq. & prin. seq. Fran. Accur.

m Prætor. hæc verba. j. exponuntur per ordinem. & facit C. de fur. l. in eum. & in auth. ibi posita. & §. de acquiren. re. do. l. Pompo. contra. §. idem ait. & C. de naufra. l. ij.

n In seruum. i. in dominum nomine serui. sic & §. tit. j. l. prætor. ij. §. in seruum.

o Siquidem. id est certe. Accur.

p Criminum. i. criminales accusationes Ioã. quas habet C. e. l. in eum.

q Forenses. id est pecuniarias. Accur.

r Criminibus. id est ad hæc crimina coercenda.

s Solem dicere. vt. j. de cap. l. in bello. in prin. & facit tit. j. l. prætor. ij. §. si cū seruū. & de vulg. sub. sed si plures. §. in arrogato. & C. de leg. & cō. prin. l. nō dubiū. ibi, ex eo vel ob id. & de pac. l. petens. Habeat.

siue non. & h. d. hæc. l. & seq. & prin. seq. Fran. Accur.

m Prætor. hæc verba. j. exponuntur per ordinem. & facit C. de fur. l. in eum. & in auth. ibi posita. & §. de acquiren. re. do. l. Pompo. contra. §. idem ait. & C. de naufra. l. ij.

n In seruum. i. in dominum nomine serui. sic & §. tit. j. l. prætor. ij. §. in seruum.

o Siquidem. id est certe. Accur.

p Criminum. i. criminales accusationes Ioã. quas habet C. e. l. in eum.

q Forenses. id est pecuniarias. Accur.

r Criminibus. id est ad hæc crimina coercenda.

s Solem dicere. vt. j. de cap. l. in bello. in prin. & facit tit. j. l. prætor. ij. §. si cū seruū. & de vulg. sub. sed si plures. §. in arrogato. & C. de leg. & cō. prin. l. nō dubiū. ibi, ex eo vel ob id. & de pac. l. petens. Habeat.

siue non. & h. d. hæc. l. & seq. & prin. seq. Fran. Accur.

m Prætor. hæc verba. j. exponuntur per ordinem. & facit C. de fur. l. in eum. & in auth. ibi posita. & §. de acquiren. re. do. l. Pompo. contra. §. idem ait. & C. de naufra. l. ij.

n In seruum. i. in dominum nomine serui. sic & §. tit. j. l. prætor. ij. §. in seruum.

o Siquidem. id est certe. Accur.

p Criminum. i. criminales accusationes Ioã. quas habet C. e. l. in eum.

q Forenses. id est pecuniarias. Accur.

r Criminibus. id est ad hæc crimina coercenda.

s Solem dicere. vt. j. de cap. l. in bello. in prin. & facit tit. j. l. prætor. ij. §. si cū seruū. & de vulg. sub. sed si plures. §. in arrogato. & C. de leg. & cō. prin. l. nō dubiū. ibi, ex eo vel ob id. & de pac. l. petens. Habeat.

* Atinia scilicet.

† Not. secundum Bart. ex isto text. de dictione. ex, que licet regulariter significet causam ppin. quæ & proxima: per. l. non dubiū. C. de legi. tamen hic denotat causam remotam. & dicitur ex incendio. id est propter incendium.

a *Habeat*. non ergo statim falsæ suspitioni. sic & supra de fur. l. in-
 ter. §. pe. in fin. & supra quod vi aut clam. si alius. §. est & alia. Sed
 arg. contra. in authen. vt liceat ma. & auia. §. is quoque. & supra
 ad leg. Aquil. l. si quis fumo. §. quod dicitur. & C. de adult. si qui.
 & l. quamuis. ij. §. in primis. in glos. ream. Item contra infra ead.
 l. §. fina. ibi. quæ in lit-
 tore, &c.

b *Vt eo tempore*. vel etiã
 incontinenti post. vel
 ante. cum iam naufragij
 trepidatio immineret.
 R. vt infra eod. Pe-
 dius. & l. si quis ex nau-
 fragio. Accursus.

c *Et loco*. scilicet sic
 accepto: vt. j. ex-
 ponitur. l. si quis. Azo.

Q *uius. l. vsque ad*
 §. Labeo. continuatur
 cum præce. casu. [L-
 BEO SCRIBIT.] Hoc
 edictum extenditur ad
 eum qui de domo expugnata vel villa ali-
 quid rapuit. Item hoc
 edicto tenetur etiã re-
 cipiens res amotas ex
 causis superscriptis. &

hoc est verum si dolo
 malo sciens recepit. Itẽ
 nõ solum qui rapuit ex
 causis supra positis. te-
 netur hoc edicto: sed
 etiã qui abstulit vel
 amouit. vel damnum
 dedit. vel recepit. Post-
 ea assignat differẽtiam
 inter rapere. quod fit
 tãtum cum vi: & amo-
 uere. quod fit etiã sine
 vi. subsequenter dicit:
 qui rapuit res de nau-
 eiectione. tenetur hoc
 edicto. [QUOD AIT
 PRÆTOR.] Dicitur
 est in edicto: qui dam-
 num dat in rebus naue
 expugnata. vel rate. &
 tenetur. additũ est idẽ
 in domo expugnata &
 hoc est verum. si dolo
 malo dedit damnum:
 secus si sine dolo: vt si
 orto incendio iuxta meã
 domum. timens ne ad-
 meam domum veniret
 ignis. destruxi domum
 vicini. vt sic ignis ad
 meam domum non ve-
 niret. nam non teneor
 hoc casu hoc edicto:
 nec etiã lege Aquilia.
 [SENATVS CONSVL-
 TVM.] Senat. con. de
 quo habetur hic men-
 tio. punit eum qui re-
 mouit clauum vel cla-
 uos de nauis. per quod
 nauis fuit in periculo: vt iste remouens teneatur emẽdare omnes
 res quæ in nauis erant. Itẽ alio senatuscõsulto est dictum. qui do-
 lum cõmittunt ne mercatores qui sunt in nauis naufragiũ paten-
 te. sibi nauisq; consulant. pœnis legis Corneliæ de sicariis tenen-
 tur. illi autem qui lucrati sunt ex naufragio. tenentur in quadru-
 plum damnũ passis: & in tantundem fisco tenentur. Fran. Accur.

d *Rapuerit*. eo tempore & loco. quis autem fur sit: de hoc dic vt
 supra ad leg. Rho. de iac. l. ij. in fin. Item intellige hoc ex interual-
 lo: vt. j. eo. si quis ex. & ad hoc instit. de rerum diui. §. fin.

e *Nec rapere*. Nunquid ergo de raptu tantũ loquitur hoc edictũ?
 Quidam vtique dicunt: quod non placet: nam secundũ hoc iam
 ff. Nouum.

II. GAIVS libro vicesimo primo ad Edictum Provinciale.
ET loco. **c**
III. VLPIANVS libro quinquagenesimo sexto ad Edictum.
Quo naufragium fit. vel factũ
 est. si quis rapuerit. **d** incidit
 se in hoc edictum videatur. Qui
 autem rem in littore iacentẽ post-
 eaquam naufragiũ factum est. ab-
 stulit: in ea conditione est. vt ma-
 gis fur sit. quã hoc edicto tenea-
 tur. quemadmodũ is qui quod de
 vehiculo excidit. tulit. nec rape-
 re **e** videtur qui in littore iacentẽ
 tollit. Deinde **f** ait prætor: *Rate*.
naue expugnata. Expugnare vide-
 tur. qui in ipso quasi prælio & pu-
 gna aduersus nauem & ratem ali-
 quid rapit: siue expugnet. siue præ-
 donibus expugnantibus rapiat.

Labeo scribit. **g** æquum fuisse.
 vt siue de domo. siue in villa expu-
 gnatis **h** aliquid rapiatur. huic edi-
 cto locus **i** sit. Nec enim minus **k**
 in mari. quã in villa per latrun-
 culos inquietamur. vel infestari
 possumus. Non tantũ autẽ qui
 rapuit. verum is quoque qui rece-
 pit. ex causis superscriptis tene-
 tur: quia receptores non minus
 delinquent. quã adgressores. **l**
 Sed enim additum est. **m** dolo ma-
 lo: quia non omnis qui recipit.
 statim etiã delinquit: sed qui
 dolo malo recipit. Quid enim si
 ignarus recipit? aut quid si ad hoc
 recipit. vt custodiret. saluãque fa-
 ceret ei qui amiserat? Vtique non
 debet teneri. Non solum autem
 qui rapuit. **n** sed & qui abstulit.
 vel amouit. vel damnum dedit.
 vel recepit. hac actione tenetur.
B Aliud autem esse rapi. aliud mo-
 ueri. palam est. siquidem amoue-
 ri aliquid etiã sine vi possit: ra-
 pi autem sine vi non potest. Qui
 eiecta **p** naue quid rapuit. hoc
 edicto tenetur. Eiecta. hoc est
 quod Græci aiunt *ἐξεβέδον*.
 Quod ait prætor de damno da-
 to: ita demum locum habet. si
 dolo malo damnum datum sit.
 Nam si dolus malus absit. cessat
 edictum. Quemadmodum ergo
 procedit quod Labeo scribit. si
 defendendi mei causa. vicini ædi-
 ficium orto incendio dissipauerim:
 & meo nomine & familiæ
 iudiciũ **q** in me dandum? Cum
 enim defendendarum **r** mearum
 ædium causa fecerim: vtique do-
 lo careo. Puto igitur non esse ve-
 rum quod Labeo scribit. **s** An
 tamen lege Aquilia agi cum hoc
 possit? Et non puto **t** agendum.
 Nec enim iniuria hoc fecit. qui se
 tueri voluit. cum aliã non pos-
 set. **u** & ita Celsus scribit. Sena-
 tusconsultum Claudianis temporibus
 factum est. vt si quis ex nau-
 fragio clauos. **x** vel vnum ex his
 abstulerit. omnium **y** rerum no-
 mine teneatur. Item alio senatus-
 consulto cauetur. eos quorum
 fraude aut cõsilio naufragi **z** sup-
 pressi **a** per vim fuissent. ne nauis
 vel **b** ibi periclitantibus opitulen-
 tur: **b** legis Corneliæ **c** quæ de
 sicariis lata est. pœnis adficien-
 dos. Eos autem qui quid ex mi-
 serrima naufragiorum **d** fortuna
 rapuissent. lucratiue fuissent dolo

u Non possit. l. se tueri. sic & s. ad le. Aquil. l. scientiam. §. qui cum.
x Clauos. gubernacula nauis. duo enim clauis sunt in nauis qui
 eam rectam tenent. Accursus.
y Omnium. & merito: quia his ablati res omnes in periculũ de-
 ducuntur. & sic est. s. ad Sila. l. si quis graui. §. si quis tabulas. Sed
 contra. s. de fur. l. vulgaris. in princ. sed ibi soluitur. Accur.
z Naufragi. id est opem contra naufragium præstantes.
a Suppressi. ipsi.
b Opitulentur. ipsi suppressi. id est opitulari possint.
c Legis Corneliæ. quia homicidæ sunt: vt & infra ad leg. Cor. de
 sic. l. eiusdem. §. aliõ. Accursus.

non teneretur edicto qui amouit. Dico ergo principaliter rapien-
 tem teneri hoc edicto. sed per interpretationem conueniri potest
 etiã qui abstulit vel amouit: vt. j. ea. l. §. non solum. Accur.
f Deinde. ad hoc infra eo. l. expugnatur.
g Labeo scribit. interpretando edictum:

h *Expugnatis*. domo &
 villa. Accursus.
i *Locus sit*. ex interpreta-
 tione.
k *Nec enim minus*. i. nõ
 minus in villa. quã in
 mari: vt. s. de do. causa
 mor. l. senatus. §. mortis
 causa. & sic est hic hy-
 steron proteron. sic. s.
 de rerum diui. l. riparũ.
 & s. de pact. iurisgen-
 tium. §. vtrum. Accur.

l *Quam adgressores*. sic
 j. de recept. l. j. & s. de
 seruo corrup. l. doli. in
 princ. & de furt. si quis
 quid perferendum. & l.
 falsus. §. qui alienum.
 & §. si iactum. & C. de
 furt. l. eos. & l. in eum.
 & C. de his qui latro.
 vel aliis cri. reos. l. j.

m *Additum est*. scilicet
 in edicto.
n *Qui rapuit*. i. de nauis
 abstulit per vim. ad
 quod est. s. ne quis eum
 qui in ius vocatus. l. sed
 eximendi. in princ.

o *Abstulit*. nõ de ma-
 nibus. sed aliã ei inui-
 ro. Item facit. s. de fur.
 qui vas. in principio.
p *Qui eiecta*. forte vi
 ventorum.

q *Iudiciũ*. id est actio
 ex hoc edicto.
r *Defendendum*. cum
 ergo gratia suarũ ædiũ.
 ergo gratia sui iuris cõ-
 seruãdi: & ideo excusa-
 tur: nec est quod ei ini-
 putetur: vt. s. de leg. ij.
 cum pater. §. Titio frã-
 tri. & de acqui. here Iu-
 lianus. in prin. **a** & s. de
 neg. gest. at qui. §. cum
 me. & de act. emp. l. j. in
 fin. & de excep. do. pu-
 re. §. si cui. & de bo. li. l.
 si quis libertũ paternũ.
 & de aqua plu. arc. l. j.
 §. deniq; & l. ij. §. idem
 Labeo. & arg. s. de iu-
 stit. & iure. l. ij. Accur.

s *Labeo scribit*. l. vt de-
 tur in me iudiciũ.
t *Et nõ puto*. nisi certũ
 esset ignem non esse ad
 ædes peruenturũ: vt. s.
 ad l. Aquil. si qs fumo.
 §. j. & quod vi aut clã. l.
 si alius. §. est & alia. Ac.

u *Non possit*. l. se tueri. sic & s. ad le. Aquil. l. scientiam. §. qui cum.
x *Clauos*. gubernacula nauis. duo enim clauis sunt in nauis qui
 eam rectam tenent. Accursus.
y *Omnium*. & merito: quia his ablati res omnes in periculũ de-
 ducuntur. & sic est. s. ad Sila. l. si quis graui. §. si quis tabulas. Sed
 contra. s. de fur. l. vulgaris. in princ. sed ibi soluitur. Accur.
z *Naufragi*. id est opem contra naufragium præstantes.
a *Suppressi*. ipsi.
b *Opitulentur*. ipsi suppressi. id est opitulari possint.
c *Legis Corneliæ*. quia homicidæ sunt: vt & infra ad leg. Cor. de
 sic. l. eiusdem. §. aliõ. Accursus.

d *Fortuna*. id est raptus. vt supra ad leg. Rho. de iac. l. ij. in fin. Item intellige hoc ex interual-
 lo: vt. j. eo. si quis ex. & ad hoc instit. de rerum diui. §. fin.
e *Nec rapere*. Nunquid ergo de raptu tantũ loquitur hoc edictũ?
 Quidam vtique dicunt: quod non placet: nam secundũ hoc iam
 ff. Nouum.

h *Expugnatis*. domo &
 villa. Accursus.
i *Locus sit*. ex interpreta-
 tione.
k *Nec enim minus*. i. nõ
 minus in villa. quã in
 mari: vt. s. de do. causa
 mor. l. senatus. §. mortis
 causa. & sic est hic hy-
 steron proteron. sic. s.
 de rerum diui. l. riparũ.
 & s. de pact. iurisgen-
 tium. §. vtrum. Accur.
l *Quam adgressores*. sic
 j. de recept. l. j. & s. de
 seruo corrup. l. doli. in
 princ. & de furt. si quis
 quid perferendum. & l.
 falsus. §. qui alienum.
 & §. si iactum. & C. de
 furt. l. eos. & l. in eum.
 & C. de his qui latro.
 vel aliis cri. reos. l. j.
m *Additum est*. scilicet
 in edicto.
n *Qui rapuit*. i. de nauis
 abstulit per vim. ad
 quod est. s. ne quis eum
 qui in ius vocatus. l. sed
 eximendi. in princ.
o *Abstulit*. nõ de ma-
 nibus. sed aliã ei inui-
 ro. Item facit. s. de fur.
 qui vas. in principio.
p *Qui eiecta*. forte vi
 ventorum.
q *Iudiciũ*. id est actio
 ex hoc edicto.
r *Defendendum*. cum
 ergo gratia suarũ ædiũ.
 ergo gratia sui iuris cõ-
 seruãdi: & ideo excusa-
 tur: nec est quod ei ini-
 putetur: vt. s. de leg. ij.
 cum pater. §. Titio frã-
 tri. & de acqui. here Iu-
 lianus. in prin. **a** & s. de
 neg. gest. at qui. §. cum
 me. & de act. emp. l. j. in
 fin. & de excep. do. pu-
 re. §. si cui. & de bo. li. l.
 si quis libertũ paternũ.
 & de aqua plu. arc. l. j.
 §. deniq; & l. ij. §. idem
 Labeo. & arg. s. de iu-
 stit. & iure. l. ij. Accur.
s *Labeo scribit*. l. vt de-
 tur in me iudiciũ.
t *Et nõ puto*. nisi certũ
 esset ignem non esse ad
 ædes peruenturũ: vt. s.
 ad l. Aquil. si qs fumo.
 §. j. & quod vi aut clã. l.
 si alius. §. est & alia. Ac.

not. dicit
 hic Bart. &
 tene menti
 quod quoti-
 ens ad ali-
 quẽ actum
 requiritur
 locus & cer-
 tũ tempus:
 illa probari
 debent.

in vadũ
 eiectione illiã.
 que est a
 re in pœnis
 Ant. Aug. liã
 4. cap. 16.

si pupillũ

vel iis

In archet.
 naufragio-
 rũ. videtur
 emendandũ
 nauis ago-
 rũ. Taur. l.
 in adnota-
 tis.

a In quantum. id est in quadruplum: vt supra eo. l. j. in princ.
b Daretur. scilicet ei cuius res est. Accursius.
c Dare debere. sic & C. de sepul. vio. l. iij. & facit. C. eo. l. in eum.
P Edius.] **CASVS.** Ex naufragio dicitur rapere, qui rapit etiam antequam naufragium fiat, cum in trepidatione erant gentes nauis: subsecutum tamen fuit postea. & subsequenter dicit quod diuus pius Antoninus rescriptum fecit de his qui praedam ex naufragio faciunt: tractando de poena criminali imponenda rapientibus ex naufragio. Et dicitur quod si raptores rapuerunt magnas res, & que non erant tempore naufragij periturae: si sunt liberae personae, fustibus caeduntur, & in triennium relegantur. si autem serui, verberantur, & in metallum damnantur. si vero res raptae sunt modicae: si sunt liberi raptores, fustigantur: serui flagellis traduntur. Vltimo dicit: haec actiones heredibus dantur, non in heredes nisi in quantum ad eos peruenit ex rapina defuncti. Franc.

d Fiat. fuit tamen postea factum: vt infra eo. si quis ex. §. quod ita. alias contra: vt supra eod. l. j. §. si suspicio. Accursius.
e Qua poena. criminali. nam pecuniaria certa est statuta: vt. §. eo. l. j. & de hac criminali dicit. C. eo. l. in eum.
f Grauior. vt quia res non erant periturae, & magna erat. vt subiicit.
g Eiusdem temporis. id est quod ex eo tempore: vel in triennium.
h Fustibus. ad hoc. §. de poenis. l. capitalium. §. non omnes. & de accusa. l. leuia. Accur.
i Conditione. Not. conditionem personae inspicere: vt plus minor quam maior puniatur ex eodem delicto extraordinem: vt. C. de ord. cogn. l. iij. & ad. l. Iulia. de vi publi. l. seruos. & infra de poenis. in seruorum. Et arg. §. de neg. gest. Pöponius. & C. de naufr. l. de submerfis. li. xj. & §. ad leg. Iul. de vi priua. l. j. §. fin. Sed argu. contra. C. de episc. & cle. presbyteri. Item & qualitas rei, sit magna res vel parua: vt. §. de abigeis. l. j. §. abigei. ver. sed & qui.
k Aut remissius. sic infra de poen. l. respiciendum.
l Peruenit. quia ex delicto: vt. C. ex delic. defun. l. j.
S I quis.] **CASVS.** Rem seruasti ex naufragio, vel incendio. eandem furtiui vel rapui. teneor ac furti, vel vi bonorum raptorum. Idem si rem eiectam per ventum ex nauis rupta furtiui: vt non habeat locum hoc edictum, sed actio furti. & hoc est verum si ex interuallo post naufragium accipiam rem: secus si incontinenti. nam

malo: in quantum^a edicto praetoris actio daretur, b tantum & fisco dare debere. c

Hac lex distinguit quomodo cuiuslibet conditionis homines sunt puniendi propter delictum suum. & satis plana est.

IIII. PAVLVS libro quinquagesimo quarto ad Edictum.

P Edius posse etiam dici ex naufragio rapere, qui dum naufragium fiat, d in illa trepidatione rapiat. Diuus Antoninus de his qui praedam ex naufragio diripiissent, ita rescriptit: Quod de naufragiis nauis & ratis scripsisti mihi: eo pertinet, vt explores qua poena e adficiendos eos putem, qui diripiisse aliqua ex illo probantur. Et facile (vt opinor) constitui potest. Nam plurimum interest, peritura collegerint, an quae seruari possint, flagitiose inuaserint, ideoque si grauior f praeda vi adpetita videbitur: liberos quidem fustibus caesos in triennium relegabis: aut si sordidiores erunt, in opus publicum eiusdem temporis g dabis. seruos flagellis caesos in metallum damnabis. Si non magnae pecuniae res fuerint, liberos fustibus, h seruos flagellis caesos dimittere poteris. Et omnino vt in caeteris, ita huiusmodi causis ex personarum + conditione, i & rerum qualitate, & diligenter * sunt aestimandae: ne quid aut durius, aut remissius k constituitur, quam causa postulabit. Haec actiones heredibus dantur: in heredes eatenus dandae sunt, quatenus ad eos peruenit. l

V. GAIVS libro vicesimo primo ad Edictum Prouinciale.

S I quis ex naufragio vel ex incendio ruinae seruata m rem, & alio loco positam subtraxerit, aut rapuerit: furti scilicet, aut alias vi bonorum raptorum iudicio tenetur: maxime si non intelligebat ex naufragio vel incendio ruinae eam esse. Iacentem quoque rem ex naufragio, quae fluctibus n expulsa sit, si quis abstulerit: plerique idem

m magna res vel parua: vt. §. de abigeis. l. j. §. abigei. ver. sed & qui.
k Aut remissius. sic infra de poen. l. respiciendum.
l Peruenit. quia ex delicto: vt. C. ex delic. defun. l. j.
S I quis.] **CASVS.** Rem seruasti ex naufragio, vel incendio. eandem furtiui vel rapui. teneor ac furti, vel vi bonorum raptorum. Idem si rem eiectam per ventum ex nauis rupta furtiui: vt non habeat locum hoc edictum, sed actio furti. & hoc est verum si ex interuallo post naufragium accipiam rem: secus si incontinenti. nam

tunc haberet locum hoc edictum. & eadem distinctio est seruanda si raptae sunt res naue expugnatae. & qualiter dicatur nauis expugnari, exponit in. l. seq. & hoc dicit hac. l. & seq. Franc. Accur.
m Seruatam. ab alio.
n Fluctibus. id est vndis.

putant. o quod ita verum est, si aliquod tempus post naufragium intercesserit. Alioquin si in ipso naufragij tempore id acciderit, p nihil interest vtrum ex ipso mari quisque rapiat, an ex naufragiis, an ex littore. De eo + quoque quod ex rate naue expugnata raptum sit, eandem interpretationem adhibere debemus. q

VI. CALLISTRATVS libro primo Edicti monitorij.

E xpugnatur nauis, cum spoliatur, aut mergitur, aut dissoluitur, aut pertunditur, r aut funes eius praeciduntur, aut vela conscinduntur, t aut anchorae inuolantur: de mare,

Prouidet hic miserae fortunae naufragorum: vt nullus res eorum causa surripiedi colligat cum ad litus eiectae sint, vel adhuc in mari fluctuent: & imponit poenas contra facientibus: vsque ibi, sed nec. vbi iterum ponit prohibitionem senatus, vsque ad finem legis.

VII. IDEM libro secundo Quaestionum.

N E quid ex naufragiis u diripiatur, vel quis extraneus interueniat colligendis eis, multifariam x prospectum est. Nam & diuus Hadrianus edicto praecipit, vt hi qui iuxta littora maris possident, scirent si quando nauis vel infecta, * vel fracta intra fines agri cuiusque fuerit, ne naufragia y diripiant, in ipsos iudicia praesides his qui res suas direptas queruntur, reddituros: vt quidquid probauerint ademptum sibi naufragio, id a possessoribus z recipiant. De his autem quos diripiisse probatum sit, praesidem vt de latronibus a grauem sententiam dicere. Vt facilius b sit probatio huiusmodi admissi, permittit his + & quidquid passos se huiusmodi queruntur, adire praefectum, & apud * eum testari, c reosque petere, vt pro modo culpa vel vincti vel sub fideiussoribus ad praesidem remittantur, d A domino quoque possessionis in qua id admissum dicatur, satis

neus est? distinguitur. forte fuerit ignorans: & tunc non teneatur possessor. si sciens, teneatur in simplum, non in quadruplum: & sic quasi ad custodiam tenetur: vt. C. de fal. mo. l. j. §. fin. & de his qui la. vel al. cri. re. occul. l. ij. §. domini etiam praediorum.

a De latronibus. sic supra arbo. fur. ca. fa. l. ij.
b Facilius. sic. C. de haereti. l. quoniam multi. Accursius.
c Testari. id est testibus praesentibus notificare.
d Remittatur. No. speciale vt actor trahat reum ad suum iudicium: licet quan-

o Putant. vt furti, non hoc edicto teneatur: vt supra de furtis. l. falsus. §. si iactum. Accursius.
p Acciderit. ad hoc supra eo. l. j. in fin. & l. ij. & iij. in princ. & supra si cer. per. l. lecta. & C. de pact. l. petens.

q Debemus. vt in ipsa expugnatione habeat locum hoc edictum: alias furti.

r Expugnatur. Pertunditur. id est perforatur. Accursius.
t Conscinduntur. quibus ablatis nauigare non poterit. Accursius.

u Inuolantur. id est furantur: vt & ibi, Caesaris inuolent arcus. & sic etiam in vulgari dicimus. alias, inuoluuntur: pro quo est. §. ad leg. Aquil. quemadmodum. §. idemque Labeo scribit. & facit. §. e. l. iij. §. deinde.

v E quid.] **CASVS.** Multis modis prospectum est ne rapiantur res ex naufragio. nam & diuus Hadrianus de his scripsit. Item raptores vel acceptores talium rerum puniuntur vt latrones. Item qui amisit res per rapinam praedicto modo, vadat ad praefectum: qui praefectus faciat venire de hoc inculpato. Item dominus fundi in quo haec dicitur facta, satisfacet iudicio sisti. Vltimo prohibet neminem debere accedere ad colligendas res per naufragium amissas. Franc.

w Ne quid ex naufragiis. id est rebus ex naufragio amissis. & facit infra eo. §. fin. Accur.

x Multifariam. i. multis modis. sic. §. de integ. restit. l. j. & in epistola Pauli, Multifariam, & c.

y Naufragia. id est res amissas propter naufragium.

z A possessoribus. rapientibus: & tunc in quadruplum: vt. §. eod. l. j. in prin. Quid si illi quorum opera vitur? forte idem: vt institut. de oblig. ex quasi delic. §. fin. Sed quid si extraneus est? distinguitur. forte fuerit ignorans: & tunc non teneatur possessor. si sciens, teneatur in simplum, non in quadruplum: & sic quasi ad custodiam tenetur: vt. C. de fal. mo. l. j. §. fin. & de his qui la. vel al. cri. re. occul. l. ij. §. domini etiam praediorum.

Bar. hic reputat istum tex singu. & mirabile ad hoc, q participiu praeteriti temporis verificatur ex tempore praesenti, vel incontinenti elapso. Bolog.

Infixa.

his qui quid.

ad.

Reus quandoque fortis actoris sequitur.

quan-

† Vnde Cic. act. 7. Verri inter caetera crimina obiicit, q eadem in seruos & ciues Rom. poenam statueret. * poena.

quandoque ex vrbantate fiat: vt. j. de custo. reo. l. no dubium. vt quidam dicunt. & ad hoc. C. de fide instr. l. iudices.

a Accipi. s. cum fideiussoribus: vt & .s. de verbo. obli. l. v. §. fati acceptio. Sed contra. s. qui satisfda. cog. l. sciendum. Sed hic specialiter vt possessor immobilium satisfdet. Accur.

Immobilium possessor quandoque satisfdat.

b Senatus. vt & supra ea. l. in prin. & .j. eo. l. fi. in prin. & C. de naufr. l. j. lib. xj.

R Atis.] CASVS. Ratem tuam eiectam vi fluminis in meum fundum, non potes extrahere nisi prius de damno per eam mihi illato caueas. Fran.

c Faciendam. auferendi & petendi.

d Praterito quoque. non solu de futuro: vt & .s. de dam. infect. hoc amplius. §. Neratius. & ad exhi. l. Celsus. §. sed & si ratis. & facit. s. si certu pe. l. si quis nec causam. in fi. Accur.

† Sunt ferè verba legis 12 tabu. paucis tantu mutatis, vt monui li. i. subseciuarum. * In archetypo victus. forte legèdū ictus, scilicet fustib. Tauerel. in adnot.

Qui cõbussit domum, vel aceruum frumeti iuxta domum positum: si studiose hoc fecit, & hoc constet: verberatus igne cõcrematur. si casu, id est negligentia hoc fecit, emedabit damnum: vel si non potest, leuiter castigatur. Vltimo dicit: quod dictum est in domo, idem in omni edificio est seruandum. Franciscus.

c Iubetur. item. l. Cornelia de fica. accusari potest: vt. j. ad. le. Corne de fica. l. j. in prin. & C. qui accu. non pos. l. data. & .j. de pœnis. l. capitalium. §. qui ob inimicitias.

f Casu. i. negligentia. talis expositio fit. j. ad. l. Corn. de sic. l. j. §. diuus. nisi enim sic exponeretur, esset contra. j. eo. l. si fortuito.

g Noxiam. id est damnum: vt insti. de noxa.

h Leuius. si dolo fecisset. & no. suppletur corpore, quod pecunia deest. sic & .s. de iurisd. om. iudi. si quis id. §. in seruos. & de in ius voc. l. si. §. fi. & .j. de pœ. l. j. item contra. huic. l. j. e. l. fi. §. fi. Sol. hic effectum habuit incendium: ibi non.

Ne piscatores.] CASVS. Præses prouinciæ debet prouidere ne piscatores fallant nauigantes, imponendo lumen de nocte in loco periculoso maris: vt sic nauigates ad illud lumē veniant, credentes ibi esse portum: & veniendo ibi periclitentur. Fran.

i Delaturi. scilicet piscatores, vt putent ibi esse portum vbi lumē vident, cum tamen ibi sit locus periculosus. Accur.

k Efficiat. tenetur etiā hi piscatores ac si ipsi raperent. argu. C. de famo. libel. l. j. in prin. & C. de hæreti. quicunq; §. pen. & .s. de ser. cor. l. j. §. fin. & ad. l. Aquil. qui occidit. §. pe. Arg. contra. s. de fur. l. furtum nō. & de adqui. pos. l. quod meo. §. si venditorem. Accur.

Si fortuito.] CASVS. Qui fortuito commisit incendium, non tenetur nisi esset in lata culpa, vel dolo. Fran.

l Venia indiget. scilicet ne comburatur. damnum vero resarciat: vel castigabitur: vt. s. eo. qui ædes. secundum Ir. Accur.

m Luxuria. id est lata culpæ. Accur.

n Dolo. sicq; cõcremabitur: vt. s. e. qui ædes. Sed arg. contra. j. ad l. Cor. de fica. l. in lege. Alij dicūt q̄ dānum sarciet, vel leui^r castigabitur: vt. s. eo. qui ædes. sed illa magis dicit cõtrarium. Accur.

Licere.] CASVS. Quilibet potest naufragium suum colligere, id est res quas amiserat naufragio. Secundo dicit: qui studiose ignem posuit in ciuitate: si humilis est, bestiis subiici solet. si in dignitate est, capite punitur, aut deportatur. Fran. Accur.

o Licere. facit. s. eo. l. ne quid. in prin. & in fi. Sed arg. contra. s. ad l. Rho. de iac. l. domine imperator. a

p Deportantur. aut igne concremantur, & sic non obstat cõtra. s. eo. qui ædes. Vel solue vt ibi. Accur.

ff. Nouum.

DE INIURIIS ET FAMOSIS LIBELLIS.

Si in rebus meis deliquisti, dicit: nunc si in meis. Accur. s. s.

Superiores actiones furti, damni iniuria, vi bonorum raptorum & quibus similes adiunguntur rei familiaris damnum iudicio pœnæque persequuntur, actio iniuriarum, vt eleganter Valentinianus ait, in Nou. de libertis, agit causam doloris, eodem modo quo M. Tullius dolorem eam iudicio pœnæque mitigare. & ob id superiores quidem heredi dantur, sed non hæc de iniuriis. Est autem de iniuriis publicum iudicium ex lege Cornelia quod pulsatus aut verberatus quis aut domus eius vi introita sit, hodie etiam priuatum ex Constitutionibus, & ex edicto pratoris generali etiam priuatum, quanti iudex iniuriam aestimauerit, De famosis libellis publicum ex s. C. Et omnia, vt arbitror, annalia. Cuius.

rent: præsidis prouinciæ religiosa constantia efficiat. k

Hæc. l. & .s. qui data. in. l. seq. tractant de alia parte rubricæ: scilicet de pœna incendiariorum: & clarus est tex.

x. MARCIANVS libro quarto decimo Institutionum.

Si fortuito incendium factum sit, venia indiget: nisi tam lata culpa fuit, vt luxuriæ aut dolo sit proxima.

xii. VLPPIANVS libro octauo de Officio Proconsulis.

Licere unicuique naufragium suum impune colligere constat: idque imperator Antoninus cum diuo patre suo rescripsit.

Qui data opera in ciuitate incendium fecerint: si humiliore loco sint, bestiis obici solent: si in aliquo gradu id fecerint, capite puniuntur, aut certè in insulam deportantur. p

DE INIURIIS, ET FAMOSIS LIBELLIS. * TITVLVS X.

Hæc lex prima huius tituli in sui principio ponit deriuationē vocabuli iniuriæ: vsque ibi, Iniuriā autem. vbi ponit quandam diuisionem iniuriarum, quam sequi-

Item iniuria fit quandoque re, quandoque verbis. & dat exempla. Item iniuria aut in corpus infertur: aut ad dignitatem, aut ad infamiam pertinet: & dat exempla. Item iniuriam quis patitur aut per semetipsum: vt cum ipsi patrifam. fit iniuria: aut per aliū, vt cum filio eius, vel vxori, vel nurui fit iniuria. Item si cadaueri defuncti fit iniuria, datur actio iniuriarum heredi eius. Item si fama defuncti per aliquem minuitur, datur hæc actio heredi. Bene autè dixi, facta iniuria filio, datur patri hæc actio: nam & si filius meus patitur se vendi, mihi datur hæc actio: licet non detur filio, cum consenserit. Item si cadaueri defuncti fiat iniuria: aut ante aditam hereditatem eius, & tunc hereditati est acquisita hæc actio: & per eam heredi futuro. aut post aditam hereditatem: & tunc ipsi heredi directo competit hæc actio. Idem dicendum est si corpus defuncti detineatur. Idem dicendum est & si seruo hereditario sit facta iniuria. Item si seruo in testamento manumisso facta est iniuria post mortem testatoris ante aditā hereditatem: est nata actio iniuriarum heredit. & per consequens heredi futuro. secus si post aditam hereditatem facta sit ei iniuria: quia tunc cum sit liber, habet ipse hanc actio. Item si fecit iniuriam filio meo, vel vxori: siue hoc sciat, siue non: est mihi data hæc actio. Item ex vna iniuria quadoque nascitur tribus personis hæc actio: vt si filiam Titij habeo in vxorem, & ei sit facta iniuria: ei & Titio & mihi competit hæc actio. facta autem iniuria mihi, nunquam vxori meæ competit hæc actio. & redditur ratio notabilis. Item quædam regula erat tradita circa hanc materiam, & est talis: Qui potest pati iniuriam, ille dicitur facere iniuriam. hæc regula fallit. nam furiosus & impubes pati possunt iniuriam: & oritur hæc actio. non autem dicuntur posse facere vt nascatur hæc actio. nam facere non dicitur quis iniuriam, nisi sentiat: licet credat se aliter facere quàm faciat. hinc est quod si per iocum te percussis, aut dum certabam: non teneor iniuriarum actione. Item si hominem liberum percussis, quem credebam meum seruum: non teneor hac act. Item si cum extenderem manum causa dandi pugnium seruo meo, transeuntem hominem percussis, non teneor hac actione. & h. d. hæc. l. & tres seq. Fran. Accur.

V V iij

Iniuria.] CASVS. Iniuria dicitur eo q̄ non iure fit.

Omne enim quod non iure fit, iniuria dicitur: & hoc in generali significatione. specialiter autem iniuria dicitur, id est contumelia: & ita hoc titu. accipitur. Item quandoque iniuria dicitur damnum culpa datum: & sic accipitur in. l. Aquil. Item interdum iniuria ponitur pro iure iniquo: vt cum iudex iniure vel iniuste dat sententiam. contumelia autem dicitur à contemnendo.

† quid hoc loco luxuria fit, vide Ant. Augu. lib. 4. cap. II.

* Cornelius Tacit. lib. i.

a] depreccatio.

Peccatū est ^a Non iure. i. contra ius: sicut quod non est ex fide, peccatum est: quod ex fi vt C. de Iudæis. l. cœlicolarum. Accur. de non est. ^b Contumelia. & sic hoc titulo accipitur. Accur. ^c Ut in lege Aquilia. vt. s. ad. l. Aquil. l. sed & si quécunq. §. j. ^d Iniquitatē. i. ius iniquū, quod fit ex sententia: vt. s. de iusti. & iu. l. pe. & j. e. l. iniuriarū. §. idem Labeo. Accur. ^e Cum quis inique. quādo ex certa scientia. ^f Iniuste. quando ignorans. & facit instit. eo. in prin.

† Hinc illud Pacuianū, Panor. facile iniuriā, si est vacua à contumelia.

* ipsi patri fa.

† Text. iste est not. ad hoc, qd infamia illata & cōtra defunctum facta, est iniuria ipsi heredi: & potest heres pro ea agere. & pbat istud idem. Ista eademmet. l. s. quous. ver. temp enim interest. & text. in. l. si tu. isto eod. ur Bolo.

^g Conuicium. vt infra eo. l. item apud Labeonem. §. conuicium. fit etiam literis: vt infra eo. l. lex Cor. §. si quis librū. & illud dicitur fieri verbis. Sed contra instit. de obli. ex delict. in princ. vbi dicit omne maleficcium esse ex re. sed ibidem exponitur, id est ex ipso maleficio: & ita dictio re, omnia comprehendit. ^h Pulsatur. vt. j. e. l. lex Cornelia. in prin. & §. j. ⁱ Abducitur. vt & j. eo. item apud. §. si quis virgines. versic. comitē. & ad idem. j. eod. iniuriarum. §. si quis de honoribus. ^k Attentatur. vt de pudico impudicus fiat: vt infra eod. l. attentari. Et ar. s. de ser. cor. l. j. §. fin. & facit. j. eo. l. itē apud. §. si quis libello. Et not. quōd imperfecto flagitio deportatur: pfecto autem, capite punitur: vt infra de extraordin. crimin. l. j. Item hic stricte: large quicquid fiat ad infamiā, fit ad dignitatē: vt. s. de variis cog. l. pe. Accur. ^l Cum per consequentias. No. tantū fieri per consequentiam, quātum & directo: vt supra de his qui no. infra. l. l. athletas. §. ait prætor. versic. siue autem. & de procura. l. qui proprio. §. procurator vt in cæteris. & supra ad le. Aquil. proinde. §. item. & supra qui & à qui. l. si quis hac. §. j. & de vi & vi arma. l. j. §. quod seruus. item facit. s. de pac. in personam. ^m Seruis meis. & hoc si est atrox, vel ad contumeliam domini facta: vt instit. eo. §. seruus. ⁿ Affectui. vt vxori, & nurui. & hoc. s. de libe. cau. l. ij. & iij. & infra de ap. l. non tantum. Accur. ^o Cui. scilicet defuncto. ^p Habemus. vt & s. de relig. l. ossa. in princip. Et not. quōd hæc actio iniuriarum hereditati quæritur, & per eam heredi futuro: vt. s. de peti. here. l. si à patre vel à domino. §. si possessor. & ad leg. Aquil. l. ob id. & quod vi aut clam. l. denique. §. quæsitum. & facit. s. de ser. cor. l. vt tantum. §. j. ^q Lacesatur. id est ab aliquo diminuatur. & ad hoc institut. qui manumit. non pos. §. j. Accur. ^r Suo quidem nomine. vt & j. eo. l. pater. & l. si quis seruum. ^s In uolentem. Not. sic. s. de aqua plu. arcen. l. in diem. & supra de fur. l. inter omnes. §. pe. & s. de in ius voc. l. quamuis. & de libero ho. exhi. l. iij. §. si quis uolentem. & j. e. l. sed si vnus. in prin. & j. de reg. iur. l. nemo videtur. Sed arg. contra. C. de rapt. virg. §. præ-

tur per quæstiones vsque ad finē legis, & s. huius. l. sunt breues & plani, nec indigēt summaris: quia non posset succinctius dici quàm textus ipse faciat.

I. VLPPIANVS libro quinquagesimo sexto ad Edictum.

Iniuria ex eo dicta est, quōd non iure fiat. Omne enim quod nō iure fit, iniuria fieri dicitur. Hoc generaliter: specialiter autē iniuria dicitur contumelia. ^b † Interdum iniuriæ appellatione dānum culpa datum significatur: vt in lege Aquilia ^c dicere solemus. Interdū iniquitatē ^d iniuriam dicemus. Nam cum quis inique ^e vel iniuste ^f sententiā dixit, iniuriā ex eo dictam, quod iure & iustitia caret, quasi nō iuriam. Contumeliam autē à contemnendo. Iniuriam autem fieri Labeo ait aut re, aut verbis. Re, quotiēs manus inferuntur: verbis autē, quotiens nō manus inferuntur, cōuicium ^g fit. Omnēmque iniuriā aut in corpus inferri: aut ad dignitatē, aut ad infamiā pertinere. In corpus fit, cū quis pulsatur. ^h Ad dignitatē, cū comes matronæ abducitur. ⁱ Ad infamiā, cum pudicitia attentatur. ^k Item aut per semet ipsum alicui fit iniuria, aut per alias personas. Per semet, cum directo ipsi cui ^l patrifamilias vel matrifamilias fit iniuria. Per alias, cū per consequētias ^m fit: cū fit liberis meis, vel seruis meis, ⁿ vel vxori, nuruue. Spectat enim ad nos iniuria quæ in his fit qui vel potestati nostræ, vel affectui ^o subiecti sint. Et si fortē ^p cadaueri defuncti fit iniuria, cui ^q heredes bonorūve possessores extitimus: iniuriarū nostro nomine habem^o ^r actionem. Spectat enim ad existi-

nas. ibi: siue uolentibus, siue nolētibus & c. & in auth. de rap. mulie. in prin. col. ix. & s. de seruo corru. l. j. §. si. ^c Purgare. vt & s. proxi. §. Accur. ^u Adquiri. vt & supra ad. l. Aquil. ob id. & supra de nouat. l. nouatio. & institut. de stipul. ser. in princ. & supra de lega. ij. l. si mihi & Titio. §. j. & quod vi aut clam. l. denique. §. quæsitū. & infra de reg. iuris. l. nemo plus iuris. & l. nemo plus commodi. sed si transit de hereditate in heredem, est contra instit. de perpe. & temp. actio. §. non autem omnes. Solu. ibi

mationē nostram, si qua ei fiat iniuria. Idēque & si fama eius cui heredes extitimus, lacesatur. ^q

Vsque ad eō autē iniuria quæ fit liberis nostris, nostrū pudorē pertingit, ^r vt etiam si uolentem filiū quis vendiderit: patri suo quidem nomine ^s competit iniuriarum actio, filij uerō nomine non competit: quia nulla iniuria est quæ in ^t uolentem ^u fiat. Quotiens autem funeri testatoris uel cadaueri fit iniuria: si quidem post aditam hereditatem fiat, dicendum est heredi quodammodo factam. Semper enim heredis interest, defuncti existimationem purgare. ^v

Quotiens autem ante aditam hereditatem: magis hereditati, & sic heredi per hereditatē acquiri. ^w

Denique ^x Iulianus scribit: si corpus testatoris ante aditam hereditatem detentum est, acquiri hereditati actiones, dubium non esse. Idēque putat & si ante aditam hereditatem seruo hereditario ^y iniuria facta fuerit. Nam per hereditatem actio heredi acquireretur. Labeo scribit, si quis seruum hereditarium testamento manumissum ante aditam hereditatem ^z verberauerit, iniuriarum heredem agere posse. At si post aditam hereditatem verberatus sit: siue scit se ^a liberum siue ignorat, ^b ipsum agere posse. Siue autem sciat quis filium meum esse, vel vxorem meam, siue ignorauerit: habere me ^c meo nomine actionem Neratius scripsit. Idē ait Neratius, ex vna iniuria interdum tribus ^d oriri iniuriarum actionē, neque vllius ^e actionē per alium consumi: ^f ut puta vxori meæ ^f filiarum familias iniuria facta est, & mihi, & patri eius. & ipsi iniuriarū actio incipiet competere.

rem esse in passō iniuriā, non in inferente. & sic non sunt contra. j. eo. item apud. §. interdum. & l. eum. §. pe. & l. si. Accur.

^b Siue ignorat. si tamen is qui fecit iniuriam, ipsum liberum sciebat: vt. j. l. iij. §. si. secundum quosdam, quod non placet: vt supra proxi. §. dixi.

^c Habere me. hic est cōtra. j. eo. item apud. §. interdum. & l. eum. §. fin. & l. sed si vnus. in prin. Solu. hic facturus erat etiam si sciuisset. vel hic sciebat vxorem vel filium. sed nesciebat cuius: ibi nec filium vel similem esse credebat. & facit. s. ad legem Aquil. l. scientiam. §. j. & j. eo. l. eum qui. §. si iniuria.

^d Tribus. quandoque etiam quatuor, vel quinq;: ut si habet patrem & auum, item nurum & socrum. nam omnibus & sibi fit iniuria. Accur.

^e Consumi. vt arg. s. de fur. l. inter omnes. §. hæc a ctio. Sed cōtra. s. de actio. & oblig. l. plura. Sed ibi plures vni, hic plures diuersis dantur actiones. Item ad hoc. s. de priua. deli. l. ij. Accur.

^f Vxori meæ. vxor ergo mea est in potestate sui patris: vt & C. de condit. inser. l. si vxor. Accur.

& Titio. §. j. & quod vi aut clam. l. denique. §. quæsitū. & infra de reg. iuris. l. nemo plus iuris. & l. nemo plus commodi. sed si transit de hereditate in heredem, est contra instit. de perpe. & temp. actio. §. non autem omnes. Solu. ibi verat transire de persona ad personam: hic vna videtur fuisse persona, scilicet heredis: quia fingitur ex tempore mortis fuisse heres: vt. s. de stipul. ser. si ex re. §. fina. & j. de reg. iuris. l. omnia quæ. & l. omnis hereditas. & de acquiren. hered. l. heres quoq; hereditatē & c. iam ergo non est quæstio an hic heres in suū heredem transmittat: quia non: vt patet ex prædictis: licet quidam contra: quasi hereditaria sit facta: vt. s. quod me. cau. l. videamus. Accursius.

^x Denique. procedit ad speciē de genere: vt clarius dicat. Accur.

^y Hereditario. à sciente hereditarium, vel eo qui idem fecisset si sciuisset: aliàs secus: vt. j. eo. l. illud. in fin. & l. itē apud. §. interdum. & l. eum. §. fina. secundum quosdam: quod nō placet: quia in personam certam intulit, & se obligare voluit: vt & infra eod. l. eum. §. si iniuria. & facit. s. de pet. here. l. sed vtrum. §. debitor. & supra ad leg. Aquil. l. liber homo. §. si homo. versic. si seruus. ^{vnius.}

^z Aditam hereditatem. extunc enim est liber: vt C. de cadu. tollē. §. in nouissimo. Accur.

^a Siue scit se. Not. errorem esse in passō iniuriā, non in inferente. & sic non sunt contra. j. eo. item apud. §. interdum. & l. eum. §. pe. & l. si. Accur.

^b Siue ignorat. si tamen is qui fecit iniuriam, ipsum liberum sciebat: vt. j. l. iij. §. si. secundum quosdam, quod non placet: vt supra proxi. §. dixi.

^c Habere me. hic est cōtra. j. eo. item apud. §. interdum. & l. eum. §. fin. & l. sed si vnus. in prin. Solu. hic facturus erat etiam si sciuisset. vel hic sciebat vxorem vel filium. sed nesciebat cuius: ibi nec filium vel similem esse credebat. & facit. s. ad legem Aquil. l. scientiam. §. j. & j. eo. l. eum qui. §. si iniuria.

^d Tribus. quandoque etiam quatuor, vel quinq;: ut si habet patrem & auum, item nurum & socrum. nam omnibus & sibi fit iniuria. Accur.

^e Consumi. vt arg. s. de fur. l. inter omnes. §. hæc a ctio. Sed cōtra. s. de actio. & oblig. l. plura. Sed ibi plures vni, hic plures diuersis dantur actiones. Item ad hoc. s. de priua. deli. l. ij. Accur.

^f Vxori meæ. vxor ergo mea est in potestate sui patris: vt & C. de condit. inser. l. si vxor. Accur.

perstringit

† Vide hanc sententiam Arist. lib 5 Ethic. ca. 9. & 11.

Quod si. *Equum est.* ut instituitur. eo. §. pariter. & facit supra ad Velleia. l. ij. & infra de regu. iur. l. ij. & supra de sta. ho. l. in multis.

Illud. *Posse.* sed non omnes: ut subiicit.

Ic. *Non est.* ut. §. de reg. iur. l. pupillum. Accur.

Namque hi. Errant ergo qui dicunt non fieri iniuriam, nisi ad animum reuocetur: ut no. instituitur. eo. §. si. patiuntur ergo & pater & mater per eos: ut arg. §. de vscap. l. nūquam. ij. §. si seruus. & supra de acqui. her. l. more nostrā. §. si.

Ex affectu. ut supra de fur. l. qui iniuriā. & l. verum est. ij. & supra ad. l. Aquiliā. l. sed & si quemcunque. §. igitur. & §. si magister. in fi. §. & infra ad. l. Corneliam de sic. l. diu. & §. de rei vindi. l. quod infans. & arg. de acquir. here. l. si is ad quem.

Nesciat. exemplum. §. eodem. l. eū. §. si iniuria. & §. eo. l. j. §. siue autē. & argu. §. ad le. Aquil. l. scientiam. §. sed si defendendi. & §. quod vi aut clam. l. denique. §. quæsitum.

Per iocum. & hoc probatur, cum contra eum probetur ipso facto: ut C. ad le. Corneliam de sic. l. j. & C. eodem titu. si non conuicij. & facit §. de act. & oblig. l. obligationum substantia. §. si. Accur.

Dum putat. sic. §. de fur. si quis vxori. §. cum Titio. & §. de iuris. om. iudi. si per errorem. & C. si à non compe. iudi. l. j. & §. de op. leg. l. ij. §. j. argu. contra. §. ad legē Aquil. scientiam. §. j.

Seruum suum. secus si putet alienum: ut supra eo. l. j. §. Labeo. & facit infra ad leg. Iul. peculatus. l. antepen. & quod not. infra eo. l. cum qui. §. si iniuria. & infra eo. l. si quis seruum meum. Accur.

Si cum seruo meo. *Non teneor.* sed Aquil. ut. §. ad leg. Aquil. l. scientiam. §. sed si defendendi. Accursus.

Lex Cornelia.] **C**ASVS. Lex Cornelia de iniuriis facta, habet locum cum quis se pulsatum, vel verberatum, vel domum suam introitam per vim esse dicat. Secundo prohibet certas personas coniunctas actori posse esse iudices in his causis, vel aliqua earum. Tertio dicit: hæc lex Cornelia habet locum in tribus casibus: & eos dicit. & sic comprehendit omnem iniuriam quæ fit manu. postea assignat differentiam inter pulsationem & verberationem. postea exponit hæc verba, Domum suam introitā vi, & c. & domum intelligas, siue sit propria inhabitantis, siue conducta, siue gratis concessa: siue habitet in ciuitate, siue in villa, siue in hortis. Itē si colonus meus partiarius exitit in fundo, & in eum fundum aliquis per vim intrauit, ipse habet hanc actio. non ego: secus si esset simplex colonus. Et ut breuiter dicā: si scholaris Romæ existēs causa studiorum. in domum quam habitabat, introitum sit per vim. cōpetit ei hæc actio. Postea dicit: verberatus est filius meus. habet ipse hanc actio. nō ego: sed prætoriam habeo, & illā actio. potest alius intentare me absente: nec debet cauere quod habeo ratū. Item qui hac actio. legis Corneliæ agit, potest deferre sacramentum reo. idem est permiffum in iniuriarum prætoriam. Item qui facit librum ad infamiam alicuius, tenetur iniuriarum: siue expresserit nomen illius ad cuius iniuriā faciebat, siue non: ut euenit in honorabili viro doctore grammaticæ, maff. Nouum.

II. PAVLVS libro quinquagesimo ad Edictum.

Quod si viro iniuria facta sit, vxor non agit: quia defendi vxores à viris, non viros ab vxoribus æquum est.

III. VLPPIANVS libro quinquagesimo sexto ad Edictum.

Illud relatum peræque est, eos qui iniuriam pati possunt, & facere posse.

Furiosus, & impubes non doli capax, possunt iniuriam pati: facere autem nequaquam, cum affectum habere non videantur. hoc dicit.

Sanè sunt quidam qui facere non possunt: ut puta furiosus, & impubes qui doli capax non est. namque hi pati iniuriam solent, non facere. Cum enim iniuria ex affectu facientis consistat: consequens erit dicere, hos, siue pulsant, siue conuicium dicent, iniuriam fecisse non videri. Itaque pati quis iniuriam, etiam si non sentiat, potest: facere nemo, nisi qui scit se iniuriam facere, etiam si nesciat cui faciat. Quare si quis per iocum percuriat, aut dum certat: iniuriarum non tenetur.

Error in persona cui fit iniuria, facit ut nō oriatur actio iniuriarū.

Si quis hominem liberum ceciderit, dum putat seruum suū: in ea causa est, ne iniuriarum teneatur.

gistro Ambrosio, meo magistro, qui fecit librum ad infamiam magistrī Boni, qui & fuit meus magister. Idem est seruandum in eo qui fecit causā & ad infamiam alicuius. vel simile quid. quod dicitur in glos. Idem seruandum in eo qui emi curauit talem librum: & quicumque potest indicare siue accusare hoc facientem, siue

liber sit, siue sit seruus, habebit præmium. & si seruus est, habebit libertatem. & hoc est verū, siue in illo libro siue catione erat expressū nomen infamati, siue non: ut quilibet possit accusare. Item agere poterit infamatō actio. iniuriarum ciuilitur. & si agatur vna, tollitur altera. & hoc dicit hæc. l. & se. Fran. Accur.

Dicat. ut instituitur. eo. §. sed & lex. Sed nunquid his casibus agi poterit prætoriam actione iniuriarum? Respon. ita, ar. §. ea. l. §. illud. Cur ergo lex Cornelia facta est? Respond. ut ostenderet curam esse maxime de his casibus. ar. §. eo. l. itē apud. §. hoc edictū. Itē erit hic perpetua, ibi annalis: ut instituitur. de perpe. & tēp. actio. in principio. Item non iuratur: sed offic. iudicis damnū æstimatur: ut infra eo. l. constitutionibus. Acc.

Indicet. i. ius dicat. Accursus.

Eorum. expone, & cauetur eadem. l. ne quis eorum qui propior est, id est in proximiori gradu ei qui agit: subaudi quā sit sobrinus. non autem ad prædictos adfines refertur, cum nemo sit proximior in gradu adfinitatis quā prædicti: cū nec gradus ibi sit: ut. §. de gradi. adfinit. l. non facile. §. adfines. vers. gradus. & sic erit

IIII. PAVLVS libro quinquagesimo ad Edictum.

Si cum seruo meo pugnum ducere vellem, in proximo te statim inuitus percusserim: iniuriarum non teneor.

V. VLPPIANVS libro quinquagesimo sexto ad Edictum.

Lex Cornelia de iniuriis competit ei qui iniuriarum agere volet ob eam rem, quod se pulsatum, verberatumve, domumve suam vi introitam esse dicat.

Qua lege cauetur, ut non iudicet, qui ei qui agit, gener, socer, vitricus, priuignus, sobrinusve est, propiusve eorum quemquam ea cognatione adfinitatē attinget, quive eorum eius, parentisve cuius eorum patronus erit. Lex itaque Cornelia ex tribus causis dedit actionem: quod quis pulsatus, verberatusve, domusve eius vi introita sit. Apparet igitur omnem iniuriam quæ manu fiat, lege Cornelia contineri. Inter pulsationem & verberationem hoc interest, ut Osilius scribit: Verberare, est cum dolore cedere: pulsare, sine dolore. Domum accipere debemus, non proprietatem domus, sed domiciliū. Quare siue in propria domu quis habitauerit, siue in conducto, vel gratis, siue hospitio receptus: hæc lex locum habebit. Quid si quis in villa habitet, vel in hortis? idem erit proban-

hic exemplum de patruo & auunculo & fratre & aliis qui sunt intra sextum gradum quo sunt sobrini: ut instituitur. de gradi. §. sexto. & idem de his qui sunt ultra sobrinos. & hoc subiicit, quique. q. d. & ead. l. cauetur ne is qui in ea cognatione vel adfinitate est, qua est is qui passus est iniuriam, dicat ei ius. & hoc ideo: quia cū vni de cognatione sit, toti fieri videtur. & sic loquitur contra. §. de iudi. l. in priuatis. & de arb. l. quinetiā. vnde idē dico in prætoriam, scilicet quod tales personæ non possunt iudicare: licet quidam contra. Item contra. §. de offi. præsi. l. fenatusconsulto. Solu. hic in criminali: ibi in ciuili. vel ibi in subsidium, & vsque ad litis contestationem tantum: ut ibi dicit: ne pereat actio. Item cauetur ne is qui patronus erit eorum qui passi sunt iniuriam, vel eius qui passus est: ius dicat. Idem si est patronus patris cuius eorum, id est alicuius eorum qui passi sunt iniuriam: cui tamen patrono parentis nullam hic filius liberti præstat reuerentiam: ut. §. de obse. l. heres liberti. nisi viuo patre: ut C. de lib. & eo. li. l. ij. & facit. §. de iurisd. om. iudi. l. qui iurisdictioni. & de testi. l. leg. & de procur. l. licet. §. j. & C. de excu. tu. l. humanitatis.

Non proprietatem. l. solam, vel ex necessitate. Accur.

Sed domiciliū. sed nec solum domiciliū: ut subiicit.

Hospitio. non tamen ad momentum, ut viator: ut in fi. huius. §. & supra nau. cau. sta. l. j. in fin. & l. sequen. & facit supra de alcat. l. j. §. item. versic. domum. & infra de adult. l. qui domum. & l. nec in eam. §. ij.

In villa. in qua domus erat: & in quam dominus se recipiebat quandoque.

Idem erit. ut habeat locum lex Cornelia.

Iniuriarum actio an cōp tar iniuriato qui post illā iniuriam nō reuocauit ad animum suum.

A Cornelio Sulla lata. Cic. in Brut.

† Vide in hunc locum L. iustitium Valli. elegā. 6 cap 47. * Gracim. sub. non tā tū. & postea, sed etiam.

a Fundum. in quo domus erat.
b Inque eum. fundum, & domum ibi positam. Azo.
c Colonus. partiarius.
d In fundum alienum. id est non eius qui vim fecit. Accursius.
e Colebatur. per operarios suos, non per colonū: ne obftet quod modo dixi. Vel ibi de partiario: hic de eis qui nummis colunt, secundum Azo.
f Quia non possit. mala ratio. reprobatur enim statim: sed non sententia: ut non obftet quod supra dixi colonū agere, non dominū. Vel dic refert colat dominū vel p colonos, vel per suos operarios: ut & s. dixi. Accursius.
g Paterfamilias. idem in filiofamilias.
h Non habeat. propriū, vel in perpetuum definitum, cuius ratione ibi conueniri possit, nisi per decēnium ibi fuerit. vt. C. de incolis. l. ij. cōueniretur tamē: quia contraxisset, vel aliud fecisset.
i Domus. quam inhabitat Romæ cōductā forte: vel quam in patria reliquit. Accur.
k Ad meritoria. id est stationes: à merendo dicta: quia ibi operantes lucrantur: vel quia ipse meretur mercede n ab operantibus in eis, quæ domino datur.
l Prætoria. vt & s. rem ra. ha. l. si sine. §. fina. & fa. s. de procurat. l. non solum. §. si pater. & s. de fur. l. eum. §. an pater.
m Filio. quam pater exercet: vt & prætoriam filij: vt. j. e. l. pater. & l. sed si vnus. §. ait prætor. licet quidam dicant cōtrarium: pro quibus est. j. proxi. §. Item facit s. ad Trebel. l. cogi. §. si pater. Accur.
n In lege Cornelia. id est in actione quæ descendit ex lege Cornelia.
o Agere potest. patre absente: vt in prætoria. sed quidā etiam eo præsentē in hac Cornelia.
p Ex omni causa. quæ sunt tres: vt supra ea. l. §. lex itaque.
q Nec cauere. No. arg. pro eis qui dicunt Corne. à filio exerceri: cū non caueat de rato. sed dic quod patre absente agit: nam & de prætoria dicit ibi: nam nec aliās & c. quo casu filius agit: vt infra eo. l. sed si vnus. §. filiofamilias. & ideo non cauet, quia suo nomine agit. aliās caueret: vt supra de nego. gest. l. si autem. & de compen. l. si cum filio. Accursius.
r Hac lege. Corne. & facit. C. de rebus credi. l. in bonæ fidei. Ac.
s In adfessorio. i. dum esset adfessor illius prætoris.
t Secuturos. in actione quæ iure prætorio datur. Azo.
u Res se habet. vt etiam in prætoria possit deferri iuramentum, & necesse habeat reus iurare: sicut & cum sacramentum à lege defertur: vt. C. de iur. delib. l. si. §. licentia. & s. re. amo. l. Marcellus. & C. de his qui ad eccle. confug. l. præsentis. §. si tibi. Accur.
x Alterius nomine. quasi non ipse sed alius componat. Vel dic econtra, cum intenderet Titium infamare, alium nominabat de

dum. Et si dominus fundum locauerit, inque eum impetus factus sit: colonus aget, non dominus.

Iste. §. diuiditur in tres partes. primo ponit dictum Labconis. secundo ponit reprehensionem dicti. tertio ponit vnam determinationem generalem circa præmissa, secunda ibi, ego puto. tertia ibi, tantum igitur. Barto.

Si tamen in fundum alienum qui domino colebatur, introitum sit: Labeo negat esse actionem domino fundi ex lege Cornelia: quia non possit ubique domicilium habere, hoc est, per omnes villas suas. Ego puto ad omnem habitationem in qua paterfamilias habitat, pertinere hanc legem: licet ibi quis domicilium non habeat. Ponomus enim studiorum causa Romæ agere: Romæ utique domicilium non habet: & tamen dicendum est, si vi domus eius introita fuerit, Corneliam locum habere. Tantum igitur ad meritoria vel stabula non pertinebit. Cæterum ad hos pertinebit, qui inhabitant non momenti causa, licet ibi domicilium non habeant. Illud queritur, an pater filiofamilias iniuriam passo, ex lege Cornelia iniuriarum agere possit. Et placuit non posse: deque ea re inter omnes constat. Sed patri quidem prætoria iniuriarum actio competit: filio vero legis Corneliæ.

In lege Cornelia filiusfamilias agere potest ex omni causa: nec cauere debet ratā rem patrem habiturum. Nam nec aliās agentem filium iniuriarum, ad cautionem de rato compellendum Iulianus scribit. Hac lege permittitur actori iusiurandum deferre, vt reus iuret iniu-

quo constabat eum non sentire: vt. j. eo. l. proxi.

A y Sine nomine. facientis: vel eius cui fiebat iniuria.

z Liceret. illi ad cuius iniuriam factus est: & subaudi, voluit senatus: vt innuit. j. l. proxi.

a Qui id fecit. etiam ciuilitur. illud autem constat, quod criminaliter accusari potest: & imponitur pœna capitalis: vt. C. de famo. libel. l. j. Accursius.
b Intestabilis. hoc expone vt supra de testibus l. ob carmen. in princ. & de testament. l. is cui. §. si. & l. cum lege.
c Epigrammata. Græcū est: cuius interpretatio epitheta siue epigrammata, quasi mortē alicuius significans: vt j. de extraordi. crimi. l. penult. §. sunt quædam. versic. plerique. Accur.

Hic ponitur de secunda parte rubricæ. primo ponuntur verba iuriconsulti. secundo exponit aliquantilliter illa verba in. l. quod senatus. Bartolus.

Si quis librum ad infamiam alicuius pertinentem scripserit, composuerit, ediderit, dolove malo fecerit quo quid eorum fieret: etiam si alterius nomine ediderit, vel sine nomine, uti de ea re agere liceret: & si condemnatus sit qui id fecit, intestabilis ex lege esse iubetur.

Eadem pœna ex senatusconsulto tenetur etiam is qui aliudve quid sine scriptura in notam aliquorum produxerit: item qui emendum vendendumve curauerit. Et ei qui indicasset, siue liber, siue seruus sit: pro modo substantiæ accusatæ personæ, æstimatione iudicis pretium constituitur: seruo forsitan & libertate præstanda. Quid enim si publica utilitas ex hoc emergit?

VI. PAULVS libro quinquagesimo quinto ad Edictum.

Quod senatusconsultum necessarium est cum nomen adiectum non est eius in quem factum est. Tunc ei quia difficilis probatio est, voluit senatus publica quæstione rem vindicari. Cæterum si nomen adiectum sit: & iure communi iniuriarum agi poterit. Nec enim prohibendus est priuato agere iudicio, quod publico iudicio præiudicatur, quia ad priuatam causam pertinet. Planè si actū sit publico iudicio: denegandum est priuatum. similiter ex diuerso.

l. ita vulneratus. Accursius.

l iure communi. i. ciuilitur. & pro etiam. nam & hic criminali agi potest, prout vult iniuriarum passus: vt subiicit. Accur.

m Priuatam. q. d. psequitur suā iniuriā: vnde maxime auditur: licet præiudicet in criminali, & sic omittitur publica vindicta. Acc. Vnum per aliud an tollatur in vicissitudine intentione.
n Ex diuerso. vt & j. l. proxi. §. j. & fa. j. de pub. iudi. l. interdum. & C. ne tutor vel cura. vec condu. l. j. & de cri. stel. l. j. & s. vi bono. rapt. l. ij. §. ij. Sed contra. C. de ordi. iudi. l. si. vbi vnū per aliud non tollitur. sed ibi vicissim recoueniēdo: hic vnus cōtra alium vtrūq; proponebat. Itē cōtra. C. quādo ciuilis actio crimi. præi. l. j. Sol. hic verus. vel verius hic vtrūq; ad vindictā: ibi quādo propter dānū rei familiaris agitur: vt. j. l. proxi. §. j. & eodē modo soluitur. s. ad. l. Aquil. l. inde Neratius. §. si dolo. quæ est contra. Accur.

Prætor edixit. CASVS. Prætor dixit. qui agit iniuriarum actione, debet nominare personam de qua conqueritur. Item debet dicere

Horat. ad Aug. epist. 1. lib. 2. quin etiam lex Poënaque lata, malo quæ nollet carmine quæ Delcribi.

Hec in iuria capitalis erat secundū legē. 12. tabularum: cuius meminit Alexan. ab Alexā. li. 6. Gen. die. cap. 10.

a] Vide in hunc locū Alcia. li. præter 2. hoc ipso tit. & lib. 5. Par. ca. 2. & li. c. 8. i inscriptions, pposita carmina vel affixa. Vide Aug. lib. 4. c. 16.

e Curauerit. talem librum. Accursius.

f Pretium. aliās præmium. & fa. C. de famo. libel. l. j.

g Præstanda. dādo pretium domino à fisco: vt C. pro quibus cau. serui pro præmio acci. li. l. ij. & facit supra ad Sil. l. si quis in graui. §. vtrum. Accursius.

h Quod senatusconsultum. super accusatione factum.

i Necessarium. maxime subaudi. nam & quādo est certū, locum habet accusatio: vt. s. proxi. l. in si. dixit, & j. subiicit.

k Publica quæstione. id est querela siue accusatione cuiuslibet de populo. Et sic not. criminaliter quem puniri, licet non appareat ad cuius iniuriam fecerit. sic & s. ad legem Aquil. l. item Mela. §. si plures. &

Vnum per aliud an tollatur in vicissitudine intentione.

nc.

nc.

nc.

nc.

nc.

nc.

nc.

nc.

nc.

nc.

nc.

nc.

nc.

nc.

nc.

nc.

nc.

bet dicere quam iniuriam sit passus. Secundo dicit: seruum meum in mei contumeliam occidisti. quæritur, an possim agere actio. iniuriarum priuata: Item accusare lege Cornelia de sicariis. Idem si veneno eum occidisti. & dicitur quod si ago vna, non possum alia agere: & licet aliàs dici consuevit, quod ciuili via per criminalem non tollitur, vel ecòtra: non obstat: quia illa ciuili datur ad burfam priuatã, siue ad dånem emendãdum: hæc autem iniuriarũ datur ad vindictã. hinc est quod si lege Aquilia velim agere occasione dånis mortis serui mei, non tollitur accusatio legis Corneliæ: quia Aquilia datur ad dånem emendãdum. Sed si volo agere actio. iniuriarum, eo quod caput serui mei percussisti gladio, cum iam accusassem te lege Cornelia: dicitur quod non possum agere: licet Labeo contradixit. Item bene dixi quod qui agit iniuriarũ, debet dicere iniuriam: quia secundum quãtitatem iniuriæ quãdoque punit iudex, quandoque non: vt euenit in liberto & filio qui dicunt se passos iniuriam à patrono, vel à patre. nam debent dicere, quam iniuriam. nam si erit atrox iniuria, tenetur pater & patronus: aliàs non. Filius autem in potestate, etiã pro atroci iniuria non potest agere contra patrem. Item qui agit iniuriarum, debet dicere certum, id est debet dicere quam iniuriam sit passus: non alternatiue illam aut illam. Sed pone quod plures iniurias mihi fecisti, puta gente coadunata domum meam intraſti per vim, & opprobrium mihi dedisti, & me verberaſti. dicitur quod de omnibus iniuriis debeo simul agere, non separatim de qualibet. Item de omni iniuria potest ciuili- ter agi, etiã de atroci. Postea dicit quod iniuria atrox fit quãdoque ratione personæ, quandoque ratione rei, quandoque ratione tẽporis. & dat exempla. nec refert cui fiat iniuria atrox, filiofamil. an patrifamil. Item si seruus tuus fecit iniuriã atrocem, & te præſente: teneris noxaliter. si te absente, castigatur seruus. Vltimo dicit: qui attentauit liberum vel seruum, masculum vel fœminam: tenetur iniuriarum act. Postea exponit quid sit attentare. & hoc dicit hæc lex, & tres sequen. Fran. Accursius.

a *Actionem*. iniuriarum, quam constat infamare: vt subiicit, & s. de his qui no. infra. l. j. Idem de actione de dolo: vt. s. de dolo. l. sed si ex dolo. §. fi. & l. & eleganter. in fi. Accur.

b *Discrimine*. id est periculo. sic ponitur. C. de pœ. iud. l. ij.

c *Designare certum*. scilicet hominem iniuriam inferẽtem. sed hoc quandoq; fallit: vt. s. l. proximi. vel ibi in accusatione criminali. Vel secundo expone certum, scilicet genus iniuriæ. & fa. s. de rei vin. l. si in rem. & de interrog. act. l. de ætate. §. nihil. & de confessis. l. certũ. in prin. & j. de iur. fil. l. ita fidei. & infra ea. l. §. præterea. & §. quod autem prætor. & s. de fur. l. in actione furti.

d *Si dicatur homo*. id est seruus tuus, & in tuam contumeliam.

e *Occisus*. & propter hoc ciuili- ter iniuriarum, vel criminaliter ex lege Cornelia agatur. potest etiam lege Aquilia agi ciuili- ter: vt. s. ad legem Aquil. l. inde Neratius. §. si dolo. Accur.

f *Iudicio*. scilicet iniuriarum.

g *Legi Cornelia*. scilicet de sicariis.

h *Præiudicari*. id est dicere, si actum fuerit vno, an possit agi postea altero, & econuerso. Accursius.

i *Idemque*. scilicet quæritur.

k *Occidendi causa*. cuius causa potest agi iniuriarum ciuili- ter, & lege Cornelia de sicariis & veneficis: vt infra ad legem Corneliã de fca. l. j. & iij. §. fina.

VII. VLPPIANVS libro quinquagesimo septimo ad Edictum.

P prætor edixit: *Qui agit iniuriarum, certum dicat quid iniuriæ factum sit*: quia si famosam actionẽ intendit, non debet vagari cum discrimine **b** alienæ existimationis, sed designare, & certum **c** specialiter dicere quam se iniuriam passum contendit.

Iste. §. diuiditur in quatuor partes. Primò ponit duas quæstiones. & responsionem. Secundò opponit, & soluit. Tertio ponit aliam quæstionẽ & responsionem. Quarto similiter ponit aliam quæstionẽ & responsionem. secunda ibi, atquin. tertia ibi, quid ergo. quarta ibi, quid ergo si quis. Prima pars loquitur vno modo secundũ glo. alio modo secundũ Iacobum de Aret. Secunda & tertia pars leguntur vniformiter, secundũ omnes. Quarta pars legitur duobus modis secundũ gl. tertio modo secundũ Iacobum de Aretio. & secundũ glo. iste. §. hoc intẽdit: *Si actum est actione ciuili, quæ competit ad vindictã: tollitur criminalis accusatio. secus si ad rem familiarem ciuili- ter sit actum. B.*

Si dicatur homo **d** iniuria occi-

l *Rectius*. responsio secundum Io.

m *Actionem*. id est accusationem si prius ciuili- ter fuerit actum. sic & ponitur in authen. de sanct. epif. §. j. colla. ix. sed si prius fuerit criminaliter actum, proprie ponitur. Sed contra supra vi bono. rap. l. ij. §. ij. Sol. vt ibi.

sus: **c** nũquid non debeat permittere prætor priuato iudicio **f** legi Corneliæ **g** præiudicari: **h** Idemque **i** & si ita quis agere velit, quod tu venenum dedisti hominis occidendi causa: **k** Rectius **l** igitur fecerit, si huiusmodi actionem **m** non dederit. Atquin **n** solemus dicere, **o** ex quibus causis publica **p** sunt iudicia, ex his causis nõ esse nos prohibendos quo minus & priuato agamus. est hoc verum, **q** sed vbi **r** non principaliter de ea re agitur, **s** quæ **t** habet publicam executionem. Quid ergo de lege **u** Aquilia dicimus? **x** nã & ea actio principaliter **y** hoc continet: **z** hominem occisum **a** non principaliter. nam ibi principaliter de damno agitur quod domino datũ est: at in actione iniuriarũ de ipsa cæde vel veneno, vt vindicetur, non vt damnũ sarciatur. **b** **Q**uid ergo si quid idcirco velit iniuriarum **c** agere, quod gladio caput eius percussum est? Labeo ait **d** non esse prohibendũ. Neque enim vtrique hoc **e** (inquit) intenditur, quod publicam habet animaduersionẽ. quod verum non est. **f** Cui enim dubiũ est etiam hunc dici posse Cornelia **g**

criminali. l. Cornelia. de fca. & venefic. agitur ad vindictã tantum: & quod tibi non abest, peti videtur: & quod alteri non adest: & ita cessat regula prædicta. vbi ergo pro re familiari vel propter re familiarem agitur, habet locũ prædicta regula: vt hic, & C. quando ciuili actio. l. j.

z *Hoc continet*. scilicet damnum: vel hoc quod facit locum dictæ regulæ: quod idem est. Accursius.

a *Occisum*. id est crimen non agitur principaliter, cum ciuili- ter agitur Aquilia. licet mentio eius fiat & probatio: sed cum sit accusatio, principaliter agitur de crimine.

b *Sarciatur*. & ideo cessat dicta regula. cum enim dicitur, conuenio te lege Aquilia, quia hominem occidisti: oportet dånem exprimi, scilicet conuenio te ad decem, quia in tantum me damnificasti. sed secus in actione iniuriarum. Item & quod dicit, damnũ non venire in actione iniuriarum: est contra. C. eo. l. dominis. sed non venit principaliter, vt hic: sed secundario sic: vt ibi, & infra eo. item apud. §. si quis seruo verberato. vel dic vt in contrario no tau.

c *Iniuriarum*. ciuili- ter, cum prius egisset criminaliter. l. Corne. de fca. vel econuerso. Accur.

d *Labeo ait*. & bene secundũ Iacobum & M. sed Io. & nos male.

e *Hoc*. crimen quod scilicet pub. habet animaduersionem id est vindictã in vtraque via agendi. imò in ciuili etiam damnum impensarum venerat: propter quod videbatur vtraq; via licere agi, secundum Labeonem.

f *Non est*. ex hoc ratio, non sententia Labeonis corrigatur, secundum quosdam. nos secundum Io. contra scilicet quod vtrunque corrigatur.

g *Cornelia*. de fca. vel de iniur? Respon. certe potest conueniri, dummodo criminalis tollat ciuilem secundum nos: & econtra. Alij contra. & est ratio specialitatis secundum eos, quod de expẽsis dixi: & quia in capite: vt ar. supra de relig. l. cum in diuersis. & quia gladio. Ex prædictis not. tria exempla quibus vtraque via agitur ad vindictã: & sic vna tollit aliam: in occiso, venenato, & capite percusso. & est ratio: quia cum de eodem agitur, exceptio rei iudi. repellitur: vt supra de exceptio. rei iudica. l. si quis cum. §.

n *Atquin*. oppositio responsionis, secundum Io.

o *Solemus dicere*. secundum generalem regulã quæ est. C. quando ciuili actio. l. j. Accur.

p *Publica*. i. criminalia. non autem proprie vocantur hæc publica, cũ non cuilibet de populo competant secundum R. & sic vt faciat pro Pla. ad id quod not. C. quãdo ciuili actio. l. j.

q *Est hoc verum*. id est prædicta regula per allegatam. l. C. quãdo ciuili actio. l. j. Accur.

r *Sed vbi*. scilicet in eo casu vbi & c. Accur.

s *De ea re agitur*. id est de eo maleficio.

t *Quæ*. id est quod.

u *Quid ergo de lege*. nam hæc datur ad pœnam, & continet rei persecucionem.

x *Dicimus*. an idem dicemus quod in hac actione dicimus? certe non: nam & c. secundum M. & Azo.

y *Principaliter*. id est cũ in actione non vertitur eadem quæstio quæ in accusatione: secundum M. vt in nostro casu. nã in ciuili iniuria vt in cri-

* In arche typ. erat fortatur, sed rectè ita emendauit Taurell.

plane. secus ergo ubi alterum est de re familiari. & facit supra. l. proxi. in fine. Accursius.

a Præterea. id est non solum: quia non debet vagari: vt. §. in princ. sed etiam hac secunda ratione: vt ex qualitate.

b Si seruilis. id est talis quæ seruo facta pareret actionem iniuriarum domino: vt quia atrox: vt institu. eod. §. seruus.

c Dabimus. id est non denegabimus.

d Eum. scilicet prætor. Accursius.

e Heri seruum. sic in athen. quomodo oportet. episco. §. j. & facit infra eo. l. non solum. §. quāquam. & supra de in ius vocan. l. sed si. §. prætor ait. & infra de obseq. l. honori. Et arg. supra de vi & vi. ar. l. j. §. interdicitum. & de except. doli. l. apud Celsum. §. aduersus. & infra ad legem Iul. de adulter. l. si adulterium. §. pe. & supra de fur. l. si libertus. Accursius.

f Non temere. id est indistincte. q. d. non dabitur. Accursius.

g Atrocitas. & tunc non iniuriarum, sed in factum eius loco: vt. C. de dolo. l. si superstitite. vel ibi in actione doli: hic iniuriarum.

h Fuerit. vt & supra de iudi. l. lis. sed potest cogi vt emancipetur: vt supra si à paren. quis maf. l. fin. Item facit infra eodem. l. item apud. §. quæstionem. Accur.

i Quod autem prætor ait. vt & supra ea. l. in princ.

k Neque sub alternatione. Not. alternationem facere incertitudinem: vt supra de pact. l. veteribus. & nocet: vt hic, & supra de stipu. seruo. sed & si ita. & de rebus eo. si pupillorum. §. si prætor. ita recte. & supra de confessis. certum. circa prin. & de ope. lib. l. seruus. §. si. quandoque non nocet: vt quia sic est voluntas legantis, vel patriscentis: vt. §. de leg. j. non quocunque. §. si. & l. cū res. §. sed si Stichus. & C. de verb. sign. cum quidā. & supra de verb. obli. l. vbi autem. §. qui illud. & §. de iure dot. l. plerumque. & de arb. l. ite si vnus. §. idem Pomponius. quibus casibus & libellus, & confessio, & sententia poterit sub alternatione dari: vt institu. de offic. iudi. in prin. Accursius.

l Turba. quæ fit ex decem: vt supra vi bo. rap. prætor. §. j. Accur.

m Coniungere. sic supra pro socio. l. cum duobus. §. si plures. & supra famil. erciscun. l. heredes. §. de pluribus. Sed arg. contra supra de act. empt. non est nouum. Accur. **ADDITIO.** Dic secundum Bar. quod cogitur omnes proponere in vno libello: tamē ex qualibet sequitur condemnatio, ac si proponerentur in diuersis libellis: vt. d. l. non est nouum. & quod ibi no.

non mediocriter.

Alternatio facit incertitudinē: quæ quādoque nocet. quādoque non nocet.

† Iste. x est not. & fin. ad hoc qd delictū dicitur atrox ppter concursum multorū deliquentū. qui tex. hoc nō probat de atrox iniuria: sed qd in iuria, facta à turba hominum, vel à cœtu coniungitur & reputatur vna iniuria non plures. Bolog. a) si fratres.

conueniri? Præterea illò spectat, dici certum de iniuria quam passus quis sit, vt ex qualitate iniuriæ sciamus an in patronum liberto reddendum sit iniuriarum iudicium. Etenim meminisse oportebit, liberto aduersus patronum non quidem semper, verum interdum iniuriarum dari iudicium, si atrox sit iniuria quam passus sit, si sua, puta si seruilis. **b** Cæterum leuem coërcitionem vtique patrono aduersus libertum dabimus: **c** nec patietur eum prætor querentem quasi iniuriam passus sit, nisi atrocitas eū **d** mouerit. Nec enim ferre prætor debet heri seruum, **e** hodie liberum, conquerentem quòd dominus ei conuicium dixerit, vel quòd leuiter pulsauerit, vel emendauerit. Sed si flagris, si verberibus, si vulnerauit non mediocria: ***** æquissimum erit prætorem ei subuenire. Sed & si quis ex liberis qui non sunt in potestate, cum parente velit experiri: non temere **f** iniuriarum actio danda est, nisi atrocitas **g** suaserit. Certè his qui sunt in potestate, prorsus nec competit etiam si atrox fuerit. **h**

Hic exponit verba edicti prætoris.

Quod autē prætor ait: **i** Quid iniuriæ factum sit, certum dicat: quæ admodum accipiendum sit? Certum eum dicere Labeo ait, qui dicat nomen iniuriæ, neque sub alternatione: **k** puta illud aut illud: sed illam iniuriam se passum. Si mihi **†** plures iniurias feceris, puta turba **l** & cœtu facto domum meam introeas, & hoc facto efficiatur vt simul & conuicium patiar, & verberer: an possim separatim tecum experiri de singulis iniuriis, quæritur. Et Marcellus secundum Neratij sententiam hoc probat, cogendum iniurias quas simul passus est, coniungere. **m** Posse hodie de omni iniuria, sed & de atroci ciuilitate agi, **n** impera-

n Ciuilitate agi. vt & j. eo. l. constitutionibus. §. etiam. & instit. eo. §. in summa.

o Magistratui. ratione ergo personæ iniuriam passus, & sic econtra ratione personæ inferentis: vt infra eo. l. sed si vnus. §. quædam. & argu. supra de re iudica. l. ij. & infra eo. l. item apud. §. quod ait

tor noster rescriptit. Atrocem iniuriam quasi contumeliosiore & maiorem accipimus. Atrocem autem iniuriam aut persona, aut tempore, aut re ipsa fieri Labeo ait. Persona atrocior iniuria fit, vt cum magistratui, **o** cum parenti, patrono fiat, Tēpore, si in ludis, & in conspectu. Nam prætoris ***** in conspectu, an in solitudine **p** iniuria facta sit, multum interesse ait: quia atrocior est, quæ in conspectu fiat. Re atrocem iniuriam haberi Labeo ait, vtputa si vnus illatum, **q** vel os alicui percussum.

VIII. PAVLVVS libro quinquagesimo quinto ad Edictum.

Vulneris magnitudo atrocitatem facit: **r** & nonnunquā **s** locus vulneris, **t** veluti oculo percusso.

IX. VLPPIANVS libro quinquagesimo septimo ad Edictum.

Sed est quæstionis, quod dicimus re iniuriam atrocē **u** fieri: vtrum si corpori inferatur, atrox sit: an & si non corpori, vtputa vestimentis scissis, comite abducto, vel conuicio dicto. Et ait Pomponius, etiā sine pulsatione posse dici atrocē iniuriam, persona atrocitatem faciente. Sed & si in theatro vel in foro cædit & vulnerat, quāquam non atrociter: atrocem iniuriam facit. Parui autem refert, vtrum patrifamilias, an filiofamilias iniuria facta sit. nam & hæc **x** atrox æstimabitur. **y** Si atrocem iniuriam seruus fecerit: si quidem dominus præsens **z** sit, potest agi de eo. **a** Quòd si abfuerit, **b** præstidi offerendus est: qui eū flagris **c** rumpat. Si quis tam fœminam quā masculum, **d** siue ingenuos siue libertinos, impudicos facere attētauerit: iniuriarum tenebitur. Sed & si serui pudicitia attentata sit: iniuriarum locum habet.

X. PAVLVVS libro quinquagesimo quinto ad Edictum.

Atentari pudicitia dicitur, cum id agitur, **e** vt ex pudico impudicus **f** fiat.

cit institu. eo. §. j. Accursius.

Non solum. CASVS. Non solum tenetur actione iniuriarum qui facit iniuriam: sed etiam qui dolo fecit, vel qui curauit vt aliquis percuteretur, seu aliqua iniuria fieret. Secundo dicit, quòd actio iniuriarum ex bono & æquo est, & quòd dissimulatione aboletur. vnde si feci tibi iniuriam, & tu ad animum non reuocasti: licet postea velis ad animum reuocare, non competit tibi iniuriarum act. idem si tractatum sit super iniuria, seu pactum factum, idem si iusiurandum sit exactum & præstitum. nam hæc

prætor. Sed argu. contra. infra eo. l. eum. qui. §. j. & facit institu. eo. §. atrox. & §. sequenti. Accursius.

p In solitudine. i. quādo est solus.

q Illatū. scilicet sit. Accursius.

r Vulneris. Atrocitatem facit. maiorem. & facit institu. eo. §. atrox. & §. sequenti. Accursius.

s Et nonnunquam. sed multotiens.

t Vulneris. facit scilicet maiorem atrocitatem.

u Sed est. Atrocem. id est atrocissimam. sic personalis. i. personalissima: vt. §. de colla. bono. l. j. §. si impuberi. Accursius.

x Nam & hæc. scilicet filiofamilias facta.

y Æstimabitur. ex causis prædictis: vt & institu. eo. §. atrox.

z Præsens sit. & vult eū defendere.

a De eo. noxaliter, vel etiam non noxaliter, si dominus potuit prohibere, & non prohibuit: vt supra de noxa. l. iij. & iij.

b Si abfuerit. dominus seruo præsentē. & est ad hoc. §. si ex noxa. causa agatur. l. ij. §. si. & §. penult. & ad hoc supra de mino. quod si minor. §. quòd si seruus. & infra eo. l. sed si vnus. §. cum seruus. & supra de his qui deie. l. j. §. cum seruus. & supra de fur. l. interdum. §. j. Accur.

c Flagris. id est flagellis.

d Tam fœminam quā masculum. vt & infra eo. l. si stuprum. & cōtinua l. proxi.

e Tentari. Agitur. blanda oratione: vt & infra eod. l. ite apud. §. tenetur. Accur.

f Impudicus. vel ex impudico impudicior: vt & supra de ser. cor. l. j. §. fin. & hoc nisi erat in ea forma quæ hunc excuset: vt. j. e. l. item apud. §. si quis virgines. & fa-

* Quidam emendant populi. ego nihil mutandum censo aduersus fidem Florēt. & lib. scrip.

hæc actio erit extincta. Tertio dicit quod actio iniuriarum potest intentari etiam per procuratorem, & tutorem, & curatorem, & similes. Quarto dicit: si mandato meo est facta alicui iniuria: & ille qui fecit, & ego mandans tenemur. idem est si te conduxit, id est pretium tibi dedi ut cuidam faceres iniuriam. idem est si filio meo mandavi ut tibi iniuriam faceret. nam teneor. idem si persuasi tibi ut faceres alicui iniuriam: & fecisti: maxime si non aliàs eras facturus. [Q V A N Q V A M.] Si patronus leuem iniuriam faciat liberto, ut leuiter eum verberando: non potest agere libertus iniuriarum act. contra patronum. Sed quid si libertæ patronus leuem iniuriam faciat, an vir libertæ agere iniuriarum? Quidam quod sic, Vlpianus autem dicit quod non. Si autem vterque esset libertus istius qui eam leuiter verberauerit: tunc secundum omnes neuter agit iniuriarum. Ex his apparet quod si patronus filio liberti vel uxori liberti faciat leuem iniuriam, quod libertus non possit hac act. agere contra patronum: ipse autem filius vel uxor poterunt agere hac act. [E I Q V I S B R V V S.] Si dico aliquem esse meum seruum: siue agendo, ut petendo eum in seruitute: siue defendendo, ut cum petat se in libertatem, ego dicam eum esse meum seruum, & sciam eum esse liberum, teneor ei act. iniuriarum: nisi peterem eum in seruitute. ad hoc ut habeat regressum contra venditorem serui. & hoc dicit hic. §. & l. sequen. Francif. Accursius.

a Mala. id est maxilla. hic enim pratoria, non cor. tenetur. arg. supra eod. l. lex. §. illud. & est idem instit. eo. §. non solum. & infra ea. l. §. si mandatu. & §. Proculus. & C. de accusa. l. non ideo. Et arg. supra de vi & vi ar. l. j. §. deiecit se. & §. quoties. & l. iij. §. cum procurator. & de adm. tut. l. ita autem. §. gessisse. & infra eo. l. item. §. fecisse. & supra de iurif. om. iud. l. si quis id. §. penult. & infra de regu. iur. l. hoc iure. §. j. & quod vi aut clam. l. si ego. & insti. man. §. in summa. verfi. & ideo. Sed videtur qui fecit, non teneri: ut supra ad leg. Aquil. l. liber homo. in princ. sed ibi in Aquilia, in qua sola culpa erat: quia tenebatur parere: hic non, ubi est dolus, etiam si de illis est qui aliàs deberent parere: ut ibi plene dixi. Accursius.

b Ex bono & æquo est. imò ex delicto: ut instit. de oblig. ex deli. in princ. sed illud ex parte rei: hic actoris: sed etiam ex parte rei est æquitas, scilicet eum puniri, non pro eo. & est sic infra de sepul. vio. l. quæ situm. Accursius.

c Aboleretur. dicunt quidam dixisse Bul. hanc actionem non nasci nisi dicat iniuriam passus statim, ad animum reuoco. quod non credo eum dixisse, cum hic dicat aboleri, & instit. eo. §. fin. quod non esset nisi iam esset nata: ut arg. §. de iniusto test. l. nam & si. §. post defectum. & de verbo. oblig. l. decem. Sed arg. contra. j. eo. l. iniuriarum. sed illud quo ad transmissionem ad heredem. Accur.

d Actionis. iniuriæ remissæ. **e Metum.** quem reus haberet. **f Contra æquum.** id est propriam remissionem. **g Non tenebit.** facit supra de pact. l. si tibi. §. quædam. & supra ad Sil. l. diuus. & C. de pact. l. pacta nouissima. & infra eodem. l. sed si vnus. §. si autem. Accursius.

h Agere. per procuratorem: ut infra eo. l. sed si vnus. §. idem Iulianus. & §. idem ait. & supra de procura. l. licet. §. ad actionem. & hoc si ciuilitate, non si criminaliter: nisi in casu: ut C. e. l. iniuriarum. & l. fina. **i Aiumt.** & bene: ut. §. in princ. huius. l. **k Suscepit.** scilicet mandatum. Accur.

l Cum utroque. ut. §. in princ. huius. l. **m Idemque ait.** ut ego & filius teneamur. Ro. ut. §. arbo. fur. cæsa. l. furtim. §. siue. **n Nolenti.** aliàs nolenti: & subaudi maxime. & aliàs volenti: & bene. nã non oportet laudando augeri & c. ut & supra de fer. corrul. j. §. fin. Sed quidam dicunt quod si aliàs facturus erat, non teneretur consulens: ut in furto: ut instit. de oblig. quæ ex deli. §. ope. in fin. Sed quid si credidi eum non aliàs facturum: & mandavi: ipse autem aliàs facturus erat?

o Non detur. pro non atroci: ut supra eo. l. prætor. §. præterea. Accursius. **p Admittit.** & male, cū de non atroci dicat. **q Apud eum notari.** id est reprehendi, secundum R. vnde male videtur hic scripsisse Azo: pro leuissima agit alius, non ipsa: pro atroci & ipsa & alius.

r Non de omni iniuria. liberto facta. **s Putare.** ut suo nomine maritus agat. **t Cur patrono.** pro ea ergo iniuria dūtaxat maritus agat, pro qua libertus. Accursius.

u Omnino. scilicet ubi non est atrox iniuria. Vel omnino, id est omnes dicimus, nemine reluctante. Vel subaudi, stricta ratione. **x Marito.** liberto, si sibi vel uxori facta sit iniuria. Accur.

y Non pati. & hoc verum, quando suo nomine ageret. sed si nomine filij, vel uxoris, qui vel quæ est ingenuus vel ingenua, bene potest: & hoc si ciuilitate. secus si criminaliter: ut probatur hoc supra de in ius vocan. l. quæ situm. & C. si tu. vel cura. non gesserit. l. j. & C. de obseq. l. j. **z Filius.** qui reuerentiam debet: ut C. de in ius vocan. l. venia. & C. de obsequiis. l. fina. licet sit ingenuus: ut instit. de ingenu. sed non tantam quantam pater: ut in hoc exemplo patet. Vel dic, viuo patre præstet reuerentiam, ut ibi: eo mortuo ut hic, & supra de obseq. l. heres.

a Aduersus dicentem. cum sciat liberum: ut. j. l. proximi. Accur. **b In seruitute.** Hæc bona videbatur distinctio: ut C. de affer. tol. l. j. in prin. Accursius. **c Indistincte.** quantum ad hoc ut agat vel conueniatur: distinguitur tamen, sciat vel non liberum: arg. §. eo. l. iij. §. si. & j. l. proximi.

d Actionis. iniuriæ remissæ. **e Metum.** quem reus haberet. **f Contra æquum.** id est propriam remissionem. **g Non tenebit.** facit supra de pact. l. si tibi. §. quædam. & supra ad Sil. l. diuus. & C. de pact. l. pacta nouissima. & infra eodem. l. sed si vnus. §. si autem. Accursius.

h Agere. per procuratorem: ut infra eo. l. sed si vnus. §. idem Iulianus. & §. idem ait. & supra de procura. l. licet. §. ad actionem. & hoc si ciuilitate, non si criminaliter: nisi in casu: ut C. e. l. iniuriarum. & l. fina. **i Aiumt.** & bene: ut. §. in princ. huius. l. **k Suscepit.** scilicet mandatum. Accur.

l Cum utroque. ut. §. in princ. huius. l. **m Idemque ait.** ut ego & filius teneamur. Ro. ut. §. arbo. fur. cæsa. l. furtim. §. siue. **n Nolenti.** aliàs nolenti: & subaudi maxime. & aliàs volenti: & bene. nã non oportet laudando augeri & c. ut & supra de fer. corrul. j. §. fin. Sed quidam dicunt quod si aliàs facturus erat, non teneretur consulens: ut in furto: ut instit. de oblig. quæ ex deli. §. ope. in fin. Sed quid si credidi eum non aliàs facturum: & mandavi: ipse autem aliàs facturus erat?

o Non detur. pro non atroci: ut supra eo. l. prætor. §. præterea. Accursius. **p Admittit.** & male, cū de non atroci dicat. **q Apud eum notari.** id est reprehendi, secundum R. vnde male videtur hic scripsisse Azo: pro leuissima agit alius, non ipsa: pro atroci & ipsa & alius.

r Non de omni iniuria. liberto facta. **s Putare.** ut suo nomine maritus agat. **t Cur patrono.** pro ea ergo iniuria dūtaxat maritus agat, pro qua libertus. Accursius.

u Omnino. scilicet ubi non est atrox iniuria. Vel omnino, id est omnes dicimus, nemine reluctante. Vel subaudi, stricta ratione. **x Marito.** liberto, si sibi vel uxori facta sit iniuria. Accur.

y Non pati. & hoc verum, quando suo nomine ageret. sed si nomine filij, vel uxoris, qui vel quæ est ingenuus vel ingenua, bene potest: & hoc si ciuilitate. secus si criminaliter: ut probatur hoc supra de in ius vocan. l. quæ situm. & C. si tu. vel cura. non gesserit. l. j. & C. de obseq. l. j. **z Filius.** qui reuerentiam debet: ut C. de in ius vocan. l. venia. & C. de obsequiis. l. fina. licet sit ingenuus: ut instit. de ingenu. sed non tantam quantam pater: ut in hoc exemplo patet. Vel dic, viuo patre præstet reuerentiam, ut ibi: eo mortuo ut hic, & supra de obseq. l. heres.

a Aduersus dicentem. cum sciat liberum: ut. j. l. proximi. Accur. **b In seruitute.** Hæc bona videbatur distinctio: ut C. de affer. tol. l. j. in prin. Accursius. **c Indistincte.** quantum ad hoc ut agat vel conueniatur: distinguitur tamen, sciat vel non liberum: arg. §. eo. l. iij. §. si. & j. l. proximi.

d Actionis. iniuriæ remissæ. **e Metum.** quem reus haberet. **f Contra æquum.** id est propriam remissionem. **g Non tenebit.** facit supra de pact. l. si tibi. §. quædam. & supra ad Sil. l. diuus. & C. de pact. l. pacta nouissima. & infra eodem. l. sed si vnus. §. si autem. Accursius.

h Agere. per procuratorem: ut infra eo. l. sed si vnus. §. idem Iulianus. & §. idem ait. & supra de procura. l. licet. §. ad actionem. & hoc si ciuilitate, non si criminaliter: nisi in casu: ut C. e. l. iniuriarum. & l. fina. **i Aiumt.** & bene: ut. §. in princ. huius. l. **k Suscepit.** scilicet mandatum. Accur.

l Cum utroque. ut. §. in princ. huius. l. **m Idemque ait.** ut ego & filius teneamur. Ro. ut. §. arbo. fur. cæsa. l. furtim. §. siue. **n Nolenti.** aliàs nolenti: & subaudi maxime. & aliàs volenti: & bene. nã non oportet laudando augeri & c. ut & supra de fer. corrul. j. §. fin. Sed quidam dicunt quod si aliàs facturus erat, non teneretur consulens: ut in furto: ut instit. de oblig. quæ ex deli. §. ope. in fin. Sed quid si credidi eum non aliàs facturum: & mandavi: ipse autem aliàs facturus erat?

o Non detur. pro non atroci: ut supra eo. l. prætor. §. præterea. Accursius. **p Admittit.** & male, cū de non atroci dicat. **q Apud eum notari.** id est reprehendi, secundum R. vnde male videtur hic scripsisse Azo: pro leuissima agit alius, non ipsa: pro atroci & ipsa & alius.

r Non de omni iniuria. liberto facta. **s Putare.** ut suo nomine maritus agat. **t Cur patrono.** pro ea ergo iniuria dūtaxat maritus agat, pro qua libertus. Accursius.

† Ultra ea quæ no. Bart. hic. in quaestione sua incipit. te, quæro. addo gl. in e. i. §. cui rei. in verbo, rancores. de colla i. prag. fan. ultra illa addo text. iunctis ibi no. in cano. si illic. 23. q. 4. glo. in cano. pan. de. cōse. dist. 2.

* Hic habetis text. sin. ad hoc quod quis non potest prosequi iniuriam factam alteri, si ille qui passus est, agere non potest. & ponit exemplum in iniuria leui: ut ibi i verbo, ego autem apud eum & c. Bolo.

A B C D

a *Siquis. Faciat.* quia tunc secus: vt argu. §. de rei vindi. l. vti que. & de euct. l. sed & si. de nego. gest. l. at qui. §. cum me. & de bo. liber. l. si quis libertum. & l. qui cum maior. §. si patris. Arg. contra C. de affer. tollen. l. fin. sed ibi decesserat seruus. Accur.

b *Tenetur.* vt & C. de libe. cau. l. si tibi. & C. e. l. qui liberos. Accursius.

I *Niuriarum.* CASVS.

Actio iniuriarum non datur heredi, nec in heredem. vnde si seruo meo facta est iniuria: si decedam, postea non vadit hæc actio ad heredem meum. lite autem contestata super hac actione vadit: & in heredes, & heredibus dabitur. Secundo dicit: qui iure publico vitur, non facit iniuriam. & ponitur exemplum. Tertio, fecisti me citari vt ad iudicem quendam vadam, & hoc fecisti causa me vexandi. dicitur quod teneris iniuriarum actione. quarto dicit: cum velles ponere statutam in honorem Titij, prohibui te ne id faceres. non teneor hac actione. Si cum ad quendam debebat spectare onus locandi stationes publicas, duuiri istud onus mihi dederunt: non teneor hac actione. idem in similibus muneribus siue oneribus. idem si iudex tulit falsam sententiam. nam non tenetur hac actione. idem si iudex fecit aliquem contumacem capi, non tenetur hac actione. Sed si aliquis me prohibet in mari piscari, vel in diuerticulo aliquo iuxta mare ducere retia, tenetur hac actione. Item in eo qui prohibet me lauare pannos in publico flumine: vt in Rhe-

* in honor.

† alicui.

no vel in Apofa. idem in eo qui prohibet me sedere in curia communis, vel in palatio, vel in campo mercati. nam tenetur hac act. idem in eo qui prohibet me equitare equum meum: vel alia re mea vti. Si autem aliquis conduxit campum Rheni, vel alium locum publicum: habet interdictum ne quis vtatur loco publico. Sed pone: habeo domum iuxta Rhenum vel iuxta mare. vis piscari vel lauare in Rheno ante faciem domus meæ. dicitur quod non possum te prohibere: consuetudine tamen obseruabatur contrarium. tamen reiecta consuetudine, qui prohibet, tenetur hac act. in lacum tamē meum proprium possum prohibere ne aliquis piscetur. Item si per priuilegium alicui est concessum vt habeat vsum maris, habet vti possidetis interdictum, ne impediatur vsum suū siue ius suum exercere. & hoc dicit hæc lex, & sequens. Fran. Acc.

c *Iniuriarum.* nec hic videbatur quod sicut seruus transit ad heredem, sic & iniuria ei facta, sed contra. est, & est ratio hic & superiori respon. quia non est in bonis meis ante litem contestatam: vt infra eo. l. iniuriarum. & quia ad vindictam datur: vt supra eo. l. pretor. §. j. & institu. de perpe. & temp. act. §. non autem. sic & supra de in ius vocan. l. penul.

d *Succesores.* id est contra successores: non solum successoribus. & facit. C. ex delic. defunc. l. j. & supra de priua. delic. l. j. & C. de reuocan. do. l. fin. in fin.

Officij ratione alicui subuenitur.

e *Non videtur.* præsumitur enim iusta sententia, sicut aliàs ius æquum: vt supra de iusti. & iure. l. pen. Et not. hic quod subuenitur alicui ratione officij, si illicite non fiat: vt & aliàs supra de rei vin. l. qui restituere. & supra quod met. cau. l. continet. & supra ad leg. Aquil. quemadmodum. §. pe. & supra locati. item quæritur. §. si quis

XII. **GAIUS** libro vicensimo secundo ad Edictum Provinciale.

Si quis de libertate aliquem in seruitutem petat, quæ sciat liberum esse: neque id propter euctionem, vt eam sibi conseruet, faciat: ^a iniuriarum actione tenetur. ^b

XIII. **VLPPIANVS** libro quinquagesimo septimo ad Edictum.

Iniuriarum ^c actio neque heredi, neque in heredem datur. Idem est & si in seruum meum iniuria facta sit. nam nec hic heredi meo iniuriarum actio datur. Semel autem lite contestata, hanc actionem etiam ad successores ^d pertinere. Is qui iure publico vitur, non videtur ^e iniuriæ faciendæ causa hoc facere. Iuris enim executio ^f non habet iniuriam. Si quis quod decreto prætoris non obtemperauit, ductus sit: non est in ea causa, vt agat iniuriarum propter prætoris præceptum. ^g Si quis per iniuriam ad tribunal ^h alicuius me interpellauerit ⁱ vexandi mei causa, potero iniuriarum experiri. ^k

Ille tenetur actione iniuriarum, qui facto facit iniuriam: non ille qui prohibet ne quis ad honorem aliquem promoueatur. Bartolus.

Si quis de ^{*} honoribus decernendis alicuius [†] passus non sit decerni, vtputa imaginem ^l alicui, vel quid aliud tale: an iniuriarum

mensuras. & de peri. & com. rei ven. l. lectos. & l. eum qui. & in Lombarda de dam. iniur. l. si quis moli. & de his qui in consultando & subdito suo rixa. l. j. & ij.

f *Executio.* vt. §. proximi. §. dicitur. & ar. ad hoc. C. ad leg. Iuliam repe. l. si. §. & licet neminem. & §. e. l. nec magistratibus. & §. de reg. iur. l. nihil consensui. §. non capitur. & §. ea. l. §. quæ iure. Accur.

tenetur? Et ait Labeo non teneri, quamuis hoc contumeliæ ^m causa faciat. Etenim multum interest (inquit) contumeliæ causa quid fiat, ⁿ an verò fieri quid in honorem alicuius quis non patiat. ^o Idem Labeo scribit, si cum alium contingeret legatio, ^p alij hoc onus duumuir indixerit: non posse agi iniuriarum ob laborem iniunctum. Aliud enim esse laborem iniungere: aliud iniuriam ^q facere. Idem ergo erit probandum & in cæteris ^r muneribus atque honoribus, ^s quæ per iniuriam ^t iniunguntur. Ergo si quis per iniuriam sententiam ^u dixerit: idem ^x erit probandum. Quæ iure potestatis à magistratu fiunt: ad iniuriarum actionem non pertinent ^y. Si quis me prohibeat in mari piscari, vel euerriculum ^z quod Græcè σαγήνη ^a dicitur, ducere: an iniuriarum iudicio possum eum conuenire? Sunt qui putent iniuriarum me posse agere: ^a & ita Pomponius: & plerique, esse huic similem cum qui in publicum lauare, vel in cauea ^b publica sedere, vel in quo alio loco agere, sedere, conuersari non patiat: aut si quis re mea vti me non permittat. nam & hic iniuriarum ^c conueniri potest. Conductor ^d autem veteres interdictum ^e dederunt, si fortè publicè hoc conduxit. nam vis ei prohibenda est,

g *Propter prætoris præceptum.* auctoritas maioris excusat: vt & supra de aqua plu. arcē. l. quamquam. & facit. §. §. proximi. Accur.

h *Ad tribunal.* id est ad iudicem aliquem.

i *Interpellauerit.* id est citari fecerit. Accur.

k *Experiri.* vt & §. e. l. item apud. §. si quis libello. & §. qui satisfacta. cog. l. si vero pro condem. §. fin. & facit. C. de iurisd. om. iudi. l. in criminalibus. sed contra. §. ea. l. §. idem Labeo.

l *Imaginem.* quam alij ad eius honorem ponere voluerint.

m *Contumeliæ.* generaliter accipe. R. vt & §. eo. l. j. in prin. Accur.

n *Quid fiat.* ad deminuendam dignitatem: quia tunc quandoq; iniuriarum actio datur, secundum Azo.

o *Non patiat.* hoc enim casu semper hæc actio cessat, secundum R. & facit supra de condit. & demon. l. Titio. §. j. & supra de his quæ in frau. credi. qui autē. in princ. item facit supra. e. l. j. §. omnem.

p *Legatio.* aliàs locatio id est onus locandi stationes publicas, vel domos. aliàs est iocator. Accursius.

q *Iniuriam.* id est contumeliæ.

r *In cæteris.* quæ multa sunt sub tribus generibus: vt infra de mune. & hono. l. munerum.

s *Et honoribus.* aliàs oneribus. pro prima infra de mune. & hono. l. honor.

t *Per iniuriam.* id est contra ius. aliàs esset sibi contrarius iste. §.

u *Sententiam.* id est contra ius & iustitiam: vt & supra eo. l. j. circa prin. & institu. eo. in prin. huic. §. est contra. §. ea. l. §. si quis per iniuriam. sed non ob. quia ibi animo inferendæ contumeliæ siue iniuriæ fecit: hic non, sed vt alium forte releuet: tenetur tamen hic actione in factum: vt infra de var. cog. l. iudex.

x *Idem.* vt non teneatur iniuriarum: sed in factum, vt dixi. & fa. C. de pœn. iudi. l. fi.

y *Non pertinent.* vt dixi. §. ea. l. §. j.

z *Euerriculum.* aliàs euerriculum: ^a aliàs diuerticulum.

a *Posse agere.* contra supra de diuer. præscript. l. si quisquam. Solu. vt ibi.

b *Cauea publica.* locus erat in teatro, secundum quosdam.

c *Nam & hic iniuriarum.* vt & infra eo. l. si quis proprium. & §. de act. empt. l. qui pendente. & si serui. ven. l. sicuti. §. Aristo. in fi. Item ad hoc. §. ne quis in lo. pu. l. ij. in princ. & §. j. & de vscap. l. fin. & de vi & vi arma. l. vim. & facit. §. vti possi. si duo. §. j. & ij. & §. Labeo. Accursius.

d *Conductor.* quidam habent hic. §. sed non debet esse: quia pendet ex superioribus. & dic. conductori loci publici.

e *Interdictum.* vti possidetis vtile, secundum Azo. vel dic. de loco publico fruendo: vt. §. de loco publi. fruend. l. j. in prin. iniuriarum etiam agi potest.

g *Propter prætoris præceptum.* auctoritas maioris excusat: vt & supra de aqua plu. arcē. l. quamquam. & facit. §. §. proximi. Accur.

h *Ad tribunal.* id est ad iudicem aliquem.

i *Interpellauerit.* id est citari fecerit. Accur.

k *Experiri.* vt & §. e. l. item apud. §. si quis libello. & §. qui satisfacta. cog. l. si vero pro condem. §. fin. & facit. C. de iurisd. om. iudi. l. in criminalibus. sed contra. §. ea. l. §. idem Labeo.

l *Imaginem.* quam alij ad eius honorem ponere voluerint.

m *Contumeliæ.* generaliter accipe. R. vt & §. eo. l. j. in prin. Accur.

n *Quid fiat.* ad deminuendam dignitatem: quia tunc quandoq; iniuriarum actio datur, secundum Azo.

o *Non patiat.* hoc enim casu semper hæc actio cessat, secundum R. & facit supra de condit. & demon. l. Titio. §. j. & supra de his quæ in frau. credi. qui autē. in princ. item facit supra. e. l. j. §. omnem.

p *Legatio.* aliàs locatio id est onus locandi stationes publicas, vel domos. aliàs est iocator. Accursius.

q *Iniuriam.* id est contumeliæ.

r *In cæteris.* quæ multa sunt sub tribus generibus: vt infra de mune. & hono. l. munerum.

s *Et honoribus.* aliàs oneribus. pro prima infra de mune. & hono. l. honor.

t *Per iniuriam.* id est contra ius. aliàs esset sibi contrarius iste. §.

u *Sententiam.* id est contra ius & iustitiam: vt & supra eo. l. j. circa prin. & institu. eo. in prin. huic. §. est contra. §. ea. l. §. si quis per iniuriam. sed non ob. quia ibi animo inferendæ contumeliæ siue iniuriæ fecit: hic non, sed vt alium forte releuet: tenetur tamen hic actione in factum: vt infra de var. cog. l. iudex.

x *Idem.* vt non teneatur iniuriarum: sed in factum, vt dixi. & fa. C. de pœn. iudi. l. fi.

y *Non pertinent.* vt dixi. §. ea. l. §. j.

z *Euerriculum.* aliàs euerriculum: ^a aliàs diuerticulum.

a *Posse agere.* contra supra de diuer. præscript. l. si quisquam. Solu. vt ibi.

b *Cauea publica.* locus erat in teatro, secundum quosdam.

c *Nam & hic iniuriarum.* vt & infra eo. l. si quis proprium. & §. de act. empt. l. qui pendente. & si serui. ven. l. sicuti. §. Aristo. in fi. Item ad hoc. §. ne quis in lo. pu. l. ij. in princ. & §. j. & de vscap. l. fin. & de vi & vi arma. l. vim. & facit. §. vti possi. si duo. §. j. & ij. & §. Labeo. Accursius.

d *Conductor.* quidam habent hic. §. sed non debet esse: quia pendet ex superioribus. & dic. conductori loci publici.

e *Interdictum.* vti possidetis vtile, secundum Azo. vel dic. de loco publico fruendo: vt. §. de loco publi. fruend. l. j. in prin. iniuriarum etiam agi potest.

Maiores auctoritas excusat.

* Fl. σαγήνη. Vide Alciat. lib. dispunc. 2. ca. 3.

a] Vide Bud. in annot. post. hic quid stenericulum.